

Sovyet İktidarının
İlk Yıllarında
Lenin'den Anılar

Yönetmeyi Nasıl Öğrendik?

Çeviren: Olcay Geridönmez

Anı-Biyografi
3. Basım

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Yönetmeyi Nasıl Öğrendik?

Sovyet iktidarının ilk yıllarında Lenin'den anılar

Çeviren
Olcay Geridönmez

Doğa Basın Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Bulvarı Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25
Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 255 25 46 (pbx)
Faks: 0212 255 25 87
web: www.evrenselbasim.com
e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın-74

YÖNETMEYİ NASIL ÖĞRENDİK?
Sovyet İktidarının İlk Yıllarında Lenin'den Anılar

Çeviren
Olcay Geridönmez

Genel Kapak Tasarım
Savaş Çekiç

Kapak Uygulama
Nazife Dursun

Birinci Basım: Ekim 1999
İkinci Basım: Mart 2000
Üçüncü Basım: Haziran 2010

ISBN 978-975-6865-22-4

Sertifika No: 11015

Baskı
Ezgi Matbaası
Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme -Yenibosna / İSTANBUL
Tel: 0212 452 23 02 - 654 94 18 e-posta: ezgimatbaa@mynet.com

YÖNETMEYİ NASIL ÖĞRENDİK?

Sovyet iktidarının ilk yıllarında
Lenin'den anılar

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

İvan Bodyakşin
İkinci Sovyet Kongresi'nde 13

Vladimir Bonç-Bruyeviç
Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'ndeki ilk günler 21

Nikolay Gorbunov
Ekim günlerinde Halk Komiserleri Kurulu'nda
nasıl çalışıyorduk? 25

Aleksander Şlihter
Lenin'in Sol Sosyal Devrimcilerin
karşıdevrimine ilk uyarısı 35

Mihail Barsukov
Devrimci Askeri Komitesi Sağlık Dairesi'nin
Başkomiseri bildiriyor 39

Karl İdman
Finli bir bakanın anılarından Smolni'de ilk ziyaret
Finlandiya'nın bağımsızlığının tanınması 46

Mihail Kokovihin
Sovyet iktidarı için! 53

Serafima Gopner
1918 yılında karşılaşmalar 57

Anatoli Lunaçarski
Halk Komiserleri Kurulu'nda 65

Nikolay Vinogradov
Sanat hazinelerine verilen önem 68

Yevgeniya Boş
Kırsalda devrimci çalışma 72

Yevgeniya Gerr
Komsomol beşiğinin başında 83

İvan Şiga
Leninist gerçek 91

Jossif Hodorovski
Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşu 96

Sofiya Briçkina
Ayrıntılar 102

Georgi Çiçerin
Lenin ve dış politika 118

Andrey Andereyev
Dokuzuncu Parti Kongresi'nde Lenin 129

Josef Unsliht
Tüm Rusya Çekası'nda 137

Lidiya Fotiyeva
Devlet işlerinde Lenin'in yöntemleri 150

Grigori Leplevski
Lenin'in Halk Komiserleri Küçük
Kurulu'ndaki çalışmaları 181

Leonid Krassin
Vladimir İlyiç ve dış ticaret 194

Vassili Sokolov
Halkların kardeşliği 202

Nikolay Semaşko
Lenin ve sağlık koruması 213

Vladimir Bonç-Bruyeviç
İç savaşta hasar gören demiryollarını
nasıl yeniden faaliyete geçirdik? 224

Tarihler ve olaylar dizini 239

Yazarlar üzerine 253

İsim dizini 261

Doğu Alman Yayınevinin Önsözü

"Sadece burjuvazinin devleti yönetmeye yetenekli olduğu önyargısına karşı mücadele başlatmalıyız."* Lenin bunları, büyük sosyalist Ekim Devrimi'nden birkaç hafta sonra söylemiştir. Bolşeviklerin partisi, Rus proletaryasını iktidar mücadelesine yöneltmiş, işçi ve köylülerin ilk sosyalist devletinin yönetici partisi durumuna gelmişti. Şimdi, insanlık tarihinde ilk kez karşılaşılan bir görevi başarmak zorundaydı: Sosyalist toplum düzenini kurmak, işçi sınıfı iktidarını korumak ve sağlamlaştırmak; bu da işçilerin yönetmeyi öğrenmesiyle olabilirdi..

Genç Sovyet iktidarı, bu doğrultuda attığı her adımda yeni, keşfedilmemiş alanlara ayak basıyordu. Bu görevin sadece dış yardım almak şöyle dursun, kapitalist dünyayla en keskin sınıf mücadelesi içerisinde başarılması zorunluluğu da ek bir güçlüktü. Bu nedenle şu soru son derece haklı nedenlere dayanmaktadır: Bolşevikler, işçi sınıfının iktidarını bir kez elde ettikten sonra, onu sadece korumak bir yana, dünyadaki hiçbir gücün sarsmaya yetenekli olmadığı böylesine sağlam bir temel üzerine kurmayı nasıl başardılar?

İlk Sovyet hükümetinin başı olarak Lenin, devrimin ilk günlerinin geçici önlemlerinden sağlam temelli bir işçi ve köylü devletinin nasıl kurulacağının yolunu gösterdi. Bu kitapta anılarını kaleme alanlar, Sovyet iktidarının kuruluşunun ilan edildiği Tüm Rusya Sovyeti İkinci Kongresi'nde Lenin'in yaptığı konuşmadan; Halk Komiserlikleri'nin inşasından; Lenin'in karşıdevrimci eylemler karşısındaki kararlı tutumundan; Leninist sosyalist dış politikanın doğuşundan –değişik toplumsal düzenlere sahip devletlerin barış içinde bir arada yaşama politikası–; Lenin'in bu karmaşık sorunların üstesinden gelmedeki önemli başarılarından bahsediyor. (...)

* *Lenin:* Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti İşçi Grubu'nun, Petrograd işçilerinin ekonomik durumu ve işçi sınıfının görevleri üzerine yaptıkları toplantıda yaptığı konuşmadan, 4 (17) Aralık 1917.

(...) Böylece kitabın konusu her şeyden önce, Lenin ve partinin halk kitleleriyle olan ilişkileri ve işçi sınıfı iktidarının temelini oluşturan kitlelerin gücüne olan güvenleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Yazarlar aynı zamanda, kişisel sorumluluk dahilinde kolektif danışma; çalışma ve düşüncede eksiksizlik; kararların uygulanmasının kontrolü; devrimci yasaların uygulanması; kim olduğuna bakmaksızın bürokrasiye karşı acımasız mücadele ve çalışma arkadaşlarına güven gibi birçok somut örneğe dayanarak Leninist çalışma tarzını ortaya koyuyor. Lenin'in yönetimi altında Halk Komiserleri Kurulu'nun nasıl tartışmalı ve canlı, aynı zamanda da somut ve yoğun çalıştığını gözler önüne seriyor. Yanı sıra kitapta, cesaretini yitirmiş yoldaşları yeniden toparlamayı, insanlarda kendilerinden beklemedikleri güç ve yetenekleri uyandırmayı bilen Lenin, duyarlı bir yoldaş ve iyi bir arkadaş olma özellikleriyle canlandırılıyor. Kimi yazarlar, Lenin'in o zamanlar kaydedilmeyen, dolayısıyla da ne belgelerde ne de eserlerinde yer alan bazı konuşma ve düşüncelerine yer veriyor.

Bazı makaleleri kısalttık ve bazı yazılara orijinallerinden daha farklı başlıklar verdik. Tarihler için Ocak 1918'e kadar, o zamanlar Rusya'da geçerli Jülyen takvimini, bu tarihten sonrakiler içinse günümüzde kullanılan takvimi esas aldık. Yazarlara ait dipnotlar metin sayfalarında rakamla yer alırken, yayınevine ait açıklamalar (*) işaretiyle belirtilmiştir. Zaman dizini, anlatılan olayları bir sıraya koymayı kolaylaştırmak ve yazarların olası yanılgılarını düzeltmek amacıyla konmuştur; ayrıntılı bir kronoloji değildir. Kısa biyografik bilgiler de okurun konuyu anlamasını kolaylaştıracaktır.

Dietz Verlag

İvan Bodyakşin

İkinci Sovyet Kongresi'nde

İkinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Sovyet devleti tarihinde bir kilometre taşıydı. Köylü Sovyetleri'nin de temsil edildiği bu İşçi ve Köylü Vekilleri Kongresi, proletaryanın kazandığı iktidarı, Devrimci Askeri Komite'nin elinden devraldı; önemli kararnameler onayladı ve dünyanın ilk işçi ve köylü hükümetini kurdu.

İşçi ve Köylü Vekilleri Rşev Sovyeti'nin kongre delegesiydim. O tarihlerde Rşev'de bir ihtiyat alayında bayraktar olarak hizmet ediyordum. Bolşevik Parti'ye orada girdim ve Sovyetlerin zaferi için mücadeleye bu kentte katıldım. Fırtınalı Ekim günleri bugün hâlâ tüm canlılığıyla gözlerimin önündedir. İkinci Sovyet Kongresi de tümüyle hatırımdadır.

Kongre, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin Sosyal Devrimci/Menşevik yönetiminin isteği dışında, yerel Sovyetlerin ve devrimci ordu örgütlerinin baskısıyla toplantıya çağrılmıştı. Delegelerin Petrograd'a gelişleri daha 15-18 Ekim günlerinde başlamıştı, çünkü Kongre'nin açılışının 20 Ekim'de yapılması bekleniyordu. Kongre'de temsil edilen 318 Köy Sovyeti'nden 241'i "Tüm İktidar Sovyetlere" şiarını koşulsuz benimsiyordu. Kongre'nin açılışına kadar Petrograd'a gelen 650 delegenin 390'ı Bolşevikti. Bu bileşim, Bolşeviklerin kitleler içindeki etkisinin büyüdüğünü ve halkın uzlaşmacı partilere olan güveninin azaldığını açıkça gösteriyordu.

Kongre, 25 Ekim günü, saat 22.45'te açıldı. Smolni'nin avizelerin ışığına gömülmüş beyaz sütunlu salonu insanlarla dolup taşıyordu. Birçoğu kapı ve aralarda toplanmış, bazıları ise sütun ayaklarına ve pencere pervazlarına tırmanmıştı.

İrikıyım, askeri hekim üniforması taşıyan kel bir adam, dikkatleri üzerine çekmek için çanı çalıyordu. Bu, Menşevik Dan

idi. Tiz ve sıkıcı bir sesle açılış konuşmasına başladı. Onu öyle konuşurken dinlediğinizde, Menşeviklerin ve uyduları Sağ Sosyal Devrimcilerin kongreye sadece ve sadece, burada, ayaklanmacı işçi ve köylüler önünde, karşıdevrimci yüzlerini artık tümüyle açığa çıkarmak için geldikleri izlenimini edinirdiniz. İlk andan itibaren açıkça karşıdevrimi desteklediler; bu sırada asker ve denizciler onların inini, Kışlık Sarayı hücumla ele geçiriyordu.

Dan şöyle dedi: "Ben Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığı'nın üyesiyim, ve şu anda yoldaşlarım Kışlık Saray'da ateş altındadırlar ve fedakarlıkla bakanlık görevlerini yerine getiriyorlar."

Ancak Dan'ın böylesine tasalandığı Geçici Hükümet'in bakanları, o sırada devrimi yıkmak için birliklerini cepheden Piter'e* çağırıyorlardı. Kerenski'yi, Kazak birliklerine göndermiş, Kadet Kişkin'i "diktatör" ilan etmiş ve –var olmayan– tam yetkiyi ona vermişlerdi.

Nihayet Dan, Kongre'nin açılışını ilan etti ve başkanlık seçimine geçilmesini önerdi.

Bolşevikler adına Yoldaş Avanessov, başkanlığı, Kongre'ye katılan fraksiyonların delege sayılarına oranlayarak seçmeyi önerdi. Bolşeviklerin temsilcileri olarak başkalarının yanı sıra Lenin, Lunaçarski, Nogin, Stuka ve Kollontay atandı. Ama Menşevikler ve Sosyal Devrimciler, başkanlığa temsilci atanmasını reddettiler; Kongre'yi sabote etmek istiyorlardı.

Başkan, eski Merkez Yürütme Komitesi'nin önceden oluşturduğu gündemi ilan etti: İktidarın örgütlenmesi üzerine; savaş ve barış üzerine; Kurucu Meclis üzerine.

Kürsüye, Menşeviklerin lideri Martov geldi. Kısılmış isterik sesiyle, Bolşevikleri çekiştiriyor, proletaryanın devrimci eylemlerini "gizli komplo" olarak nitelendiriyor ve ayaklanmacı işçi ve askerleri, henüz çok geç olmadan akıllarını başlarına almaya çağırıyordu. Delegeleri ise, Petrograd sokaklarına çıkıp isyancıları evlerine dönmeleri için ikna etmeye çağırdı.

* *Piter:* Halkın Petersburg'a daha doğrusu Petrograd'a taktığı isim

Öfkeden nefes nefese kalmış Menşevik Haraş söz istedi. Yüzbaşı apoletli bu adam, Menşeviklerle Sosyal Devrimcilerin, burada olup biten her şeyden uzak durmak ve iktidarın ele geçirilmesi girişimine karşı güçlü bir direnişe geçmek üzere toplumsal güçleri toplamak gerektiğini düşündüklerini söyledi.

Peşinden yine bir subay olan Menşevik Kuçin söz aldı ve birkaç ordu komitesi adına konuştuğunu öne sürdü. Kuçin, devrim karşıtı güçlerin seferber edilmesini savundu ve Kongre'ye, orduların cepheden Petrograd'a yürüyecekleri ve taş üstünde taş bırakmayacakları tehdidini savurdu. Bolşeviklere karşı tehditlerle dolu ordu komiteleri kararları, tüm ceplerinden tıpkı ayçiçeği çekirdekleri gibi fışkırıyordu.

Salon kulak kesilmişti. Bütün bunlar gerçek miydi? Bu sırada sessizlik, kalabalığı yarıp kürsüye gelmeye uğraşan bir cephe askerinin gür sesiyle bozuldu.

"Burada iki subay konuştu" diye başladı. "Onlar askerler adına konuşmadılar, aksine ordu ve cephe komitelerinde yuvalanan küçük bir topluluğun düşüncelerini ortaya koydular. Ordu uzun süredir bu komitelerin yeniden seçilmesini talep ediyor. Siperlerde yaşayanlar, iktidarın Sovyetlere teslim edilmesini sabırsızlıkla bekliyorlar."

Daha başka askerler de söz aldı. Hepsi öfkeyle, mart ve nisanda seçilen ordu komitelerinin temsilcileri olan Kuçin ve Haraş'ın sorumsuzca konuşmalarını protesto ediyordu. Askerler, büyük bir isabetle bu komite üyelerini, karşıdevrimcilerin palazlandığı genel karargâh ajanları olarak görüyorlardı. Yüzsüzlüklerine öfkelenen askerler, "Askerleri temsil etmiyorlar. Defolsunlar, ordunun onlarla alakası yok" diyorlardı.

Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin liderleri peş peşe kürsüye çıkıp, sosyalist devrime ve Bolşeviklere karşı kin dolu deklarasyonlar açıkladılar. Kimsenin onları desteklemediğini gördüklerinde, Menşevikler, Sosyal Devrimciler ve Birlikçiler Kongre'yi terk ettiler.

Uzlaşmacı partilerin liderleri, başkanlık masasından kalkıp

çıkış kapısına ulaşmak için salonu boydan boya geçtiklerinde, arkalarında protesto ıslıkları ve yuhalamalar yükseldi: "Kaçaklar! Hainler! Cehennemin dibine!"

Menşeviklerle Sosyal Devrimcilerin salonu terk etmelerine yanıt olarak Kongre, Bolşeviklerin şu kararını kabul etti: "İkinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi şunu saptamıştır: İşçi ve asker kitlelerinin öncü kollarının, devrimi ve Kongre'yi, karşıdevrimin saldırılarına karşı elde silah savunduğu bir dönemde, Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin Kongre'yi terk etmesi, tam yetkili Tüm Rusya temsilini parçalamaya yönelik boşuna ve canice bir girişimdir." Bu kararda ayrıca uzlaşmacıların Kongre'yi terk edişlerinin, Sovyetleri zayıflatmak bir yana, aksine güçlendirdiği açıklandı; çünkü, işçi ve köylü devrimini karşıdevrimci unsurlardan arındırmıştı. Karar şu sözlerle noktalanıyordu: "Yaşasın askerlerin, işçilerin ve köylülerin muzaffer ayaklanması!"

Kısa bir aradan sonra Kongre oturumu sürdürüldü. Başkanlık şunları bildirdi: Karşıdevrimin son kalesi olan Kışlık Saray düşmüştür. Geçici Hükümet'in bakanları, "diktatör" Kişkin de dahil olmak üzere, Kızıl Muhafızlar tarafından tutuklanmıştır.

Kongre, delegelerin coşkulu alkışları altında, sosyalist devrimin peş peşe gelen zafer müjdelerini, giderek büyüyen birlik parçalarının ve gemilerin, ayaklanan halkın safına geçtikleri haberlerini dinliyordu.

Kürsüye Lunaçarski çıktı. Lenin'in kaleme aldığı çağrıyı okumaya başladı:

"İşçilere, askerlere ve köylülere!" Salon sessizliğe gömüldü ve şu sözler yankılandı: "İşçi ve Köylü Delegeleri Sovyetleri İkinci Tüm Rusya Kongresi açılmıştır. Bu Kongre'de Sovyetlerin büyük çoğunluğu temsil edilmektedir. Kongre'de, Köylü Sovyetleri'nin bir dizi delegesi de hazır bulunuyor. Uzlaşmacı Merkez Yürütme Komitesi'nin yetkileri sona ermiştir. İşçi, asker ve köylülerin büyük çoğunluğunun isteğine dayanarak, Petrograd'daki işçilerin ve garnizonun muzaffer ayaklanmasına dayanarak Kongre, iktidarı kendi ellerine almıştır.

Geçici hükümet devrilmiştir. Geçici hükümetin çoğu üyeleri şimdiden tutuklu bulunmaktadır...

Kongre şu kararı almaktadır: Tüm iktidar her yerde, gerçek devrimci bir düzeni yaratmakla yükümlü olan İşçi, Asker ve Köylü Delegeleri Sovyetleri'ne devredilecektir." Lenin'in çağrısı, düşmana karşı mücadelede uyanıklık ve kararlılık uyarısıyla sona eriyordu.

Lunaçarski sözlerini tamamladığında, tüm salonda bir alkış tufanı koptu. Delegeler çağrıyı coşkuyla selamlıyorlardı.

İkinci Sovyet Kongresi'nin birinci oturumu sabah saat 6'da kapandı. Smolni'den sokağa sabah seherinde çıktık. Gün başlıyordu; yeni, özgür bir yaşamın ilk günü.

Kongre'nin ikinci oturumu, 26 Ekim günü akşam saat 21:00'de açıldı. Bu oturuma, ülkemiz emekçilerinin ve bütün dünya proletaryasının sevgili önderi Lenin gelmişti. Vladimir İlyiç divana çıktığında, onu delegelerin alkışları selamladı.

Bu oturumda, olağanüstü bir tarihi önem taşıyan kararlar alındı. İlk olarak Kongre, Kerenski'nin cephede uygulamaya soktuğu idam cezasını kaldırdı ve geçici hükümet tarafından tutuklanan devrimci asker ve subayların derhal serbest bırakılmasını kararlaştırdı.

Ardından Lenin, barış sorununa ilişkin söz aldı. Kongre salonunda o dakikalarda yaşananları anlatmak son derece zor. İnsanlar yerlerinden fırlayarak uzun, coşkulu bir alkışla, kürsüdeki uzun boylu olmayan, yüksek alınlı ve duru, zeki gözlere sahip devrim önderini selamladılar.

Bütün bunlardan biraz mahcup olan Lenin, zamanın değerli olduğunu göstermek için yeleğinin cebinden saatini çıkarttı. Sonunda alkış dindi ve Vladimir İlyiç konuşmasına başlayabildi.

"Barış sorunu günümüzde herkesi ilgilendiren en güncel sorun. Bu sorun üzerine çok şey söylenip konuşuldu ve sizler de bu sorunu yeterince açıkladınız. Bu nedenle, sizler tarafından seçilen hükümetin açıklayacağı deklarasyonu okumama izin verin."

Böylece Lenin, kaleme aldığı, savaş halinde olan bütün ül-

kelerin halklarına ve hükümetlerine yönelik "Barış Deklarasyonu" adıyla tanınan çağrıyı okumaya başladı. Bu çağrının içeriğini burada tekrarlamaya gerek yok. Çağrı, delegeler üzerinde çok büyük bir etki yarattı. Lenin'in her sözcüğünü adeta havada kapıyorlardı. Bu belgenin sade, kolay anlaşılır sözleri, milyonlarca insanın en yakıcı istek ve umutlarına tercüman oluyordu.

Lenin, çağrıyı okuduktan sonra onu kongrenin onayına sundu.

Tartışma başladı. Lenin, tartışma sözcülerini dikkatle dinledi. Hepsi deklarasyonu onaylıyordu. Bu sırada bazı yoldaşlar, taleplerinde, çağrıda yazılanları aşıyorlardı. Böylece bir delege, deklarasyona bir şartla kabul oyu vereceğini açıkladı; her türlü barış koşulunu değerlendireceğiz sözlerinin üstü çizilirse. Şöyle dedi: "Zayıf olduğumuzu düşünecekler. İlhaksız ve tazminatsız barış talebimiz ültimatom şeklinde olmalıdır."

Lenin, kapanış konuşmasında neden böyle davranılmaması gerektiğini ikna edici bir şekilde ortaya koydu: "Ültimatom tarzı bütün davamız için olumsuz olabilir. Taleplerimizdeki herhangi önemsiz bir sapmanın, emperyalist hükümetlere, bizim uzlaşmaz tutumumuz nedeniyle barış görüşmelerini yürütemediklerini söylemelerine olanak tanımasını göze alamayız." Lenin'in düşünceleri herkesin kafasında netleşti.

Tartışma sırasında biri, deklarasyonda ülkenin ve ordunun bitkinliğinden bahsedilemeyeceğini savunmuştu. Vladimir İlyiç, bu noktayı da aydınlattı: "Bitkinlik konusunda gerçeği söylemekten korkmamıza gerek yok. Çünkü, şimdi hangi devlet bitkin değil, hangi halk bunu açıkça dile getirmiyor?" Lenin, İtalya ve Almanya'yı kastediyordu.

Divan, Barış Deklarasyonu'nu oyladığında saat 22:20'ydi. Oy birliğiyle kabul edildi. Oylamadan sonra bütün delegeler ayağa kalkıp "Enternasyonal"i söylediler. Proletarya marşının bu kadar büyük bir coşkuyla söylendiğini bir daha hiç duymadım.

Ardından Kongre, toprak kararnamesinin görüşülmesine geçti.

Toprak sorunu Rusya'nın en yakıcı, en acil sorunuydu. Baş-

ka hiçbir kapitalist ülkede köylülük Rusya'daki kadar topraksızlıktan kıvranmadı, sefalet ve aşağılama yaşamadı. Köylülerin en büyük özlemi toprağa kavuşmaktı. Lenin, toprak sorununu kimsenin yapmadığı kadar ayrıntılarıyla incelemiş ve partimizin toprak programını geliştirmişti.

Toprak sorununa ilişkin konuşmasına Lenin şu sözlerle başladı: "Devrimin, toprak sorununu tüm açıklığıyla ortaya koymanın en kadar önemli olduğunu bize gösterdiğini ve kanıtladığını düşünüyoruz. Silahlı ayaklanmanın patlak vermesi, Ekim Devrimi'nin patlak vermesi, toprağın köylülere verilmesi gerektiğini açıkça kanıtlıyor. Devrik hükümet ve Menşevikler ile Sosyal Devrimcilerin uzlaşmacı partileri, toprak sorununun çözümünü değişik bahanelerle sürüncemede bırakarak suç işlemişler ve böylece ülkeyi yıkıma götürmüşler ve köylü ayaklanmasına neden olmuşlardır."

Delegeler Vladimir İlyiç'in toprak sorununa ilişkin okuduğu kararnameyi büyük bir dikkatle dinliyorlardı. Kararnamenin temelini, 242 yerel köylü delegeleri Sovyetinin direktifine dayanılarak hazırlanan bir köylü seçmen direktifi oluşturuyordu. Kararname uyarınca, büyük toprak sahiplerinin arazilerine, hiçbir tazminat öngörmeksizin derhal el konuluyordu. Köylülere, şimdiye kadar büyük toprak sahiplerinin, kiliselerin ve manastırların elinde bulunan 150 milyon desyatin* toprak veriliyordu. Köylüler, toprak sahiplerine her yıl ödedikleri 500 milyon altın ruble kiradan kurtarıldılar. Bütün yeraltı kaynakları kamuya devrediliyordu.

Delegeler, kararnameyi madde madde dinliyor ve özellikle köylü delegeler onu coşkulu sevinç gösterileriyle karşılıyorlardı. Köylünün, o çok eski toprak düşü nihayet gerçekleşmişti! Ben çifte sevinç duyuyordum. Çünkü kararnamenin son maddesinde, Bolşevik fraksiyonun kararnameyi hazırladığı toplantısında dile getirdiğim önerim göz önüne alınmıştı. Bu madde

* *Desyatin:* Eski Rus alan ölçüsü, yaklaşık bir hektara denk geliyor. –çev.

şöyleydi: "Sıradan köylülerin ve sıradan Kazakların toprakları bu el koyma kapsamında değildir."

Lenin konuştuktan sonra, birkaç tartışmacı kürsüye çıktı. Bizim Rşev bölgesinden gelen köylü Şigunov'un sözleri büyük bir etki yarattı. Vladimir İlyiç Lenin ve Sovyet Kongresi'ne sadık selamlarını iletti. Köylü seçmenleri adına Şigunov, köylülerin çıkarlarına ihanet eden dalkavuk Avksentiyev ve Çernov'un tutuklanmasını talep etti. Köylü Sovyeti'nin yürütme komitesinde köylülerin temsilcileri değil, halkın çıkarlarının çok uzağında ve asıl yerleri hapishane olan Kadet'lerin yuvalandığını açıkladı. Şigunov son olarak köylüler adına, yoksul köylülüğün kararlı savunucusu olarak Lenin'e bir kez daha teşekkür etti. Delegeler, memleketlimin konuşmasını coşkulu bir alkışla karşıladılar.

Kongre, işçi ve köylü hükümetinin, yani Halk Komiserleri Kurulu'nun kurulması kararını ele aldı. Kurulun başkanlığına oy birliğiyle Vladimir İlyiç Lenin seçildi.

Bizler, Kongre delegeleri, Smolni'yi terk ettiğimizde, 27 Ekim sabahının erken saatleriydi. Hepimize kongrede alınan kararları içeren gazete ve bildiriler verilmişti. Eve mümkün olduğunca çabuk dönüp, kollarımızı sıvayarak yeni kurulan Sovyet iktidarının sağlamlaştırılmasında çalışmak üzere tren istasyonuna varmak için acele ediyorduk.

VLADİMİR BONÇ-BRUYEVİÇ

Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'ndeki ilk günler

Petrograd'da Ekim Devrimi'nden yaklaşık beş gün sonra Vladimir İlyiç, yatma zamanına yakın akşamın geç bir saatinde evimde yemek yiyordu. Bu sırada birden, ülkenin yönetimine artık düzenli bir çalışmayla başlamak gerektiğinden, bunun için ise vakit kaybetmeden özellikle merkezi yönetim için bir aygıtın yaratılmasının zorunluluğundan bahsetmeye başladı. Hükümet için genel şemayı çoktan kafasında şekillendirdiği ve hatta son rötuşları da yaptığı açıkça belli oluyordu. Çünkü her soruya hemen açık ve kesin bir yanıt veriyordu.

Lenin bana, "Bütün yönetim aygıtını kurma işini siz üstlenin" dedi. "Halk Komiserleri Kurulu'nun çalışmaları için güçlü bir yönetim aygıtının yaratılması gerekiyor. Çünkü kuşkusuz ilk günlerde ve de herhalde daha uzunca bir süre, her taraftan her türlü konuda sorunlar sekreterliğimize taşınacaktır. Bütün bunları elinize siz alın ve benimle sürekli olarak doğrudan temas halinde olun. Çünkü, büyük olasılıkla birçok şey, vakit kaybedilmeksizin, hatta Halk Komiserleri Kurulu'na rapor vermeden ya da tek tek Halk Komiserlikleri'yle irtibata geçmeden karara bağlanmak durumunda kalınabilir." Şunu ekledi: "Halk Komiserlikleri kurmak kolay iş değil."

İşi üstlenmeye hazır olduğumu söyledim ve hemen ertesi sabah erkenden Smolni'ye gittim. Vladimir İlyiç'in çalışma odası olarak kullanabileceği, rahat edeceği ve aynı zamanda Smolni'de yerleşeceği daireye de yakın bir oda aramaya başladım. Lenin, devrimin ilk haftalarında bende kaldı.

Halk Komiserleri Kurulu, Vladimir İlyiç'in çalışma odasında toplanacaktı. Bu çalışma odasının yanında, Halk Komiser-

leri Kurulu Sekreterliği için büyük bir odaya ihtiyaç vardı. Buraya sekreterler, uzmanlar ve diğer personel yerleştirilecekti. Smolni binası bütün bu düzenlemeler için uygun değildi. Buradaki odalar çok büyüktü ve bölmeleri de yoktu. Yine de yerleşebileceğimiz yan yana iki oda bulunabildi. Biri büyük diğeri ise küçüktü. İlk olarak Vladimir İlyiç'in çalışma odasını döşedik ve Petrograd'daki telefon santraline bağlı bir telefon hattının şekillenmesini sağladık. Telefonun başına oturtulan bir işçi ve partimiz üyesi olan telefoncu, Halk Komiserleri Kurulu'nda ilk göreve aldığım kişiydi.

Petrograd civarındaki Pulkovo tepelerinde çarpışmalar yaşanıyordu. Dolayısıyla, hükümet aygıtının yaratılmasıyla sürekli ilgilenmek mümkün değildi. Yanı sıra ordu ikmali, cephane nakliyatı ve yaralıların taşınması işlerinin de gerçekleştirilmesi gerekiyordu. Bu sırada işçiler, küçük burjuvalar ve diplomatik heyet temsilcileri, ayrıca o zamanlar tesadüfen Petrograd'da bulunan her türlü askeri ataşeler ve yabancılar Smolni'ye akın ediyordu. Kırsaldan sayısız telgraf ve dilekçe geliyordu. Ve bunların hepsinin zaman kaydetmeden yanıtlandırılması gerekiyordu. Ama yönetim aygıtı henüz tamamen oluşmamıştı. İster istemez kurulmasında acele etmemiz gerekiyordu. İki üç yoldaşı, hiç olmazsa odayı bir düzene sokmak için yardıma çağırdım. Masalar, tabureler ve banklar yerleştirdik ve çalıştığımız kısmı ayıran bir duvar yaparak salonu böldük. İki ön oda hazırladık, girişlerine iki nöbetçi ve ziyaretçilerin kaydedilmesi, posta ve diğer gönderilerin karşılanması için iki masa koyduk. Ayrıca bir gardrop odası da hazırlandı. Vladimir İlyiç'in çalışma odasının kapılarına Kızıl Muhafızlar arasından seçilen sınanmış ve iyi tanınmış özel nöbetçiler yerleştirdik. Nöbetçilere dağıtılan listelerde adı geçen kişiler dışında, her kim olursa olsun herhangi bir kişiyi Lenin'in çalışma odasına sokmaları yasaktı.

İlk dönemlerde sadece gündüzleri değil neredeyse gece boyu çalışmak zorunda kalınıyordu. O kadar çok başvuru vardı ki,

hepsini kabul etmek olanaksızdı. Vladimir İlyiç'in tam desteğiyle, ilk günden itibaren kim olursa olsun her ziyaretçiye, engellenmeden hükümete gidip sorununu anlatma olanağı tanındı. Birçok insan sırf merakından dolayı ya da çok önemsiz meseleler için geliyordu; ki daha ilk günlerde şu belli oldu: Bu tür ziyaretçilerin başka yerlere gönderilmesi gerekiyordu. Böylece kısa sürede bunları, sorunları belediyeyle ilgili olanları şehir dumasına yollamaya başladık. Burada Mihail İvanoviç Kalinin, her şeyi o güçlü ellerine almıştı.

Yine Smolni'de, Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'nin çevresinde, diğer komiserliklerin geçici yönetim aygıtları da kurulmaya başladı. İlki, Dışişleri Komiserliği'ydi. Hayatın kendisi bizi buna sürükledi. Çünkü hemen hemen her gün bütün elçiliklerden yanımıza akın eden yabancı diplomatların kabul edilmesinin örgütlenmesi zorunlu olmuştu.

Bir Mali İşler Komiserliği'ne de acilen ihtiyaç vardı. Mali İşler Komiseri, Menşinski Yoldaş oldu. Atanması, akşamın geç saatlerinde gerçekleşti. Menşinski Yoldaş o sıralar aşırı çalışıyordu. Hükümetin direktiflerini gecikmeden yerine getirebilmek için, başka bir yoldaşın yardımıyla büyük bir kanepe getirdi. Kanepeyi sekreterliğimizdeki bir duvarın önüne koydu ve büyük harflerle bir kağıdın üzerine "Mali İşler Komiserliği" yazdı. Kağıdı, kanepenin arkasındaki duvara yapıştırarak uzandı ve anında uykuya daldı. Sakin, hafif horlaması, Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'ni doldurdu.

Vladimir İlyiç, çalışma odasından dışarı çıktığında ona, "Gelin! İkinci komiserliğimiz de hazırlandı, hem de hemen burada. İzin verirseniz sizi tanıştırayım!" dedim. Vladimir İlyiç'i, üzerinde Menşinski Yoldaşın huzurla kestirdiği kanepenin yanına götürdüm.

Vladimir İlyiç, yazıyı okudu, uyuyan komisere baktı ve sevecenlikle gülerek, komiserlerin işe enerji toplamakla başlamalarının çok iyi olduğunu söyledi.

Böylece adım adım, kısa süre içinde aksaksız çalışmaya baş-

layan Sovyet sistemini kurduk. Halk Komiserleri Kurulu'nda her türlü konunun karara bağlanması gerekiyordu. Üstelik hızla; çünkü birçok sorunun en ufak bir ertelemeye bile tahammülü yoktu. Vladimir İlyiç, sadece çok önemli durumlarda kendisine başvurmamı, bunun dışındaki konuları, komiserlikler henüz kurulmadığı sürece kendi sorumluluğuma almamı ve kendi deyimiyle "basitçe harekete geçmemi" rica etti. Ben, sekreterlikte gün boyu yapılan istisnasız her şey hakkında en kısa biçimiyle de olsa sadece rapor vermekte ısrar ettim. Elbette, önemli yazıları imzasına ya da doğrudan onayına sunmayı görev biliyordum. Kimi durumlarda, tek tek yoldaşlarla, ilk dönemlerde eski bakanlıklarda çalışmaya henüz başlamamış ama atanmış komiserlerle toplantı yapmak zorunluydu; çünkü eski memurların işleri sabote ettiği kısa sürede ortaya çıktı.

Yönetim aygıtımız, burada çalışanların sayısı çok az olmasına rağmen giderek sağlamlaşıyordu. Bir süre sonra, Halk Komiserleri Kurulu için bir toplantı odası düzenlenebildi ve birçok meselenin ve görüşmenin Halk Komiserleri Kurulu'nun toplantı odasına taşınmasıyla Vladimir İlyiç'i bitmek tükenmek bilmeyen ziyaretçi akınından kurtarmak mümkün oldu.

Bu durum, hükümetin Moskova'ya taşınmasına kadar devam etti. Orada sekreterlik, komiserlikler kendi çalışmalarını artık bir düzene oturttukları için daha sağlıklı çalışabiliyordu.

Nikolay Gorbunov

Ekim günlerinde Halk Komiserleri Kurulu'nda nasıl çalışıyorduk?

Vladimir İlyiç ile ilgili anılar yazıldığında, yazarın kendisinden bahsetmesi kaçınılmaz oluyor. Bu en zoru ve insan kendisini Lenin'in üstün kişiliği karşısında geride bırakmak istediği için mütevazı olmayı gerektiriyor. Kendi kendinden bahsetmek yakışıksız kalıyor. Ben bunu özellikle güçlü bir şekilde hissediyorum, çünkü Vladimir İlyiç beni devrimci hizmetlerimden dolayı değil, tersine, ayaklanma sırasında Smolni'ye gelip çalışmak isteyenlerin arasında bulunduğum *için görevlendirmişti.*

Vladimir İlyiç beni tanımıyordu, partide çok yeniydim; daha Temmuz 1917'de üye olmuştum.

Petrograd ve Moskova sokaklarında hâlâ devrimci çarpışmalar sürerken Vladimir İlyiç bütün enerjisiyle hükümeti kurmaya başlamıştı bile. Halk Komiserleri Kurulu yaratıldı, Halk Komiserleri atandı. Bundan sonraki gündem, bir yönetim aygıtının kurulmasıydı. Bu görevi Lenin, Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'nin yöneticisi olarak atanan Vladimir Dimitriyeviç Bonç-Bruyeviç'e *verdi.*

Bu sıralarda birkaç yoldaşla birlikte Smolni'de çalışıyor, belirli bir düzen oluşturmaya ve danışma hizmetini kurmaya uğraşıyordum. Binler halinde Smolni'ye gelen işçiler, Sovyet iktidarının organları şimdiden kristalleşerek oluşmaya başlamasına rağmen, bu devrim kaosunda ihtiyaçlarının karşılığını bulmalıydılar.

Beklenmedik bir anda Bonç-Bruyeviç'ten, hemen yanına gelmemi rica eden bir not aldım. Vladimir Dimitriyeviç beni, Piter'in işçi semtlerinde Bolşevik edebiyatın yaygınlaştırılması

ve mitinglerin örgütlenmesi faaliyetlerinden tanıyordu. Şubat ve Ekim devrimleri arasındaki süreçte küçük bir silah deposunun korumalığını yaptığımı da biliyordu. Yanına gittiğimde, hiçbir açıklama yapmadan beni merdivenlerden yukarı ikinci kata çıkararak Vladimir İlyiç'in ilk günlerde çalıştığı köşedeki küçük odaya (daha sonraları buraya Dışişleri Halk Komiserliği taşındı) soktu. Selamlaştıktan sonra Vladimir İlyiç, "Halk Komiserleri Kurulu Sekreteri olacaksınız" diyerek beni şaşırttı. Bana hiçbir direktif vermedi. Ne işime ne de başlı başına bir sekreterin görevlerinin ne olduğuna dair bir fikrim vardı. Bir yerlerden, oldukça uzun bir süre iki parmakla takırdattığım bir daktilo buldum, çünkü o sıralarda bir daktilocu bulmak olanaksızdı. Yine bir yerlerde bir oda zaptetmeyi başardım ve "aygıtı kurmaya" başladım. Önceleri bu aygıt sadece benden oluşurken, bir süre sonra üç dört kişiye çıktı. Yanıma gelen ilk elemanlardan biri Anna Petrovna Kisas'tı. Onu tanımıyordum ama kendi inisiyatifiyle geldiği için, bize aitti artık. İşe, Smolni'de kendiliğinden hangi kuruluşların doğduğunu saptamakla başladık. Halk Komiserleri Kurulu o zamanlar henüz oturumlar yapmıyordu, böylece biraz işimize hazırlanma şansımız oldu. Bonç-Bruyeviç en yeni Amerikan büro yönetimi sistemi konusunda uzman olan bir büro şefi bile buldu. Bu büro şefi, bütün büroyu sandalyeler üzerinde organize etmeye başladı. Çünkü Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği sadece bir tek masaya sahipti. Kısa sürede o zamanlar yapmamız gereken az sayıda işlemi öylesine karıştırdı ki, onun "Amerikan Düzenleme Sistemi"nden vazgeçtik.

Halk Komiserleri Kurulu'nun ilk oturumu 3 Kasım 1917'de, daha önce de bahsettiğim o köşe odada yapıldı. Vladimir İlyiç'in çağrısı üzerine toplantıya katıldım.

Bir tutanağın nasıl tutulacağından bihaber, raporun içeriğini yazmaya çalıştım. Stenografi bilmediğim için doğaldır ki konuşulanları doğru düzgün not alamadım. Lenin başkanlık yapıyordu. Oturumda Moskova'dan gelen Nogin Yoldaşın oradaki

olaylar üzerine sunduğu bir rapor dinleniyordu. Tutanak kayıtlarının bugün kuşkusuz tarihi öneme sahip olduğu için yazım düzeltmesi yapmaksızın bire bir aktarıyorum:

"Halk Komiserleri Toplantısı

Nogin'in Raporu

Belirli işçi semtleri eksik.

Moskova'nın karışık ve renkli karakteri.

Telefon dairesi karşıdevrimin elinde.

Subay öğrencilerinin elinde topların bulunmaması durumu kurtardı.

Cumartesi sabahı Kremlin ele geçirildi. Orada 56. Alay duruyordu. Subay öğrencileri saldırganlaştı. 56. Alayın askerleri dövüldü; teslim olanlar, makineli tüfeklerle infaz edildi.

Karşıdevrimcilerin merkezi şehir duması, zırhlı araçlar tarafından korunuyor.

(Haberlerin gecikmesi, böylece Kremlin'in ele geçirilişi ancak akşamleyin öğrenildi.)

(Dün Nikolay Sarayı tahrip edildi.)

Pazar günü Moskova ateşe tutuldu. Ateş düzensizdi. (Yaklaşık 1500-2000 tane üç parmak bombası harcandı.)

(Bombalar yetişmiyor) Bombalarla bir yere varılmaz.

Bütün Moskova harabeye dönüştürülüp yine de bir şey elde edilmeyebilir.

Karşıdevrimcilerin elinde.

Duma? Kremlin, manej ve komşu caddeler. Merkezde Aleksander Okulu. Aydınlar merkezinin tümü karşıdevrimcilerin elinde.

Karşıdevrimciler mevzilendiler ve sığınaklara girdi.

Anlaşma girişimleri sonuçsuz. (Subay öğrenciler karşı çıktı.)

Moralimiz olağanüstüydü. (1 Kasım'a bağlayan gece.) Davayı en hızlı şekilde bitirme kararı alındı.

Bir plan belirlendi. Büyük genel savaş bir dizi küçük çarpışmayla yer değiştirdi. (Miyasniskaya'da çatışma, Samoskvoreçye'den Kremlin'e ateş.)

Bizim tarafta korkunç bir düzensizlik hakimdi. Bir düşman zırhlı otomobili doğrudan karargahımızın önüne gelerek ateş açtı.

Askerlerimiz toplarını çevirdikten sonra arabaya ateş edip onu uzaklaştırdılar.

Düşman, Briyansk tren istasyonuyla olan bağlantıları tutuyor.

Yangınlar başladı. Yangın Sovyet'e yaklaşıyordu. Dün: Duma'nın hafif silahlarla ateş altında tutulması.

Bizimkiler Tiyatro Meydanı ile Continental Oteli'ni ele geçirdi. Orada geride bırakılan askerlerimiz sarhoş oldu.

Moskova halkı çok öfkeli. Askeri birlikler kararlı ve bilinçli değil.

İkinci ateşkes önerisi 31 Ekim günü tarafımızdan reddedildi.

Düşman kampını bölmek bizim için son derece önemli. Bu yüzden Demiryolcular Komitesi'ni* tarafımıza çekmek son derece önemlidir. Bu son derece önemli olacak ve askeri zaferi getirecek. Tersi durumda, uzun süreli bir savaşta bütün gücümüzü harcadıktan sonra yok edileceğiz. Bizi, gelecek gerçek Kornilov-Kaledin iktidarı ezecek.

Nogin Yoldaş, Demiryolcular Komitesi'yle uzlaşmayı gerekli görüyor.** Lenin Yoldaş, yarın devrimci yolla aşağıdan devrilecek Demiryolcular Komitesi'yle her türlü uzlaşmaya karşı çıkıyor. Gerekli olan, Moskova'nın Petrogradlı yaratıcı, örgütçü devrimci güçler tarafından, denizci unsuru tarafından desteklenmesidir. Gıda sorunu: Kuzeyden ikmal alıyoruz. Moskova'nın ele geçirilmesinden ve Demiryolcular Komitesi'nin aşağıdan devrilmesinden sonra Volga üzerinden gıda ikmali yapılacak.

* Tüm Rusya Demiryolcular Birliği Yürütme Komitesi (Vikshel), Ağustos 1917'de yapılan Demiryolcular Birliği'nin Kuruluş Kongresi'nde seçildi. Üyelerinin çoğunluğu Menşevik ve Sosyal Devrimciydi. Bu nedenle Ekim Devrimi'nin ardından karşıdevrimci faaliyetlerin merkezi haline geldi.

** Moskova'daki devrimci çarpışmalar hakkında rapor veren Nogin, Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin katılımıyla oluşturulacak bir koalisyon hükümetinin kurulmasından yanaydı. Böyle bir hükümetin kurulmasını reddeden RSDİP MK'sının kararını protesto eden Nogin, MK'dan ve Halk Komiserleri Kurulu'ndan çıktı.

Milyutin Yoldaşın raporu

İki yönü ele alıyor: askeri ve politik.

Nogin'in önerisi

Moskova'yı bir telsiz konuşmasıyla Petrograd'daki durum hakkında bilgilendirmek.

Adres: Vedenski Halk Evi, Lefortovo İşçi ve Asker Delegeleri Kurulu.

Nogin, Lihoslavl'da Nikolay Demiryolu'nda Tver ve Bologoye arasında Moskova'da beklenen Subay öğrencilerinin durduğunu bildirdi.

3 Kasım 1917, akşam

Sekreter *Gorbunov"*

Toplantının sonuç tutanağını hiç tutamadım, çünkü artık karışık konuşuluyordu. Mesele, Moskova olaylarının etkisinde kalan birkaç yoldaşın bütün kültür varlığının harabeye çevrildiğine dair kötümserliğiydi. (Örneğin Basilius Katedrali'nin tahrip edilmesi) Vladimir İlyiç'in bu yoldaşlara söylediği bir cümleyi hatırlıyorum: "Ne sandınız, oradan devrim geçiyor."

Halk Komiserleri Kurulu'nun ilk ve ikinci oturumları arasında 12 gün geçmişti. Bilindiği gibi bu sırada, karşıdevrime karşı silahlı mücadeleyi örgütlemek için hararetle çalışılıyordu. Petrograd girişlerinde Kızıl Muhafızlar'la karşıdevrimci birlikler şiddetli çarpışmalara girdi. Bu örgütlenme işinin başında Devrimci Askeri Komite olmasına rağmen, fiili yönetim Vladimir İlyiç'teydi. Lenin'in bu çalışmalarını, Podvoyski Yoldaş, anılarında çok güzel anlatıyor.[1] Kızıl Muhafızlar'ın örgütlenmesi ve Petrograd'ın savunulmasında Vladimir İlyiç en ufak her olanaktan ve her insandan yararlanıyordu. Bir kez gece yarısı yanına çağırarak bana şu görevi verdi: "Derhal X yoldaşla (ismini hatırlayamıyorum) birlikte gidin ve Peter Paul Kalesi'nden savaş hattına cephane taşınmasına hemen başlayacak kamyonlar ayarlayın."

1. Bakınız N. Podvoyski, Devrimci Ordu Karargahında Lenin, "Lenin'in Anısına" derleme cildinde, Moskova 1924, s. 74-75.

Nakliye İşçileri Birliği'nden kamyoncuların ve araç sahiplerinin adreslerini bulduk. Sonra ayrılıp tek tek gece yarısı evlere ve çiftliklere gidip kâh ikna, kâh tehdit yoluyla kamyoncuları harekete geçirdik. Sabahın ilk ışıklarıyla gerekli kamyon konvoyu Peter Paul Kalesi'nin önünde harekete hazır duruyordu.

Bu günlerde "aygıtımız", Vladimir İlyiç'in her türden görevlendirmelerini yerine getiriyordu. Böylece bir gün bana kendi eliyle imzaladığı bir kararname verdi. (Bu dönemde bazı kararnameler, Halk Komiserleri Kurulu toplanmaksızın bir ya da iki Halk Komiseri'nin onayı alındıktan sonra Vladimir İlyiç tarafından imzalanıyordu. Çünkü kurulun bu debdebeli günlerde toplanması olanaksızdı.) Kararname, devlet bankasının, bütün kural ve formaliteleri göz ardı ederek bir istisnayla Halk Komiserleri Kurulu Sekreteri'ne, hükümet tarafından kullanılmak üzere on milyon ruble ödeme yapmasını öngören bir direktifti.[1] Hükümet Komiseri olarak V.V. Obolenski-Ossinski atanmıştı. Vladimir İlyiç, bana kararnameyi Ossinski Yoldaşın yanında verdi ve "Parayı almadan geri gelmeyin!" dedi. Durum şuydu ki, üst düzey memurların mutlak sabotaj dönemiydi. Ve devlet bankası memurları, sabotajcıların başında geliyordu. Ödeme yapılmasına dair hükümetin kararnamelerine ve taleplerine karşı pervasız bir sabotaj yürütüyordu. Mali İşler Halk Komiseri Menşinski Yoldaş, bankayı hiçbir önlemle, Müdür Şipov'un tutuklanması dahil, hükümete devrim için gerekli ödemeleri yapmasına sevk edemiyordu. Şipov, Smolni'ye getirildi ve orada bir süre için tutuklandı. Menşinski Yoldaş ve benimle birlikte geceyi bir odada geçirmişti. Bu oda gündüz olunca bir kuruluşun bürosuna dönüştürülmüştü (belki de Mali İşler Halk Komiserliği'ydi?). Özel kibarlıktan ötürü, öfkeyle yatağımı kendisine bırakmaya zorunlu hissetmiş ve sandalyeler üzerinde uyumuştum. (Bolşevikler başlangıçta o derece kibar ve

1. Belki 10 değil 5 milyon rubleydi. Bugün rakamı tam olarak hatırlamayabilirim, çünkü bu kararnamenin metni kayboldu. Herhalde orijinali bankaya akreditif olarak bırakıldı.

saf davranıyorlardı ki, Krasnov'u bile kurşuna dizmediler, aksine 'kibarlıktan' ve subay sözüne güvenerek dört duvar arasında serbest bıraktılar.)

Lenin tarafından görevlendirildikten sonra Ossinski Yoldaş ile birlikte arabayla devlet bankasına gittik. Burada bizi, Devlet Bankası'nın müdürlüğüne atanan Yuri Piyatakov bekliyordu. Saflarımızdaki alt düzey memurlar ve kuryelerin üzerine çullandık; bankayı Kızıl Muhafızlar'la blukaya aldığımızı söyleyerek blöf yaptık. Böylece üst düzey memurların yarattığı tüm akrobasi hareketlerine rağmen –mesela sahte alarm çaldılar– bankanın kasa odasına ulaşabildik ve veznedarı istenen rakamı ödemek zorunda bırakabildik. Parayı, muhafız askerlerin emniyeti çözülmüş tüfeklerinin gölgesinde veznede teslim aldık. Oldukça riskli bir durumdu ama her şey iyi gitti. Parayı koyacak çuvallar sorun oldu. Yanımızda bir şey getirmemiştik. Sonunda bir kurye bize iki eski çuval ödünç verdi. Ağızlarına kadar tıka basa parayla doldurduktan sonra çuvalları sırtlarımıza yükleyerek arabaya götürdük.

Sevinçle dolu, kahkahalarla Smolni'ye döndük. Orada çuvalları yine sırtlayarak Vladimir İlyiç'in odasına taşıdık, ancak yerinde yoktu. Onu beklerken, elimde silahla çuvalların üzerine oturdum: "Korumak" için. Sonra belirli bir törensellikle ona teslim ettim. Vladimir İlyiç parayı, başka türlüsü olamazmış gibi bir ifadeyle parayı teslim aldı, ama gerçekte o da çok memnun kalmıştı. Yan odadaki bir elbise dolabını ilk Sovyet devlet kasasına dönüştürdük. Dolabı yarım daire şeklinde sandalyelerle çevirdik ve başına bir nöbetçi diktik. Halk Komiserleri Kurulu'nun bir özel kararnamesiyle bu paraların korunmasına ve kullanımına ilişkin düzenleme saptandı. İlk Sovyet Devlet Bütçesi'nin başlangıcı böyle oldu. Burjuva basını için bu, Bolşevikler devlet bankasını soydular diye, büyük bir fırtına koparmanın vesilesi oldu.

Halk Komiserleri Kurulu'nun ikinci toplantısı 15 Kasım'da Vladimir İlyiç'in daimi olarak yerleştiği Smolni'nin diğer ucun-

daki küçük bir odada yapıldı. İlk odasını Dışişleri Halk Komiserliği'ne bırakmıştı. Biraz daha sakin bir havada geçen bu toplantıda yirmi madde görüşüldü. Halk Komiserlerinden biri –sanırım Glebov-Avilov Yoldaştı– bana bir tutanağın nasıl tutulacağını göstermişti. Böylece çok zorlanmadan tutanağı tutabildim. Gündemdeki konulara ilişkin şu kararlar alındı: Petrograd Şehir Duması'nın tasfiyesi; sabotaj yürüten işletmelere el konulmasına ilişkin ayrıntılı bir açıklama içeren bir kararnamenin yayınlanması; Şliyapnikov'un, Obolenski, Buharin ve başka yoldaşların onayını alarak 16 Kasım'a kadar Halk Ekonomisi Kurulu'nun örgütlenmesi üzerine bir taslağın hazırlanmasıyla görevlendirilmesi; askerlere, Kurucu Meclis'e seçilme hakkının verilmesi; Sosyal Devrimcilere ültimatom: Ya yarın Tarım Bakanlığı'nı üstlenecekler ya da onu Bolşeviklerin hizmetine teslim edecek ve çalışmalara engel olmayacaklar; işsizlik sigortası taslağının ana hatlarıyla ilan edilmesi; taslağa Halk Komiserleri'nin iki gün içerisinde bilgilenebilmeleri ve Merkez Yürütme Komitesi'nin onayına sunulabilmesi için gerekli açıklamaların eklenmesi. Vladimir İlyiç'in, yığılmayı azaltmak için bir dizi oldukça önemli meseleyi karara bağlamak üzere sorumlu kurumlara iletmesi dikkate değerdir. Halk Komiserleri Kurulu'nun aynı toplantısında, şimdiye kadar geçici olarak Smolni'de görev yapan Halk Komiserlerinin çalışmalarını ilgili bakanlıklarda sürdürmeleri ve sadece akşamları "danışmak ve başka demokratik örgütlerle ilişki kurmak üzere" Smolni'de toplanmaları kararlaştırıldı.

Halk Komiserleri Kurulu'nun bundan sonraki toplantıları artık düzenli olarak, neredeyse günlük yapılmaya başlandı. Kimi durumlarda günde iki kez toplandıkları da oluyordu. Bu düzenli çalışmanın ilk ayında Halk Komiserleri Kurulu'nun yaptığı yirmi beş toplantıda iki yüzden fazla madde ele alındı. Bir sonraki ayda yirmi toplantıda aynı sayıda madde görüşüldü. Bütün toplantılara, istisnalar hariç Vladimir İlyiç başkanlık ediyordu. Halk Komiserleri Kurulu'nda, Bolşeviklere 'ilkesel

görüşlerini' dayatan ve birçok sorunun çözülmesini zorlaştıran Sol Sosyal Devrimciler de vardı.

Sadece Halk Komiserleri Kurulu'ndaki çalışmaları yönetmek değil, aynı zamanda da en karmaşık politik ve pratik meseleleri çözmek ve partiyi yönetmek zorunda olan Vladimir İlyiç'in olağanüstü çalışma performansı karşısında şaşkına dönmemek mümkün değildi. Ama tek tek parti üyeleriyle olduğu kadar onu ziyarete gelen sayısız partisiz işçi ve köylü temsilcileriyle samimi görüşmeler yapmak için de zaman buluyordu.

Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği bu dönemde biraz büyüdü. Agranov, Maria Skripnik ve Kokşarova Yoldaşlar ve ayrıca sekreterlik görevlerinin yanı sıra Vladimir İlyiç'in korunmasını üstlenen birkaç işçi katıldı. Sekreterlikte çalışanların sayısı toplam on on iki kişiyi geçmiyordu. İşlerimiz olağanüstü yoğundu, çünkü Halk Komiserleri Kurulu'nun ve kısa sürede oluşturulan Küçük Kurul'un toplantıları dışındaki sorumluluklarımız arasında şunlar vardı: Tüm ziyaretçilerin kabulü; verdiği direktifler doğrultusunda Vladimir İlyiç adına tek tek delegasyonlarla görüşmek; direktif almak isteğiyle merkeze başvuran yerel makamlarla telgraf iletişimi.

Vladimir İlyiç, organımıza büyük bir güven besliyordu, ve bu nedenle de işimiz kolay ve zevkliydi. Örneğin bir gün kendisine telgrafları nasıl düzenlememiz gerektiğini sorduğumda şu cevabı verdi: "Telgrafları benim adıma yollayın ve her onuncusunu bana gösterin." Bir diğer olayda Vladimir İlyiç, bana aynı şekilde güven gösterdi. Hükümetin Moskova'ya taşınmaya hazırlandığı ve Almanya'nın askeri tehdidi altındaki Petrograd'ın boşaltılmaya başlandığı sıradaydı. Önceleri, devlet bütçesinin tümüyle dayandığı para misyonunu güvenceye almak üzere her türlü önlemin alınabilmesi için değerli devlet kağıtlarının yasal bir biçimde taşınmasını denetlemek özel görevini almıştım. Sonraları bir süre için Halk Komiserleri Kurulu'nun temsilcisi olarak Petrograd'ın Tahliyesi Komisyonu'na verildim. Bazı acil özel direktiflerin verilmesi gerekebileceğini öngören Vladimir İlyiç bu nedenle

bana, kendi imzasını taşıyan on adet boş Halk Komiserleri Kurulu antetli kağıt verdi. Bu kağıtları Moskova'ya vardıktan sonra yok ettim. Bu ayrıntıyı, Vladimir İlyiç'in çok değişik şekillerde birçok sıradan parti üyesine ve partisizlere gösterdiği güvene bir örnek olarak verdim. Vladimir İlyiç'in, yoldaşların görüşlerini dinlerken gösterdiği bu güven ve dikkat, çok sıradan olanlar da dahil, birlikte çalıştığı tek tek kişilere sık sık büyük sorumluluk isteyen görevler emanet ettiğinde gösterdiği değer; bütün bunlar Vladimir İlyiç'le çalışan herkeste özel bir coşku yaratıyordu.

ALEKSANDER ŞLİHTER

Lenin'in Sol Sosyal Devrimcilerin karşıdevrimine ilk uyarısı

Tüm Rusya Karşıdevrimle Mücadele Olağanüstü Komisyonu, Çeka, devlet gücünün örgütlü bir organı olarak 7 Kasım 1917'de kuruldu. Çeka'nın başına Cerjinski Yoldaş atandı ve yanına yardımcı bir heyet verildi. Bu organı yaratmak, direktiflerinin ve uygulamalarının kesin ve vakit kaybetmeden uygun belgeler halinde saptanabilmesi bakımından, diğer bütün Sovyet organlarında olduğundan kesinlikle çok daha zordu. Karşıdevrimle mücadele için günlük pratik içerisinde ortaya çıkan ve alınması gereken önlemler son derece acildi. Ki bu, tek tek çalışanların, özellikle de soruşturma yargıçlarının olağanüstü bir iş yükünün altına girmesine yol açıyordu.

Karşıdevrim, proleter devrimin bu ilk devresinde dahi çok aktif bir şekilde örgütleniyordu. Küçük memur Gromov'un[1] tesadüfen tutuklanması ve evinde bulunan not ve yazılar, kuşkuya yer vermeyen bir karşıdevrimci köstebek çalışmasını kanıtlıyordu. Gün be gün devlet aygıtının o zamanlar henüz zayıf olan güçlerini dış operasyonlar için seferber etmemiz gerekiyordu. Bu nedenle bu dönemde Çeka'nın büro işlerinin, rayına oturmuş, normal çalışma çerçevesindeki her devlet aygıtı için

1. Gromov davası bütün belgeleriyle birlikte derhal Lenin'in bilgisine sunuldu. Lenin, belgeleri şöyle bir gözden geçirdikten sonra benden, Peter Paul Kalesi'nde tutuklu bulunan Gromov'un yanına gidip, vardığım kesin yargıyı kendisine bildirmemi istedi. Bu görevi yerine getirmek üzere Gromov'la görüşmeye gittim ve onunla yaklaşık bir saat boyunca konuştum. Görevime, Gromov'un sadece, her türlü sinsi, yalan ve alçakça uydurmaları toplayıp yayan gericilerin bir kurbanı olup olmadığını açığa çıkarmak dahildi. Gromov, kendini iyi niyetli, suçsuz bir budala olarak gösteriyor ve kendisine yöneltilen her şeyi ısrarla ve espirilerle savuşturmaya çalışıyordu: Evinde bulunan kendi yazdığı dizeler, bir beyan değil, sadece "serseмlik"miş. Gromov davası, Çeka'ya devredildi ve nasıl sonuçlandığını artık hatırlamıyorum.

zorunlu olan bütün formatilere uygun yürütülmesi mümkün değildi.

Karşıdevrimci unsurlar ve gericiler her söylenti ve dedikoduyu havada kapıyor, Çeka hakkında uydurma söylentiler yayıyorlardı: Gözaltı tutanakları tutulmuyormuş, onlara resmi bir suçlamada bulunulmuyormuş, tutuklananların üzerindeki para ve eşyaların tutanağı tutuluyormuş ama soruşturma personeli bunları çalıyormuş vs.

Sovyet iktidarını kuşatan karşıdevrim, güçlerini devrime karşı açık saldırı için seferber etmeye başladı ve Sovyet iktidarının merkezinde, Sol Sosyal Devrimciler bünyesinde, isteklerini geçerli kılmak için yollar buluyordu. Sol Sosyal Devrimciler, Komünist Parti'yle mutabakat sonucu Halk Komiserleri Kurulu'nda dört ya da beş (tam olarak hatırlayamıyorum) kontenjan almıştı. Bunların arasında, Sol Sosyal Devrimciler partisinin üyesi Steinberg'in başına atandığı Hukuk İşleri Halk Komiserliği vardı.

Ve karşıdevrim, ajanını Steinberg'te bulmuştu. Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısında (sanırım aralığın ikinci yarasıydı) Steinberg, Çeka'nın tutuklananlara karşı suç işlediği ve elinde, bazı soruşturma yargıçlarının görevlerinden derhal alınmasını ve hırsızlık suçlamasıyla soruşturma açılmasını gerektiren kanıtlar olduğu açıklamasını yaptı. Ayrıca, yurttaşları Çeka'nın keyfiyetinden koruması gereken koşullar dikkate alınmadan tutuklamalar gerçekleştiriliyormuş. Kovuşturma işlerinin derhal Çeka'nın elinden alınması ve Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ne devredilmesi zorunlu hale gelmiş.

Vladimir İlyiç, Steinberg'e, "Demek, değerli eşya ve paraların çalındığına dair kanıtlarınız var öyle mi? Bu kanıtları hemen şimdi sunabilir misiniz?" diye sordu.

"Evet, kanıtlar var." diye karşılık verdi Steinberg. "Ama davanın selameti açısından kanıtları, Halk Komiserleri Kurulu'na ancak kovuşturma organlarının kontrolünden sonra sunabilirim."

"Bu suçlama ciddi, ve zaman geçirmeden önlemler alınmasını gerektiriyor", dedi Lenin. "Halk Komiserleri Kurulu'nun, Hukuk İşleri Halk Komiserliği'nin de katıldığı özel bir komisyonun oluşturmasını öneriyorum. Bütün konular denetlenmek üzere bu komisyona sunulacaktır ve komisyon en kısa zamanda Halk Komiserleri Kurulu'na soruşturma sonuçlarını bildirmekle yükümlüdür."

Öneri tartışılmaksızın kabul edildi ve (Lenin'in, görev dağıttığında her zaman yaptığı gibi) kesin bir tarihle sınırlandırıldı. Süre çok kısa tutulmuştu. Güzel bir günde (daha doğrusu gece, çünkü saat gece 1 ya da 2'ydi) Halk Komiserleri Kurulu, komisyonun raporunu dinledi.

Raporu hangi halk komiserinin sunduğunu artık hatırlayamıyorum ama Steinberg de katılmıştı. Şunlar ortaya çıktı: Alınan para ve değerli eşyaların sayısı envanter defterinde kaydedilenlerle uyuşuyordu; tutukluların ifadeleriyle bu kayıtlar arasında herhangi bir çelişkiye rastlanmıyordu; sonuç olarak, belirli kişilerin tutuklanmasına yol açan somut gerçeklerin, soruşturmanın sonuçlanmasından önce ibraz edilmesi her zaman mümkün değildi, aksi halde kovuşturma organlarının fiili olarak, bir tutuklunun suçunun ispat edilmesinde bütün belgeleri kullanması olanaksız hale gelirdi.

Komisyonun bu soruşturma sonuçlarını Steinberg de çürütemedi. Buna rağmen, Cumhuriyet Başsavcısı olarak, Çeka'nın, tutuklama emirlerini Hukuk İşleri Halk Komiserliği'yle mutabakat sağlayarak çıkarmasında ısrar etti. Ayrıca, gerekli gördüğü davaları Çeka'nın elinden alma ve Çeka'nın direktiflerini geçersiz kılma hakkını talep etti. Bu talep, "devrimci meşruiyetin" selametiyle gerekçelendiriliyordu...

Steineberg'in bu taleplerinden sonra Lenin'in, ne önce ne de sonraları, hiç bu kadar hiddetlendiğini görmedim.

"Bu da ne demek! Zimmete geçirme ve hırsızlığa dair malzemelerinizin bir saçmalık olduğu ortaya çıktıktan sonra, hâlâ bazı kanıtların olduğunu öne sürme cesaretini nereden alıyor-

sunuz?! Devrimci meşruiyetten bahsediyorsunuz. Evet, devrimci, evet, meşruiyet. Proletarya diktatörlüğü için devrimci mücadelenin henüz bitmediği koşullarda hangi önlem gerçekten devrimci, gerçekten meşru sayılabilir? Proletaryanın Ekim zaferinin sağlamlaştırılmasına sözlü değil, sadece gerçek somut katkılarda bulunanlar, onun burjuvaziye karşı mücadelesini rahatlatacak olanlar. Bütün bunlar olağanüstü önlemlerdir, çünkü proletaryayı tehdit eden karşıdevrim tehlikeleri de olağanüstüdür. Ve karşıdevrimin hiç kuşku bırakmayacak şekilde, araç ve yöntemlerini, güçlerinin örgütlenmesine sevk etmeye başladığı şu anda; devrimi tehdit eden tehlikeleri boşa çıkarmak için bütün önlemlerin zamanında, hızlı ve kararlılıkla alınmasının zorunlu olduğu şu dönemde, size başvurmamızı ve gerekli tutuklamalar üzerine tartışmamızı talep etme küstahlığında bulunabiliyorsunuz. Size, gerekli gördüğünüzde her davayı Olağanüstü Komisyon'un yetkisinden alma, ancak barış dönemlerinde geçerli olabilecek şartlara uygun soruşturmaya tabi tutma hakkını vermeliymişiz! Bu, devrimci özgüvenliği sağlamaya yönelik devrimci araçların inanılmaz bir şekilde göz ardı edilmesi olurdu. Olağanüstü Komisyon, tam da olağanüstü bir dönemdeki, iç savaş dönemindeki mücadele için kurulduğundan dolayı olağanüstüdür ve haklarının kısıtlanmasını asla kabul etmeyiz."[1] Lenin'in bu sert reddi öfke ve alayla doluydu.

1. Lenin'in sözlerini bire bir aktarmadım, aklımda kaldığı kadarıyla temel düşüncelerini esas aldım.

MİHAİL BARSUKOV

Devrimci Askeri Komitesi Sağlık Dairesi'nin Başkomiseri bildiriyor

İşçi ve Köylü Hükümeti'nin oluşturulduğu 25 Ekim'i 26'sına bağlayan gece, Devrimci Askeri Komite, bir Sağlık Dairesi'nin oluşturulmasına karar verdi. 26 Ekim 1917'de adıma düzenlenen, Nikolay Podvoyski tarafından imzalanan belgede (No: 1767) şunlar deniyordu: "İşbu belgeyle Doktor Mihail İvanoviç Barsukov Yoldaş, İşçi ve Köylü Delegeleri Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitesi tarafından geçici olarak Devrimci Askeri Komitesi Sağlık Dairesi'nin Başkomiseri olarak atanmıştır. Doktor Barsukov, cumhuriyetin sağlık sistemini derhal yeniden düzenleme yetkisine sahiptir. Herkes kendisine gerekli desteği göstermekle yükümlüdür."

Temsilcileriyle artık resmi olarak görüşmem gereken ilk sağlık kuruluşu, Menşevikler ve Sosyal Devrimciler tarafından yönetilen İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesi'ndeki Sağlık Dairesi'ydi. Bu dairenin yeri Smolni'deydi. Elimde, Devrimci Askeri Komite'nin vekaletiyle dairenin çalışanlarını bizimle birlikte çalışmaya çağırdım. Ama şu kaba yanıtı aldım: "Zorbalarla işimiz yok bizim." Sabotajcılar, dairenin örgütlenme yapısını ve çalışanların listesini vermekle yetindiler, ama işleri bana devretmeyi reddettiler.

Sağlık Dairesi, o dönemler sadece kendi kendine yetmek zorundaydı ve her şeyin yeniden kurulması gerekiyordu. Merkez Yürütme Komitesi Sağlık Dairesi'nin listesinde sadece iki kişinin adı geçiyordu ve bunlar çalışmak üzere Smolni'de kaldı. Bunlar, yaşlı bir Bolşevik olan Doktor Vinokurov ve Doktor Veçeslov'du. Atandığım o tarihi gecede, fiili olarak sadece partisiz Doktor Mihail Mitrofanoviç Balonov yanımdaydı.

Merkez Yürütme Komitesi'ndeki çalışanların bizimle işbirliği yapmamakta direnmesi, Devrimci Askeri Komitesi Sağlık Dairesi'nin durumunu şehirdeki sağlık kuruluşlarıyla ilişkiler açısından oldukça zayıflatıyordu. Ancak sabotajcıların, Smolni'yi tümüyle dış dünyadan yalıtma hesapları tutmadı. Daire yalnız kalmadı: Yardımına proleter Kızıl Haç koştu.

Kısa süre içinde Lenin'le bir araya geldim, çünkü onun direktiflerine ihtiyacım vardı.

Lenin, sürekli Smolni'de bulunuyordu ve ona buradaki koridorlardan birinde rastlamak mümkündü; özellikle sabahın erken saatlerinde.

Lenin'le çalışan ve yaratıcı çalışmasına tanık olanlar, ilişkilerindeki sadeliği, büyük mütevazılığı ve insanlara yaklaşma, ihtiyaçlarını anlama ve onlara Leninist iyimserliği, kendi güçlerine ve müthiş zor, hatta imkansız gibi görünenleri başarabilme olanağına dair inancı bulaştırma yeteneği karşısında hep yeniden şaşkınlığa düşüyorlardı.

Birgün, 24 Ekim'in hemen sonrasında, Lenin'le Smolni'nin bir koridorunda karşılaşma şansına eriştim. Yanına gittim ve onunla birkaç sorun üzerinde konuşup konuşamayacağımı sordum. Lenin kabul etti... Yaralılara yapılan yardımları, subay öğrencilerinin kurşun yağmuru altında proleter görevlerini yerine getiren kadın işçi sıhhiyecilerinin kahramanlıklarını anlattım. Lenin en küçük ayrıntıyla ilgileniyordu, çünkü insana ve insan sağlığına önem vermek kişilik özelliklerinden biriydi. Konuşma, Petrograd dışında daha nelerin yapılabileceğine geldi. Gençtim. İkinci Sovyet Kongresi'nde, Eğitim İşleri Halk Komiserliği dahil hükümetin oluşturulması konusunda karar verilirken niye bir Sağlık İşleri Halk Komiserliği'den söz edilmediği bana anlaşılmaz geliyordu. Vakit geçirmeden Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nin kurulmasına geçmek bana çok basitmiş gibi geliyordu... Gerekli kararı almak yeterliydi...

Lenin beni dikkatle dinledi. Sonra bana, mükkemmel bir vakıflıkla durumu ve doktorların birleşik bir sağlık odağına kar-

şı tutumlarını anlattı. Düşmanlar, Bolşevikleri zaten güçlü bir merkezileşmeyle suçluyorlardı. Bu nedenle Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nin hemen oluşturulmasının, herkesçe reddedilen, sağlık işleri için bir merkezi yönetimin oluşturulmasıyla ilgili bürokratik Rein projesini yeniden gün ışığına çıkarmak istiyorlar diye yorumlanacaktı.

Gerçekten de böyle bir proje vardı ve imparatorluk dumasında tartışılmıştı. Ancak Rein, Çarlığın devrilmesinden sonra projesini geri çekmişti.

Lenin, istenen başarıya ulaşmak için geniş çaplı ön hazırlıkların yapılması gerektiğini düşünüyordu. Bu tür bir üst sağlık merkezinin gerekli olduğunu, halkın kendisi dile getirmeliydi. Bu nedenle Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nin kurulmasında fazla acele edilmemeliydi. Gerçi Sovyetler Cumhuriyeti'nde sağlık işlerinin idaresi için üst düzey bir devlet organının bulunması gerekliydi, ama öncelikle İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri'nde işçi ve köylülerin güçlü katılımıyla yerel sağlık daireleri oluşturulmalıydı. Emekçileri, sağlık işleriyle ilgili merkezi bir devlet organının gerekliliği hakkında bilinçlendirmemiz gerekliydi. Ancak bundan sonra, sağlık işleri için özel bir halk komiserliğinin oluşturulması sorunu gündeme getirilmeliydi.

Vladimir İlyiç bana aynı zamanda, Sovyet sağlık sisteminin özelliklerini ve sınıf doğasını açıkladı. Eski sosyal yapının yerine geçmesi gereken işçi ve köylülerin ağırlıkta olduğu yeni Sovyet kamuoyunun önemine özel olarak dikkat çekti. Lenin'in görüşüne göre bu görev ancak halk kitleleri, Sovyet sağlık işlerine bizzat katıldıkları durumda çözülebilirdi.

Lenin ayrıca, Devrimci Askeri Komitesi Sağlık Dairesi'nin çevresinde ve dairenin kendisinde Sovyet taraftarı doktorların toplanması ve özellikle Rus doktorların oluşturduğu Pirogov Topluluğu'ndan yararlanılması gerektiğinden söz etti. Ben bunun, Pirogov Topluluğu'nun bize karşı tutumunun son derece düşmanca olması nedeniyle pek mümkün olamayacağını söyledim.

Vladimir İlyiç'i, bugünmüş gibi gözlerimin önünde canlandırabiliyorum. Sol gözünü hafifçe kısmış ve parmağıyla uyar-

mıştı. "Her yerde sadece karşıdevrimcilerin oturduğuna inanmak yanlış," demişti. "Durum öyle değil. Sizin göreviniz Pirogov Topluluğu'nu bölmek ve devrimci kısmını sağlık işlerinin inşasına seferber etmektir", dedi Lenin. "İnanın bana. Sovyet iktidarı güçlenir güçlenmez hepsi bizimle birlikte çalışacaktır."

Bu derinden düşünülmüş, kusursuz sözlere daha ne eklenebilir? Bu sözler, sağlık işlerinin Sovyet toplumu ve devletindeki yerini ve niteliğini açıklıyordu. Lenin, büyük sosyalist Ekim Devrimi'nin daha ilk günlerinde inşasına başlanan sağlık sistemine temel olan programı tüm kesinliği ile çizmişti.

İşçi sınıfının zaferine olan sağlam inançla ve Sovyet vatana duydukları derin sevgiyle dolu Smolni'deki sağlık çalışanları –Vinokurov, Vera Bonç-Bruyeviç (Veliçkina), Fortunatova ve diğerleri– kuruluş çalışmasını yürütüyor ve Sovyet iktidarının düşmanlarının, sabotajcıların kopardığı öfkeli velveleyi duymazlıktan geliyorlardı.

Biz azdık, onlarsa çok. Ama bizi Leninist iyimserlik kanatlandırıyordu ve yalnız olmadığımızı biliyorduk. İşçi sınıfına, partiye ve Lenin'in liderliğindeki Merkez Komitesi'ne inancımız tamdı.

Petrograd'daki tıbbi kuruluşların temsilcilerini dairemizde danışma toplantılarına katmada ne kadar zorlandığımızı hatırlıyorum. Sonuçta sadece tek tük kişiler katılırken, çoğunluk bizi boykot ediyordu. Bu toplantılarda, sağlık işlerinin yeniden düzenlenmesine en iyi hangi şekilde başlanacağı ve meslek birliklerinde ve klinik birimlerde başlayan sabotajın nasıl kırılacağı tartışılıyordu. Hastabakıcılar Sendikası ve Hayırsever Hemşireler Derneği'yle ilişkiye girmeye çalıştım ama birlikte çalışma konusunda kesin bir red yanıtı aldım. İlginç bir şekilde Petrograd'daki bütün sağlık kuruluşları açıkça karşıdevrimci bir direktife dayanarak 27 Ekim'de sağlık memurlarıyla toplantılar düzenlemişti. Bu toplantılarda, Devrimci Askeri Komite'nin emrine girmemek ve komiser atamalarına uymamak gibi birbirinin eşi kararlar alınmıştı.

Kısa süre sonra Petrograd Sağlık Dairesi, daha önceleri Geçici Hükümet döneminde bir kez greve gitmiş eczane çalışanlarının bir greviyle uğraşmak zorunda kaldı. Grev komitesinin Menşevik yönetimi, Smolni'yle nesnel ilişkiler kurmaya yanaşmıyordu. Ancak bizzat memurların arasında bilinçlendirme faaliyeti yürütüldükten sonra, uzlaşmaya yanaşmayan grev komitesini dikkate almaksızın grevi bitirmek mümkün oldu ve eczane çalışanlarının bütün talepleri kabul edildi.

Eski bakanlıklara bağlı tıbbi kuruluşlara, oradaki sabotaj faaliyetine bir son vermek için hekim birlikleri üyelerini yolladık. Görevleri, gerici memurların direnişini kırmak ve tüm sağlık işlerinin bir merkez altında birleşmesinin önünü açmaktı.

Eski içişleri bakanlığına bağlı Tıbbi Müfettişler Dairesi'ne geldiğimizde orada hiçbir çalışan bulamamakla kalmadık sadece, hayır, dolmakalemlerin uçları dahi çıkarılmış ve mürekkep şişelerinin içleri boşaltılmıştı.

Hekim birliklerinin oluşturulması çalışmasıyla birlikte hararetle tıbbi kuruluşlara komiserler yollamaya çalışıyorduk.

Komiserler, devrimci anlayıştaki alt personele dayanarak hastanelerdeki ve bazı kliniklerdeki kötü tıbbi koşulları düzeltmeye çalışıyorlardı.

Kasım 1917'de Yakov Sverdlov'la, yine Smolni'de bulunan çalışma odasında bir görüşmem vardı. Arkadaşça bir havada, bir bardak kahve eşliğinde Sağlık Dairesi'nin görevleri, çalışmaları ve orada çalışan insanlar hakkında bilgi istedi. Yakov Mihayloviç, ilk seçim döneminin Merkez Yürütme Komitesi'ndeki dairenin eski bileşimi ve bu insanların bugün nerede olduklarıyla da ilgileniyordu. Onu, her yerde yürütülen sabotaj faaliyetleri hakkında bilgilendirdim. Gerçi bazı çalışanlarda bizimle çalışma isteği doğduğundan, ama Nevski prospektüsünün bir yerinde, illegal Askeri Hekimlik Ana Dairesi'nin varlığını hâlâ koruduğundan söz ettim. Sverdlov, yerel Sovyetlerde sağlık dairelerinin olabildiğince çabuk oluşturulması gereğine işaret etti. Toplantılarımızdan birinde, yazılı bir raporla Ordu

İşleri Halk Komiserliği'ne başvurup sivil ve askeri sağlık alanında alınması gereken önlemleri açıklamaya karar verdik.

Bu raporda şunlar belirtiliyordu: "26 Ekim 1917'de Sağlık Dairesi'ni devralan Devrimci Askeri Komite Komiseri, bir yürütme bürosu kurdu. Bu büronun kararı üzerine aşağıdakiler Ordu İşleri Halk Komiserliği'nin bilgisine sunulmaktadır:

... Devrimci Askeri Komitesi Sağlık Dairesi, önüne Rusya'daki tıp ve sağlık işlerini geçici devrim hükümetinin genel politik platformu üzerinde yeniden düzenleme amacını koyan Rusya Cumhuriyeti'nin en üst demokratik çalışma organıdır...

Halka olduğu kadar birliklere de tıbbi yardımın gerekli düzeyde yapılabilmesi ve işlerin oluruna bırakılmaması için, Petrograd Askeri Bölgesi Komutanlığı'ndan aşağıdaki önlemleri derhal uygulayabilecek bir komiserin atanması gerekmektedir:

a) Ordu ya da donanmaya bağlı bütün klinik kuruluşlara, Kızıl Muhafızlar'ın tüm rütbelerine gezici ve yerleşik tıbbi yardım merkezleri sağlaması emrini vermek;

b) Doktor, ordu cerrahı ve sıhhiyeciler ile tıbbi donanımların, Kızıl Muhafızlar'ın ihtiyaçlarının karşılanması için kullanması emrini vermek;

c) Cepheye giden ordu birliklerine ve Kızıl Muhafızlar'a dağıtılacak seyyar tıbbi yardım birliklerinin oluşturulması emrini vermek."

1917 Kasım ayı içerisinde daire bir kez daha bir Sağlık İşleri Halk Komitesi kuruluncaya kadar örgütlü bir tıbbi merkezin görevlerini yüklenebilecek bir Halk Sağlığını Koruma Komitesi'nin kurulmasını görüştü.

Kasımın ikinci yarısında –artık üç kişiydik: Vinokurov, Veger ve bu satırların yazarı– Vladimir İlyiç'in yanındaydık. Lenin, bir Halk Sağlığını Koruma Komitesi'nin yaratılması üzerine hazırladığımız projeyi büyük bir dikkatle dinledi ve raporumun Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısında gündeme getirilmesine karar verdi.

Bu, 20 Kasım günü gerçekleşti. Kararda şunlar belirtiliyor-

du: "Bir hekimler kongresinin yapılmasının imkansız olması durumunda, halk sağlığını korumaya dair özel bir komitenin kurulması olanaklı görülmektedir."

Kasım ayının son günlerinde Vinokurov, beni Smolni'den telefonla aradı ve Lenin'in, Askeri Hekimlik Ana Dairesi'nin derhal yeniden düzenlenmesine başlanması direktifini iletti. Bu görev, başka yoldaşlarla birlikte bana verilmişti. Bu telefon konuşmasından kısa bir süre sonra, RSFSC (Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti) Halk Komiserleri Kurulu, Lenin'in 4 Aralık 1917'de imzaladığı, Barsukov, Vinokurov, Veger ve Golovinski'den oluşan Askeri Hekimlik Ana Dairesi'nin yönetim kadrosunun atanması kararını aldı.

Devrimci Askeri Komite'nin sağlık yapısına ilişkin, Lenin'in daha Ekim Devrimi'nin ilk günlerinde ana hatlarını çizdiği geniş çaplı programın kısmen gerçekleştirildiğini söylemek mümkün. Şimdiden demokrat ya da o dönemlerin deyimiyle Sovyet platformunda olan tıp aydınlarından hatırı sayılır bir grup, Smolni'de ve Smolni'nin çevresinde toplanmaya başlamıştı. Eskiden sağlık daireleri olan bütün Halk Komiserlikleri'nde, sabotajı kıracak ve tüm sağlık işlerinin tek bir Halk Komiserliği'nde toplanmasını hazırlayacak hekimlerden oluşan çalışma grupları oluşturuldu.

KARL İDMAN

Finli bir bakanın anılarından

1917 Aralık ayının ikinci yarısında, hatırladığım kadarıyla 26'sında, Senato'dan Helsinki'ye gelme direktifini aldım. Finlandiya'da, meselenin ne olduğunu öğrendim. Hükümet, RSFSC Halk Komiserleri Kurulu'na, Finlandiya'nın bağımsızlığının tanınması dileğiyle başvurmuştu. Bağımsızlık ilanının üzerinden üç hafta geçmiş ama bağımsızlığımız henüz tek bir devlet tarafından bile tanınmamıştı. Bazı devletler, ülkemizin bağımsızlığını tanımak istemiyordu. Dış temsilcilerimizden birinin görüşüne göre, bağımsızlığımızın diğer ülkelerce tanınması için Rusya'nın buna önayak olması gerekiyordu. Yani Rusya'nın bağımsızlığımızı tanıması, bizim için çok önemliydi.

... Senato, beni ve Enckell'i, Lenin'le görüşmek ve Finlandiya'nın bağımsızlığının tanınması ricasıyla Halk Komiserleri Kurulu'na başvurulduğu takdirde nasıl tutum alacağını öğrenmekle görevlendirdi.

Smolni'de ilk ziyaret

Smolni Enstitüsü, eskiden asil kızların eğitim gördüğü bir çarlık okuluydu. İki kanatlı büyük bir taş binaydı. Binanın önünde geniş bir bahçe vardı. Ana girişte arabaların yanaşması için üstü kapalı bir çıkıntı vardı. Yüksek tavanlı, geniş bir hole girdik. Uzun bir koridor girişinde, tüfekli iki asker duruyor ve koridora hiçbir yabancı sokmamaya özen gösteriyorlardı. Smolni'ye gelen ziyaretçiler önce geçiş belgelerinin hazırlandığı soldaki bir odaya davet ediliyordu. Bu belgenin üzerine belge sahibinin girebileceği odanın numarası yazılıyordu. Ama bizim geçiş belgesi almamıza gerek yoktu. Smilga'nın süresiz bir geçiş

belgesi vardı.* Nöbetçiye, Finlandiya Senatosu'nun temsilcileri olduğumuzu ve kendisiyle birlikte geldiğimizi söyledi.

Geniş koridorlar, alışılmadık sahnelere tanık oluyordu. Kalabalık bir insan topluluğu vardı: Askerler, denizciler, işçiler, Kızıl Muhafızlar, kadınlar ve hatta çocuklar. Kalabalığın arasında aydın temsilcilerine rastlamak da mümkündü. İnsanlar her türlü mesele için geliyordu Smolni'ye... Smolni ilk dönemlerde bütün sorunların merkezileştiği ve kararlaştırıldığı yerdi.

Böylece, insanlar her türlü sorunlarıyla kızıl devrimin ana karargahına geliyordu. Biz de kendi sorunumuz için, yani Finlandiya'nın bağımsızlığını tanıyan belgeyi almaya gelmiştik. Koridorda, komünistlerin çıkardığı kitap, gazete ve dergilerin sergilendiği uzun masalar duruyordu...

Smilga bizi birinci kata çıkardı. Kızıl Muhafızlar'ın koruduğu birkaç odadan geçip sonunda Lenin'in ön odasına vardık. Smilga, bizden beklememizi rica etti ve geldiğimizi haber vermek için onun çalışma odasına girdi. Smilga'nın dönmesini beklerken, bu giriş odasında olup bitenleri ve sürekli girip çıkan insanları seyrediyorduk. Üç saat beklemek zorunda kaldık. Bu süre zarfında, duyarlı rehberimiz iki kez yanımıza gelerek hemen kabul edilemediğimiz için özür diledi. Lenin de, daktilocuyla ve sıska, genç bir adamla –ki onun hükümet sekreteri Gorbunov olduğu anlaşıldı– konuşmak üzere giriş odasına geldi. Kim olduğumuzu bildiği belliydi: Bize yönelttiği bakışlardan anladık bunu. Biz de ona merakla bakıyorduk, onu fotoğraflardan tanımıştık.

Bir süre bekledikten sonra ve hemen kabul edilmeyeceğimizi anladığımızda, biraz daha rahat yerleştik. Sağ köşedeki pencerenin önünde yıpranmış bir divan duruyordu. Üzerinde iki asker uyukluyordu. Biri nöbetçiydi. Biz de bu divana oturduk. Buradan odanın tümü rahatça seyredilebiliyordu. Kim bu oda-

* Smilga, o tarihlerde Finlandiya'daki RSFSC Halk Komiserleri Kurulu'nun tam yetkilisiydi.

nın bir büroyu anımsattığını düşünüyorsa yanılıyordur. Bir zamanlar beyaz olan, zamanla kararmış boş duvarlar, iki basit tahta masa ve birkaç sandalye, iki daktilo, bir askılık ve o divan bu geniş odanın tüm döşemesiydi.

Divandaki komşumuz olan asker, iki kadın ve henüz bir delikanlı olan o genç adam, odanın daimi sakinleriydi. Sonra iki aşçı kadın odaya gelerek daktilocu bayanlara, kullandıkları besin maddelerinin listesini yapmalarını rica ettiler. Bu rica yerine getirildi ve liste öyle bir titizlikle hazırlandı ki sanki konu bir hükümet belgesiydi. Daktiloculardan biri, bir yazıyı tekrar yazmasını isteyen Gorbunov'la hiddetli bir tartışmaya girdi. Kadın, onu bir komisyondaki amirine şikayet etmekle tehdit etti ama Gorbunov, yazının forma uygun şekilde tekrar yazılmasında ısrar etti. Bayan, bu durum için özel bir formun öngörülmediğini savundu. Bu tartışmanın nasıl sonuçlandığını unuttum. Gün boyu, her çeşit insan her türden sorunla girmişti odaya.

Okurlar, sonunda Smilga gelip bizi Lenin'in yanına götürene kadar bizimle birlikte beklemek zorunda kaldıkları için beni bağışlasınlar. Bu kadar uzun beklememizin nedeni, anlaşıldığı kadarıyla Senato'nun bu sorunla ilgili henüz Halk Komiserleri Kurulu'na başvurmamış olmasıydı. Önce biraz şaşkınlığa düştüğümüzü belirtmeliyim, çünkü paltolarımızı çıkarıp çıkarmamamız gerektiğini bilmiyorduk. Smolni'de herkes, lastikleri dahil bütün giysilerini taşıyordu. Buna rağmen, saygımızdan paltolarımızı çıkarmaya karar verdik. Kapısı başka bir odaya açılan bir yan odaya götürüldük. Kapının önünde, karışık kıvırcık saçları kepinin altından alnına dökülen bir nöbetçi duruyordu. Bu odaya girdik ve Lenin bizi aceleyle karşıladı. Biraz mahcup oldum. Öğretisi hakkındaki fikrimiz ne olursa olsun, bu adamın ülkesinin kaderi üzerinde büyük bir etkisi vardı ve öylesine mütevazı bir izlenim bırakıyordu ki... Orta boylu, şakaklarında biraz kızılımsı saçı olan kel bir kafası ve seyrek, kızılımsı kısa bir sakalı vardı. Keskin, zeki gözlerinden son derece iradeli bir insan olduğu anlaşılıyordu. Konuşması sade ve

doğaldı, ki bu bütün davranışları için geçerliydi. Onu tanımayan birinin, ne kadar güçlü bir kişilik olduğunu tahmin etmesi asla mümkün değildi...

Lenin bizi samimiyetle kabul etti ve bu kadar uzun süre bekletmek zorunda kaldığı için özür diledi.

İçinde bulunduğumuz oda, bir tahta duvarla bölünmüştü. Diğer bölümdeki bir masada iki adam oturuyordu. Lenin, bizi, anlaşıldığı kadarıyla "daha muteber" sayılan bölüme davet etti. Elbette bu bölmenin de hiçbir şekilde Smolni'nin diğer odalarından farkı yoktu ve onlar kadar basit döşenmişti: Beyaz duvarlar, bir tahta masa ve birkaç sandalye.

Oturduktan sonra Enckell, Ekim Devrimi'nden sonra Finlandiya'da yaşanan gelişmeleri ve bu olayların bağımsızlık ilanına nasıl yol açtığını ayrıntılarıyla anlattı.* Finlandiya hükümetinin neden derhal Sovyet hükümetine başvurmadığını da açıkladı: Kurucu Meclis'in toplanma çağrısı beklenmişti. Rusya'da önceki bütün hükümetler, sadece Kurucu Meclis'in bizim isteğimizi yerine getirme yetkisi olduğunu söylemişlerdi. Ancak şu anda Kurucu Meclis'in bir daha toplanıp toplanmayacağının ve toplansa dahi yaşayıp yaşamayacağının bilinmemesi nedeniyle Finlandiya Senatosu, Halk Komiserleri Kurulu'na başvurmaya karar vermişti.

Lenin, Kurucu Meclis'in önümüzdeki süreçte elbette toplanacağını söyledi, "Ama nasıl davranacağına ve kime başvurmak istediğine Senato'nun kendisi karar vermelidir." Halk Komiserleri Kurulu'na başvurduğu takdirde, o, Finlandiya'nın bağımsızlığını kuşkusuz vakit geçirmeden tanıyacaktır. Verili yasalar uyarınca Halk Komiserleri Kurulu'nun her kararının, İşçi, Asker ve Köylü Delegeleri Merkez Yürütme Komitesi tarafından onaylanması gerekiyordu. Lenin, burada da herhangi bir engelin çıkmayacağından emindi. Diğer bazı sorunlar üze-

* Finlandiya 1917'ye kadar Rusya İmparatorluğu'na bağlıydı. Fin Meclisi, 18 Temmuz'da iktidarı ele geçirdi ve Kasım'da burjuva partilerin çoğunluğu kazandıkları seçimlerden sonra 19 Aralık günü bağımsızlığını ilan etti.

rinde konuştuktan sonra veda ettik ve yanıtını Finlandiya hükümeti'ne bildireceğimizi söyledik.

Finlandiya'nın bağımsızlığının tanınması

Petrograd'a yapılan ikinci yolculuğa Senatör Enckell ve benim dışımda, Senato temsilcisi olarak Başbakan Svinhufvud da katıldı.

... Akşam yeniden Smolni'ye gittik ama burada bir kez daha üç saat beklemek zorunda kaldık. Saat bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen yoğun bir çalışma vardı. Gidenler, gelenler...

Ön odalarda bu kez sadece işçiler, Kızıl Muhafızlar, askerler ve denizcilerle bunların eşleri ve başka kadınlar değil, küçük çocuklar da gördük. Bundan, bazı görevlilerin burada sürekli olarak kaldığını çıkardık. Aksi halde bu geç saatte Smolni'de hâlâ küçük çocuklar dolaşmazlardı herhalde. Geçtiğimiz kimi odalarda, uzun masalar üzerinde uyuyan askerler gördük. Bekleyişimiz uzadı. Oda o kadar soğuktu ki, sıkı giyinmize rağmen biraz ısınabilmek için sürekli hareket etmemiz gerekiyordu.

Bizim takvime göre yılbaşı arifesiydi, Rus takvimi ise o zamanlar bizimkini on üç gün geriden takip ediyordu. Sabırsızlıkla Halk Komiserleri Kurulu'nun kararını hangi yılda –1917'de mi yoksa 1918'de mi– vereceğini bekliyorduk.

Gece yarısına birkaç dakika kala kapı açıldı, Bonç-Bruyeviç odaya girdi ve bize Halk Komiserleri'nin imzaladıkları bir belgeyi uzattı. Şöyle deniyordu:

"... Halk Komiserleri Kurulu, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinden hareketle oy birliğiyle şu kararı almıştır:

Merkez Yürütme Komitesi'ne şu öneri sunulacaktır:

a) Finlandiya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının tanınması ve;

b) Finlandiya hükümetiyle mutabık kaldıktan sonra Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılmasıyla doğacak pratik önlemlerin belirlenmesi için iki tarafın temsilcilerinden oluşan bir özel komisyonun kurulması..."

O zamanki Hukuk İşleri Halk Komiseri Steinberg, anıların-

da Halk Komiserleri Kurulu üyelerinin bu belgeyi imzalamalarından bahsediyor:

"Peş peşe ayağa kalkıyor ve özel bir memnuniyet duygusuyla Finlandiya'nın bağımsızlığını tanıyan imzaları atıyorduk. Çarlık döneminde sürgün edilen Finlandiya'nın bugünkü kahramanı Svinhufvud'un, katıksız toplumsal düşmanımız olduğunu biliyorduk elbette. Fakat Finlandiya'yı Rusya'nın baskısından kurtardığımız için dünya sahnesinden bir tarihi haksızlık silinmiş oldu."

Tarafımıza verilen karar metni çeyrek sayfa büyüklüğündeki bir ipekli kağıda yazılmıştı.

Belgeyi aldığımızda, biraz şaşırmıştık, çünkü tanımanın bu kadar hızlı gerçekleşeceğini tahmin etmemiştik.

Finlandiya'nın bağımsızlığını tanıyan belgeyi aldığımızda, ne kadar büyük bir haz ve sevinç duyduğumuzu anlatmaya gerek yok. Tüm Finlandiya halkının özlemle beklediği şey gerçekleşmişti. Doğal olarak, halkımızın bağımsızlığını koşulsuz tanıyan Lenin'in hükümetine karşı derin bir minnettarlık duygusuyla dolmuştuk. Bizzat Lenin'e teşekkür etmek istiyorduk. Enckell, Bonç-Bruyeviç'e bu dileğimizi iletti. İlkin karşı çıktı. Lenin, o sırada kurul toplantısındaydı. Enckell, dileğimizi bir kez daha tekrarladı, belki Lenin birkaç dakikacık da olsa zaman bulabilir ve yanımıza gelebilirdi.

Bir dakika sonra Lenin odadan çıktı. Gülümseyerek memnun kalıp kalmadığımızı sordu. "Hem de çok memnunuz", diye yanıtladı Svinhufvud. Lenin ile Svinhufvud'un karşılaşması, dünyada başka iki önder devlet adamının karşılaşmasıyla karşılaştırıldığında kuşkusuz özel bir niteliğe sahipti. Lenin odadan çıkıp biz de ona yaklaştığımızda odada bulunan askerler, denizciler ve başka insanlar etrafımızı sararak konuşmalarımızı merakla dinlemeye koyuldu. Halk Komiserleri Kurulu'nun Finlandiya'nın bağımsızlığını az önce tanıdığını ve birkaç saattir burada bekleyen yabancıların Finlandiya senatosunu temsil

eden delegasyon olduğunu hemen anladılar.

Herkes memnun görünüyordu. Ellerimizi sıkıyorlar ve "Lenin'in önlemleri"nden duyulan sevinci dile getiriyorlardı.

Lenin'in, Finlandiya'nın bağımsızlığının Rusya tarafından tanınmasında güçlü kişisel etkisini kullanmış olması muhtemeldir, çünkü yirmi yıldır Finlandiya'ya karşı hep olumlu yaklaşmıştı.

Svinhufvud, daha aynı gece özel bir trenle Helsinki'ye dönmüş ve yanında Enckell ve benim tarafımdan imzalanan tanınma belgesinin bir kopyasını götürmüştü.

O zamanlar tarihte bir devletin, kendisine bağlı bir başka devlete bağımsızlık tanıdığına çok ender rastlanıyordu. Bağımsızlığımızı tanıdıkları için, Finlandiya'nın, Halk Komiserleri Kurulu'na ve Merkez Yürütme Komitesi'ne minnettar olması için yeterince sebebi vardı. Finlandiya bu bakımdan, eski rejim döneminde bağımsızlığını savunan ve bunun elinden alınmasını hukuk dışı ilan eden bütün Rus bilim adamlarına, hukukçularına, gazetecilerine ve diğer herkese de minnettardır.

Mihail Kokovihin

Sovyet iktidarı için!

1917 sonbaharında güneybatı cephesindeydim ve Özel Ordu Yürütme Komitesi üyesi ve Devrim Komitesi Başkan vekiliydim. Bir cephe parti konferansında Kurucu Meclis üyeliğine, Bolşeviklerin 4 No'lu listesine seçildim.

5 Ocak 1918'de Kurucu Meclis'in açılışına birkaç saat kala Bolşevik fraksiyonu üyeleri olarak Toros Sarayı'ndaki bir odayı doldurduk. Aramızda Vladimir İlyiç Lenin de bulunuyordu. Belki de Kurucu Meclis'teki karşıdevrimci çoğunluk ile kıyasıya bir çatışmayı öngördüğünden son derece neşeliydi. Kurucu Meclis, 25 Ekim 1917'deki bir oylamayla, yani halkın gerçek belirleyiciliği için koşulların oluşmadığı bir dönemde kurulmuştu.

Şimdi Bolşevik fraksiyonun bu ilk oturumu gerçekleşiyordu. Oturum yirmi otuz dakika kadar sürdü. Toplantıda örgütsel sorunlar tartışılıp karara bağlandı.

Öğleden sonra saat dörtte, Kurucu Meclisin ilk –ve son– toplantısı açıldı. Ortam başından beri son derece gergindi: Kurucu Meclis'in devrimci ve karşıdevrimci bölümü arasındaki mücadele tutkulu ve olağanüstü keskindi.

Her şey, Bolşevik fraksiyon temsilcisi Yakov Sverdlov'un, Sağ Sosyal Devrimci Şvezov'u başkanlık koltuğundan uzaklaştırıp Kurucu Meclis'in açıldığını ilan ettiği andan itibaren başladı. Emekçi ve sömürülen halkın haklarına dair deklarasyonu okudu ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi adına bu deklarasyonun kabul edilmesini önerdi.

"Rusya, İşçi, Asker ve Köylü Delegeleri Sovyetlerinin Cumhuriyeti ilan edilmektedir. Tüm merkezi ve yerel devlet iktidarı bu Sovyetlere aittir."

Sağ Sosyal Devrimciler ve Menşevikler, Ekim günlerinde uğradıkları yenilgiden sonra, şimdi Kurucu Meclis'te durumlarını düzeltmeyi amaçlıyorlardı. Biçimsel olarak oy çoğunluğuna sahiptiler ve Bolşeviklerin sunduğu deklarasyonu reddettiler. Bunun yerine şu şiarı öne sürdüler: "İktidar Kurucu Meclis'indir!" Yani daha işin başında birbirini reddeden iki öneri vardı. Rusya, Kurucu Meclis'i olan burjuva bir cumhuriyet mi, yoksa sosyalist toplumu inşa etme görevini üstlenen bir Sovyet Halk Cumhuriyeti mi olacaktı?

Kurucu Meclis'in sağ çoğunluğunun, emekçi ve sömürülmüş halkın hakları deklarasyonunu görüşmeyi ve onaylamayı reddetmesi üzerine Bolşevikler bir ara verilmesini istediler. Hemen fraksiyon toplantıları başladı. Bolşevik fraksiyonun toplantısında Lenin söz aldı. On dakikadan fazla konuşmadı ama açıklamalarının önemi ve gücü asla uzunluğuyla ilintili değildi.

Vladimir İlyiç'in bu önemli konuşması ne yazık ki ne stenoya alındı ne de tutanağa geçti. Bu anıtsal günleri hep yeniden zihnime çağırıp ve çok uzun yıllar önce bu konuşmanın en önemli cümlelerini kendim için kaydettim. Bire bir değil ama genel hatlarıyla.

Zihnime kazındığı kadarıyla konuşması şöyleydi:

"Yoldaşlar, Kurucu Meclis'in karşıdevrimci çoğunluğunun, Tüm Rusya İşçi, Asker ve Köylü Delegeleri Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesi'nin emekçilerin temel kazanımlarını içeren deklarasyonu reddetmesi bekleniyordu. Bu çoğunluğun, iktidar sorununda geri adım atacağını düşünmek yanlış olur. Bunu bugünkü mücadele bir kez daha kanıtlamıştır. Çoğunluk, Sovyet iktidarının sömürücülerin özel mülkiyetine el uzatmasını, arazi ve toprakları kamulaştırmasını ve tazminat ödemeksizin emekçilere devretmesini, bankaları kamulaştırmasını, fabrika ve işletmelerin ve ulaşımın kamulaştırılmasının ilk adımı olarak üretim üzerinde işçi denetimi kurmasını da kabul etmeyecektir. Almanya'yla barış görüşmeleri sürmektedir. Burjuvazi, Sosyal Devrimciler ve Menşevikler kesin yenilgiye uğratılmadıkça,

Sovyet iktidarına karşı mücadelede hiçbir yöntemden uzak durmayacaklardır. Olayları, olduğu gibi görmek ve doğru sonuçlar çıkarmak gerek. Şimdi sorun şudur: Sovyet iktidarı mı yoksa Kurucu Meclis'in iktidarı mı? Hiçbir ikna yöntemi ve gerekçe, Kurucu Meclis'in sağ çoğunluğu tarafından kabul edilmeyecektir. Bunun yanı sıra uluslararası sermaye, Sovyet iktidarına karşı keskinleşmiş silahlı mücadeleyi kışkırtıyor ve onun para ve silah ihtiyacını karşılıyor."

Lenin ayrıca Kurucu Meclis'teki mevcut güç dengesinin, Rusya'da Sosyalist Devrim henüz zafer kazanmadan önce oluştuğuna dikkat çekti. "Bu açık ve çürütülemez olguları ele alalım: Kurucu Meclis seçimleri yapıldıktan sonra ülkede devasa değişiklikler gerçekleşmiştir ve işçi, köylü ve askerlerin ezici çoğunluğu Sovyet iktidarını desteklemektedir. Doğan kriz, devrimci yolla, hızlı ve kararlı önlemlerle aşılmalıdır. Kurucu Meclis'i dağıtmak zorunludur, hem de bugün. Onlara bir iki gün daha tahammül edersek, sonuç ölüm olacaktır. Kurucu Meclisi dağıtmak zorunluluğu, işçi, köylü ve askerlerin ezici çoğunluğu tarafından kavranacak ve onaylanacaktır. İkinci Sovyet Kongresi ve Halk Komiserleri Kurulu'nun benimsediği kararnamelerin somut faydalarının farkına varmış durumdadırlar ve onları savunacaklardır. Kurucu Meclis'in karşıdevrimci çoğunluğu, kararnamelerin karşısına daha bugün aynı sorunlar üzerine işçi ve köylülerin çıkarına olmayan yasalar çıkarmak istiyor. İşçi sınıfında kafa karışıklığı yaratmamak için adımlarımızı büyük bir dikkatle atmalıyız. Parti Merkez Komitesi, fraksiyona, Kurucu Meclis'in dağıtılmasına ilişkin bir karar almasını öneriyor."

Lenin'in böylesine ikna edici gerekçelerle sunduğu Bolşevik Partisi Merkez Komitesi önerisi kabul edildi.

Vladimir İlyiç, Merkez Komitesi'nin diğer üyeleriyle görüştükten sonra, Sol Sosyal Devrimci fraksiyonla, onların da Kurucu Meclis'i terk etmeleri doğrultusunda anlaşmaya karar verdi. Bu amaçla Sol Sosyal Devrimcilerin Merkez Komitesi'yle

fraksiyonunun toplandığı yan odaya gitti. Birkaç dakika sonra döndüğünde gülümseyerek şöyle dedi:

"Birazcık gevşiyorlar, birazcık..."

Aynı odada Vladimir İlyiç, Bolşevik fraksiyonun, Kurucu Meclis'i terk etmesine ilişkin deklarasyonunu kaleme aldı.

Sonra ne oldu? Menşevikler ve Sağ Sosyal Devrimciler (Sol Sosyal Devrimciler de bundan hemen sonra oturumu terk ettiler) Kurucu Meclis'in arazi ve toprak ve barış üzerine önergelerini kabul etmekte öyle acele ediyorlardı ki, yasaları görüşmediler bile. Aksine sadece bu yasaların "hazırlanması için" bir komisyona devredilmesi gibi genel ve hiçbir anlam taşımayan bir karar aldılar.

Toros Sarayı'nın dışında ise "Kurucular" çoğunluğu, bambaşka işlerle uğraşıyordu. Aynı gece, Kızıl Muhafızlar Devriye Komutanı'nın, Vladimir İlyiç'e, Menşeviklerle Sosyal Devrimcilerin o gün her türlü kuşkulu kişilerden oluşan silahlı bir protesto gösterisi örgütlediğini rapor ettiğini duydum. Göstericiler, Smolni ve Toros Sarayı'na ulaşmaya, onu ele geçirmeye ve Sovyet iktidarına karşı bir ayaklanma kışkırtmaya çalışmışlardı.

... 6 Ocak 1918'de Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Lenin bu konuda bir konuşma yaptıktan sonra Kurucu Meclis'in dağıtılmasına ilişkin kararnameyi kabul etti. Bu, halkın iktidarı olan Sovyet iktidarını, elbirliğiyle ve yüreğinin tüm sıcaklığıyla karşılayan ve onaylayan emekçi halkın çıkarına gerçekleşmişti.

Serafima Gopner

1918 yılında karşılaşmalar

1918 yılı, bilindiği gibi, sosyalist devrim tarihinin dramatik olaylarıyla doluydu. Bu yıl anımsandığında Lenin, barış savaşçısı ve bilimsel öngörünün dahi ustası olarak cisimleniyor.

1918'de Lenin'le olan birkaç karşılaşmamdan ikisi, benim için özellikle etkileyiciydi ve bir daha silinmemek üzere zihnime kazındı. İlkinde söz konusu olan, Sendikalar Binası'nda yapılan (1918 Mart ortası) Tüm Rusya Sovyetleri Dördüncü Olağanüstü Kongresi Divanı'nın kulislerinde gerçekleşen bir konuşmaydı. İkincisi ise, Lenin'in 16 Ekim 1918'de Ukrayna Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi'nin bir delegasyonunu kabul ettiğinde yaşandı.

İkinci Parti Kongremizin açılışından önce akşam saatlerindeydi.

Brest Barışı'nın onaylanması için olağanüstü toplanan Dördüncü Sovyet Kongresi'nde, gergin bir hava hakimdi. Delegelerin yüzlerindeki ifadeden, çukura kaçmış gözleri ve sıkı sıkıya kapatılmış ağızlarından ağır olaylara ve büyük tarihi sorumluluğa dair bilinç okunabiliyordu.

Dördüncü Parti Kongresi aynı zamanda halkın ve devrimin karşı konulamaz gücünü de ortaya koyuyordu. Delege sayısındaki yükseklik, bütün Rusya halklarının temsilcilerinin katılımı ve çeşitli bölgelerin ulus ve iklim özelliklerini yansıtan çeşit çeşit giysiler derin bir etki bırakıyordu.

14 Mart günü, barış antlaşmasının çeşitli renklerden karşıtlarından oluşan kampın katıldığı fırtınalı tartışma, Lenin'in kürsüye çıkmasıyla doruk noktasına ulaştı. Barış antlaşmasının onaylanmasına ilişkin yaptığı tarihsel konuşma ve kapanış konuşması, alkış tufanıyla ve keskin düşmanca sataşmalarla kesi-

liyordu. Lenin, karşıtlarını hızla ve isabetli sözlerle savuşturdu.

Tartışma ve Lenin'in kapanış konuşmasından sonra ona, birkaç dakika için bile olsa önemli bir sorun üzerine görüşme isteğimi bir notla ilettim. Ertesi gün bir mola sırasında kürsüden beni bir işaretle yanına çağırdı; birlikte divanın arkasındaki kulise gittik.

Lenin'e, Yekaterinoslav Sovyeti'nden dört delege olarak barış antlaşması'nın onaylanması için oy verdiğimizi, bu sorun karşısındaki tutumunu sonuna kadar desteklediğimizi ve antlaşma karşıtlarını mahkum ettiğimizi söyledim. Ancak Ukrayna'nın yarısının, hatta daha da fazlasının Alman işgali altında ve tamamının ise işgal tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bugünkü durumda Lenin'in yol göstericiliğine ihtiyacımız vardı. Partinin illegaliteye çekilmesi hazırlıkları yapıyorduk, ancak bundan sonraki, özellikle işgal koşulları altındaki perspektifler hakkında daha fazla netliğe sahip olmamız gerekiyordu. Sonuçta kongre dönüşü, daha kısa süre önce işçilerin elde silah iktidarı ellerine geçirdikleri ve büyük kayıplar verdikleri fabrikalara dönmesini, Sovyet iktidarının Ukrayna'da geri çekilmek zorunda olduğunu ve geçici olarak sahneden inmesi gerektiğini anlatmamız gerekiyordu. Şimdi ne olacaktı? Ukrayna'yı neler bekliyordu?

Alacakaranlığa rağmen Lenin'in yüzünün asıldığını gördüm. Hemen yanıtlamadı. Ben ise yaralarını deştiğim için pişmanlığa kapılmaya başladım, çünkü zaten bir an bile unutmadığı bir şeyi bir kez daha hatırlatmıştım.

Bir süre sonra Lenin, etkileyici ve kısık bir sesle şöyle dedi:

"Yekaterinoslav işçilerine, Brest Barışı'nın uzun süreli olmayacağını söyleyin. Almanya'daki devrim kaçınılmaz ve yakın, ve bu devrim Brest Barışı'nı bir kenara süpürecektir."

Lenin, birkaç saniye sustuktan sonra ekledi:

"Ve Alman proletaryasıyla birlikte yenilmez olacağız."

Yekaterinoslav'a dönünce, büyük fabrikalarda Dördüncü Sovyet Kongresi'ni anlattım ve daha ilk işçi toplantılarında Le-

nin'in öngörülerinin ne kadar güçlü olduğuna kanaat getirdim. Lenin'in açılımlarının sözlü aktarımları özellikle etkili oluyordu ve işçiler, Lenin'in yaklaşmakta olan Alman devrimine dair tam inancı karşısında duygulanmışlardı. İşçiler daha o zamanlar Lenin'in öngörülerinin gücünü biliyor ve buna sarsılmaz bir güven duyuyorlardı.

Rusya'daki devrimin kaderi, Ukrayna'nın yakın kurtuluşu ve gelmekte olan Alman devrimi arasındaki ilişki, en geniş kitleler için giderek daha büyük bir açıklık kazanıyordu. Lenin'in dikkatle izlediği Almanya'daki olgunlaşan devrimci olaylar, herkes için daha yakıcı bir ilginin konusu oldu.

Lenin'le Sendika Binası'nın sütunlu salonundaki konuşmam ile Ukrayna Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi üyelerinin kabulü arasında yedi ay vardı. 1918 yılının bu ayları tarihe, barışla elde edilen soluklanma molasını korumak ve uzatmak uğruna Lenin'in yönetiminde yürütülen zorlu bir mücadele dönemi olarak geçti.

Şaşkınlık içindeki insanlığın gözleri önünde her tarafı silahlı düşmanlarla çevrili olan Sovyet ülkesi, Sovyet iktidarının önündeki görevler üzerine yaptığı konuşmada Lenin'in yol gösterdiği Sovyet ekonomisinin kuruluşuna başlamıştı. Lenin, soluklanma sürecini uzatmak ve kendisinin dahi "Brest İlmeği" olarak adlandırdığı Brest Barışı'nın bozulmasına izin vermemek için insanüstü bir çaba sarf ediyordu.

Brest Barışı'nı Almanlar bozdu. Mayıs-Haziran 1918'e kadar sadece Ukrayna'yı değil, aynı zamanda Rostov'u ve Kuban'da bazı bölgeleri işgal etmişlerdi. Alman ordusu doğuya doğru ilerlemeye devam ediyordu.

Karşıdevrimci Kadet partisinden tutun "Sol Komünistler"e kadar Brest Barışı'nın karşıtları, durumu cani, maceracı eylemler ve provokasyonlarla keskinleştiriyordu.

Sol Sosyal Devrimcilerin ayaklandığı günlerde Lenin'in Beşinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi'nde yaptığı konuşmayı dinle-

mizin, tüm hastalık süresi boyunca Lenin'le dolaysız bağı kopmuştu. Merkez Komite üyeleri olarak İkinci Parti Kongresi'nin açılışından önce Moskova'ya gittiğimizde, hepimizin içini Lenin'i görüp göremeyeceğimiz sorusu kemiriyordu. Ukrayna'daki taktik konusundaki tartışmalı birkaç soruna ilişkin mutlaka onun önerilerine ihtiyacımız vardı.

16 Ekim günü, bizi büyük bir sevince boğan, Lenin'in akşam on ila on iki kişiyi kabul edebileceği haberini aldık. Aramızdan biri, Lenin'i Ukrayna Komünist Partisi İkinci Kongresi'ne bir konuşma yapmak üzere davet edecekti.

İki saat sonra Kremlin'deydik. Bizi asansör önünde bekleyen bir çalışan, tadilat nedeniyle oturumun Lenin'in çalışma odasında değil, bir geçiş bölmesinde yapılacağı haberini verdi. Duvarları henüz boyanmış, mobilyasız bir odaya götürüldük. Ancak biz geldikten sonra sandalyeler getirildi.

Lenin, omuzuna asılmış yaralı kolunu taşıyan bir sargı beziyle yanımıza geldi. Onu koşarak karşıladık. Selamlaştıktan sonra Vladimir İlyiç, sağlığına ilişkin meraklı sorularımızı yanıtladı. Görüşmemize ne kadar süre tanıdığını sorduk. Ayrıntılı bir konuşma olmasını çok istiyorduk ama onu yormaktan da çekiniyorduk.

Vladimir İlyiç yanıt vermeden önce, sağlıklı eliyle, duvara bir çiviyle eğri asılmış ünlü bir Amerikan sözünün yazılı olduğu bir afişi gösterdi: "Meşgul bir adamın yanına geldiğinde sözünü kısa tut ve kaybol!" Sonra şöyle dedi:

"Görüyorsunuz, düşmanımız Amerikalılar, burada akıllı bir söz yazmışlar."

Sonra Lenin bize görüşme için iki saatin yeterli olup olmayacağını sordu. Sevinçli bir şaşkınlığa düştük, çünkü bizimle bu kadar uzun görüşeceğini beklemiyorduk. 16 Ekim'deki kabulün Lenin'in hastalığından sonraki ilk kabulü olduğunu biliyorduk ve Lenin'in Ukrayna'daki olaylara ve komünistlerin görevlerine ne kadar olağanüstü bir önem verdiğine bir kez daha tanık olduk.

dim. Bu konuşmada Lenin, bundan sonraki sosyalist inşa planını geliştiriyor ve yeniden büyük bir tutkuyla barışın korunması çağrısında bulunuyordu.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi üyeleri olarak, komitenin 15 Temmuz 1918'de olağanüstü toplanacağını haber aldık. Merkez Yürütme Komitesi toplantıları genellikle Metropol Oteli'nin büyük salonunda yapılırdı. Toplantı başlamadan önce bize, Lenin'in önemli bir açıklama yapacağı duyuruldu. Lenin'in her zamanki acelesinden farklı olarak, konuşma platformuna çok ağır çıktığı dikkatimizi çekti. Çok yorgun düşmüşe benziyordu.

Merkez Yürütme Komitesi üyeleri, Alman Hükümeti'nin Alman Elçiliği'nin korunması bahanesiyle Moskova'ya silahlı bir tabur gönderme önerisine ilişkin açıklamasını soluklarını tutarak dinliyorlardı. Bu talep, Sol Sosyal Devrimcilerin ayaklanmasının ve Alman Elçi Mirbach'ın öldürülmesi provokasyonunun bir sonucuydu. Bu canice macera, Brest Barışı'nı bir provokasyonla bozma girişimlerinin en tehlikelilerinden biriydi.

Lenin, son derece iradeli bir sesle ağır ağır Sovyet hükümetinin, Almanların önerisini reddeden açıklamasını okuyordu. Açıklamanın son sözleri üzerimizde derin bir etki bıraktı: Eğer, Alman hükümeti buna rağmen, niyetlerini gerçekleştirmeye kalkışır ve Moskova'ya silahlı bir tabur yollarsa, Sovyet hükümeti, Sovyetler ülkesini silahla korumaktan çekinmeyecektir.

Uluslararası durumun bizim lehimize değiştiğini derhal anladık. Yengimiz şu iki etmene bağlıydı: Kızıl Ordu'nun başarıyla kurulmasına ve Alman Ordusu'nun Almanya'daki büyüyen devrimci krizin hızlandırdığı batı cephesindeki başarısızlıklarına.

Yazın, Ukrayna'daki partizan savaşı yayıldı ve Ekim 1918'de yapılacak Ukrayna Komünist Partisi (Bolşevik) İkinci Kongresi, bütün Ukrayna'da yaklaşan silahlı ayaklanmanın belirtileri altında hazırlanıyordu. Orjol'da* haberini dehşetle duyduğumuz, Lenin'in 30 Ağustos'taki yaralanmasıyla birlikte, merkez komite-

*Ukrayna toprakları Alman birliklerinin işgali altında olduğu için Ukrayna KP(B) MK'sı Orjol'da toplanmıştı.

Şu ayrıntı aklımda kalmış: Lenin odaya girdiğinde, kapıda görevli nöbetçiye odadan çıkmasını ve kapının önünde durmasını söyledi. Vladimir İlyiç bizimle görüşmeye başlamadan önce kapıyı açtı ve nöbetçiye şunları dedi:

"Bir sandalye alın ve oturun. İki saat boyunca kimse buraya gelmeyecek. Sürekli ayakta durmanıza lüzum yok."

Görüşmenin başında Vladimir İlyiç'ten, bizi genel durum hakkında aydınlatmasını ve Ukrayna'da bundan sonraki görevler üzerine konuşmasını rica ettik.

Bugün, kırk yılı aşkın bir süre sonra, elbette hafızama tam anlamıyla güvenemiyorum ve Lenin'in sözlerini eksiksiz aktaramayabilirim. Ancak içeriğine ilişkin tüm sorumluluğu üzerime alıyorum. (Yanılmıyorsam, bu görüşmeye katılanlardan hiçbiri artık hayatta değil. Konuşma sırasında herhangi bir tutanak tutulmadı ve basında da konu hakkında bir haber çıkmadı.)

Lenin, Ukrayna'daki son gelişmelerden ve partizan savaşından büyük bir ilgiyle bahsediyordu. Tüm Ukrayna'da genel silahlı ayaklanmanın titizlikle ve çok yönlü hazırlanmasının büyük bir önem taşıdığını söyledi. Kızıl Ordu'nun başarıyla kuruluşundan ve ayaklanmada sağlayacağı yardımdan bahsetti. Doğru bir ulusal politikanın yürütülmesi gereğini özellikle vurguladı. Bir yoldaşın, kurtuluştan sonra Ukrayna Sovyet Kongresi'nin, Ukrayna'nın Rusya'dan tümüyle ayrılmaya karar verebileceği göz önünde bulundurulmalı mıdır sorusuna Lenin: "Parti tutarlı bir ulusal politika yürütürse, Ukrayna'nın bir sonraki Sovyet Kongresi, Ukrayna halkının Ukrayna ile Rusya arasında sıkı ve daimi birliği yönündeki isteği doğrultusunda karar verecektir ve asla ve asla emperyalistlere peşkeş çekmek için Ukrayna'nın Sovyet Rusya'dan ayrılmasını talep eden Petliyura insanlarına katılmayacaktır."

Lenin, Alman devriminin gelişimini ayrıntılarıyla açıklarken, şimdi günler değil saatler halinde ilerlediğini, kaçınılmaz ve çok yakın olduğuna ilişkin güvenini dile getirdi. Alman işgal

birlikleri içindeki faaliyetin güçlendirilmesini özellikle önerdi. Lenin, Alman birliklerinin Almanya'dan gelecek ilk devrim haberleriyle birlikte hızla çözüleceğini ve bir devrimci dönüşüm geçirebileceklerini öngörüyordu. Bu yüzden Ukrayna'daki ayaklanmanın hazırlanmasında işgal birlikleri arasındaki faaliyete ağırlık vermek çok önemli bir görevdi.

Ukrayna Komünist Partisi'nin karşısında bulunduğu ana soruna, yani silahlı ayaklanmaya ilişkin Lenin bir kez daha, titizlikle ve kapsamlı olarak hazırlanması gereği üzerinde durdu. Bu arada bu ayaklanma çağırısının çok yakında yapılması gerekiyordu, "Belki yarın ya da öbür gün, ama henüz bugün değil." Lenin, devrimci sabırsızlığa karşı uyardı. Ukraynalı işçi ve köylülerin mücadelede ısrar etmelerini büyük bir anlayışla karşılıyordu ama aynı zamanda acele eylemlerden kaçınma ve sabır istedi. İşgal birlikleri hızla çözülmeye başladığı anda, bizim için güç üstünlüğü doğacak ve dolayısıyla zaferi önemli oranda hızlandıracak ve kaçınılmaz kayıpların sayısını azaltacaktı. Ki her geçen gün Kızıl Ordu'nun savaş gücü artıyordu. Sonuç olarak Lenin, parti kongresine katılma davetine teşekkür etti ve üzülerek katılamayacağını belirtti.

Lenin'in açıklamalarının, Ukrayna Komünist Partisi İkinci Kongresi ve Ukraynalı komünistlerin bu tarihi dönemdeki çalışmaları üzerinde de büyük etkisi oldu.

İşgal sırasında birçoğu illegalitede çalışan ve aylar boyunca Moskova'dan ayrı olan delegeler, Lenin'i görüp duyamayacaklarını bir türlü kabullenemediler. Onunla buluşmalarının sağlanmasında ısrar ediyorlardı. Bu nedenle Ukrayna Komünist Partisi İkinci Kongresi'nin bütün katılımcıları, 22 Ekim 1918'de Lenin'in bir konuşma yapacağı Moskova Parti örgütünün bir toplantısına davet edildiler. Lenin, bu toplantıda yaralanmasından sonraki ilk konuşmasını yapıyordu.

Lenin konuşmasında özel olarak Ukrayna'daki durum üzerinde durdu. Kısa ve net olarak Ukrayna Komünist Partisi'nin bundan sonraki görevleri hakkında düşündüklerini dile getirdi.

Lenin'in dahice öngörülerini sadece üç hafta sonra patlak veren Almanya'daki devrim ve dolayısıyla uğursuz Brest Barışı'nın feshi kanıtlamıyordu. Almanya'daki ve Avusturya-Macaristan'daki Kasım devrimleri ve Batı Avrupa ülkelerinde büyüyen devrimci kriz, Lenin'in sözlerini şaşırtıcı bir uygunlukla güçlendiriyordu.

Alman devriminin ilk günlerinde bütün işgal birliklerinde asker kurulları seçildiğinde, Lenin, Ukrayna parti yöneticilerine zaman geçirmeden Alman asker kurullarıyla ilişki kurup, Alman devrimci birlik gruplarının karşıdevrimci Kazaklara karşı mücadeleye katılmalarını talep etmelerini istedi.

Ukrayna içsavaşındaki bir dönem bu açıdan özellikle anlamlıydı. Aralık 1918 sonlarında Şarkov'daki Alman birlikleri asker kurulunun bir delegasyonu, Ukrayna Geçici İşçi ve Köylü Hükümeti'yle karşılıklı yardımlar üzerine görüşmeye geldi. Sonuç bir anlaşma oldu: Şarkov'daki Alman ve Avusturya'lı birlikler, Ukrayna'yı barışçı bir şekilde terk edecek ve Kızıl Ordu tarafından takip edilmeyeceklerdi; bu birlikler, Kızıl Ordu'ya Petliyura ve Hetman Birlikleri'ne karşı mücadelede yardım edeceklerdi. Bunlar kısa süre sonra gerçekleştirildi; bu sırada hiçbir Alman askerin silahını yanına almayacağı, silahların partizanlarda kalacağı koşuluna da uyuldu.

Yaklaşık kırk yıl sonra, 7 Kasım 1957'de, Almanya Sosyalist Birlik Partisi'nin Merkezi Yayın Organı "Neues Deutschland"da Şarkov'daki Alman asker kurulları liderlerinden birinin o dönemi anlatan anılarını aktardığı bir makale çıktı.

Olaylı 1918 yılını, Lenin'in sadece barışçı bir soluklanma süreci uğruna verdiği tutarlı ve ısrarlı mücadelesi değil, aynı zamanda dahice bilimsel öngörüsü de belirgin bir tarzda biçimlendirmiştir.

Anatoli Lunaçarski

Halk Komiserleri Kurulu'nda

Halk Komiserleri Kurulu'ndaki çalışmalar Lenin'in başkanlığında nesnellik ve canlılıkla yürütülüyordu. İç tüzük kuralları onun başkanlığında belirlendi. Konuşmacıların, Halk Komiserleri Kurulu üyesi olsun, sadece tartışma katılımcıları olsun, tümünün, konuşma sürelerine kesinlikle uymaları sağlandı. Söz alan herkesten, olağanüstü kısalık ve nesnellik talep ediliyordu. Halk Komiserleri Kurulu'nda bir tür yoğunlaştırılmışlık havası vardı. Her bir dakikaya öylesine çok olgu, düşünce ve karar sığıyordu ki *sanki zamanın kendisi takviye edilmişti.* Aynı zamanda en ufak bir bürokrasi havası hissedilmiyordu, kimse üst düzey konumunu kullanmaya kalkmıyor ya da en ufak bir gerginlik göstermiyordu; ki bunlar insanüstü bir çalışma temposunda gerçekleşiyordu. Lenin'in yönetiminde bu çalışma, tüm ağır sorumluluğuna rağmen her zamankinden daha "kolay" geliyordu.

Lenin gülmeyi çok severdi. Onun yüzünde, herkesten daha sık bir gülümseme belirirdi. Keskin zekâya sahip bir İngiliz olan Ransome, çağımızın en büyük insanındaki bu neşeli, tasasız gülme eğilimini fark ederek doğru yorumladı: "Bu, gücün gülüşüdür, ve bu gücün kaynağı Lenin'in sadece muhteşem yeteneklerinde değil, aynı zamanda da komünizmindedir. Toplumsal sırların ve sorunların çözümüne ulaşan öylesine mükemmel bir anahtara sahip ki, komünizm, öngörüsünde öylesine büyük bir güven ve sarsılmazlık sağlıyor ki başka hiçbir devlet adamı kendinden, planları ve projelerinden bu kadar emin olamaz."

Aşağı yukarı böyle (içeriği için kefil olabilirim) söyledi Ransome.

Halk Komiserleri Kurulu'nda üretken, neşe içinde ve zevkle çalışıyorduk.

Birinin garip bir çelişkiye düştüğünü yakaladığında, Lenin, samimi kahkahasını patlatırdı ve bu kahkahalara uzun masanın başına toplanmış devrimizin bütün o mükemmel ve yeni insanları katılırdı. Şakalaşmayı çok seven başkanın ya da bir konuşmacının esprilerine gülerlerdi. Ama böyle bir kahkaha tufanından hemen sonra aynı taze ciddiyetle yeniden çalışmaya dönülürdü. Raporlar, fikir alışverişi ve kararlar seli akmaya devam ederdi.

Lenin'in nasıl dinlediğini görmüş olmak gerek. Vladimir İlyiç'inkinden daha güzel bir yüz bilmiyorum. Çehresine olağanüstü bir gücün damgası vuruluydu. Konuşmacıya düşünceli bir şekilde bakarken ve her sözcüğü kelimenin tam anlamıyla yutup o konuşmacıya hızlı, isabetli ek sorular yöneltirken yüzünde ve gözlerinde yiğitçe bir anlatım olurdu.

Halk Komiserleri Kurulu'nda birçok muazzam, zeki kafa vardı, ama Lenin genellikle diğerlerinden önce bütün sorunları değerlendirmiş ve kesinleşmiş bir yargıya varmış olurdu. Ancak bu sırada üstünlüğünü, denilebilir ki suni bir şekilde öne çıkarmak gibi en ufak bir çaba hissedilmezdi. Biri uygun bir karar önerdiğinde, Lenin bu kararın yararını hızla kavrar ve şöyle derdi: "Haydi, dikte edin, bunu iyi ifade ettiniz."

Lenin, özellikle Halk Komiserleri Kurulu'nda çok ender öfkelenirdi. Öfkelendiğinde ise lafını esirgemez ve ifadelerinde seçici olmazdı. Dudaklarından her tür sözcük fışkırırdı: "Akılları havada Sovyet makam sahipleri", "baştan savmalık", "yontulmamışlık" ve zaman zaman yazılarına, telgraflarına ve telefonlarına da giriveren daha başka nahoşluklar.

Ancak Lenin'den azar işiten hiç kimse alınmazdı. Bir komünist, dahası bir Sovyet insanı, kendisini Lenin tarafından "küçük düşürülmüş" hissetsin; böyle bir şey çok abes, o kişi gerçekdışı bir varlık olurdu.

Tam tersine: İster yardım etsin, ister övsün, ister eleştirsin

Lenin'e herkes an be an daha fazla yürekten bağlanırdı.

Lenin hastalandığında Halk Komiserleri Kurulu kendini yetim hissetmişti. Ve uzun bir hastalıktan sonra yeniden toplantıya geldiğinde, bu olay bir nebze hüzün içeren belli bir huzursuz sevinçle karşılanmıştı.

Lenin, tam eskisi gibi değildi artık. Gözlerini korumak için büyük bir gözlük takıyordu, ve bu onu değiştiriyordu. Eskisi gibi canlılıkla toplantıyı yönetiyor, meselelerin özünü mükemmel bir şekilde kavrıyor ve kesin kararlar sunuyordu ama konuşmakta güçlük çektiği huzursuzlukla hissediliyordu. Halk Komiserleri aralarında fısıltıyla, "toparlandı, iyileşti; gerçi hastalığın izleri sürüyor ama bunlar geçer, her şey düzelir" diye konuşuyor, fakat aynı anda, yüreklerinin ta derinlerinde eziyet eden bir kuşku duyuyorlardı. Ve Lenin yeniden gözlerimizin önünden kayboldu; bu kez sonsuza dek.

NİKOLAY VİNOGRADOV

Sanat hazinelerine verilen önem

Önümde 3 Ağustos 1918 tarihinde düzenlenmiş şu vekaletname duruyor:

"Vinogradov Yoldaş, tam yetkili kılınmıştır. Ve bu nedenle çalışmalarında yararlı olabilecek herkes, onun, Çarlar ve saraylılarla ilgili anıtların sökülmesi ve yerlerine devrimci halk ve onun kahramanlarını anlatan anıtların dikilmesiyle ilgili sorunların çözülmesine yönelik ricalarını yerine getirmekle yükümlüdür.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)"

1918 ilkbaharında cepheden Moskova'ya döndüm ve o zamanlar Malinovski'nin yönettiği Cumhuriyet Hazine Değerleri Halk Komiserliği'ne kabul edildim. Varlığını uzun süre korumayan bu Halk Komiserliği, şatoların, eski çarlık tiyatro ve okullarının ve aralarında Kremlin de olmak üzere Rusya'nın en değerli anıt binalarının idaresini üstlenmişti. Bu arada, komiserlik de yine Kremlin'de bulunuyordu. Genç bir mimar olarak görevim, anıt binaların korunmasıyla ilgili her tür inşaat ve müfettişlik işini yürütmekti.

12 Nisan 1918'de Lenin'in imzasıyla bir kararname yayınlandı. Bu kararnamede şunlar da yazılıydı: "Halk Komiserleri Kurulu, 1 Mayıs'a kadar en çirkinlerinden birkaç anıtın sökülmüş ve yeni anıtların ilk örneklerinin kitlelerin beğenisine sunulmuş olmasını dilemektedir."

Halk Komiseri, tam da Mayıs ayında hastalandı ve benden bir toplantıda ona vekalet etmemi istedi. Elbette sevinçle kabul ettim: Lenin'i yakından görme fırsatı!

Nihayet o akşam Vladimir İlyiç'i gördüm. Toplantı, Lenin'in çalışma odasının yanındaki büyük odada yapıldı. Birçok

insan katılmıştı ve gündem yüklüydü. Ama katılımcıların yüzlerinde canlılık ve yaşam sevinci vardı. Lenin, toplantıyı zorlanmadan, rahatlıkla yönetiyordu. Aşağıdaki olay aklımda kalmış. Sağlık İşleri Halk Komiseri'nin vekili ayağa kalktı ve Vladimir İlyiç ona döndü:

"Raporunuzu sunmak için ne kadar zamana ihtiyacınız var?"

"Bir buçuk saat, Vladimir İlyiç."

"Her şeyi on beş dakikaya sığdırın. O zaman sizi dinleriz."

"On beş dakika! Mesele tıbbi bir enstitünün kurulmasıdır, Vladimir İlyiç!"

"Hiç fark etmez. Bir dakika bile fazla olmaz. Başlayın!"

Konuşma süresinin bitimine bir dakika kala Vladimir İlyiç, parmağıyla saatine vurdu ve konuşmacıya zamanı hatırlattı. Konuşmacı sözlerini bitirip oturduktan sonra Vladimir İlyiç, sunulan raporu birkaç kelimeyle özetledi ve sordu:

"Sizi doğru anlamış mıyım?"

Soruya olumlu yanıt verildi ve toplantıdakiler güldü. Demek ki bir buçuk saatlik rapor birkaç kelimeyle ifade edilebiliyormuş.

Bir gün Malinovski, beni yanına çağırdı ve bundan böyle, anıtların sökülmesi ve dikilmesiyle ilgili kararnamenin uygulanmasından benim sorumlu olduğumu söyledi. Vladimir İlyiç'in benimle tanışmak ve konuşmak istediğini de ekledi. Böylece Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısına gittim. Lenin'le konuşmak için bir fırsat bulabileceğimi düşünmüştüm. Ancak toplantı oldukça uzadı ve Vladimir İlyiç'i ancak gece saat 1'e doğru görebildim.

Elimi sıkarken, "Sizinle tanıştığıma çok sevindim yoldaş, ancak saat çok ilerledi, bugün artık sizinle görüşemeyeceğiz. Yarın öğleden önce saat 10'da gelin. Mutlaka gelin!"

Kararlaştırılan saatte Vladimir İlyiç'in yanındaydım ve isteği üzerine kararnamenin nasıl uygulandığı ve uygulamaya kimlerin engel olduğuna ilişkin ayrıntılı bilgi verdim. Eski Goujon Fabrikası işçilerinin kendi inisiyatifleriyle Moskova Sovyeti'nin

karşısındaki Skobelev anıtını söktüklerine ilişkin verdiğim bilgileri ilgiyle dinledi.

"Kararnamenin mutlaka uygulanmasını talep edin," dedi Vladimir İlyiç, "ve bana bütün sabotaj ya da değişiklik girişimleri hakkında bilgi verin. Lunaçarski'ye başvurun, size yardım etsin. Haftada iki kez düzenli olarak yanıma gelin ve bana nasıl ilerlediğinizi ve sizi kimlerin engellediğini bildirin. Size başarılar dilerim."

Bundan böyle, Vladimir İlyiç'e, Moskova'daki anıtların sökülmesi ve yenilerinin dikilmesi üzerine düzenli rapor vermek görevim olmuştu.

Lenin, edebiyatçılarla ilgili anıtlara verdiği özel önemi de açıkça gösteriyordu. Mart 1918 sonlarında Lev Tolstoy'un dul eşi Sofya Andreyevna bir dilekçeyle hükümete başvurmuş ve ev ile Jasnaya Polyana arazisinin bakımı için bir maaşın bağlanmasını rica etmişti. Vladimir İlyiç sadece konuya ilişkin genelgeyi imzalamakla kalmadı, ayrıca, büyük yazarın mülkünün her bakımdan korunması gerektiğine ilişkin yerel Sovyet'in uyarılması gereğini de ekledi.

Lenin, 3 Haziran 1918'de Tretyakov Galerisi'nin ve 19 Aralık'ta da Aleksander Morosov, İlya Ostruhov ve V. Morosov'a ait sanat koleksiyonlarının kamulaştırılmasını öngören Halk Komiserleri Kurulu kararını imzaladı.

Vladimir İlyiç'in, bombalama sonucu harap olmuş Kremlin'in çan düzeneğinin yeniden faaliyete geçirilmesiyle ne kadar ilgilendiği, bugünmüş gibi tüm canlılığıyla gözlerimin önündedir.

Nisan 1918 sonlarında Malinovski benden, Moskovalı saatçileri toplamamı, saati onarıp çanların çaldığı ezgiyi değiştirerek yeniden faaliyete geçirebilecek durumda olup olmadıklarını öğrenmemi istedi. Kremlin'e, Pavel Bure ve başka şirketlerden temsilciler davet ettik. Hasar tespiti yaptıktan sonra saatin onarılabileceğini ve çanların ezgisini değiştirebileceklerini söylediler. Bu iş için 240 bin ruble istediler; açıkça Kremlin'in çan

düzeneğinin onarımını imkansız kılmak için teklif edilmiş devasa bir rakam.

Vladimir İlyiç'e konu hakkında rapor verildi. Miktar öylesine yüksekti ki, Spasski Kulesi'ndeki Kremlin saatinin onarımı şimdilik ertelendi.

Ancak çan düzeneğinin yeniden işlerlik kazanması düşüncesi Lenin'e rahat vermedi. Aynı yılın Temmuz ayında konuyu bir daha açtı. Ona rapor verdiğim bir gün Vladimir İlyiç bana, "Spasski Kulesi'ndeki saati her şeye rağmen nasıl onarırız ve çan düzeneğinin 'Enternasyonal'i çalmasını nasıl sağlayabiliriz?" diye sordu.

Orada hemen bir karar verildi. Kısa süre sonra Kremlin'de çalışan çilingir ve teknisyen Berens ile müzisyen M. Çeremnih, çan düzeneğinin faaliyete geçirilmesi çalışmalarına başladılar.

Vladimir İlyiç Lenin'in, vatanımızın kültür hazinelerine verilen büyük önemi nasıl yeşerttiği unutulmazdır.

Yevgeniya Boş

Kırsalda devrimci çalışma

Ukrayna'nın işgalinden sonra, 1918 yazında Lenin'le yeniden karşılaştım. O sırada iki ay boyunca hasta yattığım Lipezk'ten (Tambov bölgesi) yeni dönmüştüm.

Vladimir İlyiç, beni telefonla aradı, ilgiyle sağlığımı, şimdi nerede ve nasıl barındığımı sordu ve beni yanına davet etti:

"Sizin için fazla zahmetli olmazsa, hemen yanıma gelir misiniz? Şu anda yarım saat vaktim var. Biraz sohbet ederiz." Bu arada Kremlin için geçiş belgemin ve emrimde bir aracın olup olmadığını öğrendi.

Çok kısa bir süre geçmişti ki, Vladimir İlyiç bunları da sağladı.

Bana bir bardak çay ikram ettikten ve konuşmakta güçlük çekip çekmediğimi sorduktan sonra Vladimir İlyiç bir sene boyunca Ukrayna'da yaşadığım her şey hakkında sorular sordu, ayrıca tek tek yoldaşları, köylülerin Sovyet iktidarına karşı tutumlarını ve de Alman işgaliyle birlikte doğan durumu sordu. Arada kısa açıklama ve yanıtlarla düşüncesini ifade ediyor ve ortaya çıkan şu ya da bu olguyu veya eylemi değerlendiriyordu. Konuşmamız giderek Ukrayna'da bundan sonra yürütülecek çalışmaya kaydı. Vladimir İlyiç, partide geliştirilen, tartışılan plan ve perspektifleri ayrıntılarıyla öğrenmek istedi.

Vladimir İlyiç'in sorularından ve herhangi bir görüş belirtmekten kaçınmasından, biz Ukraynalı partililerin en yakıcı sorununun –taktik sorununun– kendisi için de tam netleşmemiş olduğu sonucunu çıkardım. Bu, ona daha ayrıntılı bir bütünlük ve objektiflikle bilgi vermeme ve kendi yorumumu ancak çok çekinerek ifade etmeme yol açtı.

Vladimir İlyiç, dikkatle dinliyor ve sorularıyla görevimi önemli ölçüde kolaylaştırıyordu. Kimi zaman bir kez daha soruyor ve denetleyici bakışını benden ayırmaksızın daha bütünlüklü ve kesin bir yanıt almaya çalışıyordu.

Bilgilendirmemin sonunda, "Siz ne düşünüyorsunuz Vladimir İlyiç?" diye sordum. Kollarını iki yana açtı, karakteristik hareketiyle başını birkaç kez sıvazladı ve şöyle yanıt verdi:

"Düşünmek gerek. Burada bir karar vermek benim için çok zor. Düşüneceğiz ve üzerinde konuşacağız. Ve siz şimdi gidip düşüncelerinizi kağıda döküp bana yollayacaksınız."

Ukrayna meselelerini bitirdikten sonra, Vladimir İlyiç belirgin bir şekilde canlandı. Rusya'nın ardında bıraktığı bir yılı, Petrograd'daki Ekim günleri, bazı yoldaşların tutumlarından söz etti ve her birinin çalışmasını isabetli saptamalarla değerlendirdi. Birkaç kelimeyle iç ve dış durumumuzun niteliğini açıkladı. Halk Komiserleri Kurulu'nun faaliyetini ve planlı bir çalışmanın olabildiğince hızlı örgütlenmesinin önünde duran engelleri de ayrıntılarıyla ele aldı.

Lenin Yoldaşı dinleyip onunla sohbet ederken, sadece milyonlarla sayılan Rus halkının değil, dünya halklarının sözünü dinlediği işçi sınıfının büyük önderi karşısında oturduğumu tümüyle unutuyordum. Sadece o iyi yoldaşı, kendi büyük gücünün bilincinde olmayan sonsuz önemdeki insanı görüyordum.

Ukrayna'dan döndükten sonra Tambov ilinde, gözlemlediğim şekilde kırsaldaki durum ve Sovyet ve parti örgütlerinin faaliyeti hakkında verdiğim bilgiler üzerine Vladimir İlyiç üzgün bir halde şunu söyledi:

"Düşüncesizce davranıyorlar. İnsan eksikliği var. Sizce ne yapılabilir?"

Bu konu üzerinde düşündüğümü ve Petrograd ve Moskova'dan Sovyet yöneticilerinin bir bölümünü oraya çekmenin gerekli olduğu sonucuna vardığımı söyledim. Bunlar, güçlü yoldaşların yönetiminde en azından birkaç ay çalışmış ve hiç ol-

mazsa Sovyet inşası konusunda belli bir fikre sahip işçiler olmalıydı.

"Yani hazır olduğunuzu mu söylüyorsunuz?"

Soruyu olumladım ve ekledim, "Siz emrederseniz." Bu son sözlerim, onun kızgın bir hareket yapmasına neden oldu ve bundan, böyle bir şeyi söyleyen ilk kişinin ben olmadığımı sezdim. Vladimir İlyiç, ısrarlı bir vızıltıyı kovarcasına, yarı sorarak yarı yanıtlayarak şöyle dedi:

"Bunu ben nasıl emredebilirim ki?"

Aynı anda canlandı ve kızgınlığın izi bile olmaksızın, "İsterseniz hemen Petrograd'a gidin, işçilere dışarıda, kırsalda nelerin yaşandığını anlatın ve onları çalışmak üzere kırsala gitmelerine ikna edin." dedi.

İlk anda şaşırmıştım. Ama Vladimir İlyiç'e daha dikkatli baktığımda, son derece ciddi olduğunu, hatta, anlaşılan, bu çözüm yoluna sevindiğini gördüm.

Tüm Rusya Sovyet Kongresi'ne kadar Moskova'da kaldım. Sol Sosyal Devrimcilerin ayaklanmasından sonra çalışmak üzere kırsala gittim. Bu çalışma, sık sık Vladimir İlyiç'le karşılaşmamı ve onunla görüşmeler yapmamı getirmekle kalmadı, aynı zamanda destek ve yardım için de ona başvuruyordum. Bu sırada Vladimir İlyiç'e duyduğum büyük saygı ve sonsuz güvenin yanı sıra içimde, o yaşadığı müddetçe bütün güçlükleri aşacağımıza ve kesin zafere ulaşacağımıza dair inanç da büyüyor ve güçleniyordu.

Sosyal Devrimcilerin Moskova'daki ayaklanmasından hemen sonra, Pensa'ya yapacağım yolculuk hakkında görüşmek üzere Yakov Sverdlov'un yanına çağırıldım. Görüşme sırasında Vladimir İlyiç çalışma odasına girdi. Onu hiç böyle görmemiştim: Son derece bitkin ve sıkkın görünüşü, kederli bir izlenim yaratıyordu. Mekanik bir edayla selam verdikten ve konuşmanın konusunu öğrendikten sonra bana döndü:

"Gidebiliyorsanız gidin. Orada güçlü bir ele ihtiyaç var. Fa-

kat çok zor olacak: Cephe on beş verst* ötede, bölge Kulak ayaklanmalarıyla sarsılıyor."

Sonra konuşmamızı acil bir mesele yüzünden bölmek zorunda kaldığı için özür diledi ve Sverdlov ile başka bir konu üzerine konuştu.

Bitirdiklerinde Vladimir İlyiç, bir kez daha bana döndü ve ülkede durumun ne kadar zorlaşacağından ve Sosyal Devrimcilere karşı mücadelenin ne kadar çetrefil olduğundan bahsetmeye başladı. Sosyal Devrimciler Kulakları ayaklanmaya sevk etmeyi başarırlarsa, Petrograd ve Moskova'nın ekmeksiz kalabileceği endişesini dile getirdi. Vladimir İlyiç, her zamanki ateşliliğinden yoksun, kesik kesik cümlelerle konuşuyordu; sanki ağır, eziyet eden düşüncelere yol veriyordu.

Sverdlov'un, "Yevgeniya Bogdanova'yı Pensa'ya gitmesi için ikna edin!" sözlerine karşılık veda etmek üzereyken yorgunlukla "İkna etmek ne demek? Gidemiyorsa, o zaman sert bir insan bulmak gerek" dedi.

Vladimir İlyiç'in görünüşü ve onunla yaptığımız geçmiş konuşmalar bütün yalpalamaları bir kenara süpürmüştü ve çekince göstermeden bu çalışmada Ukrayna'da edindiğim tecrübeleri dikkate alarak hemen gitmeye hazır olduğumu söyledim.

Vladimir İlyiç, yeniden oturdu ve bana bölgedeki durum hakkında bilgi verdi. Bu sırada ona göre özellikle dikkat etmem gereken noktaları vurguluyordu. Moskova'dan nasıl yardım edinebileceğini bildirmemi ve her konuda Halk Komiserleri Kurulu'na başvurmamı istedi: "Bizden ihtiyaçlarınızın en hızlı bir şekilde karşılanmasını isteyin, bunda ısrar edin!" Son olarak birkaç kez tekrarladı:

"İli hangi durumda bulduğunuzu bana mutlaka hemen telgrafla bildirin."

Vedalaşırken Vladimir İlyiç, bana bir kez daha telgraf çekmeyi ve talepleri bildirmeyi unutmamamı hatırlattı ve şöyle dedi:

* Eski bir Rus uzunluk ölçüsü: 1,067 km. -çev.

"Taleplerin karşılanmasına titizlik göstereceğime ve çalışmanın başarısı için gerekiyorsa imkânsız şeyler bile yapacağıma söz veriyorum."

Vladimir İlyiç sözünü tuttu.

Pensa, bu dönemlerde Moskova ve Petrograd'ın ekmek ve gıda ihtiyacını karşılayan en önemli illerden biriydi. Pensa'da darphane bulunuyordu ve şehrin on beş verst ötesinde Çekoslovakya cephesi uzanıyordu. Halk Komiserleri Kurulu'na karşı silahlı mücadeleye girişmiş Sosyal Devrimciler de bu bölgeye önemli oranda güç aktarıyor ve bunları cephe boyunca ve köylüleri ayaklandırmak için ilçelere gönderiyordu. Papazlar ve eski ordu subayları da, giderek artan bir oranda onlara yardım ediyordu. Subaylardan bazıları, geçmişlerini gizleyerek yerel Sovyetlerin tarım ve gıda dairelerinde hasatların toplanmasının düzenlenmesi için nakliye projesinde görev almayı becermişlerdi. Bölgede sadece az sayıda komünist ve Sovyet yöneticisi vardı ve yerel parti örgütleri ancak kuruluş aşamasındaydı. Bölgedeki tüm silahlı güçlerimiz cepheye gönderilmişti ve koşullar karşıdevrimciler için son derece uygundu.

Sosyal Devrimciler özellikle köyleri, beraberinde en pervasız provokatif haberler, yaydıkları çağrı yağmuruna tutuyordu.

İldeki durum üzerine gönderdiğim habere Vladimir İlyiç, 9 Ağustos 1918 tarihli acil bir telgrafla yanıt verdi:

"Telgrafınızı aldım. Seçilmiş güvenilir insanlarla güçlendirilmiş bir denetim örgütlemek gerek. Kulaklar, papazlar ve Beyaz Muhafızlar'a karşı acımasız bir kitle terörü uygulanmalıdır; şüpheli kişiler... şehir dışında hapsedilmelidir. Darphaneye işlerlik kazandırın. Uygulamalar hakkında telgraf yoluyla bilgi verin.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
Lenin"

10 Ağustos'ta Vladimir İlyiç'e bir Kulak ayaklanmasının patlak verdiği ve en zengin beş bölgeyi kapsadığı haberini verdim.

11 Ağustos'a bağlayan gece şu direktifleri aldık:

"Beş bölgedeki ayaklanmanın bastırılması sırasında, ellerinde bulunan bütün hububatın son tanesine kadar sahiplerinden alınması için her türlü çaba sarf edilecek ve tüm önlemler alınacak. Bu, ayaklanmanın bastırılmasıyla aynı anda gerçekleştirilecektir. Bu yüzden, her ilçede Kulaklar, zenginler ve sömürücüleri isim isim esir ilan edin (tutuklamayın, ilan edin) ve bunları ilçedeki tüm tahılları son tanesine kadar toplamak ve belirlenmiş istasyon ya da toplanma yerlerine getirmekle yükümlü kılın.

Belirlenecek en kısa sürede yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirmeleri koşuluyla esirlerin hayatları bağışlanacaktır. İlçe başına düşen toplam miktar, 1918 hasadı ile bir önceki yılın tahıl bakiyesi baz alınarak İl Yürütme Komitesi ve Gıda Temini İçin İl Komiseri tarafından belirlenecektir. Bu önlem sizin ve Gıda Temini İçin İl Komiseri ve Savaş Komiseri'nin sorumluluğunda kararlılıkla, hızla ve acımasızlıkla uygulanmalıdır. Ki bu amaçla, sözü geçen kişilere gereken tam yetki verilmektedir.

Önlemin uygulanmasına, öneminin açıklandığı ve sorumluluğun Kulaklara, sömürücülere ve zenginlere, yoksul köylülüğün kan emici düşmanlarına yüklendiğinin vurgulandığı halka yönelik bir bildiriyle yapılacak çağrı eşlik etmelidir. Bu direktifin elinize geçtiğini bize telgrafla bildiriniz ve en azından iki günde bir düzenli olarak operasyonun gelişimi hakkında rapor veriniz.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)
Beslenme İşleri Halk Komiseri
A. Ziyurupa
Ordu İşleri Halk Komiseri
E. Skliyanski"

Pensa'daki yönetici yoldaşlar, Kulaklara karşı mücadelede alınacak kararlı önlemlere karşıydılar. Gönderilen direktiflerin özüne karşı çıkmıyorlardı ama uygulanmasında her türlü engel ve zorluğu çıkarıyorlardı. Böylece Vladimir İlyiç'e ancak şu kı-

sa cevabı verebildim: "Uygulanacaktır." Cevap olarak 12 Ağustos tarihli şu telgrafı aldım:

"Pensa, İl Yürütme Komitesi, Y. Boş'a,

Telgrafınızı aldım. Telgrafta beş ilçedeki Kulak ayaklanmasının bastırılmasının gelişimi ve sonuçları üzerine bilgi olmamasına son derece şaşırdım. Ayaklanmanın bastırılmasını ve ibret için ayaklanmacı Kulakların tüm mülkiyetine ve tahıllarına el konulmasını geciktirdiğinizi ya da bunda zayıflık gösterdiğinizi varsaymak istemiyorum.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
Lenin"

Artık Vladimir İlyiç'i yaşanan zorluklara ilişkin derhal bilgilendirmem gerekiyordu.

Birkaç gün sonra bir kurye bana, Lenin Yoldaşın bir yazısını ulaştırdı. Bu yazıda tüm Pensa komünistlerine sesleniyor ve beş ilçedeki Kulak ayaklanmalarını "acımasızlıkla bastırmanın" gerekli olduğunu; bunun "devrimin bütününün" çıkarları açısından zorunlu olduğunu çünkü Kulaklığa karşı "'son, belirleyici darbenin' şu an" vurulması gerektiğini ortaya koyuyordu. "Daha kararlı" kişiler aramamızı öneriyor ve "mektubun teslim alınıp alınmadığı ve uygulama hakkında bilgi verilmesini" rica ediyordu. Mektup, yoldaşça bir öneri karakterini taşıyor ve sadece "Lenin'iniz" diye imzalanmıştı.

Birkaç gün sonra Petrograd'dan elli komünist geldi. Bunlar, Ekim Devrimi'nin ilk günlerinden beri çeşitli Sovyet kurumlarında çalışmış işçilerdi. Bunların arkasından bir kısmı Moskova şehir semtlerinden, bir kısmı Merkez Komitesi'nin direktifiyle kırsaldan otuz beş parti işçisi geldi.

Bundan sonra beş ilçedeki ayaklanmayı, üstelik tümüyle silah zoru olmaksızın, sadece tasfiye etmek değil, aynı zamanda yeni ayaklanmaların çıkması olasılığını da ortadan kaldırmak mümkün oldu.

İki hafta Pensa'da kaldıktan sonra ilde doğan sakinlikten yararlanarak, çeşitli komiserliklerdeki bir dizi meseleyi hallet-

mek üzere Moskova'ya gittim. Bunlar bölgeye sadece gereken ilgiyi göstermemekle kalmıyor, acil başvuruları dahi yanıtlandırma gereği duymuyorlardı. İki günümü boşuna geçirdikten ve tek bir olumlu yanıt alamadıktan sonra Lenin'in desteğine başvurmaya karar verdim.

Vladimir İlyiç, beni üç dakika bile bekletmeksizin hemen kabul etti (Komiserlikte, Halk Komiseri tarafından kabul edilebilmek için bir iki saat beklemek zorunda kalmıştım) ve beni sitemli bir kafa sallamayla selamladı: Neden kendim gelmişim! Neden komiserliklere yapılan dilekçelerin kopyalarını kendisine göndermemişim?

Onu küçük şeylerle meşgul etmeyi yersiz bulduğumu söyledim.

Vladimir İlyiç öfkeyle kabardı:

"Yersiz buluyorsunuz! Yeni ayaklanmalar mı istiyorsunuz, işçileri ekmeksiz bırakmak mı istiyorsunuz? Emrinizde doğrudan hat, telgraf ve her zaman her türlü başvuruyla bana gönderebileceğiniz canlı insanlar bulunuyor. Şimdi vakit kaybetmeden geri dönün ve bütün dilekçelerin kopyalarını bana gönderin." Artık yine sakinleşmişti ve temin eden bir ses tonuyla ekledi: "Buraya gelmemeniz daha iyi olur. Şimdi ili tek bir saat için bile olsa terk etmemelisiniz."

Bütün sorunların on on beş dakikada karara bağlandı. Vladimir İlyiç dinliyor, sorular soruyor, fikrini söylüyor, benim görüşümü soruyor ve bir sorun çözülür çözülmez hemen orada sekretere direktifler veriyor, telefon ediyor, notlar yazıyor ve bana komiserliklerde nasıl hareket edeceğime ilişkin önerilerde bulunuyordu. Bütün bunları en ufak bir acelecilik belirtisi göstermeden, bütün olası rastlantıları ve var olan olanakları göz önünde bulundurarak ve de sürekli çalışmayı yerinde kolaylaştırma isteği içinde gerçekleşiyordu.

Daha önceden alınmış kararların temelden değiştirilmesi gerektiğinde, Vladimir İlyiç, işi sorun çözülünceye kadar güvenceye alacak geçici önlemlerle kotarıyordu.

Vladimir İlyiç'in yanından tamamen memnun ve hatırı sayı-

lır sayıda yazıyla ayrıldım: "Kısa sürede karara bağlanması", "Olanakların araştırılması, ama öncelikle talep edilen miktarın ödenmesi" vs. vs. Yeni güç ve güven toplamıştım.

Vladimir İlyiç ile çalışmak hiç kimseyle olmadığı kadar kolay ve basitti. 1918 yılında, bir hububat nakliyatı için bir kamyonun istasyona gönderilmesine kadar her türlü ufak tefek iş için Vladimir İlyiç'e başvurmak gerekiyordu. Bütün pratiğimde bir kez olsun, kırsaldan yapılmış bir başvuruya önem vermediğine ve yanıtlandırmadığına tanık olmadım. Çalışmada biçimcilik ve bürokratik metodlar Vladimir İlyiç'e sadece yabancı değildi, bunlar onu aynı zamanda son derece öfkelendiriyordu.

Direktif ve kararların koşulsuz uygulanmasını isterdi ama koşullar gerektirdiğinde "kanunların harfiyen" uygulanmasından kaçınılmasına karşı çıkmıyordu, tersine açıkça gerekli olan bir şey, biçimsel düşünme nedeniyle yapılmadığı zaman çok kızıyordu.

Vladimir İlyiç ile Batı Askeri Bölgesi Komiseri üzerine yaptığımız bir konuşmayı anımsıyorum. Komiser, seferber edilmiş sendikacıların silahlandırılması için kendi deposunda bulunan tüfekleri elden çıkarmaya karşı çıkmış ve bu noktalarda kanunlara sığınmıştı. Vladimir İlyiç bunun gerçekliğinden bile şüphe ediyordu. Ancak ona komiserle yapılan, derhal üstünü telefona çağırma talebime kadar varan bütün görüşmeleri anlattığımda Vladimir İlyiç acıyla "Hırslı bir memur" dedi. Hemen Cumhuriyet Karargâh Komutanı'na yazdı ve "mümkünse" derhal tüfeklerin teslim edilmesinin emredilmesini rica etti.

Vladimir İlyiç, acil durumlarda kendisine başvurulmasını talep etmekle yetinmiyor, ayrıca işlerin nasıl yürütüldüğüne ilişkin tam bilgi ve kırsalda olup biten her şey hakkında ayrıntılı rapor verilmesini istiyordu. Ve biri bunu yerine getirmediğinde Vladimir İlyiç'ten öyle bir fırça yiyordu ki kendini şamar yemiş bir öğrenci gibi hissediyordu.

Devrimci Savaş Cephe Kurulu'nun yöneticilerinden birinin parti komitesine ve İl Yürütme Komitesi'ne verdiği emir ve direktiflerin yol açtığı bir dizi yanlış anlama hakkında kendisine

derhal bilgi vermediğim için Vladimir İlyiç'in bana yaptığı eleştiriyi asla unutmam. Bu yönetici ayrıca, İl Yürütme Komitesi Başkanı'nı ve İl Çekasının Başkanı ile savaş komiserini tutuklamıştı. Çünkü İl Çekası binası, talep ettiği üzere yirmi dört saat içinde Devrimci Savaş Cephe Kurulu için boşaltılmamıştı.

Ben, raporumda askeri örgütlerle yerel parti ve Sovyet organları arasındaki sürtüşmelere dikkat çektiğimi, ancak tek tek yöneticilerin davranışlarına değinmediğimi ileri sürdüm. Çünkü olumsuzluklar sonuçta zamanında ortadan kaldırılmıştı. Ama bu savunma Vladimir İlyiç'i yatıştırmadı.

"Olumsuzluklar! Ortadan kaldırılmış! Bunlara kökten bir son vermek yerine. Peki kitlelerin hakkımızda ne diyeceğini düşündünüz mü hiç?!"

Bu eleştirinin haksız olduğunu düşünüyordum ve Vladimir İlyiç'e, söz konusu yoldaşın Merkez Komitesi tarafından atanmış sorumlu bir yönetici olduğunu ve bu durumda atamalarda daha dikkatli olunması gerektiğini söyledim.

Ancak Vladimir İlyiç bununla da yetinmedi:

"Parti Merkez Komitesi tarafından atanmış! Parti Merkez Komitesi tarafından atanmış! Olay yerinde olan siz, onu bilgilendirmeyi gerekli görmezken, Merkez Komitesi, direktiflerinin nasıl uygulandığını nereden bilsin? Ve yazmayı uygun görmediyseniz niye daha önce gelmediniz?!"

Vladimir İlyiç'e, bence meselenin kişilerden çok, oluşmaya yüz tutmuş, ki şimdilik rastgele yararlanılmakta olunan yeni bir çalışma biçiminden kaynaklandığını söyledim. (Bu konuşma Ocak 1919'da yapıldı.) Parti tarafından atanan askerlerin yerel parti ve Sovyet organlarına ikna yöntemiyle yaklaşmak yerine işleri emirle halletmeye çalıştıkları bu biçime daha başka yerlerde de rastladığımı söyledim, ki bu, fikrimce askeri çalışmalardan kaynaklanan zorunlu bir sonuçtu. Benim için sorun bu çalışma tarzının gerekli olup olmadığıydı. Evet ise, Merkez'in askeri yöneticilere ve parti yöneticilerine gerekli talimatları vermesi gerektiği düşüncesindeydim. Şimdilik ise çatışma-

nın keskinliği parti tarafından atanan askeri yöneticilerin incelik derecesine bağlıydı. Güçlü bir yoldaş, her emri öyle uygular ki, parti komitesi ve yürütme komitesi bunu kendi kararı olarak kabul eder. Öte yandan daha zayıf, inceliği daha az olan bir yoldaş, henüz doğru anlamda hareket edemeyen biri, kuru, kısa emirler ve direktiflerle çalışmaya mecburdur.

Vladimir İlyiç, beni dikkatle dinledi ve alışıldık samimi ses tonuna geçerek bu düşüncelerimi doğrulayan örnekler vermemi istedi. Sonra ayrıntılarıyla kitlelerin bizim askeri organların emirlerine nasıl tepki verdiğini sordu.

Bu konuda, ortaya çıkan yeni çalışma tarzının, özellikle de incelik göstermeden uygulandığında, kitlelerden kopuş tehlikesi doğuracağını belirttim. Bu zeminde kitleler ile yönetici organlar arasındaki hoşnutsuzluk yayılmakla kalmayacak, aynı zamanda parti üyeleri arasında ciddi sürtüşmeler de doğurabilecekti; ki bu, fikrimce alt ve üst düzey arasında bir uçurumun doğmasına yol açacaktı. Bir süre düşündükten sonra Vladimir İlyiç şöyle yanıt verdi:

"Evet, bu sorun üzerinde ayrıntılı olarak düşünülmeli."

Vladimir İlyiç'in ses tonu ve ardından yaptığı öneri, –"Ya siz denetimi örgütlemeyi ve yerel örgütleri yapılandırmayı üzerinize almaz mısınız?"– son söylediklerimin Lenin'i huzursuz eden endişelere dokunduğu ve bir çıkış yolu aradığı belliydi.

Dışarıda kırsalda yaşanan her şeye karşı canlı ilgisiyle Vladimir İlyiç, yoldaşların dile getirdiği düşüncelere daima açıktı ve bu sırada dikkatinden tek bir ifade bile kaçmazdı.

Vladimir İlyiç ile konuştuğum zaman, parti ve Sovyet yaşamımızda olgunlaşan her sorun ve eksiklikten en ince ayrıntılarıyla bahsederdim. Onun sadece dinlemekle kalmadığını, aynı zamanda beni anladığını, düşünüp gereken çözümü bulacağını kesinlikle biliyordum.

YEVGENİYA GERR

Komsomol beşiğinin başında

Rusya'da işçi gençliğin ilk kitle örgütleri 1917'de doğdu. Bolşevik Partisi, proleter gençlik hareketini daha ilk adımlarından itibaren dikkatle izliyordu. Gençliğe, doğru politik duruşu almasına ve örgütünü bağımsız, devrimci bir sınıf örgütü olarak kurmasına yardım etti.

"Pravda", Mayıs-Haziran 1917'de Nadejda Krupskaya ve diğer parti yöneticilerinin gençlik birliklerinin görevleri üzerine kaleme aldıkları birkaç makale ile bir tüzük taslağı yayınladı. Parti, gençliğin politik aydınlanmasını sağlamak ve örgütlerinin inşasında yardımcı olmak için önder temsilcilerini yolladı. Lenin'in dediği gibi temel mesele işçi gençliğin, kendi örgütünde, dünyayı değiştirmeye yetenekli büyük devrimci sınıfın bir parçası olduğunun bilincine varması ve pratikte sosyalist ideallerin gerçekleştirilmesi mücadelesine katılmasıydı.

İşçi Gençlik Birlikleri'nin politikasının netleşmesinde ve inşasında Ağustos 1917'de Petrograd'da yapılan Altıncı Parti Kongresi son derece büyük bir önem taşır. Kongre, partiyi ve işçi sınıfını, Sovyetlerin iktidarı için silahlı ayaklanmanın hazırlanması ve gerçekleştirilmesine yöneltti. Ve özel bir kararla partinin, işçi gençliğin proletarya diktatörlüğü mücadelesinde yer almasına verdiği önemin altını çizdi. Karar, gençlik birliklerinin niteliğini, çizgisini ve görevlerini saptıyordu.

Ekim Devrimi günlerinde işçi gençlik birlikleri toplu halde Kızıl Muhafız birliklerine katıldılar. İşçi gençlik en tehlikeli yerlerde Sovyet iktidarı için savaştı ve savaşırken inanılmaz bir yiğitlik, özveri ve dizginlenemez bir gençlik cesareti sergiledi.

Büyük Ekim Devrimi'nin zaferinden sonra gençlik birlikleri, yeni proleter devlet organlarının inşasında, üretimin deneti-

mi ve Leninist toprak kararnamelerinin uygulanmasında, Ekim Devrimi'nin fikirlerinin propagandası ve gerçekleştirilmesinde olduğu gibi Sovyet iktidarının elde silah savunulmasında Komünist Parti'nin enerjik ve güvenilir yardımcıları oldular.

İç savaş başladığında, proleter gençlik henüz ülke çapında birleşmemişti. Ancak bu sırada gençlik birliklerinin Rusya çapında birleşmesi ihtiyacı olgunlaşıyordu. Parti Merkez Komitesi'nin önerisi üzerine İşçi Gençlik Birlikleri'nin Petrograd, Moskova ve Ural örgütleri Temmuz 1918'de Tüm Rusya İşçi ve Köylü Gençlik Kongresi'nin toplanmasını hazırlamak üzere bir örgütlenme bürosu kurdular.

29 Ekim 1918'de bu Kongre'nin açılışı yapıldı. Törensel sessizliği bozan, "Tüm Rusya İşçi ve Köylü Gençlik Birlikleri'nin Birinci Kongresi açılmıştır" sözleri işitildiğinde delegeler ve çok sayıdaki konuk ne müthiş bir coşku yaşadılar.

Divanı seçtik. Bir delikanlı ayağa kalktı. Heyecandan boğulmuş bir sesle, "Vladimir İlyiç Lenin'in Kongrenin Onur Başkanı olarak seçilmesini öneriyorum" diye seslendi. Yanıt, bir alkış tufanı, Parti önderini selamlayan bağrışlar ve dev bir koronun söylediği "Enternasyonal" oldu.

Sovyet devletinin yönetimi için yüklendiği devasa işlerle meşgul Vladimir İlyiç Kongre'ye gelemedi, ancak onu dikkatle takip etti. Birinci Komsomol Kongresi'nin bir delegasyonu, Kongre'nin çalışmaları hakkında bilgi vermek ve öneri ve tavsiyeler almak üzere Lenin tarafından Kremlin'e davet edildi. Bu makalenin yazarı bu delegasyona dahil olmanın büyük şansına erişmişti.

Kremlin'e doğru yola çıktığımız sevimsiz bir kasım günü, kolektif barınağın ekonomik biriminde tüm besin maddeleri tükenmişti ve delegeler sıradan açlık tayınları olan kurutulmuş çavdar ekmeğini bile alamamıştı. "Yanında katık olmadan" sıcak su içip yola çıktık. İtiraf etmem gerekir ki, en temiz duygularla dolu ve Lenin'le karşılaşma heyecanı içinde çok neşeli olmamıza rağmen yine de bir şeyler yeme isteğini şiddetle duyu-

yorduk. Bu insani zayıflığı önleyemediğimiz için ceplerimizi bir mali yoklamadan geçirdik. Bütün sermayemizi toparladık ve bugünkü Cerjinski Meydanı'ndaki Lubyanka köşesinde bir pazarcı kadından neredeyse bütün bir somun ekmek aldık.

Ekmeği özenle mideye indirdikten sonra yürürken büyük bir hararetle Vladimir İlyiç'e mutlaka bildirmemiz gereken her şeyi belirledik. Aramızdan birinin delegasyon adına konuşmasına karar verdik, çünkü temel meseleyi unutmaktan korkuyorduk.

Konuşmaya dalmış, Kremlin'e varmış olduğumuzu fark etmemiştik. Birkaç dakika sonra Vladimir İlyiç'in giriş odasında duruyorduk. Ama o meşguldü. Zamanı tam olarak planlanmıştı ve biz gecikmiştik. Böylece başka birini kabul etmişti ve beklememiz gerekiyordu. Gecikmeden dolayı Lenin'in sekreteri Fotiyeva Yoldaş tarafından azarlanmış olarak odanın bir köşesinde küçük bir yığın haline toplandık ve "sözcümüze" son direktifleri verdik.

Çalışma odasının kapısı aniden açıldı ve birini yolcu eden Lenin bize gülümseyerek baktı: "Ha, gençlik gelmiş!" İçeri girmemizi rica etti. Her birimizi rahatlatıcı ve samimi bir şekilde selamladı ve masanın etrafına yerleşmemizi istedi.

İşte Lenin'in yanındaydık. Önümüzde, sıradan, basit ve iyi bir dost görünümünde bir adam oturuyordu. Ama aynı zamanda bir devdi, devrimin önderi, Sovyet devletinin başı, bütün dünyadaki emekçilerin öğretmeni. Burada şunu itiraf etmem gerekir ki, hepimiz şaşırmış ve ona söylemek istediğimiz bütün güzel sözleri unutmuştuk. Yüreklerimiz sevinçten deli gibi çarpıyor ama duygularımızı ifade edemiyorduk. "Sözcümüz" mahcupça ceketini çekiştirdi ve titrek bir sesle kekeleyerek şu sözcükleri söyleyebildi: "Sevgili, çok sayın Lenin Yoldaş!" Sustu. Bizim delici bakışlarımızı üzerinde hissedince bir daha başladı: "Sevgili, çok sayın Vladimir İlyiç..." dedi ve ümitsizce sustu; bu kez tümüyle.

Lenin bizim durumumuzu anlamıştı, espri ve sorularıyla kendimize gelmemize yardımcı oldu ve hiç fark ettirmeden bi-

zi, henüz kurulmuş komünist gençlik örgütünün hedef ve görevleri üzerine ve emekçi gençliğin Sovyet iktidarının sağlamlaştırılması, ülkemizde yaratılan yeni sosyalist düzen üzerine zorlamasız, canlı bir konuşmaya sürükledi. Lenin, bütün bölgelerin Kongre'de temsil edilip edilmediğini sordu, köylü gençlikten çok sayıda delegenin olup olmadığını, var olan birliklerin somut faaliyetlerinin içeriğini, yurtdışındaki proleter gençliğin birliklerini ve mücadelesini tanıyıp tanımadığımızı sordu. Lenin, Kongre delegeleri arasında çok sayıda kız delegenin yer alıp almadığını sorduğunda Saşa Besimenski ayağa fırlayarak "Olmaz mı, dokuz tane" diye bildirdi.

Herkes güldü, en yüksek sesle ve bulaştırıcılıkla gülen Lenin'di. Ortalık sessizleştiğinde Besimenski'yi düzelttim: "Tane değil, insanlar!" Lenin hafifçe gülümsedi ve ciddiyetle şöyle dedi: "Hem de nasıl insanlar: Kadınlar! Proletaryanın mücadelesine ne kadar çok işçi ve köylü kadın katarsak yeni düzen o kadar çabuk ve kesinlikle kazanacaktır." Lenin, kadın emekçi gençliği, birliğe katmak üzerine düşünmemizi salık verdi.

Konuşma sonuçlanmak üzereydi. Birden "sözcümüz" canlanmaya başladı ve törensel bir konuşma yapmaya kalktı. Ancak Lenin onun sözünü kesti ve Urallı işçi Sorvin'e işçi gençliğin silah kullanmayı ya da başlı başlına savaş sanatını öğrenip öğrenmediğini sordu. "Sözcü" bekledi ve sonra yeniden sözü aldı: "Birlik, komünist adını almıştır, biz..."

Lenin, bizi denetleyen bakışlarla süzdü ve "Sorun isim değildir yoldaşlar." dedi ve ekledi: "Meselenin özü, Komünist Gençlik Birliği'nin üyelerinin yaşamları ve çalışmalarıyla isimlerine layık olmalarıdır zaten. Ne kadar çetin bir mücadelenin yaşandığını görüyorsunuz, ne kadar çok acıya ve kana mal olduğunu. Sovyet iktidarına, emekçilere karşı sadece Rus Beyaz Muhafızlar'ı ve dünya burjuvazisi savaşa girmedi. Bize açlık ve ekonomik yıkım da eza çektiriyor. Geçmişin olumsuz bir mirası da okuma yazma bilmemek ve cehalettir. Bütün bunlar düşmandır ve hepsinin dize getirilmesi gerek. Mutlaka kuracağımız Sovyet iktidarında,

sosyalist toplumda sizin geleceğiniz yatıyor" diye bitirdi Lenin. "Komünist gençliğin görevi, yeni yaşam savaşçılarının en ön saflarında yer almasıdır."

Vladimir İlyiç bizimle vedalaşırken bize "Gençlik Enternasyonali" dergisinin birkaç sayısını verdi ve en kısa zamanda Gençlik Enternasyonali'yle* bizzat irtibata geçmemizi salık verdi. Aklına bir şey daha gelmiş gibi Lenin birden, "Peki sizin mali durumunuz nasıl?" diye sordu. Mütevazılıkla, şimdilik paramızın olmadığını söyledik. Vladimir İlyiç bir kez daha yerine oturdu ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanı Yakov Mihayloviç Sverdlov'a, Komsomol'un gelecek Merkez Komitesi'ne, çalışmalarının örgütlenmesinde kullanılmak üzere on bin ruble ödeme yapılmasını içeren bir not yazdı.

Fotiyeva Yoldaş içeri girdi ve alçak sesle Lenin'e bir şey söyledi. Başıyla onaylayan Lenin, "Ona söyleyin, kendisini beş dakika sonra kabul edeceğim" diye rica etti. Gitme zamanımızın geldiğini anladık ve ayağa kalktık. Lenin de ayağa kalktı, bize dikkatlice baktı ve göz kenarlarındaki bir gülümsemeyle sade ve candan "Ee, çocuklar, bir şeyler yemek ister misiniz?" diye sordu. Koro halinde yanıtladık: "Hayır." Ancak yüzlerimiz tersini söylüyordu. Lenin, Sverdlov'a bir not daha yazdı: "Birinci Tüm Rusya Gençlik Birliği Kongresi divanının 11 (on bir) üyesine bir öğle yemeği."

Lenin'in içtenliği, insanlara gösterdiği duygulandırıcı özen bizi tarif edilemez ölçüde etkilemişti. Ülkenin bütün işçi ve köylü gençliğine Kongre yoluyla Lenin'in komünizmin zaferi için özverili çalışmaya ve büyük işler gerçekleştirmeye çağıran programatik tavsiyelerini aktarmak üzere kanatlanmış olarak ve sevinç içinde onun yanından ayrıldık.

* Söz konusu olan, 1907'de Stuttgart'ta Karl Liebknecht'in desteğiyle kurulan Sosyalist Gençlik Örgütleri Enternasyonal Birliği'dir. Birliğin sol güçleri 1915'te Zimmerwaldçi solculara katıldı ve Mayıs 1918'e kadar, emperyalist savaşa karşı tutum alan ve devrimci enternasyonalizmi savunan "Gençlik Enternasyonali" dergisini çıkardı. 1919'da Berlin'de kurulan Komünist Gençlik Enternasyonali onun devrimci geleneklerini sürdürdü.

Komsomol, 1919 yılına tüm işçi ve köylü gençliğin önder, etkili örgütü olarak girdi. Parti ve Lenin bu örgüte, genç proleter neslin ideolojik eğitimini emanet etti ve onu iş ve eğitim alanlarında gençlikle ilgili hususlarda devlet kararlarının alınması sürecine kattı.

Mart 1919'da toplanan Sekizinci Parti Kongresi, "Gençlik içindeki faaliyet üzerine" başlıklı özel kararında Komsomol'un partinin yedek gücü olmasının öneminin altını çizdi. Kongre, Rusya Komünist Gençlik Birliği'ne etkili bir ideolojik ve maddi destek vermeyi kararlaştırdı.

Lenin'in insanüstü bir yükün altına girmiş olduğunu biliyorduk. Buna rağmen Komsomol'un somut yaşamsal sorunlarını irdelemeye, öneriler yapmaya ve şu ya da bu sorunun çözüm yolunu göstermeye zaman buluyordu.

Nisan 1919'da, Birinci Tüm Rusya Komünist Öğrenciler Kongresi yapıldı. Komsomol ile Komünist Öğrenciler arasındaki ilişkiler yetersizdi. Birçok yerel komsomol örgütü, yeni okulun inşasıyla ilgilenmiyordu; çünkü bunun aydınların işi olduğunu düşünüyordu. Vladimir İlyiç bu durumu düzeltmeye yardım etti. Komünist Öğrenciler Kongresi'nde yaptığı konuşmada komünist gençliğin, yeni Sovyet okulunun inşası çalışmalarına katılmasının ne kadar büyük önem taşıdığını anlattı. Kongreden sonra komünist öğrenciler, örgütlü bir şekilde Komsomol'a üye oldular.

Ekim 1919, iç savaşın en kritik dönemiydi. Güneyden Denikin ordusu Moskova'ya doğru ilerliyor, kuzeyden General Yudeniç'in çeteleri Petrograd'a yürüyordu. Düşman pençelerini, devrimin kalbine saplamak ve çarpmasını durdurmak için tetikte bekliyordu. İç savaşın bu zor, uğursuz döneminde, Ekim 1919'da Moskova'da İkinci Tüm Rusya Komsomol Kongresi toplandı. Delegeler, bütün Komsomolların cepheye seferber edilmesi önerisini getirdiler. Parti Merkez Komitesi, Kongre kararını düzeltti ve sadece cepheye yakın bölgelerde Komsomolların yüzde seksen ile yüzde yüzünün, diğer tüm bölgelerde ise

ancak yüzde otuzunun seferber edilmesini kararlaştırdı. Lenin, Kongre'ye bir kutlama mesajı yolladı. Gençliğe çalışmasında ve yeni yaşamın kurulmasında başarılar diliyor ve zafere dair tam inancını dile getiriyordu. Gençliğin gücüne sadece cephede ihtiyaç duyulmadığını, cephe gerisinde, fabrikalarda ve köylerde de ona ihtiyaç duyulduğunu söylüyordu.

Sonra, Üçüncü Komsomol Kongresi'nin yapıldığı, Komsomol için unutulmaz, tarihi 1920 yılı geldi. Moskova'daki Malaya Dimitrovka 6 salonu (bugünkü Komsomol Tiyatrosu) tıka basa doluydu. Burada bütün ülke proleter gençliğinin çiçeği temsil ediliyordu: Yiğit askerler ve fedakâr işçiler, yeni yaşamın yaratıcıları, hayalciler ve kahramanlar. Delegelerin yaşları on yedi ile yirmi arasındaydı. Anket formundaki "öğrenim" sütununda "temel" kısa notu ağırlıktaydı. Ancak, "okuyabiliyorum", "okula gitmedim" ya da "okuma yazma biliyorum" gibi ibareler de vardı.

Lenin'in gelmesi beklentisiyle şarkı söylüyor ve tartışıyorduk. Birden sevinçli "Lenin!" çığlığı salonu yırttı. Vladimir İlyiç beklenmedik bir şekilde, kasket ve sonbahar paltosuyla sahnede belirmişti ve hatta ilk anda hemen tanınmamıştı bile. Orada gülümseyerek duruyordu, çok yakındı ve yüreklerimiz mutlulukla doluydu. Lenin! Heyecanlı tezahüratlar dakikalarca susmak bilmedi. Ama Lenin saatine işaret ederek duygularımızı dizginlememizi rica etti.

Vladimir İlyiç sahnenin kenarına geldi, dikkatle meraklı yüzlerin içine baktı ve hafif bir sesle şöyle dedi:

"Bugün sizinle Komünist Gençlik Birliği'nin görevleri üzerine konuşmak istiyorum. Ve bununla ilişkili olarak sosyalist bir cumhuriyette gençlik örgütlerinin başlı başına nasıl olması gerektiği üzerine."

Salon daha da sessizleşti ve Lenin, bizimle ve ülkenin bütün gençliğiyle sohbet ediyormuşçasına konuşmasına devam etti.

"Şimdi bu temelden yola çıkarak gençliğin ve Komünist

Gençlik Birlikleri'nin görevleri sorununa yaklaştığımda bu görevlerin ... tek bir kelimeyle ifade edilebileceğini söylemek zorundayım: Görev öğrenmekten ibarettir."*

Doğrudur, bu sözlerin derin anlamını herkes hemen kavramadı. Birçok delege doğrudan cepheden Kongre'ye gelmişti, başkaları fabrikalardan, diğerleri köylerden. Hepimiz düşmana karşı mücadele ediyor, çalışıyor, ajitasyon yapıyor, gün be gün sayısız görev yerine getiriyor ve bu sırada özveriyle bütün gücümüzü, tüm duygularımızı yeni bir dünyanın inşasına katıyorduk. Bununla –öyle düşünüyorduk– görevlerimiz tamamlanmış oluyordu. Ve şimdi birden: Öğrenmek!

Lenin, ne kadar şaşkın olduğumuzu gördü. Sade ve anlaşılır sözlerle, kimi zaman söylediklerini tekrarlayarak, derin teorik şiarları günlük çalışmamızdan örneklerle ve emekçilerin mücadelesiyle besleyerek, komünizmin ne olduğunu ve komünist toplumun ancak bilime, insanlık tarafından biriktirilmiş bilgiye dayanarak kurulabileceğini açıklıyordu.

Lenin, devam ederek, bu toplumun sadece işçi ve köylüler tarafından inşa edilebileceğini söyledi. Daha yaşlı kuşağın, Sovyet iktidarını kazandığını ve böylece ancak komünizmin inşası ve zaferi için koşulları yarattığını söylüyordu. Komünist toplumu yaşayacak ve bu toplumu kuracak olan ise şimdi on beş ile yirmi yaş arasındaki kuşaktı.

Lenin'in sözleri yüreklere ve beyinlere işledi: Komünizmi öğrenmek, ısrarla ve sabırla matematik ve kimya, tarih ve yapıteknigi öğrenmek, bu bilgiyi fabrikalardaki üretim çalışmasıyla birleştirmek ve tarımda uygulamak, kültürlü insanlar ve emekçiler olmak ve bütün gücü komünizmin zaferine harcamak.

Lenin'i duyuyorduk ve komünizm uzak, puslu gelecekteki bir düşten, kendimizin kurabileceği ve yaratabileceği hissedilir ve canlı bir nesnelliğe dönüşmüştü.

* Lenin'in "Gençlik Birliklerinin Görevleri" konuşmasının Türkçe tam metni için bakınız "Gençlik Üzerine", Lenin-Stalin, Evrensel Basım Yayın, 1993, s. 73.

İVAN ŞİGA

Leninist gerçek

1919 ilkbaharıydı. Piter açlık ölümlerine gebeydi. Haftada yarım kilo yulaf alıyorduk. Bu yulafı et kıyma makinelerinde öğütüyor, patates kabukları, kahve telvesi ve bir avuç kepek katıyor ve bundan somunlar pişiriyorduk. Öyle acı ve öyle tırmalayıcıydı ki boğazımızdan büyük bir güçlükle geçiyordu. Yağ küspesi zengin bir öğün sayılıyordu. Her iki üç günde bir yiyecek bir şey olmazdı. Kimi hafta hiçbir şey dağıtılmıyordu, yulaf bile. Aynı zamanda Piter'i "yağmalıyorduk". Yaşayan ve sağlıklı her şeyi cepheye yolluyorduk. Elbette Piter'deki durum rahatlamıyordu. En iyi yöneticiler cepheye gidiyordu, ileri işçiler aileleriyle, varı yoğuyla Sibirya'ya, Ukrayna ya da Don'a gidiyordu. Piter ıssızlaşıyordu ve şimdi grevler başlamıştı. Menşevikler ve Sosyal Devrimciler bu fırsattan yararlandılar, işçilerin koruyucuları kaftanına büründüler ve çatışmalar kışkırtıyorlardı. Putilov Fabrikası ise, o da direnemedi ve greve gitti. Ve tam da böyle "şenlikli" bir dönemde Lenin yanımıza geldi.

Urizki Sarayı'nı* düşünüyorum. Fabrikalardan ve Kızıl Ordu'dan üç dört bin temsilci burada toplanmıştık. Salon fazlasıyla kalabalıktı. Konuşma kürsüsünün hemen altında duruyordum. Böylece Lenin, başımın yaklaşık bir buçuk metre yukarısında duruyordu ve onu açıkça görebiliyordum: Koyu renk bir elbise giymişti, tıknaz yapılıydı.

Kürsüye çıktığında, hepimiz alkışladık ama o bunu dikkate almaksızın meşguliyetle ve hızla paltosunu çıkararak, sandalyesinin arkalığına koydu ve ellerini dizlerine koyarak oturdu. Bi-

* Petrograd'daki Halk Evi, Moissey Urizki'nin öldürülmesinden sonra (30 Ağustos 1918) bu isimle anılmaya başlandı.

ze –kadın ve erkek işçiler ve Kızıl Ordululara– dikkatle ve biraz endişeyle baktı. Bana öyle geliyordu ki sanki ne hissedip yaşadığımızı, onu bu alkışlamamızın dışında bizde nelerin devrimci kaldığını görmeye ve anlamaya çalışıyordu. Salon sessizleştiğinde ve başkan sözü şimdi Lenin yoldaşın alacağını söylediğinde bir işe başlarcasına hızla yerinden kalktı ve kürsüye geldi. Yeniden alkış koptu ve o buna karşı çıkmadı. Hatta bundan hoşnut görünüyordu. Hızla dolaşan bakışlarından, kendisinin henüz konuşmaya başlamak istemediği, önce bizi daha yakından duyumsamak istediği anlaşılıyordu. Çünkü uzun süredir Petrograd işçilerinin arasına karışmamıştı. Açlık çektiğimizi biliyor ve alkışın sürdüğü o üç beş dakikada, Lenin, bu kitleyi tümüyle kucaklama, onun gerçek, alkışlarda ifade edilmeyen ruh halini anlama ve Petrograd işçilerinin bu en nitelikli bölümünden yola çıkarak bütün Petrograd hakkında bir fikir edinmeye isteği duyuyordu. Herhalde hiç kimse onun kadar Petrograd işçilerine gönül vermemişti. Piter, onun için, tüm işçi sınıfının nabzını ölçtüğü, kitlelerin coşkusunu ya da bitkinliğini değerlendirdiği bir ölçüttü. Piter onun için, devrimci atmosferin hareketini okuduğu bir barometreydi ve bu, muhteşem bir barometreydi. Piter'de işçiler bitkin düşmüşse, daha başka nerede hâlâ sıkıntısız olabilirlerdi?

Konuşmaya başlayıp, salonda ölçülü ama coşkulu, kısık sesi duyulduğunda, hafif hırıltılı söylenen sözler yontulmamış taşlar gibi başımızın etrafında uçuştu; bunlar, bir mitingteki ajitasyon sözleri değildi, onlarda güzel hiçbir şey yoktu, ateşli heyecanın eseri yoktu. Bunlar, korkunç, çıplak gerçekten başka bir şey değildi. Anımsadığım kadarıyla konuşmasına "Ülkenin, korkunç bir açlıkla karşı karşıya bulunduğunu" söyleyerek başladı. Piter'de açlık çektiğimizi söylemedi, bize acımıyordu. Sanki mideleri ekmek yerine suyla dolu bize, Petrogradlılara seslenmiyordu. "Ülke açlık çekiyor" diyordu. Ve bu, biz Petrogradlıları ilk anda görünürde kırmışsa da bize hemen şunu düşündürdü:

"Açlık çeken sadece biz miyiz?"

Bize, ülkedeki açlığı anlattığında ve hiç çekinmeden kesinlikle hiçbir şeyimizin olmadığını ortaya koyduğunda, hükümetin tahıl nakliyatına lokomotifler ayırabilmek için insan trafiğini durdurmak zorunda kaldığını, korkunç bir açlık felaketinin bizi tehdit ettiğini açıkladığında ürktüm. Bunun anlamı ve mantığı yoktu ve korku salıyordu. Ancak bir Menşevik ya da bir Sosyal Devrimci böyle konuşabilirdi. En fazla, dar, güvenilir bir parti çeperinde böyle konuşulabilirdi. Ama korkunç bir doğrulukla, hiçbir şeyi saklamaksızın, çaresiz durumumuzu gizlemeksizin konuşuyordu ve şu sözler karşısında ürperdim: "Beyaz Muhafızlar'ın elinden tahılı alamazsak, yerle bir olacağız." Ama hemen kitleye dönerek:

"Bu açlığın sorumlusu kimdir?" diye sordu.

Ve yanıtladı:

"Sovyet ülkemize kin duyan, ne pahasına olursa olsun bizi boğmaya çalışan bütün ülkelerin büyük toprak sahipleri ve kapitalistleridir. Yani devrimimiz, mücadele, ateş içinde, gerçeklerin en ciddi sınamalarından geçiriliyor. Eziliyorsan," (Lenin bu sözleri, anımsadığım kadarıyla, öyle özel bir vurguyla söylemişti ki insanın yüreği burkuluyordu) "eziliyorsan ve sömürülüyorsan ve ezenlerin iktidarını sırtından atmayı düşünüyorsan, davayı sonuna kadar sürdürmeye kararlıysan, o zaman bütün dünyanın ezenlerinin saldırısıyla karşı karşıya kalacağını bilmelisin. Ve bu hücuma karşı durmaya hazırsan, mücadeleyi kazanmak uğruna yeni kurbanlar vermeye hazırsan, o zaman bir devrimcisindir. Ve yeni kurbanlar vermeye yetenekli değilsen, direnemezsen, o zaman sen çiğneneceksin ve şunlar söylenecektir: 'Devrim, işçiye hiçbir şey vermemiştir.' Tarih sorunu böyle koyar."

Lenin devam etti:

"Öyle alçaklar var ki, bir yıllık Sovyet çalışmasından sonra, Sovyet iktidarı köylülere elindeki her şeyi verdikten sonra, 'köylüler, Sovyet iktidarı sizleri yağmalıyor!'dan başka bir şey haykırmıyorlar.

İşçiler şehirlerde son güçlerini harcarken ve hiçbir yerde şehirlerdeki kadar büyük bir açlık hüküm sürmezken; köylüler bütün büyük toprakları mülkiyetlerine almış ve tahıla el koymuşken; köylü kitlesi –bunu biliyoruz– Sovyet iktidarının ilk yılında ne beylere ne de tüccarlara, sadece kendisine çalışmışken... böyle bir zamanda Menşevik ve Sosyal Devrimci ya da başka kaftanlara bürünmüş, 'yağmalanıyorsunuz!' demeye cüret edebilen insanlar bulunabiliyor. Bunlar kapitalizmin ajanlarıdır ve kapitalizmin ajanlarına layık muameleden başka hiçbir muamele görmeyeceklerdir ve göremezler!"

Ve o anda biri araya girerek bağırdı:

"Ya özgürlük nerede?"

Lenin elektriğe çarpılmış gibi hışımla döndü ve bütün gücüyle bağırana yüklendi:

"'Özgürlük' sözcüğü iyi bir sözcüktür; harfi harfine 'özgürlük': Ticaret özgürlüğü, satma özgürlüğü, kendini satma özgürlüğü vs. Ve öyle Menşevikler ve Sosyal Devrimciler, dolandırıcılar var ki, bu güzel 'özgürlük' kelimesini her gazetede ve her konuşmada saptırıyor ve bozuyorlar; ama bunların hepsi istisnasız, halkı geri çeken kapitalizmin dolandırıcıları ve orospularıdır."

Şu anda olmuş gibi, üst tarafımda durduğunu, konuşma kürsüsünü elleriyle sıkıca kavradığını, hızla, soluklanmadan, tutkuyla konuştuğunu görüyorum: Yarım daire halinde saçla kaplı kel başı, yüksek, beyaz alnı, çıkık elmacık kemikleriyle gergin, heyecanlı yüzünü ve çukurdaki ateşli gözlerini.

Birçok işçinin gözlerinin aynı ateşle kavrulduğunu gördüm. Bu gözler, çok yaklaştığımız, tam karşımızda duran yeni hayata başlamak için düşmanı yenmemize ve bu sıkıntılı günlerden kurtulmamıza engel olmak isteyen bu düzenbazları yok etme isteğiyle kavruluyordu. Buna kavuşmak son bir çaba harcamaya bağlıydı.

Lenin, ruh halimizi biliyormuşçasına, "En iyi Sovyet güçlerimizi Ukrayna'ya yolladık ve şu ortak haberi aldık: 'Tahıl stokları müthiş büyük, ancak her şeyi birden nakletmek imkansız, mekanizma yok.' Almanlar Ukrayna'yı... harabeye çevir-

di... orada tümüyle bir kaos hüküm sürüyor. Oraya yollanan yoldaşlar, insan eksikliğinden, Sovyet iktidarını kuracak kimsenin olmayışından yakınıyor, bir aygıtın kesinlikle olmayışından, Ukrayna'nın proleter merkezleri düşmanların elindeyken Petrograd ve Moskova gibi proleter bir merkezin olmayışından şikayet ediyorlar. Kiev proleter bir merkez değil, açlıkla kavrulan Donez Havzası Kazaklardan kurtarılmış değil... Bu yüzden Ukraynalı yoldaşlar adına Petrogradlı işçilere şunu söylüyoruz: 'Daha çok verin, güçlerinizi daha çok seferber edin!' Ukraynalı yoldaşlara şimdi yardım edebiliriz ve etmek zorundayız, çünkü onlar, öylesine... yağmalanmış, başka hiçbir yerde olmadığı kadar büyük bir sabır göstermiş ve acı çekmiş bölgelerde Sovyet iktidarını kurmakla sorumlular. Ve kendimize şöyle diyoruz: 'Tüm zorluklara ve bütün inanılmaz koşullara rağmen dürüst işçilerin bilincine güveniyoruz, onlar bizimle olacak, bize gelecek, bize yardım edeceklerdir."

Ardından, insan iradesi, dalgalanması ve kararlılığıyla çatlamaya yüz tutmuş Urizki Sarayı kaynayan bir kazana dönüştü. Bu, Leninist gerçeğin bir sonucuydu. Onun harekete geçiren söylemi, gerçek ve açıklıktan ibaretti. Ve düşmanın kapattığı kapıları bize açan, sanki bu açıklıktı. Şimdi orada diğer yaşamı daha büyük bir mutluluk ve neşeyle görüyorsun, ve yok olsan da başkalarının ileriye atılacağının, düşmanı yok edeceğinin ve bu yaşamı elde edeceğinin bilincinde olarak bu kapının, bu yaşamın üzerine atılmaktan başka bir şey yapamıyorsun.

Ve Lenin konuşmasını bitirdiğinde, başından sonuna kadar iki kelimeyle özetlenen –"ya zafer ya ölüm"– konuşması bittiğinde, işçiler, Petrogradlı işçiler, aç, midelerinde yulaf ve kahve telvesiyle, açlıktan kurumuş yaşlı, soluk, şiş benizli işçiler, daha birkaç saat önce belki Sovyet iktidarına, hatta Lenin'e lanet eden bu işçiler, şimdi orada Urizki Sarayı'nı terk ediyorlardı. Direnmeye kararlı ve kendilerini daha çok feda etmeye hazır, ya zafer kazanmaya ya da ölmeye kararlı işçiler, kemerlerini sıkıyor ve şarkılar söyleyerek sokaklarda yürüyorlardı.

Jossif Hodorovski

Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşu

Kazan'a yolum 1919'un sonlarında düştü; 1920 yılbaşı arifesinde. Parti Merkez Komitesi tarafından, oradaki parti ve Sovyet çalışması için gönderilmiştim. Daha ilk günlerde Rus yoldaşlardan oluşan yönetici grup ile önder Tatar komünistleri arasındaki gergin ilişkiler beni şaşkına çevirdi. Ruslar, Tatarları 'milliyetçi' olarak görüyor; ötekiler ise Rus komünistlerine (kitlelerine değil ama yönetici çekirdeğine) politikalarıyla emekçi Tatar kitlelerinin kültürel ve siyasi gelişimlerini aksatan 'büyük devlet adamları' ve 'milliyetçiler' olarak bakıyordu.

Rus grup, çizgisini, sözümona şu nesnel olgulara dayandırarak savunuyordu: Tatarların, büyük sorumluluk gerektiren mevkileri dolduracak yeterince eğitimli yöneticileri yoktu, ve buna rağmen bu fonksiyonlar kendilerine devredilirse bu, kesin çöküntü olmasa bile Sovyet'in ve diğer bütün çalışmaların önemli oranda zayıflaması anlamına gelecekti. Parti İl Komitesi'nde, hem de yönetiminde bulunan yedi üye arasında sadece tek bir Tatar'ın bulunması ve yirmi beş üyeden oluşan (yanılmadığımı sanıyorum) İl Yürütme Komitesi'nde sadece iki üç Tatar'ın yer alması bundan kaynaklanıyordu. Bu, göze batıyordu ve bir açıklama gerektiriyordu.

Özü bakımından büyük politik önem taşıyan bu kavgada, şöyle böyle bile belirleyici bir tutum aldığımı söyleyemem. O zamanlar, bu kavganın niteliğinin bilincine tam olarak varmamış olmam daha denk düşer; aslında Rus grubundaki Kazanlı yoldaşlardan hiçbiri bu bilince varamamıştı. Görevimi, gücümün ölçüsünde keskin çıkış ve aşırılıkları törpülemek ve günlük ortaya çıkan anlaşmazlıkları –deyim yerindeyse, "var olan

düzen" çerçevesinde– kavgasız ve sakince ortadan kaldırmak olarak görüyordum. O günlerde, Parti İl Komitesi'ndeki Tatar grubun canlandırılmasını ve İl Komitesi ve Yürütme Komitesi'nde Tatarların sayısının artırılmasını zorunlu görüyordum. Bunun ötesine ne ben ne de diğer yoldaşlar gidiyordu.

Rus komünistleri ile Tatarlar arasındaki anlaşmazlığı, Tatar komünstlerin grubunda belirgin milliyetçi bir tutum sergileyen parti üyelerinin en büyük etkiye sahip ve sayıca fazla olmalarıyla açıklamaya çalışanlar da vardı. Bunda bir gerçeklik payı vardı. Tatar komünistlerin arasında iki grup vardı: O dönemler Kazan'da egemen olan gruplardan biri gerçekten milliyetçi bir kavrayışa sahipti ve Rus yoldaşların tutumlarında, egemenlik taslama ve Tatarları kovma amacı gören bir eğilimdeydiler. Bu grubun lideri Sultan Galiyev'di.

Sayıca daha az ve Tatar komünistleri arasında etkisi daha zayıf olan ikinci grup, daha çok enternasyonalist bir bakış açısına sahipti ve dengeye eğilimliydi. Dürüstçe, Ruslarla birlikte ortak ve fikir birliği içindeki bir çalışmanın yolunu arıyordu. Bu grubun başında ise Said Galiyev bulunuyordu.

Bugün, pek de o kadar uzak olmayan geçmişin tüm tablosunu gözlerimin önüne getirmeye çalıştığımda, yukarıda anılan bütün nedenlerin, yan etkenler ve sonuçlardan ibaret oldukları sonucuna varıyorum. Sorunun özü, Leninist uluslar politikasının daha o zamanlar tavizsizce gerçekleştirilmesi gerektiğinin ve yarım yamalak önlemlerin bu temel gerçeği bastırmaya yetmeyeceğinin anlaşılamamasıydı. Biz ve partinin önemli bir kısmı o zamanlar bunu kavramış değildik.

Tatar Cumhuriyeti, kapıya dayanmıştı. Kesin bir dönüşüm gerekliydi, ama biz en iyi durumda yarım yamalak ve tali önlemlerle yetiniyorduk, en kötü durumda ise kıkırdaşıyor ve Tatar yoldaşlarımızın takıntısıyla eğleniyorduk.

"Bir cumhuriyetle nasıl başa çıkacaklardı, buna uygun eğitimleri yoktu ki! Boşuna bir çaba!"

Kazan'daki Rus komünistlerinin böylesine önemli bir sorun

hakkındaki kavrayışına ve uluslar politikamızın pratik uygulamasına bu düşünce egemendi.

Tatar Cumhuriyeti'nin örgütlenmesi yönünde hiçbir çalışma yapmamakla kalmıyorduk sadece. Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşunun gereksiz, yararsız ve gerçekleştirilemeyecek bir düşünce olduğu bizim için öyle açıktı ki, bu sorun üzerinde tartışmayı bile gerekli görmüyorduk. Bu sırada Moskova'dan bize Ulusal İşler Halk Komitesi'nde, Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşunun tartışıldığına ve olumlu bir çözümün beklendiğine dair söylentiler gelmeye başladı. Bu söylentiler, Mart sonu ve Nisan başında iyiden iyiye arttı.

Nisan'da Dokuzuncu Parti Kongresi için Moskova'ya geldiğimizde, Kazan delegasyonumuz bu sorunu nihayet çözüme kavuşturmaya ve bu nedenle Lenin'le görüşmeye karar verdi. Kongre'nin Bolşoy Tiyatrosu'ndaki ilk törensel oturumundan sonra, başkanlıkta oturan Vladimir İlyiç'e bir not yolladım: "Vladimir İlyiç! Tatar Cumhuriyeti sorunuyla yakından ilgilenen Kazan delegasyonu, Kazan örgütünün bu konudaki görüşünü size aktarmak istiyor. Lütfen, bizi bir oturum arasında, ne zaman kabul edebileceğinizi bildirin."

Vladimir İlyiç, vakit kaybetmeden notumun arka tarafına yanıtını yazdı: "Buluşmamız gerek: Telefoncularıma (2. Kat, İrtibat) telefon numaralarınızı bırakın, yarın randevulaşırız."

Kararlaştırılan saatte Gordeyev Yoldaş (Kazan Parti İl Komitesi Sekreteri) ve ben Vladimir İlyiç'in çalışma odasına (Halk Komiserleri Kurulu'nda) geldik. Başka bir sorun, bizimkiyle kısmen bağlantılı olan Ufa'yı ilgilendiren bir mesele nedeniyle Elzin Yoldaş (Ufa İl Yürütme Komitesi Başkanı) bizimle birlikte gelmişti.

Kazan İl Komitesi'nin temsilcileri olarak bizler bu görüşmede, Tatar Cumhuhriyeti'nin kuruluşuna karşı çıktık. Gerekçelerimiz şunlardı: 1. Tatarlar arasında, cumhuriyet hükümetini devredilebilecek sağlam ve yeterli eğitime sahip komünistler yoktu. 2. Cumhuriyet bu koşullar altında kurulursa, bu, Sovyet sistemi-

nin çöküşüne ve bölgenin ekonomik olarak zayıflamasına yol açardı: En azından zorunlu tahıl teslimi Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşundan önceki kadar başarıyla yerine getirilmeyecekti ve Kazan ili ortalama on milyon pud* tahıl teslim ediyordu.

Vladimir İlyiç, bize, dar bir yararcılık anlayışıyla belirlenmiş yerel ve sonuç olarak geçici çıkarlarımızı, bir bütün olarak partinin çıkarlarının önüne koymamamız gerektiğini anlattı. Birkaç milyon pud tahıl uğruna (bunlardan yoksun kalsak bile) Rus olmayan milyonlarca köylüye sırt çevirmeyeceğimizi söyledi. Gıda sorununa ilişkin Vladimir İlyiç, kesin bir söylemle, zorunlu teslimatlarda Tatar köylüleri için bir dizi kolaylaştırmanın belirlenmesinin yerinde olacağını ifade etti. Rus köylülerine tanınan kolaylıkların Tatar köylülerine de tanınmaması gerektiğine dikkat çekmemiz üzerine Vladimir İlyiç, güçlüklerin farkında olduğunu, ancak uygun bir biçimin bulunmasının zorunlu olduğunu ve Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşunu (yeterli olmasa bile) somut olarak hissetmeleri için Tatar köylülerine bu tür kolaylıklar sağlamanın gerekli olduğunu söyledi. Vladimir İlyiç, cumhuriyetin kuruluşu sırasında güçlüklerin doğacağının bilincindeydi. Bu nedenle, Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilanından önce, pilot bir uygulama olarak Tatar öz yönetimleri yaratmamızı istedi: Tek tek kaza ve köylerde, tek tek mahallelerde ve hatta semtlerde.

Görüşmemiz bir buçuk saatten az sürmedi. Oradan ayrıldığımızda, Lenin'in bağımsız bir Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşunu kesinlikle karara bağlanmış olarak gördüğünü ve şimdi geriye sadece tarihin saptanmasının kaldığına dair bir izlenim edinmiştik. Onunla, sorunun pratik çözümünün arifesinde bir kez daha görüşmeyi kararlaştırmıştık.

Kazan'a geri döndüğümüzde ve yoldaşlarımıza Vladimir İlyiç ile yapılan görüşmeyi rapor ettiğimizde, onlar (niye saklayayım ki?) kızdılar ve bu kararı bir "hata" olarak gördüler. El-

* *Pud:* Rus ölçü birimi; 16,38 kg. –çev.

bette bu yönetici Rus komünistlerinin görüşlerinde ne "egemenlik kurmak", ne de kötü niyet söz konusuydu. İnsanlar, sadece ağaçlardan ormanı göremez olmuşlardı. Kazan ve il, onların gözünde bütün RSFSC'yi karartıyordu.

Herhalde koşullar değişmişti ki Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşunun hızlandırılması gerekti. Moskova'dan dönüşümüzden en fazla iki üç hafta sonra kararname yayınlandı ve bundan bir hafta sonra ise RKP(B) Merkez Komitesi, sekreteri Krestinski yoldaşın gönderdiği bir telgrafla beni Moskova'ya çağırdı. Burada kararnamenin pratik uygulanışı tartışılacaktı.

Bu kez Vladimir İlyiç ile nisandaki gibi özel bir görüşmemiz olmadı. Konu, bir madde olarak politbüronun gündemindeydi. Vladimir İlyiç, oturuma başkanlık yapıyordu. Bu oturuma yanılmıyorsam, Said Galiyev de çağırılmıştı. Tatar Cumhuriyeti Devrim Komitesi adıyla bir örgütlenmeye gidilmesi kararlaştırıldı. Sovyet Kongresi'nin toplanmasına ve bir Halk Komiserleri Kurulu seçilene kadar bütün iktidar bu komitede merkezileşecekti. Devrim Komitesi yedi kişiden oluşacaktı: Dört Tatar ve milliyetlerine bakılmaksızın halkın proleter kesiminden üç kişi. Bu üç kişi özel bir tartışma yapmaksızın onaylandı: Hodorovski, Boçkov (Kazan İl Yürütme Komitesi Başkan Vekili) ve Goldberg (Kazan Yedek Ordusu Komutanı). Dört Tatarın kim olacağı üzerinde ise uzun bir süre tartışıldı. Vladimir İlyiç her aday hakkında çok ayrıntılı bilgi istedi: Geçmişi, iç savaşa karşı tutumu, halk arasındaki etkisi ve popüleritesi. Vladimir İlyiç'in vurguladığı gibi, Devrim Komitesi'nin Tatar kısmı öyle olmalıydı ki, cumhuriyetin Tatar olmayan halkı arasında (ki bu nüfusun yüzde ellisiydi) hiçbir olumsuz söylentiye meydan vermemeliydi. Asıl olarak da, aralarında şovenist oldukları tartışma götürmez kişilerin de bulunduğu gerçek egemen iktidar unsurlarının ellerine koz verilmemesiydi. Ve Tatar cumhuriyetinin Rus olmayan halkı arasında böylelerin sayısı az değildi ve ne yazık ki böyle insanların komünistler arasından çıktığı da oluyordu.

Sonuçta Tatar Cumhuriyeti Devrim Komitesi şu bileşimle onaylandı: Başkan Said Galiyev, başkan vekili Hodorovski ve üyeler Muhtarov, Kazakov, Boçkov, Goldberg ve Firdevs.

Politbüro aynı zamanda, Kazan Şehir Yürütme Komitesi'nin korunmasını ve görevinin, başta işçiler olmak üzere Kazan halkının ihtiyaçlarıyla ilgilenmek olduğunu kararlaştırdı.

Şimdi bütün kuşkulara ve tartışmalara bir son verilmeliydi. Tatar Cumhuriyeti'nin kurulması gerekiyordu ve bütün enerjimizle bu göreve sarıldık.

25 Haziran, Kazan İl Yürütme Komitesi'nin, iktidarı Tatar Cumhuriyeti Devrim Komitesi'ne teslim edeceği tarih olarak saptandı. Bu tarih, bugün Tatar Cumhuriyeti'nin bir bayramıdır. Devri büyük bir ihtişamla gerçekleştirdik. RSFSC hükümetinin temsilcisi olarak, İçişleri Halk Komiseri Vekili Vladimirski yYoldaş geldi.

Hemen ilk günlerde bir dizi sorumlu göreve Rus yöneticilerin yerine Tatarları getirdik. Böylece Validov Yoldaşa Tarım İşleri Dairesi, Sultanov Yoldaşa Halk Eğitimi, İsmailov Yoldaşa İçişleri ve Muhtarov Yoldaşa Sağlık İşleri emanet edildi. Devrim Komitesi sekreterliğinin başına Usmanov Yoldaş atandı. Alt yönetimlerin, ilçelerin işleyişlerinde de önemli değişiklikler yapıldı.

Temmuz ayı ve ağustosun ilk yarısı, ilk Tatar Cumhuriyeti Sovyet Kongresi'nin hazırlıklarıyla geçti; Kongre, doğru hatırlıyorsam ağustos sonunda yapıldı.

Bu Kongre'de, Said Galiyev Yoldaşın başkanlığındaki Halk Komiserleri Kurulu, Mansurov Yoldaşın başkanlığındaki Merkez Yürütme Komitesi seçildi.

Aşağı yukarı 10 Eylül'de Kazan'dan Tula'ya hareket ettim. Böylece Tatar Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla ilgili anılarım son buluyor.

Sofiya Briçkina

Ayrıntılar

Mayıs 1919'da Moskova Parti Komitesi Sekreteri'nin yanına çağrıldım. Orada hemen Halk Komiserleri Kurulu'na gitmem gerektiğini öğrendim.

Sekreterliğe telefon açtım ve Vladimir İlyiç'in beni kabul edeceği kesin saati dakikasıyla öğrendim. Bu olağanüstü kesinlik beni hayrete düşürdü. Moskova örgütlerinin böylesi bir dakiklikle övünemeyeceklerini dürüstçe itiraf etmek gerek. Sonraları, Halk Komiserleri Kurulu'ndaki çalışma yöntemlerine alıştığımda bu kesinlik benim için bir yasa haline geldi.

İşte Lenin'in çalışma odasındaydım. Büyük bir yazı masasında oturuyor ve hafif kısık gözlerle insanın içine işleyen samimi ve yüreklendirici bakışlarla bana bakıyordu.

Orta boylu, tıknaz, soluk yüzünde çok yüksek bir alnı ve küçük, derin çukurlarda koyu kahverengi küçük gözleri olan bir adam görüyordum. Bütün varlığıyla yaydığı gülümsemesi ve sadeliği şaşkınlığımı unutturmuştu.

Vladimir İlyiç bana birkaç soru sorduktan sonra, işe başlamamı söyledi.

1919 ve 1920 yıllarında Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu sekreterlerindendim. Doğrudan Lenin'in yönetiminde çalıştığım bu yıllar benim için unutulmazdır.

Lenin'in insanlara gösterdiği ilgi

Sadece onunla yakın ilişkide olanlar, günlük işlerde küçük ayrıntılarda hissedilen sıradışı özenini algılayabilirdi. Lenin, herkese karşı nasıl da ilgiliydi! Onun için sorumlu ve sıradan çalışma arkadaşı diye bir ayırım yoktu. Tersine Halk Komiserleri Kurulu'nun sıradan çalışanlarına ve Sovyet devletinin yük-

sek yöneticilerine aynı özenle yaklaşıyordu. Her emekçi Lenin'in aynı itinalı ilgisiyle karşılaşıyordu.

Vladimir İlyiç'in dikkatli gözlerinden hiçbir şey kaçmıyordu. Resmi bir görüşmede endişeyle bana "Biliyor musunuz şu ve şu arkadaş çok kötü görünüyor. Onları dinlendirmeli ve yiyecek iyi bir şeyler vermeli. Lütfen bu konuyla ilgilenin" dediği çok olmuştur.

Bir çalışma arkadaşı bitkin düşmüşse mutlaka fark ederdi ve bunu genellikle Vladimir İlyiç'in inisiyatifi üzerine alınmış bir karar takip ederdi: "Şu ve şu kişiye bir ay tatil verilecektir." Birdenbire bu tür bir kararla karşılaşan yoldaşlar çoğu zaman şaşırırlar ve tatil kararına karşı çıkarlardı. Bu sırada genellikle bir dizi önemli işin yerine getirilmeyi beklediği gerekçesine başvururlardı. Ancak bu bir işe yaramazdı. Vladimir İlyiç, kesinlikle ikna olmaz ve kararın uygulanmasını talep ederdi. Kendisi ima yoluyla da olsa asla, kişisel başvuruların, onun çok yönlü, karmaşık ve sorumlu çalışmaları için ihtiyaç duyduğu zamanına ve gücüne mal olduğunu hissettirmezdi.

Bir gün Lenin, beni çalışma odasına çağırdı ve Nadejda Konstantinova'nın (Krupskaya) yanında, cephede bir yoldaşın, eski bir illegalin düştüğü haberini verdi. Ardında, şimdi bir çocuk yurduna yerleştirilmesi gereken çocuklar bırakmıştı. Vladimir İlyiç, benden bu işi örgütlememi istedi ve gerekirse karar mercilerindeki kişileri telefonla arayabileceğini söyledi. Çocukları sadece çocuk yurduna yerleştirmekle kalmayacak, ayrıca iyi şartlar altında yaşamalarını gözetecektim.

Vladimir İlyiç'in benden Komintern Yürütme Kurulu Üyesi Henri Guilbeaux ile ilgilenmemi istediği notu uzun süre sakladım:

"Briçkina yoldaş! *Guilbeaux*'nun öğle yemeğini *Lux*'te yemesini sağlayabilir miyiz?

Hasta ve zayıf düşmüş. Yoğun olarak bir roman üzerinde çalışıyor. 'Delege kartı' diyor. Bu onun çok yakınlarında (Lux). Şu anda hiçbir şeyi yok, tek bir Kopek kazanmıyor.

Telefonu: 3.89.83.

Birkaç satır yazarsanız size çok minnettar kalırım."

Lenin, Sesilya Samoilovna Babrovskaya'nın içinde yaşadığı koşulları öğrenmesi üzerine şöyle yazmıştı:

"Şu anda tümüyle korkunç koşullarda yaşıyor ve doktorlar derhal Sovyet evlerinden birine taşınmasını talep ediyorlar.

Uygulama hakkında sekreterliğimi bilgilendiriniz.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)

NOT: Bobrovskaya Yoldaşı 1905'ten *önceki* dönemden tanıyorum ve en büyük acıları çekse bile sesini çıkarmayacak biri olduğunu biliyorum. Bu nedenle ona acilen yardım edilmelidir."

Yoldaşlar, Vladimir İlyiç'e, Toprakları İşleme Komisyonu Başkanı Krizman'ın sağlık sorunları nedeniyle büyük oranda evde çalışmak durumunda kaldığını haber verdi. Bunun üzerine Lenin, Krizman'ın işine ve sağlığına zarar vermeyecek koşulların yaratılması için Tüm Rusya Merkez Yürütme Kurulu'na şunları yazdı.

"23 Nisan 1921

Devlet Planlama Komisyonu üyesi Krizman Yoldaşa; 1. Eski Metropol'de çalışma ve kabullerini yürütmek için ihtiyaç duyduğu, şimdi ailesiyle paylaştığı odanın yanında bulunan bir odanın daha tahsis edilmesini; 2. Krizman Yoldaş için, Moskova'da, şehir yakınında bulunan bir Sovyet çiftliğinden gıda malzemeleri sağlanmasını rica ediyorum. Çünkü doktorlar, Krizman Yoldaşın kamplardan gelen gıda maddelerini yemesini katiyetle yasakladılar.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
Vladimir Ulyanov (Lenin)"

Fakat Vladimir İlyiç, biri disiplini kaba bir şekilde ihlal ettiğinde ya da kendisine emanet edilen devlet mallarına gerekli özeni göstermediğinde cezalandırmayı da biliyordu.

Onun yetersiz çalışmadan hoşnutsuz kaldığına defalarca tanık oldum.

Bir gün, parti kararlarını en kutsal şey sayan bir insanın ne kadar öfkelenebildiğine ve acımasız olabildiğine tanık oldum. Belirlenen hedefe giden yol üzerindeki bütün engelleri süpürüp atan öfkenin zaptedilemez gücünü gördüm.

Yanılmıyorsam Dördüncü Tüm Rusya Sendika Konferansı sırasındaydı. Merkez Komitesi politbürosu, Bolşevik fraksiyonu yönetmesi için bir komisyon oluşturmuştu. Bu komisyona üye olan Mihail Tomski, bir politbüro kararının fraksiyon üzerinden Kongre'de kabul edilmesini sağlayacaktı. Ancak Tomski kendisine verilen parti görevini fraksiyonda yerine getiremedi.

Lenin, bunu öğrendiğinde Parti Merkez Komitesini olağanüstü toplantıya çağırdı. Bu toplantıda Tomski'nin partiye aykırı tutumunu tartışmaya açtı. Vladimir İlyiç'i hiç böyle görmemiştim. Yüzü bir fırtına bulutu kadar karanlıktı, gözlerinden şimşekler çakıyordu. Bütün bedeniyle, parti disiplinini ihlal eden adamı o anda öfkesiyle yok edercesine öne eğildi. Vladimir İlyiç'in öfkesi bir deniz dalgasına benziyordu. Partiye aykırı tutumuyla ilgili suçlamasını Tomski'nin yüzüne hiddetle fırlattı. Tomski'nin partiyi yanıltması nedeniyle en ağır cezayı hak ettiğini açıkladı. Parti ona önemli bir görev vermiş ancak bu görevi, her sadık ve disiplinli parti üyesinin yapacağı gibi dürüstçe yerine getirmek yerine, o, bir Parti Merkez Komitesi üyesi olarak, bir hileyle partiyi yanıltmıştı. Partinin güvenini kötüye kullanan biri karşısında Lenin'in ne kadar acımasız olduğunun tanığıydım. Lenin, Tomski'nin Merkez Komitesi'nden ve partiden ihracını istedi.*

... Fakat Vladimir İlyiç, parti ve işçi sınıfı için yararlı olabilecek hiç kimseyi unutmaz ve onlarla ilgilenirdi. 1921 yılında

* Konu, Dördüncü Tüm Rusya Sendika Kongresi için bir karar taslağıydı. Sendikaların Tüm Rusya Merkez Kurulu'nun başkanı olarak Tomski, bu taslağı Sendika Kongresi'ndeki Komünist Fraksiyon'da tartışmaya açmakla görevliydi. Ancak fraksiyon bu taslak yerine, parti ile sendikalar arasındaki ilişkilere ilişkin kararlara aykırı olan Riyasanov tarafından kaleme alınmış bir öneriyi kabul etti. Lenin'in fraksiyon toplantısında yaptığı konuşmanın bugün sadece taslağı mevcuttur.

Vişniyak'tan, eski yoldaşı İsaak Lalajanz hakkında bazı bilgiler alması üzerine Vişniyak'a şöyle yazdı:

"Onun (Lalajanz) şimdi RKP üyesi olmamasından dolayı son derece üzgünüm.

Bana, onun niçin partiye üye olmadığını, partiden ne zaman çıktığını, Kolçak yönetimi altında Sibirya'da nasıl yaşadığını vb. mümkünse ayrıntılarıyla yazmanızı rica ediyorum."

Lenin, Ekim'de şunları yazdı:

"Lalajanz'ı, '90'lı yıllardan beri Marksist, sonraları da Bolşevik olarak tanırım. *Politik düşünce ayrılıkları dikkate alınmaksızın faaliyete geçirilmesi gereken* kuşkusuz dürüst bir devrimcidir."

Lenin, illegalitede bulunduğu yıllarda partiye yardım etmiş partisiz çalışanlara değer verirdi. Aşağıdaki olayı hatırlıyorum. Lokomotif yapımında önemli bir uzman ve çarlık yıllarında von Meck adında birine ait olan Moskova-Kazan Demiryolu'nun şeflerinden biri olan Lomonossov, kendisi için belli bir tehlike taşımasına rağmen birkaç kez Bolşevikleri, örneğin Josif Pravdin'i, işe almıştı. Lenin bunu öğrendi. 1921'de bir politbüro toplantısında, yurtdışından lokomotif alımıyla ilgili bir gündem görüşüldüğü sırada Vladimir İlyiç, partinin de uzun süredir bildiği dünya çapında bir uzman olarak Lomonossov'un, lokomotiflerin alımıyla ilgili komisyonun başına atanmasını önerdi. Politbüro üyelerinin çoğu bu atamaya karşı çıktı, ama Lenin onların düşüncesini değiştirmeyi başardı ve böylece Lomonossov, komisyonun başkanı oldu.

Vladimir İlyiç'in illegalite dönemindeki yaşlı devrimcilere ne kadar büyük bir ilgi gösterdiği biliniyor. 22 Haziran 1920'de Lenin, Narodnik Tirkov meselesinde şunları yazdı:

"Gözüpek Narodo Volya grubunun son mohikanlarından olan yurttaş *Tirkov*, II. Aleksander'in öldürülmesiyle ilgili Mart davasının muhataplarından biridir; ve yurttaş Tirkov'un bugün yaşı bir hayli ilerlemiştir.

Yurttaş Tirkov'a eski mülklerinden iki üç desyatin işlenmeye müsait toprak ve ailesi için iki inek bırakılmasını rica ederim.

Talimat, yerel İl Yürütme Komitesi ile *telgraf* yoluyla mutabık kaldıktan sonra en kısa zamanda Tarım İşleri Halk Komiseri Yoldaş Sereda ve Beslenme İşleri Halk Komiseri Yoldaş Ziyurupa (daha doğrusu vekili) tarafından verilmelidir.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)

Halk Komiserlerinin imzalamalarını rica ediyorum:

Kabul ya da değil?

Bana şu meseleyi hatırlatınız: *Tarım İşleri Halk Komiserliğinin uygulamayı tasdik etmesi gerekiyor.*"

Leninist çalışma okulu

Lenin, bürokratik savsaklamalara karşı mücadelenin en iyi yöntemi olarak, kararların denetim işinin doğru örgütlenmesini görüyordu. Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'nun kararlarının uygulanmasını en kolay ve etkili bir şekilde denetleyecek sistem sorununa tekrar tekrar dönerek eğildi.

Kararların denetlenmesini kolaylaştırmak için, bir malzemenin kayda ulaştırıldığı kesin tarih ve saat saptanıyordu. Burası ise materyalin dağıtım bürosuna veriliş saatini kaydediyordu. Materyalin gönderildiği kuruluş, Halk Komiserleri Kurulu'ndan teslim aldığı saati kaydediyordu.

Bir gün Lenin, Sekreter Maria Gliyasser'i yanına çağırdı ve var olan kontrol sistemini yetkinleştirmek üzere kayıt defterini çeşitli sütunlara bölme ve bu bölmeleri başlıklandırma görevini verdi. Böylece Halk Komiserleri Kurulu ya da Çalışma ve Savunma Kurulu'nun aldığı her kararın nasıl, ne zaman ve kim tarafından uygulandığını kontrol etmek mümkün olabilecekti. Lenin'in bu kayıt defterine bakarak, Sekreterliğin kararları nasıl kontrol ettiğini ve bir şeyin aksatılıp aksatılmadığını denetlediği çok olmuştur.

1919 Ağustosunda Sekreterlik, Vladimir İlyiç'e bir şikayette bulundu. Beslenme İşleri Halk Komiserliği çalışanlarından

Aleksey Sviderski, Sekreterliğin bazı kararların uygulanması konusunda bilgisine başvurmasını protesto etmişti.

Lenin hemen, Çalışma ve Savunma Kurulu'nun bir dahaki toplantı gündemine bu konunun görüşülmesini koydu. Kurul şu karara vardı: Her büro, Sekreterliğin bir kararın uygulanması hakkındaki her başvurusunu sadece yanıtlamakla yükümlü değildir, ayrıca, gerektiğinde kanıtlar sunmakla da yükümlüdür.

Petrograd ve Moskova'daki beslenme koşullarının çok kötü oluşu, Halk Komiserleri Kurulu'nda tekrar tekrar ele alındı. İki gün için yarım kiloluk bir somunun dörtte biri kadar ekmek dağıtıldığı dönemler oldu. Beslenme İşleri Halk Komiserliği, en kısa sürede Moskova'ya tahıl trenleri yollamakla görevlendirilmişti. Halk Komiserliği, bu görevi yerine getirmedi, trenler belirlenen tarihte yerlerine ulaşmadı. Halk Komiseri, bu durumu Moskova'ya gidecek trenlerin yola çıkacağı Nijni Novgorod'a direkt bir hat alamamakla açıklıyordu. Bunun üzerine Lenin'in talebi doğrultusunda Halk Komiserleri Kurulu derhal bir karar aldı. Kararda halk komiserine savsaklama, doğrudan bir hattın olmayışına dair haksız gerekçelendirme ve sorunu Halk Komiserleri Kurulu Başkanı'na iletmeme nedeniyle ihtar verildi. Halk Komiserleri Kurulu, Posta ve Telgraf İşleri Halk Komiserliği'nden, Beslenme İşleri Halk Komiseri'nin telgrafının geciktirilmesi hakkında yazılı bir açıklama istedi. Aynı zamanda bu Halk Komiserliği'nden, Beslenme İşleri Halk Komiserliği'nden kırsalla doğrudan telgraf bağlantısını garantiye almak için hangi acil önlemlerin alınması gerektiğine dair bir karar taslağı hazırlamasını istedi. Lenin bu şekilde mücadele yoldaşlarına titiz, sağlam çalışmayı öğretiyordu.

Lenin, kendisinden, çevresinden ve hükümet üyelerinden de, kesinlik ve disiplin bekliyordu. İşlerinde takılıp kalan Halk Komiserleri ve vekillerinin, sekreterliğin bildirmesine rağmen toplantılara geç geldikleri oluyordu. Vladimir İlyiç, sekreterliğe aşağıdaki talimatı verdi: Toplantı çağrısına Halk Komiserleri Kurulu ya da Çalışma ve Savunma Kurulu'nun toplantısının

başlama saati yazılmalıydı ve Halk Komiserleri ile vekilleri bu notu aldıklarına dair paraf atmalıydı.

Sekreter, hükümet üyelerinin ve diğer katılımcıların toplantıya geldikleri kesin saati not ediyordu. Ancak bu önlemle dahi istenilen sonuca ulaşılamadı. Bunun üzerine, geç gelen hükümet üyelerinin listesini Merkez Yürütme Komitesi'nin bir sonraki oturumuna sunmak kararı alındı.

Halk Komiserleri Kurulu, toplantılara geç gelen bütün komite ve komisyon üyeleri ve öteki toplantı katılımcıları üzerinde etkili olacak önlemler hazırlamak üzere Varlaam Avanessov başkanlığında bir komisyon seçti. Bu komisyon, başka önlemlerin yanı sıra, önemli gerekçeler gösteremeden art arda üç kezden fazla geç gelen kişilerin görevlerinden alınmaları ve sorumlu görevler yüklenmekten men edilmelerini önerdi.

Vladimir İlyiç, sadece Halk Komiserleri Kurulu'nun değil, aksine tek tek Halk Komiserliklerinin çalışma sistemlerine de büyük bir önem veriyordu.

Dışişleri Halk Komiserliği'nde sadece gündüz değil, gece de çalışılıyordu. Hatta en yoğun çalışma, diğer halk komiserliklerinde yaşamın durduğu gece saatlerinde yapılıyordu. Bu uygulamayı Halk Komiseri Georgi Çiçerin getirmişti. Vladimir İlyiç, birkaç kez bu çalışma sisteminin ne kadar kötü olduğunu kanıtlamaya çalıştıysa da Çiçerin bundan vazgeçmedi. Bunun üzerine Dışişleri Halk Komiserliği sekreterliğinin başına P.P. Gorbunov atandı. Lenin, ona bu halk komiserliğindeki çalışma saatlerinin alışılmış gündüz saatlerine kaydırılmasına dair kesin talimat verdi ve Çiçerin, bu düzenlemeye engel olmaması için tatile gönderildi.

Küstahlıktan hiç hoşlanmazdı Vladimir İlyiç. Görevi ne olursa olsun en ufak bir şekilde kibirlilik gösteren her çalışma arkadaşını, kendisine çeki düzen vermeye davet ederdi.

Çalışma ve Savunma Kurulu'nun 8 Temmuz 1919 tarihli toplantı tutanağında, Doğu Cephesi Devrimci Askeri Kurulu üyelerine verilen bir ihtar yer alır. Tüm Rusya Boşaltma Komisyonu'nun başvurusuna, başvurunun özüne bir yanıt taşıma-

yan bir telgraf yollamışlardı. Devrimci Askeri Kurul, resmi üsluplu bir yanıt vermekle yetinmişti: "Sizi, Doğu Cephesi Devrimci Askeri Kurulu ile resmi yazışmalarınızda emredici ve buyurgan uslubunuzdan vazgeçmeye davet ediyoruz, çünkü size hiçbir şekilde bağımlı değiliz. Bu tür telgrafların bundan böyle yanıtsız bırakılacağını bilginize sunarız."

Lenin, konumlarından bağımsız olarak bütün parti üyeleri için aynı disiplinin geçerli olduğu görüşünü savunuyordu. Arhangelsk İl Yürütme Komitesi Başkanı'nın Merkezi Sovyet hükümetinin bir talimatını saçma olarak nitelendirmesi üzerine Lenin ona şu telgrafı yollamıştır:

"Size bundan dolayı resmi bir ihtar veriyor ve bu kabul edilemez beyanatınızı geri çekmemeniz halinde mahkeme önüne çıkarılmanız talebini gündeme getireceğimi bildiriyorum. Çünkü eğer biz işçi ve köylülere temiz bir vicdanla disiplin öğretmek istiyorsak, işe kendimizden başlamak zorundayız."

Bir gün, aşağıdaki olaya şahit oldum. Politbüro her zamanki gibi Lenin'in çalışma odasında toplanacaktı. Gerekli hazırlıkları yapmak üzere erken gelmiştim. İlk olarak Feliks Cerjinski geldi. Vladimir İlyiç, onu, bir önceki toplantıda görüşülen konular hakkındaki ayrıntıları kimin ağızını sıkı tutamayarak yaydığını saptamakla görevlendirdi. Bunun beni son derece heyecanlandırdığını söylemeliyim. İlk düşüncem, şüphenin benim üzerimde yoğunlaşabileceğiydi. Çünkü politbüro toplantılarına üye olmadan katılan tek kişi bendim. Sonraları, Kamanev'in politbüronun gizli toplantısı üzerine konuştuğunu öğrendim: Karısına bahsetmiş, o da etrafa yaymıştı.

Zorlu 1919 ve 1920 yıllarında Vladimir İlyiç'in yanına sonu gelmez bir akın halinde delegasyonlar geliyordu: İşçiler ve köylüler, ricası olanlar, her türden konum ve meslekten insanlar. Şikayetler ve taleplerle, dertleri ve sorunlarıyla geliyorlardı. İçinde bulundukları güçlük ve kuşkulardan çıkarıp doğru yola sevk edebilecek tek kişi olduğunu düşündükleri insanın yanına geliyorlardı...

Bir köylü delegasyonuyla yapılan görüşme, bugüne dek aklımda kalmıştır. Köylüler çok heyecanlıydı: Vladimir İlyiç onları kabul edecek miydi? Onları Lenin'in çalışma odasına getirmek üzere geldiğimde köylülerin yüzlerinde inanılmaz bir gerginlik ifadesi belirdi. Kapı önünde durdular, iki elleriyle saçlarını sıvazlayarak düzelttiler, elbiselerini çekiştirdiler ve sonra soluklarını tutarak, çekingen adımlarla o yakıcı özlemle bekledikleri eşikten geçtiler. Vladimir İlyiç onlara doğru gelerek sadelik ve samimiyetle, güvenli ve insani bir şekilde karşıladı köylüleri. Hepsinin elini kuvvetle sıktı ve etrafına oturmaya davet etti. Çekingenlikleri bir çırpıda kaybolmuştu...

Vladimir İlyiç, konuştuğu kişiyi öylesine dinlemezdi, her bir sözcüğü içine çekerdi adeta. Daha birkaç kelimeyle işçinin ya da köylünün ruh durumu hakkında net bir fikir edinebiliyor, meselenin özünü, zayıf ve güçlü yanlarını hemen kavrıyor ve alacağı tutuma dair bir plan yapıyordu.

Konuşma biter ve Lenin'in çalışma odasına ürkek ve çekingenlikle giren insanlar, ışıl ışıl yüzlerle çıkarlardı. Hepsi sanki dertlerini ve kuşkularını orada, mütevazı odanın kapısının ardında bırakmış, "hayat suyu" içmiş ve bütün güçlüklerle mücadeleye yeniden başlamaya hazırmış gibiydiler.

Vladimir İlyiç'e çok sayıda mektup geliyor ve hiçbiri yanıtsız kalmıyordu. Her yerden, halkın her katmanından şikayetler geliyordu. Halk Komiserleri Kurulu'na ulaşan bütün şikayetler hakkında zaman geçirmeden haberdar edilmesini emretmişti. Yazılı şikayetler hakkında yirmi dört saat içinde, sözlü şikayetler hakkında ise kırk sekiz saat içinde rapor veriliyordu.

Ne kadar da değerli bir okuldan mezun olduk!

Bir gün Olonez iline bağlı Oşta köyünden, bir Kızıl Ordulunun babası olan köylü Yuşin, Lenin'e, yerel organların, teslimat zorunluluğu çerçevesinde ineğini elinden aldıklarını şikayet eden bir telgraf yolladı. Söz konusu telgrafın bir kopyasını Beslenme İşleri Halk Komiseri Aleksander Ziyurupa'ya göndermekle yetinmiştim. Vladimir İlyiç, telgrafı okuduktan ve ne-

lere yol açıldığını saptadıktan sonra telgrafın üzerine şu talimatı yazdı:

"Briçkina'ya: Böyle olmaz. Bunu Ziyurupa'ya yollamak yetmez. Denetlemeli ve *hangi yanıtın ne zaman gönderildiğini yazılı olarak kaydetmek gerek.*"

Bu uyarıdan sonra bir daha asla böyle bir hata yapmadım.

Vladimir İlyiç, Halk Komiserleri Kurulu çalışanlarını, emekçilerin şikayet ve sorunlarına azami bir önem vermeleri konusunda eğitiyordu ve burada da aksatma ve bürokrasiye tahammül etmezdi.

Bir gün iki köylünün (biri Yaroslavl bölgesinden, diğeri Moskova bölgesinden) Halk Komiserleri Kurulu Başkanı'na, atlarına yasadışı yollardan el konulduğuna dair şikayette bulunduklarını hatırlıyorum. Sekreterlik, şikayeti bu tür meselelerle ilgili özel bir komisyona iletti. Şikayeti alan ve bu komisyonun üyesi olan Romanov isimli bir çalışan, zarfın üzerine, "Zaten çok işimiz var, ıvır zıvırla uğraşacak zamanımız yok" diye yazdı.

Bu bürokratik ve içtensiz yazışmadan Lenin'in haberi oldu. "Memur"dan cezai yollardan hesap sorulması talimatını verdi.

Vladimir İlyiç nasıl yaşıyor ve çalışıyordu

Vladimir İlyiç, olağanüstü bir yaratıcı güce sahipti. Kendisiyle doğrudan ilişkiye giren insanlar için bu özellik, onun aynı anda birçok şeyle ilgilenme yetisi gibi şaşırtıcıydı. Önünde daima, ne kadar kısa olursa olsun boş kaldığı sürelerde okuduğu bir kitap vardı. Halk Komiserleri Kurulu ya da Çalışma ve Savunma Kurulu toplantılarında bir konuşmacının, okumaya dalmış Vladimir İlyiç'in açıklamalarına kulak vermediği düşüncesiyle konuşmasına ara verdiği olurdu. Ancak Lenin, sakinlikle konuşmacının son sözlerini tekrarlayarak devam etmesini rica ederdi.

Zaman zaman gecenin geç saatlerine kadar süren toplantıların bitimine doğru Vladimir İlyiç'in renginin aşırı yorgunluktan solduğu çok olmuştur. Özellikle o günlerdeki ciddi politik durum karşısında bu tür toplantılar çok sık oluyordu.

Vladimir İlyiç'in, büyük ve küçük şeyleri bu kadar yoğun bir ilgiyle karşılayacak gücü ve zamanı nereden bulduğunu anlayamıyorduk.

Israrla, saatler boyu hep yeniden telefon açarak, açlık içindeki Moskova ya da Petrograd'a ulaşacak tahıl yüklü bir trenin, fabrikalarımıza kömür getiren bir trenin nerede kaldığını sorardı.

Vladimir İlyiç'in, konuşmaları, yazıları vb. için malzeme hazırlayan uzmanları yoktu. Hazırlık işlerinin hepsini kendisi yapardı. Gerek duyduğu bilgiler için ilgili kuruluş ve kişilere telefon açar ve kitap, dergi ve gazetelerden alıntılar yapardı.

Vladimir İlyiç, hükümet veya Parti Merkez Komitesi üyelerinden birine gizli ya da çok acil bir belge ulaştırmak istediğinde, genellikle onu kendisi zarfa koyup yapıştırır, zarfın üzerine isim ve adresi yazardı. Ancak ondan sonra yollanmak üzere teslim ederdi. Bu tür durumlarda, mektubun sekreteryadan ne zaman çıktığı ve alıcıya ne zaman ulaştığıyla bizzat ilgilenirdi.

Yurtdışında çalışan yönetici yoldaşlar, çeşitli dillerde değerli gördükleri kitapları Vladimir İlyiç'e göndermeyi görev biliyorlardı.

Lenin, büyük kütüphanesinin düzensiz olduğu ve ihtiyaç duyduğu bir kitap ya da dergiyi güçlükle bulduğu için tasalanıyordu. Böylece benden onun için iyi bir kütüphaneci bulmamı istedi. Bana uzman ve bilinçli çalışan bir kişi olarak Manuçaryans Yoldaş tavsiye edildi. İsmini Lenin'e bildirdim. Onu yanına çağırdı, tanıştı ve çalışmaya başlamasını rica etti. Lenin'in kişisel kütüphanesine bu kadın düzen getirdi. Artık malzeme aramak onun için büyük oranda kolaylaşmıştı.

Lenin'in kendisine tanıdığı tek "lüks", öğle yemeğinden sonraki dinlenme saatleriydi. Bütün sekreterlik bu saatleri kutsal saymaya ve Vladimir İlyiç'i rahatsız etmemeye özen gösteriyordu. Geriye kalan bütün zamanda, gece ya da gündüz olsun, önemli bir haber geldiğinde, talep ettiği gibi ona vakit geçirmeden haber veriyorduk.

Halk Komiserleri Kurulu, dik bir merdivenin ulaştığı ikinci katta bulunuyordu; ve asansör ikide bir arızalanıyordu. Kalp hastası yoldaşların bu merdivenleri tırmanmak zorunda kalmaları Vladimir İlyiç'i huzursuz ediyordu. Asansörün bu kadar sık arızalanmasını önlemek için sekreterlikten, asansöre en fazla üç kişinin binmesi talimatının verilmesini rica etti ve bu talimatın altına ilk o imza attı.

Merkez Komitesi üyeleri, Halk Komiserleri ve yönetim aygıtında çalışanlarla ilişkilerinde Lenin herkese eşit davranırdı, herkese "siz" diye hitap ederdi.

Vladimir İlyiç, ailesindeki diğer fertler gibi, son derece sade giyinirdi. Zihnimi ne kadar zorlasam da, Halk Komiserleri Kurulu'nda çalıştığım bütün süre boyunca onu bir kez olsun yeni bir elbise ya da paltoyla gördüğümü hatırlamıyorum. Ülkemizde hiçbir insan yoktur ki Lenin'in vaşak kürklü paltosuyla şapkasını taşıdığı fotoğraflar görmemiş olsun. Herhalde onlardan ayrılamıyordu. Lenin, eşyalarını özenli ve düzenli kullanırdı.

Ulyanov ailesinde ev ekonomisinin ne kadar mütevazı olduğu, onları ziyaret eden herkesi şaşırtırdı. Çalışma odası ve Halk Komiserleri Kurulu'na uzun bir koridorla bağlı olan Lenin'in dairesine çok ender giderdim. Bazı kağıtları evine götürmem gerektiğinde genellikle kapıyı çalar ve onları kapıyı açana teslim ederdim. Kapı eşiğini ilk kez aştığımda, girdiğim odanın yemek odası olduğunu gördüm. Küçüklüğünü ve neredeyse bütün odayı kaplayan kare bir masayı anımsıyorum. Yanda kapısı açık duran bir diğer oda vardı. Aklımda kalan tek şey bir piyanoydu. Anlaşılan bu odada bulunan tek eşya buydu. Şaşırmamıştım, çünkü Vladimir İlyiç'in müzikten ne kadar hoşlandığını biliyordum.

Vladimir İlyiç'in ailesi, Nadejda Konstantinovna Krupskaya ve Maria İlyiniçna Ulyanova'dan oluşuyordu. Nadejda Konstantinovna, Eğitim İşleri Halk Komiseri'nin vekiliydi ve Politik Aydınlanma Müdürlüğü'nün başındaydı. Maria İlyiniçna ise "Pravda"nın sorumlu sekreteri olarak görev yapıyordu. Aileye,

yardımcıları Sissoyeva bakıyordu. Evle ilgili bütün işleri Maria İlyiniçna düzenliyordu. Ne kadar meşgul olduğu ve bütün Ulyanov ailesinin ne kadar mütevazı olduğunu bildiğim için, yardımcılarının sofranın çoğu kez temel besinlerden yoksun olduğunu anlatması beni şaşırtmadı.

Lenin'in çalışma arkadaşları bizler, onu sevindirmek istiyorduk. Ancak sadece hangi çalışma yönteminden hoşlandığını biliyorduk ve bu bakımdan elimizden gelen her şeyi yapmaya çalışıyorduk. Ama kişisel olarak onu nasıl sevindirebileceğimizi bilmiyorduk.

Şunu hatırlıyorum. Vladimir İlyiç, oturma kısmı ve arkalığı sepet örgüsü olan bir koltukta çalışmaya alıştıktı. Oturduğu eski koltuk kullanılamaz hale gelmişti. Sepet örgüsü yırtılmış ve çok rahatsız olmaya başlamıştı. Moskova'nın bütün depolarında bu tür bir koltuk aradık ve sepet örgüyü tamir edebilecek bir zanaatçı da bulmaya çalıştık. Sonunda başardık. Nihayet, Moskova Şehir Sovyeti'nin bir eşya deposunda istediğimiz koltuğu bulduğumuzda ve onu Vladimir İlyiç'in çalışma odasına yerleştirdiğimizde duyduğumuz sevinci tarif etmek çok zor.

Kişisel işleri için Vladimir İlyiç ancak çok az vakit ayırabiliyordu. Nadejda Konstantinovna, 1919 ve 1920'de basedow hastalığına* yakalandı ve bu hastalıktan çok çekti. Hepimiz, onu tanıyan ve seven herkes, hayatı için endişeleniyorduk. Bir akşam tanınmış uzman doktorlar bir heyet topladılar. Aynı saatlerde Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısı vardı. Vladimir İlyiç, ailesine, doktorlar toplandığında kendisine haber verilmesini söylemişti. Toplantı ortasında özür diledi, başkanlığı bir Halk Komiseri'ne devretti ve oradan uzaklaşırken on on beş dakika sonra geri geleceğini söyledi. Lenin'in yokluğunda Leonid Krassin, kimilerinin hasta, kimilerinin yorgun olduğu gerekçesiyle oturumu kapamak önerisinde bulundu. Lenin,

* Tirotoksikoz olarak da bilinen bu hastalık, vücudun kendi doku ve sıvılarına tepki vermesinden kaynaklanan bir özbağışıklık hastalığı olarak kabul edilmektedir. –çev.

tam belirttiği saatte geri geldi, daha gitmemiş olan doktorları evinde bırakmıştı. Krassin, toplantıyı kapama önerisinde bulundu, ancak Vladimir İlyiç bunu kabul etmedi. Toplantı normal akışıyla sürdürüldü.

Lenin, fotoğraf çektirmek ve modellik yapmaktan hoşlanmazdı. O dönemlerde onun çok az sayıda iyi fotoğrafı bulunuyordu. Temmuz 1920'de Vladimir İlyiç'in resmini çekmek için Petrograd'dan bir fotoğrafçı geldi ve benden bu işi organize etmemi istedi. Vladimir İlyiç'e onun ricasını ilettiğimde, iki eliyle reddetti ve fotoğrafçıyla görüşmeyi bile istemedi. Ancak fotoğrafçı, inatla amacının peşinden koştu ve benim eğilimim de ondan yanaydı. Lenin'in her fotoğrafının büyük tarihi bir değere sahip olduğunun bilincindeydim. Vladimir İlyiç'in iznini alabilmek için uygun bir fırsat kollamaya karar verdim. 20 Temmuz 1920'de fotoğrafçıyı Kremlin'e kabul ettim ve onu, Lenin'in Sverdlov salonundaki (yuvarlak salon) bir toplantıya gitmek için geçmesi gereken birinci kattaki bir odaya götürdüm. Fotoğrafçıya "mücadeleye hazır" olmasını salık verdim ve kendim de Vladimir İlyiç'i "işlemeye" gittim. Bu sırada onu çekimin en fazla beş dakika süreceği konusunda ikna ettim. Sonunda kabul etti ve Lenin'in bir fotoğrafıyla daha zenginleştik.

Bu portrede Lenin'in konsantre bir yüz ifadesi var. Geleceğe bakar gibi bakışını ufka dikmişti. Bu fotoğrafa bakarken ister istemez onun IX. Parti Kongresi'nde söyledikleri aklıma geliyor: "Sovyet iktidarının tarihini yazacak dönem gelmedi henüz", bizi "daha çok bugün ve gelecek" ilgilendiriyor. Bu fotoğrafa bakarken insan, Lenin'in, önünde açılmış kitapta Sovyet ülkesinin geleceğini okuduğu izlenimine kapılıyor.

Lenin'in sadeliği ve mütevazılığı her hareketinde, genelde olduğu gibi ayrıntıda da kendini ortaya koyuyordu.

Lenin'in, "'Sol Radikalizm' Komünizmin Çocukluk Hastalığı" broşürü üzerinde çalışırken Georgi Çiçerin'den kendisine yardım etmesini istediğini hatırlıyorum.

"Sizden ve Fineberg Yoldaştan (ya da sizlerin zamanı ol-

mazsa tarafınızdan belirlenen ve İngiltere sosyalist hareketini çok iyi bilen bir yoldaşın) broşürümü ya da en azından İngiltere üzerine olan bölümü gözden geçirmenizi ve hata ya da yersizlikler varsa beni bilgilendirmenizi rica ediyorum. Pratik düzeltmeleri, sizi zahmete sokmayacaksa, kurşunkalemle yapmanızı çok rica ediyorum.

Lenin'iniz"

Bu satırlarda Lenin'i karakterize eden mütevazılığı ve büyük düşünceliliği ile özeleştirel bakış açısı ifade buluyor.

Georgi Çiçerin

Lenin ve dış politika

Vladimir İlyiç'in dış politikasını gelişmiş bir sistem olarak ortaya koyacak zaman henüz gelmedi. Uzun süredir Sovyet cumhuriyetinin uyumla geliştirilmiş bir dış politika sistemine sahip olduğu herkesçe kabul ediliyor. Bu, Sovyet iç politika sisteminden daha büyük bir yeniliktir. Ekim Devrimi'nden önce kimse, kapitalist devletler ortasındaki sosyalist bir devletin dış politika programını hazırlamak girişiminde bulunmamıştı. Ancak Lenin'in kendisi de bir bütün olarak Sovyet cumhuriyetinin dış politikasını sistematik olarak hazırlanmış bir plan halinde ortaya koymamıştı. Bu politikanın iç mantığı ve bütünlüğü kafasında mevcuttu ve bu alandaki görüşlerini sayısız somut olayda ifade ediyordu. Sadece birkaç genel ilkeyi, bazı temel görüşleri genel bir biçimde ortaya koydu. Ancak daha sonra, Lenin'in yönetimde olduğu süreç boyunca, dış politikamızla ilgili bütün malzemeler toplanıp ayrıştırıldıktan ve günümüzün yakıcı sorunlarından birçoğu tarihe mal olduktan sonra Sovyet cumhuriyetinin oturmuş Leninist dış politika sistemini ortaya koymak mümkün olacaktır.

Vladimir İlyiç'in devlet yaşamının bütün ayrıntılarına en aktif olarak katıldığı süreçte ben, kendi alanımda hemen hemen kesintisiz bir şekilde onunla irtibat halindeydim. Cumhuriyetimizin ilk yıllarında günde birkaç kez onunla telefonlaşıyor ve bunlar, sık sık yaptığımız yüz yüze görüşmelerden bağımsız olarak çok uzun sürüyordu. Bu sırada, yürütülen ve önem taşıyan diplomatik temasların bütün detaylarını onunla görüşüyordum. Vladimir İlyiç, bir sorunun yapısını hemen kavrıyor, soruna en uzak görüşlü bir politik bakış açısıyla yaklaşıyor ve konuşmalarımızda diplomatik durumun daima parlak bir analizini yapı-

yordu. Öğütleri (sık sık başka bir hükümete verilecek yanıtın içeriği konusunda önerilerde bulunuyordu) diplomasi sanatı ve kıvraklığının mükemmel örnekleri olarak görülmelidir.

Dış politika alanında Lenin ile ilk kez, Alman ültimatomundan sonra doğan tartışmalar sürdürülürken bir araya geldim.* Eski illegal devrimci partinin kavrayışlarından, iktidarda bulunan bir hükümetin politik gerçekçiliğine uyum sağlamakta hepimiz son derece güçlük çekiyorduk. Vladimir İlyiç ile ilk kez görüştüğüm zaman, bir utanç barışını imzalamanın zorunluluğuna boyun eğmeyi isteyecek durumda değildim henüz. Ancak dönüşüm benim içimde de gerçekleşti ve Brest Litovsk'a gittim. Pskov'dan önce son istasyonlardan birine ulaştığımız zaman yaklaşık yirmi dört saat beklemek zorunda kalmıştık; çünkü çarcı ordunun kaçışı dolayısıyla yolculuğa devam etmemiz mümkün değildi. Orada Vladimir İlyiç'ten bir telgraf aldık. Hemen hemen şu içerikteydi: "Yalpalarsanız, bu kesinlikle kabul edilemez bir şey olacaktır." Ona, isteğimiz dışında oyalanmak zorunda kaldığımızı ve ilk fırsatta yolumuza devam edeceğimizi bildirdik. Brest'ten, Petrograd'daki (bugün Leningrad) hükümetin Moskova'ya taşındığı bir sırada döndük. Hükümetin yeni yerinde hemen Vladimir İlyiç ile yakın temasa geçtim ve ona yönelik suikaste kadar sözün tam anlamıyla onunla birlikte çalıştım.

Eşi bulunmaz politik gerçekçiliği bizi sık sık, etkilenmeye açık yoldaşların yapabileceği hatalara düşmekten korudu.

Brest Barışı'ndan sonra Alman birlikleri, sınırlara aldırış etmeksizin adım adım ilerlemeye başladı. Özellikle Ukrayna'da, çünkü bölge sınırlarına saygı göstermiyorlardı.

* Kastedilen, Brest Barışı'nın imzalanmasıyla sonuçlanan görüşmelerdir. Sovyet Barış Delegasyonunun başkanı Troçki, 28 Ocak (10 Şubat) 1918'de kendi inisiyatifiyle barış görüşmelerini kestikten sonra Alman birlikleri 18 Şubat'ta ateşkesi ihlal ederek saldırıya geçmişlerdi. "Sol Radikallerle" şiddetli tartışmalardan sonra Lenin, Sovyet hükümetinin Alman tarafa, barış koşullarını kabul etmeye hazır olduğunu bildirmesini sağlayabildi. Alman hükümeti buna 23 Şubat'ta daha da ağır şartlar getiren bir ültimatomla yanıt verdi. Sovyet hükümeti, 24 Şubat'ta Çiçerin başkanlığındaki bir başka barış delegasyonu atadı ve bu delegasyon 3 Mart günü barış antlaşmasını imzaladı.

Panik ve çaresizliğin belirlediği kimi eylemlerin yapılmayışını Vladimir İlyiç'in kişisel müdahalesine borçluyuz. Bunun yerine, Vladimir İlyiç'in önerisi üzerine hükümetimiz, Alman hükümetine başvurarak ortaya çıkan kabul edilemez duruma dikkat çekti ve yeni görüşmelerin yapılmasını önerdi. Böylece görüşmeler başlatıldı. Görüşmeler, Ağustos'ta Almanya ile ek anlaşmanın imzalanması ve Almanların işgal ettikleri bölgeleri boşaltmaya başlamasıyla yoğunlaştı. Vladimir İlyiç bütün bu görüşmelerdeki gidiş gelişleri dikkatle takip etti ve bu sırada zaman zaman verilen tavizleri, karşı tarafın ölçüsüz taleplerine bir sınır koymayı gerektiren durumlarda ise tavizsizlikle birleştirdi.

Alman askeri monarşisinin temsilcisi Kont Mirbach'ın devrimin başkenti Moskova'da ikâmet etmesi, doğal olarak sürekli sürtüşmelere neden oluyor ve zaman zaman da neredeyse çözümsüz durumların doğmasına yol açıyordu. Bu kesintisiz sorunların çözümünde Vladimir İlyiç, Brest Barışı'nın imzalanmasının gerekliliğini görmesine neden olan aynı eşsiz politik gerçekçiliği sergiledi. Gerçi güç durumumuzu ve bazı tavizler verme zorunluluğunu da hesaba katıyordu ama bu sırada daima devletimizin saygınlığına zarar gelmemesine dikkat ediyor ve ötesinin tavizsizliği zorunlu kılan sınırı bulmayı biliyordu. "Bu talepler saçma ve yerine getirilmesi imkansız" diyordu bazen. Bu arada savaş esirlerinin değiş tokuş edilmesi görüşmelerinde sık sık yanlış anlaşılmalar meydana geliyordu. Vladimir İlyiç bu görüşmelerin ayrıntılarına bizzat müdahale ediyor ve tavizlerin ölçüyü kaçıracağı sınırları tespit ediyordu.

En güç dönem, Kont Mirbach'ın öldürülmesiydi.* Çünkü şimdi Alman savaş partisinin vakit geçirmeden saldırıya geçmesi bekleniyordu. Bu sıralarda Vladimir İlyiç ile birkaç uzun görüşmem oldu. Almanya'nın, Moskova'ya saldırıya geçmesi halinde göze almak zorunda kalacağı güçlükleri son derece doğru

* Sovyet Rusya'daki Almanya elçisi olan Wilhelm von Mirbach, 5 Temmuz 1918'de Sol Sosyal Devrimciler tarafından öldürüldü. Bu, Sol Sosyal Devrimcilerin 6 ve 7 Temmuz'daki darbe girişimlerinin başlangıcı oldu.

değerlendiriyordu. Bu nedenle, Moskova'ya silahlı bir birlik göndermek isteyen Alman hükümetinin talebini reddetmeyi gerekli gördü. Yanıtımızın sonuçlarını büyük bir sakinlikle bekledi. Sezgileri Lenin'i yanıltmamıştı ve ulaşılan uzlaşma, konuşmalarımızda yaptığı durum değerlendirmesine uyuyordu.

İşgalciler ağustosta fiili olarak bizimle savaş halindeyken ve Arhangelsk'i işgal edip güneye doğru ilerlediklerinde, doğuda Çekoslovakların yardımıyla harekete geçip güneyde ise Alekseyev'in "Gönüllüler Ordusu"nu saldırıya sürdükleri sırada Vladimir İlyiç, savaşan iki emperyalist koalisyon arasındaki çelişkilerden yararlanıp, ilerleyen işgalcilerin baskısını zayıflatmayı denedi.

Berlin'deki diplomatik faaliyetimizin başlıca kozu olarak, bu çok zor dönemlerde Alman iş çevrelerinin Sovyet cumhuriyetiyle ekonomik işbirliği yapmaya duydukları ilgiydi. Bu politikayı parlak bir şekilde yürüten Joffe Yoldaş, Alman işadamlarının dikkatini, Rusya'yı ikinci bir Ukrayna haline getirirlerse, onu bir çöle çevirmiş ve yeniden doğmuş Sovyet Rusya'yla ekonomik işbirliğinin kendilerine sağlayacağı bütün avantajları kendi kendilerine yok etmiş olacaklarına çekiyordu. Bu bağlamda Vladimir İlyiç, ilk kez somut olarak, yabancı sermayeyi ülkeye çekme ve ona büyük imtiyazlar tanıma planlarını formüle etti. Bu konuda onunla son derece değerli birçok görüşmem oldu. Sonuç olarak, sanırım Bronski yoldaşın hazırladığı yabancı sermayeye imtiyaz tanıyan planı, hem Alman hükümetine hem de onu ABD'ye götüren Amerikalı dostumuz Albay Raymond Robins'e sunduk.

Bu ilk dönemdeki eşi görülmedik zor durumumuz, bir yandan galip Alman emperyalizminin üzerimizde baskı kurması ve diğer yandan da giderek daha büyük dayatmalarda bulunan itilaf devletlerinin bizi sıkıştırmalarından doğmuştu. İtilaf devletleri temsilcilerinin, Vladivostok'un Japonlar tarafından işgal edilmesi vesilesiyle yaptıkları bir ziyareti hatırlıyorum. Vladimir İlyiç bana o zaman en ince ayrıntılarına kadar, onların mü-

dahalesiyle başlayan itilaf devletlerinin ikiyüzlü açıklamasına yarı diplomatik, yarı keskin bir yanıtın verilmesini önerdi.

Bu dönemdeki temel amacımız, soluklanma süresini mümkün olduğunca uzatmak ve itilaf devletleri tarafından beklenen sonraki adımları geciktirmekti. İtilaf devletleriyle sürekli olarak yaptığım anlaşma denemeleri sırasında ve bu arada başarısızlık durumunda barışın bozulması tehlikesini de ertelemeye çalışırken Vladimir İlyiç bana günlük telefon konuşmalarımızda çok kesin önerilerde bulunuyordu. Bu önerilerinde şaşırtıcı bir kıvraklık ve düşmanın darbelerinden kaçınma yeteneği sergiliyordu. Ortaya çıkan keskin köşelerin törpülenmesinin başarılmasını yine onun kişisel müdahalelerine borçluyuz. Fransa Elçisi Noulens'in, bir gazete röportajında, bir müdahalenin beklendiğinden söz etmesi üzerine, onun görevden alınmasını talep ettik ve kendisine bundan böyle kişi olarak baktığımızı ilan ettik. Başlangıçta ona karşı bir dizi baskı yöntemi uyguladık. Örneğin mektuplaşma olanağını elinden aldık vb. Ancak bununla dolaylı olarak, her yöntemle uzatmak için çaba sarf ettiğimiz soluklanma sürecini baltalayabileceğimiz ortaya çıktı. Vladimir İlyiç, istenmeyen sonuçlar doğurması beklenen gereksiz baskıların sona erdirilmesi için duruma hemen müdahale etti. Onunla yeniden son derece ilgi çekici konuşmalar yaptım ve ardından sonuç alamadan anlaşmaya çalıştığımız Fransız Askeri misyon şefi General Laverne ile uzun bir görüşmede bulundum. Çaresiz bir savaşta son gücünü ortaya koyan Fransa, ne pahasına olursa olsun, bizim isteğimize karşı da olsa Almanya'nın doğu cephesini yeniden kurmaya çalışıyordu. Bu konuşmalarda Vladimir İlyiç, günümüzde Fransa'nın kıta üzerindeki askeri politika için taşıdığı büyük önemi görmemi sağladı. Vladimir İlyiç'in özellikle Marquis de Lubersac'ın ziyaretine gösterdiği büyük ilgi hatırımda kalmış (bir akrabası 1922'de Stinnes ile yapılan ünlü anlaşmayı imzalamıştı). Bu genç subay, görme fırsatını bulduğu yeni Rus halk ordusunun yani Kızıl Ordu'nun ilk tohumları karşısında duyduğu büyük hayranlığı ifade etmişti.

Aynı zamanda İngiltere'nin dünyadaki etkisini göz önünde bulunduran Vladimir İlyiç, özel olarak bize gönderilmiş Lockhard ile bu ülkeyle bir anlaşmaya varma denemelerimizi büyük bir dikkatle izliyordu. Anlaşma, başlarda mümkün görünmüştü; en azından Çekoslovakların ayaklanması, İngiltere'nin politikasını aktif müdahale çizgisine henüz yöneltmemiş olduğu dönem boyunca. Yaptığımız bir görüşmede Vladimir İlyiç bana İngiltere'nin sırasıyla herkesle bize karşı birleşmeye çalışacağını söylemişti. Ben, kıvrak İngiltere'nin bizimle de bir uzlaşmaya ulaşmaya çalışacağı yanıtını verdim. "En son bizimle, diğerlerinden sonra", diye karşılık verdi Vladimir İlyiç.

İtilaf devletleri, bize karşı açık saldırıyı başlatır başlatmaz ve ülkemizde gizli faaliyet ve ayaklanma denemeleri kışkırtarak bu saldırıyı keskinleştirmesi üzerine Lenin, buna bir dizi sert darbelerle yanıt vermeyi zorunlu gördü. Bu tür durumlarda kıvraklık değil, aksine derhal zor kullanılması gerekliydi. Ancak kitlesel tutuklamalarda vb. durumlarda da yeri geldiğinde Vladimir İlyiç gereksiz sorunların doğmasını önlemek için daima esnek davranıyordu. Volodga'daki itilaf devletleri elçilerini, Moskova'ya taşınma önerimizi reddetmeleriden sonra, buradan ayrılmaları gerektiğine ikna ettik. Böylece Rusya'dan ayrılmaları prosedüre uygun gerçekleşti, ki bu daha sonraki süreç için ülkeleriyle ilişkilerimizi kolaylaştırdı. Tam da bu dönemde, itilaf devletleriyle ilişkilerimiz son derece keskinleşti. Vladimir İlyiç ilk kez, itilaf devletlerine barış önerileriyle gitmemizde ısrar etti. Önce ABD Konsolosu Poole üzerinden İngiltere'ye ne istediğini sorduk. Ardından Londra'ya, bize karşı samimiyet duyan Norveç misyonunun sekreteri Christiansen aracılığıyla biçimsel bir barış önerisi ilettik.

Alman İmparatorluğu çöktüğünde Vladimir İlyiç, yabancı emperyalizmin saldırısına karşı bir halk savaşına girmek zorunda kalırsa Alman halkına yardım etmeye karar verdi. Ancak Alman hükümeti farklı bir yol seçti. Haase ile doğrudan hat üzerinden yaptığım görüşmenin kayıtlarının bulunduğu telgraf

şeridini Vladimir İlyiç'e okur okumaz şöyle dedi: "Bundan bir şey çıkmaz, durdurmak gerekir."

İtilaf devletleri o zamanlar, kendilerine ya da müttefiklerine bağlı birlikler gelene kadar Alman birliklerinin bunlara iktidarı devretmek üzere yerlerinde kalmasını talep ediyordu. Alman cumhuriyeti, itilaf devletlerinin bu talimatına uyarak bize karşı yapılan darbe hazırlıklarına aktif olarak katılmış oldu. Haase ile Kautsky'nin politikası böyleydi. Ancak Alman birlikleri, önderlerinin talimatlarına aldırış etmeden kendi inisiyatifleriyle evlerine döndüler.

Alman birliklerinin çekilmesine paralel olarak ulusal Sovyet cumhuriyetleri kuruldu. Böylece Vladimir İlyiç'in uluslar politikası ilk kez hayata geçmiş oldu. Düşmanlarımız üzerinde bunun etkisi büyük oldu. Şimdi onlar, "bölünemez" Beyaz Muhafızlar Rusya'sını mı destekleyecekleri, yoksa küçük uluslar arasında karşıdevrimci hareketler mi kışkırtacakları konusunda kararsızlığa düşmüşlerdi. İtilaf devletlerinin, özellikle de Fransa'nın politikasındaki bu iç çelişki, düşmanlarımız için hayırsız bir rol oynadı.

Bütün müdahale süreci boyunca Vladimir İlyiç, ısrarla düşmanlarımıza barış önerileriyle gitmemizi istiyordu. Bunda zayıflık etkisi bırakacağımıza dair en ufak bir endişesi yoktu. Tersine bunu, itilaf devletlerinin militan müdahaleciliği üzerinde baskı kurmak için özellikle güçlü bir araç olarak görüyordu.

Marmara Adaları'nda* yapılacak bir konferansa çağrılmamızın söz konusu olduğuna dair ilk haberleri aldığımızda Vladimir İlyiç, bu davetin tarafımıza ulaşmasını beklemeden itilaf devletlerine kendi önerimizle gitmemizi gerekli gördü. Burada ilk kez, gelişmiş bir biçimde, itilaf devletlerinin ekonomik çıkarlarını işleyen bir çağrıda bulunma fikrini gerçekleştirdi. Bu,

* ABD Başkanı Wilson'un önerisi üzerine Marmara Adaları'nda Rus topraklarında mevcut bütün hükümetlerin katılımıyla, iç savaşın sona erdirilmesine yönelik önlemleri görüşmek için bir konferansın toplanması öngörülmüştü. Böylece konferansa katılmayı reddetmesi halinde, iç savaşın sürdürülmesi sorumluluğu Sovyet hükümetinin üstüne atılacaktı. Ancak Sovyet hükümeti 4 Şubat 1919'da itilaf devletleri hükümetlerine konferansa katılmaya hazır olduğunu bildirdi. Sovyet Cumhuriyetini askeri yoldan yıkmayı uman Denikin, Kolçak ve başka karşıdevrimci liderler, konferansa katılmayı reddettiler. Konferans gerçekleşmedi.

Vladimir İlyiç'in dış politikasının temel fikirlerinden biri oldu ve bu fikir giderek daha güçlü biçimleniyordu. Sorunun bizzat Vladimir İlyiç tarafından ayrıntılı olarak sınanmasının bir sonucu olan 4 Şubat 1919 Notası'nda, ilk kez borçlarımızın tanınmasına oy verdik, ancak bunun gerçekleştirilmesinin tür ve şeklini açık bıraktık ve aynı zamanda itilaf devletlerine doğa hazinelerimiz üzerinde bir imtiyazlar sistemini önerdik. Bu program, Amerikalı gözlemci Bullitt'e sunduğumuz önerilerimizde geliştirildi.* Bullitt'e yapılan önerilerimizdeki her kelime Vladimir İlyiç tarafından titizlikle gözden geçirildi ve bu önerilerin artık geçersiz sayılacağı kesin tarih de saptandı. Vladimir İlyiç o zamanlar şöyle demişti: "Önerilerimizi şimdi kabul etmezlerse, bir ikinci kez bizim tarafımızdan bu kadar avantajlı öneriler elde edemeyeceklerdir."

Birkaç ay geçti ve Vladimir İlyiç'in aktif katılımıyla, komşularımıza, yeni kurulmuş burjuva baltık devletleri ile Finlandiya'ya barış önerileri sunduk. Böylece, bu ulusların Sovyet hükümetlerinin tanımasını da sağlamış olduk. Bu dış politikamız, Vladimir İlyiç'in eşsiz esnekliğinin ve politik gerçekçiliğinin ortaya konduğu yeni bir dönüm noktasını oluşturdu. Komşularımızda kesin olarak burjuva milliyetçi cumhuriyetlerin oluştuğu gerçeğini kabul etmemiz gerekiyordu. Ve Vladimir İlyiç barış politikasının ve komşularımızla dostluk ilişkilerinin temel taşını kesin ve açık olarak koydu. İlk olarak Estonya bir ateşkes, sonra da bir antlaşma imzaladı. Yine, Vladimir İlyiç'in görüşmelerin bütün detaylarına nasıl indiğini, gereksiz direnişleri bertaraf ettiğini ve barış uğruna azımsanmayacak tavizlerde bulunduğunu, ancak karşı tarafın her abartılı talebini de reddettiğini hatırlıyorum.

* ABD'li diplomat Bullitt, Mart 1919'da Sovyet hükümetine, ABD Başkanı Wilson ve İngiltere Başbakanı Lloyd George tarafından gönderilen barış önerilerini iletti. Sovyet hükümeti, itilaf devletleri ve Beyaz Muhafız önderlerle Rusya toprakları üzerinde mümkün olduğunca çabuk bir şekilde barış yapmayı amaçlıyordu. Görüşmeye hazır olduğunu ilan etti, ancak barış şartlarında önemli değişikliklerin yapılmasını önerdi. Bullitt'in Rusya'dan ayrılmasından hemen sonra Kolçak doğu cephesinde bazı başarılar elde etti ve emperyalist hükümetler barış görüşmelerinden vazgeçti.

1919 sonlarında, büyük itilaf devletleriyle ilişkileri yenilediğimiz bir dönem başladı. Kasım ayında Litvinov Yoldaş Kopenhag'a, 1920 başlarında Krassin Yoldaş Londra'ya gitti. Vladimir İlyiç, karşı tarafın bize bir tuzak kurmamasına dikkat ederken ve her öneriyi titizlikle incelerken, İngiltere ile bir ticaret antlaşması yapmak için sağlam bir çizgi izledi. Krassin yoldaş 1920 ortalarında, Lloyd George'un dört şartıyla birlikte Londra'dan döndüğünde Vladimir İlyiç, bunların genel hatlarıyla görüşmelerin temeli olarak kabul edilmelerinde ısrar etti. Birliklerimiz Varşova'ya doğru ilerlediği sırada Vladimir İlyiç, Lloyd George'un ültimatomu karşısında tümüyle rahat bir tutum aldı, çünkü onun bize büyük bir zarar veremeyeceği görüşündeydi.

Tam da bu sırada Vladimir İlyiç ile İngilizlerin bir konferans önerisiyle ilgili birkaç ilgi çekici konuşma yaptım. Ki bu belirli bir tarihte İngiliz-Fransız önerisi olarak duyuruldu. Fransa bir süre boyunca (Wrangel'in aniden tanınmasına kadar) bize karşı oldukça ılımlı bir çizgi izlemiş ve İngiltere ile birlikte bir barış konferansının yapılmasını onaylamıştı. Vladimir İlyiç bu önerinin bize sağlayacağı büyük avantajları tamamıyla doğru bir şekilde değerlendirdi, ancak bu işte büyük bir ama vardı: Konferans bizimle Baltık devletleri arasındaki ilişkileri görüşecekti. Başka bir deyimle itilaf devletleri, komşularımızla ilişkilerimiz arasında yüksek hakemlik rolünü oynamak istiyordu. Ve bu nedenle İngiliz-Fransız konferansını tamamen haklı olarak reddettik. O dönemlerde Vladimir İlyiç, Alman sermayesiyle ekonomik işbirliği yapma girişimlerini hayata geçirme çalışmalarına büyük bir önem veriyordu.

Polonya ile görüşmeler yapılmaya başlandığı sırada, Polonya'ya Clemenceau ile Curzon'un verdiklerinden daha büyük bir toprak parçası teklif etmek parlak fikri Vladimir İlyiç'e aittir. Riga görüşmeleri sırasında da Vladimir İlyiç yapılacak önerilerin ayrıntılarını telefonda açıklıyordu ve nihayet anlaşmanın şimdiki biçimiyle imzalanmasında ısrar etti.

Vladimir İlyiç'in doğu politikamızın her adımına karşı gösterdiği büyük ilgiden özel olarak bahsetmek yersiz olur. İlk Af-

ganistan olağanüstü misyonuyla yapılan uzun uzadıya buluşmayı hatırlıyorum. Ayrıca, Türkiye ile Moskova Konferansı sırasında Vladimir İlyiç'in beni her akşam telefonla arayıp o gün neler yapıldığını öğrenmesini de hatırlıyorum ve bu görüşmelerin gidişatına gösterdiği canlı ilgiyi. Israrla İran hükümetiyle dostluk ilişkilerinin kurulması politikasını izliyordu.

1921'de İngiltere ile geçici anlaşmayı imzalamadan önce bu sorunu uzun uzun görüşmüştük. Vladimir İlyiç, biçimsel olarak imzalanması yönünde ısrar ediyordu. Ancak 1921'den itibaren dış politika meselelerine bizzat katılımı önemli oranda azaldı. Bunun yerine kesin bir şekilde kolektif toplantılar geçti, ki bu sırada Vladimir İlyiç bütün ayrıntıları eskisinden çok daha az oranda inceliyordu. Bu arada ARA* ve Nansen ile açlık çekenlere yardım konusundaki görüşmelere çok canlı bir şekilde katıldı.

Vladimir İlyiç, 1921-1922 kışında uzun bir süre kırsalda yaşamasına rağmen, Cenova Konferansı'nın** toplanmasını ilgilendiren her şeye doğrudan ve sıcak bir ilgi gösteriyordu. Konu hakkında bir dizi yazı yazdı ve Cenova'daki konuşmalarımızın genel içeriği bu kişisel notlara dayanarak saptandı.

* ARA (American Relief Administration –Amerikan Yardım Teşkilatı–) 1919'da Birinci Dünya Savaşı'nın etkilerinden zarar görmüş halklara yardım amacıyla kurulmuştu. Lideri ABD Ticaret Bakanı Hoover'di. Hazırladıkları bir antlaşma taslağında, Rusya'da açlıktan etkilenenlere yardım uğruna Sovyet ülkesinin içişlerine karışmak anlamına gelen bir dizi politik talepte bulunuyorlardı. Lenin, Çiçerin ve Kamenev'e 13 Ağustos 1921'de yazdığı bir mektupta ARA temsilcisine sunulacak Sovyetlerin karşı önerilerini saptamıştı. Sovyet hükümetinin kararlı tavrı, ARA'yı taleplerinden vazgeçmek zorunda bıraktı. Antlaşma 20 Ağustos'ta imzalandı. ARA'nın Sovyetler Birliği'ndeki faaliyetleri Haziran 1923'te durduruldu.

** Cenova'da 10 Nisan-19 Mayıs 1922 arasında bir Uluslararası Ekonomi ve Finans Konferansı toplandı. Bu konferans Sovyet hükümetinin inisiyatifiyle gerçekleşti. Müttefikler, Sovyet Rusya'yı bir dizi ekonomik ve politik tavize zorlayabileceklerini ve aynı zamanda Sovyet Rusya ile ticarî ilişkiler kurabileceklerini umuyorlardı. Lenin, Sovyet delegasyon için hazırlanan MK direktiflerini ve Sovyet Rusya'nın katılımı için başka belgeler hazırladı. Sovyet delegasyon konferansta, bugünkü tarihi dönemde, eski ve gelişen yeni sosyal düzenin yan yana yaşamasının olanaklarının var olduğunu ve bu iki mülkiyet sistemini temsil eden devletler arasındaki ekonomik işbirliğinin zorunlu olduğunu ilan etti. Emperyalist güçlerin Sovyet Rusya'ya bir koloni rejimi dayatması denemelerini Sovyet delegasyon kararlılıkla reddetti. Konferans ele aldığı sorunları çözmeden sona erdi.

Borçlar sorununun çözümünün bize tanınacak kredilere bağlanması düşüncesi de onun inisiyatifinden doğmuştur. Yola çıkmadan önce yapacağımız konferansın açılış konuşmasının içeriğini görüşürken ve bu sırada eski konuşmalarımızın ruhuyla suçlayıcı cümleler kurarken, Vladimir İlyiç şuna benzer bir şey yazdı: "Korkunç kelimeler kullanmayalım."

1922 sonbaharında yurtdışından döndüğümde, Moskova'da altı hafta kaldım. Temel konumuz Türk sorunuydu, ayrıca Lozan Konferansı hazırlıkları yapılıyordu.* Vladimir İlyiç'in canlı katılımıyla, sonra Lozan'da savunduğumuz program üzerinde tartışıldı ve kabul edildi. Bu uluslararası politikamıza yaptığı son büyük katkı oldu. Boğazlar sorunu görüşmesi, Vladimir İlyiç ile yaptığım son görüşmeydi. Ve bu aynı zamanda Lenin ile son karşılaşmamdı.

* Lozan'da 20 Kasım 1922'den 24 Temmuz 1923'e kadar, İngiliz-Yunan müdahalesinin Türkiye karşısındaki yenilgisiyle bağlantılı olarak Yakındoğu sorunları üzerine bir konferans toplandı. Önemli gündem maddelerinden biri, Karadeniz boğazlarıydı. Bu maddenin görüşülmesine RSFSC, Ukrayna ve Gürcistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri birleşik bir delegasyon olarak ve Bulgaristan katılıyordu. Lozan Antlaşması'nda boğazlardan, hangi bayrak altında olursa olsun bütün ticaret ve savaş gemilerinin ve her an serbest geçiş hakkı verilmişti. Sovyetler Birliği antlaşmayı, yasal haklarını ihlal ettiği ve Karadeniz ülkelerini güvenceye almadığı için onaylamadı.

ANDREY ANDREYEV

Dokuzuncu Parti Kongresi'nde Lenin

Mart 1920. Ülkenin her köşesinden delegeler Dokuzuncu Parti Kongresi için Moskova'ya geliyordu. Ardımızda genç Sovyet cumhuriyetinin, burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve Kulakların kırşkırttığı karşıdevrimin her yönden saldıran güçlerine karşı koymak ve yabancı müdahaleye direnmek zorunda kaldığı iki buçuk yıllık bir iç savaş süreci bırakmıştık.

İktidara karşı ayaklanan işçi sınıfımızı devirmenin şiddetli arzusuyla, dünya sermayesi, ilk sosyalist devlete karşı savaş açtı. Durum gerçekten çok güçtü. Bir tablo oluşturulmak istenirse 1918-1919 cephe haritasına bakmak yeterli olur. Kömür, petrol ve maden kaynaklarının olduğu bölgeler –Donez Havzası, Uraller ve Kafkaslar– ve tahılın ekildiği bölgeler –Ukrayna, Sibirya ve Volga bölgesi– kesilmişti. Düşman merkez Rusya'yı bir çembere almış ve başkentin az ötesinde konuşlanmıştı. Ülke içindeyse Sosyal Devrimciler ve Menşevikler komplolar ve ayaklanmalar düzenliyorlardı. Ancak işçi sınıfı, köylülükten destek alarak bu saldırıya ayak diredi ve daha 1920 başında doğuda Kolçak, güneyde Denikin, batıda ve kuzeyde Yudeniç ve diğer düşmanlar yenilmişti. Sovyet ülkesi, utançla evlerine dönmek zorunda kalan işgalcilerden temizlenmişti. Gerçi Wrangel hâlâ Kırım'daydı ve Transkafkasya'da İngilizler Menşevikleri avucuna almıştı; ama bunlar da 1920 sonlarında yok edildi.

Bize dayatılan iç savaşın zorlu sınamalarından sonra ülke ilk kez rahat nefes alabildi. Nihayet ekonomi harekete geçirilebilecek ve sosyalist inşaya başlanabilecekti. Parti, iç savaş sırasında güçlenmiş ve çelikleşmişti. Sayı bakımından büyümüştü (600 binin üzerinde üyesi vardı). Bolşeviklerin Dokuzuncu Parti Kongresi bu koşullar altında açıldı.

Bu kongrede ülkenin her bölgesinden, parti çalışmasının her alanından temsilciler toplandı. Özellikle, epey uzun bir aradan sonra duyup görme şansına eriştiğim Lenin'in bu kongrede yaptığı açıklamaları aklımda yer etti. 1917 sonlarında parti ve sendika çalışmaları için Ural'a gönderilmiştim ve 1920 başına kadar Lenin'i yalnızca iki kez sendika kongrelerinde görebilmiştim.

Kongrenin açılış konuşmasında Lenin, kongrenin son derece önemli bir anda toplanmış bulunduğuna dikkat çekti. Devrimimizin iç gelişiminin, iç savaşta düşman karşısında büyük ve hızlı zaferler kazanmamıza yol açtığını ve uluslararası durum sayesinde bu zaferlerin, Sovyet devriminin birleşmiş uluslararası kapitalizm ve emperyalizme karşı bir zaferine dönüştüğünü söyledi. "Uluslararası açıdan," dedi Vladimir İlyiç, "durumumuz hiç bu denli elverişli olmadı. Şimdi barışçı ekonomik inşaya rahatlıkla ve güvenle başlayabiliriz. Bugüne kadarki çalışmalardan edindiğimiz derslerden şimdi sosyalist inşanın daha da zor görevlerini başarmak için yararlanmalıyız."

Divan seçildikten ve gündem onaylandıktan sonra Lenin, delegelerin alkış tufanı altında Merkez Komitesi'nin raporunu okudu. Bu büyük insanın, her selamlandığında açıkça mahcup olduğunu söylemek gerekiyor. Kürsüde ne yapacağını şaşırıyordu. Kâh saatini gösteriyor –bakın, zaman geçiyor– ancak alkış daha da arttı, kâh ihtiyacı olmamasına rağmen mendilini çıkarıyor, yeleğinin cebinde bir şeyler arıyor vb. Lenin'in mahcubiyeti öylesine karakteristik, öylesine doğaldı ki, onda bir dahinin özellikleriyle olağanüstü bir sadelik ve mütevazılık birleşiyordu.

Lenin, konuşmasına Sovyet Cumhuriyeti'nin iç savaşta kazandığı zaferin kaynaklarının analiziyle başladı.

Şöyle dedi: Menşeviklere, Sosyal Devrimcilere ve küçük burjuva demokrasisine, iç savaşın sorunları çözümsüz gelmiştir. Rusya'nın geri kalmış, tükenmiş olduğunu ve batıdaki devrimler geciktiği için zafer kazanamayacağını öne sürüyorlardı. Bu nedenle biz, bakış açımızı ayakta tutarak tüm kararlılığımızı ve kesin bir belirleyicilikle zafer kazanacağımızı ilan etmek

zorundaydık; "Her şey zafer için!" ve "Her şey savaş için!" şiarlarını atmak zorundaydık ve iç savaş cephelerinde belirleyici zaferi kazandık. Bu tarihi mucizenin, zayıf, tükenmiş, geri bir ülkenin, dünyanın en güçlü ülkelerini yenmesinin temel nedeni neydi? Ve yanıtladı: Bunun temelinde merkeziyetçilik, disiplin ve eşsiz özverinin olduğunu görüyoruz. Kapitalist mülkiyet, Sovyet iktidarının düşmanlarını bölüyor, ama biz, giderek çoğalan milyonlarca emekçiyle birleşiyoruz.

Çeşitli ülkelerin kapitalistleri askeri iktidar araçlarına sahip olmalarına ve "milletler birliğini" yaratmış olmalarına rağmen yine de bölünmüşlerdir. Böyle bir birlik tam anlamıyla bir uydurma ve aldatmacadır.

Bizim doğru kavrayışımız, Ekim Devrimi'nin zaferine olan güvenimiz temelinde, tüm zorluklara, engellere rağmen, inadına bütün ülkelerde milyonlarca emekçinin birleşeceği bir davaya sarılmamızda yatıyor. Müttefiklerimiz olduğunu bildiğimizi ve tarih önünde kendisine böylesine şerefli ve zor bir görev düşen bir ülkede, sayısız canın boşa verilmemiş olması için kendimizi feda etmeyi, ortaya koymayı bilmek gerektiğini söyledi.

Bütün düşmanlarımız, biçimsel olarak ne kadar birleşmiş olsalar da, bölünmüşlerdi; kapitalist mülkiyet onları parçalamış ve karşı karşıya getirmişti. Onları müttefiklikten çıkararak vahşi hayvanlara çevirmişti. Oysa biz bu savaştan çelikleşmiş ve güçlenmiş olarak çıkmıştık. Bütün dünyada, geçmiş tüm devrimlerden daha geniş bir temele sahiptik. Proletaryayla, hiçbir yerde kaydı olmayan, tüzüğü olmayan, "devletler hukuku" açısından hiçbir şey, ama gerçekte, parçalanan kapitalist dünyada ise her şey anlamına gelen enternasyonal bir birliğimiz vardı. Bu temel neden, bu ana kaynak, sonuçta bize kesin zaferi kazandırmıştı ve bundan böyle de gücümüzün en önemli, yıkılmaz, tükenmez kaynağı olmaya devam edecekti.

Kapitalist ülkelerin egemenleri bütün dünyaya şunu ilan etmişlerdi: "Gaspçılara, iktidarı ellerine geçiren demokrasi düşmanı bu haydutlara karşı, Bolşeviklere karşı savaşı asla bırak-

mayacağız!" Ne ki, çeşitli Rus Beyaz Muhafızlar'ıyla anlaşmalar yaptıktan sonra, şimdi bir yığın moloz karşısında duruyorlardı. Kendilerini bir şey sanan düşmanlarımızın bu kesin çöküşü, onların kendi içinde kavgalı ve bize herhangi bir zarar verme gücünden yoksun bir avuç kapitalist yırtıcı hayvandan başka bir şey olmadıklarını gösterdi. Ve garip bir şey olarak görülen Bolşevizm, uluslararası bir olgu haline geldi. Sovyet sistemi tarihi bir olgu olarak ortaya çıktı.

Ve sadece parti tetikte olduğu ve onda disiplin egemen olduğu için, diye devam etti Lenin, parti otoritesi herkesi birleştirdiği için ve şiarları karşısında düzinelerce, yüzlerce, binlerce ve sonuçta milyonlarca insan, tek bir kişiymişçesine harekete geçtiği için, sadece bu yüzden bu mucize yaratılabildi. Sadece bundan dolayı itilaf devletlerinin ve bütün dünyanın emperyalistlerinin birçok kez saldırmasına rağmen zafer kazanmaya yetenekli olabilmiştik. Meselenin bu yanı, disiplin ve merkeziyetçilik olmadan bu görevi asla başaramayacağımızın göstergesidir. Neden zafer kazandığımızın bu ders ve analizini, diğer savaşa geçerken –kansız, ekonomi cephesindeki savaş– göz önünde bulundurmalıydık.

Sovyet cumhuriyetinin uluslararası durumuna ilişkin Lenin, şimdi uluslararası açıdan durumumuzun her zamankinden daha sağlam olduğunu, ancak uluslararası krizi büyük bir dikkatle takip etmemiz ve her şeye hazırlıklı olmamız gerektiğini söyledi. Politikamız her şeyden önce uyanıklığı gerektiriyordu, çünkü düşmanımızın kendisi dahi bundan sonra ne yapacağını bilmiyordu. Sovyet iktidarının barış politikasına dair Lenin, barış önerilerine iki elle sarılmamız gerektiğini, barışın mümkün olduğunu, ancak barış adımlarımızı askeri hazırlıkla birlikte atmamız gerektiğinin altını çizdi.

Lenin, parti kongresinin temel sorununu oluşturan ekonomik inşanın görevlerine geçtiğinde, şimdi her şeyin, proletaryanın, elindeki tüm güçlerin kesin birliğini, ekonomik inşanın, barışçıl görevlerin hizmetine seferber etmesine bağlı olduğunu söyledi.

Parti kongresinden önce ve parti kongresi sırasında parti düşmanı bir grup oluşmuştu. Bu grup sanayinin yönetiminde kolektiflik mücadelesi kisvesi altında demokratik merkeziyetçilik ilkesini reddetmişti.* Aslında sorumsuzluğa yol açan bu grubun önerileri Tomski, Rikov ve başkaları tarafından desteklendi. Bunun, işçi kitlelerinin üretimin yönetilmesine katılımının bir biçimi olduğunu savunuyorlardı. Lenin bu konuşmasında ve kapanış konuşmasında bu bakış açısını zararlı, teorik açıdan kafa karışıklığı ve anlayışsızlık olarak mahkum ederek yerle bir etti. İç savaş sırasında askeri faaliyetimizin temel sorununda bu tür teorik kafa karışıklığının sadece yüzde onuna tahammül etseydik, yenilirdik ve bu yenilgiyi de hak ederdik, dedi.

Bu konuyla bağlantılı olarak Lenin, bizim devrimimiz ile daha önceki devrimler ve anayasalar arasındaki farka dikkat çekti. Devrimimiz önceki devrimlerden, ütopizme izin vermemesiyle ayrılıyordu. Burjuva anayasalarda özgürlük ve eşitlikten bahsediliyordu. Bu, ikiyüzlülüktü. Emekçiler ve mülk sahipleri olduğu sürece eşitlik mümkün değildi. Tok ve aç, spekülatör ve emekçi eşit değildi. Diğer geçmiş tüm anayasaların, en cumhuriyetçisinin, en demokratının temelinde bile özel mülkiyet yatıyordu. Muzaffer proletarya, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti kaldırmış ve tümüyle temizlemişti; işçi sınıfının

* "Demokratik Merkeziyetçilik" (Dezistler) grubu 1919 başlarında eski "Sol Komünistler" tarafından kuruldu. Dezistler, sözlü olarak parti ve Sovyet devletinde demokratik merkeziyetçilik ilkesini savunur görünüyor ama gerçekte hem proleter demokrasiye hem de merkezi yönetime karşı mücadele ediyorlardı. İç savaş sırasında ordu içinde partizan yöntemlerini savunmuşlardı; halk ekonomisinin merkezileştirilmesine ve fabrikalardaki tek el yönetimine karşı çıkıyorlardı; merkezi organların karşısına yerel devlet organlarını çıkarıyorlardı. Parti içinde fraksiyonlaşma özgürlüğü getirmek istiyorlar ve parti disiplini ilkesine karşı çıkıyorlardı. Karşıdevrimci partiler için konuşma, basın ve toplantı özgürlüğü talep ediyorlardı. 1920 RKP(B) Dokuzuncu Kongresi'nde görüşlerini kabul ettirmeye çalıştılar. Lenin onları sert bir şekilde eleştirdi ve kongre kararlarında mahkûm edildiler. 1921 yılındaki sendikalar tartışması sırasında bu grup yeniden ortaya çıktı. Onuncu Parti Kongresi, bütün somut öneri ve eleştirilerin titizlikle değerlendirildiği "Partinin Birliği Üzerine" başlıklı kararıyla bütün fraksiyonların –dolayısıyla Demokratik Merkeziyetçi grubun da– dağıtılmasını kararlaştırdı. Grubun tek tek bazı üyeleri bundan sonra da partinin temel çizgisine karşı faaliyetlerini sürdürdü.

iktidarının ifadesi kendini burada buluyordu. Sınıfın iktidar sorununu demokratik merkeziyetçilikle birleştirenler, öylesine bir kafa karışıklığı yaratmaktaydı ki, bu temelde yürütülen hiçbir çalışma başarılı olamazdı.

Lenin şöyle devam etti: Sosyalizme geçişi gerçekleştiriyoruz. Dikkatimizin merkezinde temel ekonomik plan durmaktadır. Bu planın yılları kapsadığını unutmamamız gerekiyor. Bu mücadele savaş cephesinde yaşanandan çok daha zor olacak; güçlerimizi sonuna kadar harcamamızı ve irade bütünlüğü gerektiriyor.

Parti Kongresi, MK'nın raporunu oy birliğiyle onayladı ve temelini ülkenin elektrik ağıyla donaltılmasının oluşturduğu ekonomik inşaya ilişkin bir karar kabul etti.

Lenin, Dokuzuncu Parti Kongresi'nde, gündemdeki başka sorunlara ilişkin de konuştu; ekonomik inşa ve kooperatif sorunu üzerine.

Parti Kongresi sırasında Lenin'le tanışma ve onunla konuşma fırsatını buldum.

Parti Kongresi sona eriyordu. Dokuzuncu Merkez Komitesi seçilmişti; ilk kez Merkez Komiteye seçilmiştim ve Sendikalar Merkez Kurulu'nda çalışmam kararlıştırılmıştı. Verilen bir ara sırasında, sanırım kararların oylanmasından önceydi, Petrograd'dan tanıştığımız Mihail Kalinin beni buldu.

"Lenin, seni görmek istiyor", dedi.

Bunun beni, genç bir parti yöneticisini ne kadar heyecanlandırdığını tahmin etmek zor değil. Divanın arkasındaki küçük odaya girdiğimizde Kalinin, biriyle görüşen Lenin'in yanına giderek, "Lenin Yoldaş, bu bizim yeni MK üyemiz Andreyev Yoldaş", dedi.

Lenin derhal arkasına baktı: "Güzel, tanışalım." Elimi kuvvetle sıktı, içten, babacan bir tavırla sanki uzun süredir tanışıyormuşçasına elini omuzuma koydu ve benimle, sandalyeler, banklar ve mobilyalarla dolu odada dolaşmaya başladı. Bu salon o dönemlerde Kızıl Ordulular kulübü olarak kullanılıyordu.

"Urallardan geliyorsunuz değil mi?" diye soran Lenin beni

soru yağmuruna tuttu: Urallardaki bütün fabrikalar çalışıyor mu? Köylüler, Kolçak'ın yok edilmesinden sonra ne düşünüyorlar, bize tahıl gönderiyorlar mı? Ve daha birçok şey. İlk anda son derece heyecanlı olduğum anlaşılır bir şeydir. Sonra her şey öyle rahat gelişti ki, Lenin'e hiç sıkılmadan Urallardaki durum hakkında bilgi verdim. Sadece Lenin, ilk kez karşılaştığı insanları bu denli kazanabiliyordu. Urallardaki durumu ayrıntılarıyla soruşturduktan sonra (asla genel yanıtlarla yetinmezdi, tersine daima ayrıntıları ve somut gerçekleri duymak isterdi) bana, "şimdi siz Moskova'da Sendikalar Merkez Kurulu'nda çalışacaksınız", dedi.

Burada konuşmamız kesildi, çünkü oturum yeniden başlıyordu.

Lenin ile ilk karşılaşmam, hafızama bütün bir ömür için kazındı. Bu olağanüstü, alışılmamış ölçüde sade, incelikli, her birimize yakın insanla ilk karşılaşmamda ne büyük bir bağlanma, ne büyük bir yoldaşça içtenlik hissetmiştim!

"Demokratik Merkeziyetçilik" grubu ortaya çıkmış olmasına rağmen kongre, bütün kararları oybirliğiyle kabul etti. Lenin Dokuzuncu Parti Kongresi'nin kapanış konuşmasını yaptığında bu birliği, bizi bekleyen büyük işler için olumlu bir işaret olarak değerlendirdi.

Vladimir İlyiç'in öne çıkardığı özen parti içindeki duruma dairdi. Parti üyelerinin ideolojik eğitimine daima özel bir önem veriyordu. Lenin kapanış konuşmasında partiden işçi sınıfının öncüsü olarak bahsetti. Partinin hızlı büyümesinin her zaman parti içi eğitim faaliyetiyle paralel olarak gelişmemesinin somut bir tehlike olduğuna işaret etti. Faaliyetimizin temeline her zaman üst düzeyde bağımsız düşünmeyi, parti üyelerinin bilincini ve sadakatini koymaktan başka bir şey yapamadığımızı söyledi. Bu bize, diğer devletlerdeki disiplinden kat kat üstün olan bir disiplin yaratma olanağı sağlamıştı. Bu nedenle, bundan sonraki görevimizin partinin genişletilmesinden çok, parti içi çalışmadan, üyelerimizin eğitiminden ibaret olduğunu unutma-

malıydık. Proletaryanın öncü gücünün, üzerine düşen görevleri, devasa bir öneme sahip iç ve dış politik görevleri çözmeye yetenekli olduğu gösterilmeliydi.

"Şimdi temel görevimiz," diyordu Lenin, "Kongre'nin onayladığı ekonomik inşa planını gerçekleştirmektir." Bu görevin, her köylü açısından anlaşılabilir olduğunu söyledi. Askeri alanda gerçekleştirdiğimiz başarıların, mucizelerin, her zaman en önemli, en temel olana yoğunlaşmamızdan kaynaklandığını iyice bellemeliydik. Parti eğitiminin yardımıyla da, Kongre kararının, tüm gücümüzü, disiplinimizi ve enerjimizi ülke ekonomisinin yeniden faaliyete geçirilmesinde yoğunlaştırmamıza katkıda bulunmasını başaracaktık. Askeri görevimizi çözmüştük ve şimdi bütün ülkelerin işçileri, zorlu ekonomik inşa görevini çözüp çözemeyeceğimizi merakla bekliyordu. Lenin, parti tek vücut halinde çalışırsa ve kitleler, sendikalar ve ekonomik organlarla sıkı bir ilişki kurduğumuz koşullarda bu görevi de askeri görevi çözdüğümüz gibi başarıyla çözeceğimizi söyledi.

İç savaşı değerlendiren ve sosyalist inşaya geçişi saptayan Lenin'in konuşmaları ve Dokuzuncu Parti Kongresi'nin kararları, parti çalışması için büyük bir önem taşıyordu.

JOSEF UNSLIHT

Tüm Rusya Çeka'sında

... Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'ndaki (Çeka) Yeni Ekonomik Politika'nın gerçekleştirilmesiyle eşzamanlı çalışmam üzerinde durmak istiyorum. Vladimir İlyiç'in bugüne ulaşan, elimde kalan mektupları ve notlarını temel alarak, partimizin ve dünya proletaryasının önderinin, Sovyet devletinin başının kişiliğini anlatmaya çalışacağım.

Aralık 1921'de yapılan RKP(B) Tüm Rusya Konferansı, hayatın her alanına "devrimci hukukun katı ilkelerinin" getirilmesine ilişkin Lenin'in önerdiği bir kararı kabul etti.

Bu karar şu sözlerle bitiyordu: "Devlet organlarıyla sözleşme ilişkisine girmiş yurttaşlar ve heyetler, haklarının korunacağından emin olmalıdırlar. Sovyet Cumhuriyeti'nin mahkemeleri buna uygun bir düzeye çıkarılmalıdır. Tüm Rusya Çeka'sının ve organlarının yetki ve çalışma sahası buna uygun olarak kısıtlanmalı, Çeka'nın kendisi yeniden düzenlenmelidir."

Bu karara dayanarak Merkez Komitesi Aralık 1921'de bir özel komisyon kurdu. Komisyon, Tüm Rusya Çeka'sının, yetki ve çalışma sahasının kısıtlanması noktasında yeniden düzenlenmesine ilişkin bir taslak hazırlayacaktı.*

18 Ocak 1922'de Vladimir İlyiç'e, Çeka çalışanlarının hazırladığı yeni bir Çeka yönetmelik taslağı gönderdim. Bu tüzük şunları ön görüyordu: 1. Karşıdevrimci faaliyetlerle mücadeleyle ilgili fonksiyonlarımızın daraltılması; 2. Tüm Rusya Çekası'nın cezai fonksiyonlarının aynen kalması; 3. Tüm Rusya Çe-

* Ekonominin barışçıl yeniden yapılanmasına geçişle ilgili olarak Lenin, Tüm Rusya Çeka'sının yeniden düzenlenmesini önerdi. RKP(B) MK Politbürosu, 1 Aralık 1921'de, Kurski, Kamenev ve Cerjinski'den oluşan bir komisyonu, konuya ilişkin bir taslağın hazırlanmasıyla görevlendirdi. Lenin'in düşünceleri, ralık 1921'de IX. Tüm Rusya Sovyet Kongresi'nin aldığı karara yansıdı.

kası'nın eski adının korunması; 4. Tüm Rusya Çekası'nın Halk Komiserleri Kurulu'na bağlı kalmaya devam etmesi.

Ek notumda bu taslağı altını çizerek savunuyordum. Birkaç gün sonra, 26 Ocak'ta, ikinci bir not gönderdim. Bu notta, Tüm Rusya Çekası çalışanlarının hazırladığı taslağın, Dokuzuncu Sovyet Kongresi'nin kararını ve Vladimir İlyiç ile yaptığım görüşmeyi esas alarak hazırlandığını ve Merkez Komitesi Komisyonu'nun hazırladığı taslağın bizim taslakla önemli ayrılıklar içerdiğini yazdım. Bu mektupta bazı tavizler vermeme rağmen cezai fonksiyonları bundan sonra da uygulamamızda ısrar ettim.

Lenin benim itirazlarımı onaylamadı ve bana, önerilerimin benim tarif ettiğim yoldan gerçekleştirilemeyeceğini ve gerçekleştirilmemesi gerektiğini, tersine MK komisyonu taslağı temelinde gerçekleştirilmesi gerektiğini anlatan bir yanıt yazdı. Ayrıca şöyle diyordu:

"Devrim Mahkemelerinin her zaman kamuya açık yapılması gerekmiyor; mahkemeleri 'sizin' adamlarınızla güçlendirmek gerekiyor; Tüm Rusya Çekası'yla olan (her türlü) ilişkisini sağlamlaştırmak gerekiyor; cezai önlemleri hızlandırmak ve *sertleştirmek* gerekiyor; MK'nın buna ilişkin dikkatini güçlendirmek gerekiyor. Çeteleşme vb. olgulardaki en ufak artış olağanüstü halle ve yasal kurşuna dizmeyle sonuçlanmalıdır. Eğer siz vaktinde haber verirseniz Halk Komiserleri Kurulu buna hızla karar verebilir; bunu telefon yoluyla halletmek de mümkün.

Bu konuda Stalin ile de konuşun ve eğer gerekli görürseniz ona bu mektubu gösterin."

Lenin bu mektubunu, politbüro Komisyonu'nun kararları zemininde "cezai önlemlerin hızlandırılmasının ve sertleştirilmesinin gerçekleştirilebileceğini ve gerçekleştirilmesi gerektiğini" söyleyerek bitiriyordu.

Merkez Komitesi, Tüm Rusya Çekası'nın yeniden düzenlenmesine ilişkin taslağı incelemeye almadan bir gün önce, Vladimir İlyiç'e bu toplantıya katılması isteğiyle başvurdum.

Aşağıdaki notu aldım:

"31.1.

Unsliht yoldaşın dikkatine

Politbüro toplantısına katılmam mümkün değil. Sağlığım kötüleşti.

Varlığımın orada gerekli olduğunu da düşünmüyorum.

Konu şimdi mahkemelerimizin Menşeviklere karşı cezai önlemlerini *sertleştirmesine* (ve hızlandırmasına) yol açacak salt *teknik* önlemlerdir.

Mahkemelerin olduğu kadar Halk Komiserleri Kurulu'nun daha doğrusu Tüm Rusya MYK'sının da.

Komünist selamlarımla *Lenin*"

Lenin, Tüm Rusya Çekası'nın yeniden örgütlenmesinde ısrar ediyor ve Çekacılardan katı bir disiplin göstermelerini talep ediyordu. Bunu yaparken Çekacıların fedakâr çalışmasına değer veriyor ve Çeka'nın acımasız uygulamalarını şikayet eden dar kafalı parti üyelerine karşı çıkıyordu.

Lenin, daha 7 Kasım 1918'de Tüm Rusya Çekası çalışanlarının bir etkinliğinde, Çeka'ya karşı dost ve düşman saldırıları reddetmişti.

"Çeka'nın faaliyetine ilişkin sadece düşmanlarımızın değil, sık sık dostlarımızın da eleştirileriyle karşılaşmamız kesinlikle şaşırtıcı değildir. Gerçekten de çok zor bir sorumluluk aldık. Ülkenin yönetimini elimize aldığımızda, pek çok hata yapmamız kaçınılmazdı, ve Olağanüstü Komisyon'un hatalarının göze en çok batması da doğaldır. Dar kafalı aydınlar bu hataları, meselenin özüne inmeye çalışmadan ele alıyor. Çeka'nın hataları üzerine koparılan yaygarada beni şaşırtan, sorunu genel ilişkileriyle ele almada yeteneksizlik gösterilmesidir. Çeka'nın tek tek hataları cımbızla alınıyor, sakız ediliyor ve sızlanmaya başlanıyor.

... Çeka'nın başardıklarına baktığımda ve bunları saldırıların karşısına koyduğumda şunu söylüyorum: Bu beş para etmez dar kafalı gevezelikten başka bir şey değil... Bizim için önemli olan,

Çeka'nın proletarya diktatörlüğünü doğrudan uygulaması, ve rolü bu açıdan değer biçilemezdir. Kitlelerin kurtarılmasının, sömürücülerin zor yoluyla baskı altında tutulmasından başkaca yolu yoktur. Olağanüstü Komisyonlar işte bu işle uğraşıyorlar, dolayısıyla proletaryaya paha biçilmez bir hizmet veriyorlar."

Lenin, Dokuzuncu Tüm Rusya Sovyet Kongresi'nde de bu konuya değindi. Tüm Rusya Çekası'nın devrim için hizmetlerini takdir ediyor ve emekçilerin iktidarının bu tür bir kurum olmaksızın ayakta duramayacağını vurguluyordu. Aynı zamanda değişmiş durumun, Çeka'nın çalışmasında bir kısıtlamaya gidilmesini gerektirdiğine işaret ederek sözlerini şöyle bitirdi: "Sağlam ve güvenli iktidar koşulları sağladığımız ve mal dolaşımı geliştiği ölçüde, 'devrimci yasaların daha yoğun gerçekleştirilmesi' kararlı şiarının da o ölçüde büyük bir ısrarla ön plana alınması gerekmektedir. Komplocuların her darbesine bir karşı darbeyle yanıt veren kurumun alanı da o derece daralacaktır. Bu, hükümetin rapor yılı boyunca edindiği deneyimler, gözlemler ve değerlendirmelerden çıkardığı sonuçtur."

Tüm Rusya Çekası'na devredilen mücadele görevleri, aynı zamanda bunları gerçekleştirecek kişilerin özel bir seçimini de gerektiriyordu. Vladimir İlyiç, Çekacı kadrolarla ilgili sorunlara özel bir önem veriyordu. Sınırsız bağlılık, dürüstlük, cesaret, sabır, sertlik ve üstün bilinç her Çekacının özellikleri olmalıydı.

Çekacıları ne kadar üstün değerlendirdiği, Dokuzuncu Parti Kongresi'nde kooperatif sorununa ilişkin söylediklerinde ifade buluyordu: "... ve her iyi komünist aynı zamanda iyi bir Çekacıdır."

Lenin'in, kendisine ulaşan şikayetlere verdiği önem ve Tüm Rusya Çekası'nın şu ya da bu kararının kaldırılmasını emrederken meselenin özüne inmede gösterdiği büyük titizliği aşağıdaki gerçek sergiliyor:

Vladimir İlyiç, 21 Mart 1921'de şöyle yazıyordu:

"Jalava Yoldaşı 1917'den beri şahsen tanıyorum, onun koşulsuz dürüstlüğüne kefilim ve el konulan paranın vakit geçirmeden kendisine iadesini rica ediyorum. Uygulamadan sorum-

lu kişinin isminin belirtildiği direktifin bir kopyasının tarafıma yollanmasını rica ederim.

İkincisi: Jalava Yoldaşın ev aramasına ilişkin bütün belgelerin talep edilmesini ve tarafıma yollanmasını rica ederim. Ektekileri lütfen geri yollayın.

Komünist selamlarımla *Lenin*"

Bu notun yazılmasına neden olan, aşağıdaki olaydır. Petrograd İl Çekası, Jalava Yoldaşın evinde bir arama düzenlemiş ve bulunan dövizlere el koyulmuştu.

Jalava Yoldaş, illegalite döneminde Vladimir İlyiç'i 1917'de tereddüt etmeden ve büyük tehlikelere rağmen lokomotifine ateşçi olarak alan ve Finlandiya'ya götüren makinistti.

Vladimir İlyiç, Jalava Yoldaşın devrime bağlılığına dair en ufak bir şüphe taşımıyordu ve kişisel çıkarlar peşinde koştuğuna da inanmıyordu. Buna rağmen kendini bir kez daha kontrol etmiş ve ev aramasına ilişkin belgeleri istemişti.

Vladimir İlyiç, bir kişinin tutukluluk halinin kaldırılmasını talep ettiğinde, daima sorgu tutanaklarını ve davaya ilişkin belgeleri isterdi. Tüm Rusya Çekası, onun düşüncesinin tersine tutukluluğun devamında ısrar ettiğinde Vladimir İlyiç, meselenin karara bağlanmasını Merkez Komitesi'ne bırakırdı.

Lenin, verdiği bir görevi asla unutmaz ve sadece uygulanıp uygulanmadığını katılıkla denetlemekle kalmaz, aksine yeni koşullar ortaya çıktığında onu değiştirirdi de. Aşağıdaki mektup böyle bir duruma tanıklık eder:

"18.3.1922

Özel

Unslicht Yoldaş!

Size bir tarihte Robert Eduardoviç Klasson'un oğlunun yurtdışına çıkmasına izin verilmemesini yazmıştım. Şimdi aldığım istihbaratlara göre buna *artık gerek* kalmamıştır. Yani benim açımdan yurtdışına çıkmasına bir engel yoktur.

Komünist selamlarımla *Lenin*"

Krassin, Vladimir İlyiç'e Svir inşaat alanı olayında "birkaç düzine mühendis ve değişik görevdeki insanın tutuklandığını" şikayet etmişti. Olay, Krassin'in düşüncesine göre "ciddiye alınması gereken bir olay değildi".

İki mühendisin zaman geçirmeksizin serbest bırakılmasını ve Svir inşaat alanı davasının hızlandırılmasını istiyordu.

Vladimir İlyiç, en kısa sürede bir savunmanın yapılmasını talep etti.

17 Ağustos 1921'de Tüm Rusya Çekası, davanın özünü yazılı bir raporda ortaya koydu. Sonuç olarak Krassin'in bilgilendirmesinin aksine, söz konusu iki sorumlunun kesinlikle karşıdevrimci oldukları ve çalışmaların açıkça gereksiz bir plan uyarınca yürütüldüğünü ve teknik karşıdevrimin çok açık olduğunu saptamıştık. Bu davada mahkum edilmiş kişilerin listesi raporun ekinde verilmişti.

Vladimir İlyiç, rapor üzerine hemen 19 Ağustos'ta şu direktifi yazdı:

"Unsliht Yoldaş!

Kimin daha ne kadar ceza yatması gerektiğini içeren bir liste hazırlatın ve bu yazıyı bana ek bilgilerle geri yollayın.

Dava mahkeme önüne çıkacak mı yoksa çıkmayacak mı ve neden? (*Hükmün* tam metni?)

19.8.

Lenin"

Tutuklamaların haksız olduğuna, çıkardığımız sonuçların yanlış olduğuna ilişkin tek bir kelime yok. Tersine Tüm Rusya Çekası çalışanlarının kararında itiraz edilecek bir şey yok.

1921 yılındaki kötü hasat, tüm Rusya için genel bir felakete dönüşüyordu. Açlık çekenlere yardım ve kötü hasadın etkilerini hafifletmek amacıyla, Parti Merkez Komitesi ve Yürütme Komitesi, Tüm Rusya Çekası MYK bünyesinde açlık çekenlere yardıma dönük Kalinin başkanlığında özel bir merkezi komisyon kurdu. Ayrıca, açlık çekenlere yardım için bir Tüm Rusya

Komitesi'nin oluşturulmasına ilişkin, kamuoyunda (Ekim öncesinden) tanınmış kişiliklerin yaptığı bir öneri kabul edildi.*

Tüm Rusya Çekası'nın denetlemeleri sonucu, Prokopoviç, Kuskova ve Kişkin (Prokukiş) yönetimindeki komitenin bazı üyelerinin politik hedeflerinden vazgeçmedikleri ve Volga ülkesindeki açlıktan, Sovyet iktidarına karşı bir ayaklanma ve komplo kışkırtmak için faydalanmak istedikleri ortaya çıktı. Planlarını yeni bir müdahaleyle birleştirmek istiyorlardı.

Konuya ilişkin haberleri düzenli olarak Vladimir İlyiç'e iletiyorduk.

26 Ağustos'ta Cerjinski ve ben Lenin'in yanındaydık, durum hakkında rapor veriyorduk ve komite üyeleri ve çevrelerinde ev aramaları ve tutuklamalar gerçekleştirmeyi önerdik. Bu operasyon için komitenin bir sonraki toplantısından yararlanacaktık.

Lenin, hemen bir karara varmaya karşı çıktı: Bu tutuklamaların politik boyutunun çok büyük olacağını ve bize karşı daha güçlü, dizginsiz bir kampanyanın başlatılmasına vesile olacağını söyledi. Elimizde çürütülemez kanıtların olması gerekiyordu. Tüm malzemenin titizlikle araştırılması gerekiyordu. Vladimir İlyiç'in isteği üzerine malzemeler aynı gün kendisine ulaştırıldı.

Açlık Çekenlere Yardım Komitesi'nin toplantısı 27 Ağustos günü, saat 15.00'teydi.

Aynı gün anarşistlerce öldürülmüş Çekacıların cenaze töreni vardı. Bütün Tüm Rusya Çekası çalışanları bu cenazeye katılıyordu.

12.30'da Vladimir İlyiç Çeka'yı arayarak beni telefona istemiş. Cerjinski ve benim cenazeye katıldığımızı öğrendiğinde, peşimize hemen bir araba yollamış.

* Açlık Çekenler İçin Tüm Rusya Yardım Komitesi 21 Temmuz 1921'de kuruldu ve Tüm Rusya Çekası, MYK Komisyonu'yla paralel çalışıyordu. Komite, lider üyelerinin isimlerinin –Prokopoviç, Kiskova ve Kişkin– bileşiminden yola çıkarak "Prokukiş" adını aldı. Komite, açlara yardım malzemelerinin belirlenen yerlere gönderilmesini reddedince ve karşıdevrimci amaçlara hizmet ettiği anlaşılınca feshedildi.

Vladimir İlyiç'in yanına gittik. Belgeleri inceledikten sonra önerilerimizin tümünün haklı gerekçelere dayandığına ilişkin ikna olduğunu söyledi. Ev aramalarının yapılmasını onaylıyordu. Zaman çok kısıtlıydı.

Zaman kaybetmeden askeri gelenekle, komite toplantısı katılımcılarının evlerinde yapılacak aramaları hazırlamamız gerekiyordu. Operasyon beklenmedik bir şekilde ve sessizce gerçekleştirilmeliydi. Vladimir İlyiç bize hükümetin Prokukiş'in feshedilmesine dair kararı teslim etti.

Tüm Rusya Çekası'nın elindeki sınırlı zamana rağmen Vladimir İlyiç'in emri harfi harfine yerine getirildi.

Tutuklamalar ve ev aramalarının sonuçları, Tüm Rusya Açlık Çekenlere Yardım Komitesi'nin, elindeki yetkileri Sovyet iktidarına karşı aktif politik mücadele için kötüye kullandığını, faal Sosyal Devrimcilerle ilişki içinde olduğunu, yurtdışında birkaç temsilcisinin olduğunu ve Beyaz Muhafız örgüt ve yurtdışındaki kapitalist gruplarla ilişkiye girdiğini kanıtlıyordu.

Doğal afetten etkilenen halka yardım çalışmalarında Hoover yönetimindeki Amerikan ARA örgütü yardım önerisinde bulundu.

Sovyet hükümeti, açlık tehlikesinin düşmanca politik amaçlar uğruna suistimal edilmesini engelleyen önlemler aldıktan sonra bu öneriyi kabul etti.

Lenin, ARA'nın çalışmalarını titizlikle takip ediyor, düzenli raporlar talep ediyor, sert direktifler veriyor, dikkat ve incelik uyarısında bulunuyor ve gerekçesiz tutuklamalardan kaçınılması için uyarılarda bulunuyordu.

Tarım İşleri Halk Komiseri, Açlık Çekenlere Yardım Komitesi davası çerçevesinde domuz yetiştiriciliğinde uzman Şçepkin'in tutuklanmasını şikayet ediyordu. Kuşkusuz komitenin karşıdevrimci çalışmalarıyla ilgili olmasına rağmen Vladimir İlyiç, bilgilerinden faydalanılabileceğinden yola çıkarak şöyle yazıyordu:

"Görüşüme göre onu derhal *koşullu* olarak serbest bırakmak gerekiyor. Fikriniz."

Vladimir İlyiç, direktiflerinin hızla ve tam olarak uygulanmasını denetliyordu. Birkaç mektubu örnek veriyorum.

"Acil
Özel
19.8.
Unsliht yoldaş!
Lütfen konuyla ilgili çalışanı, bana aşağıdakileri sunmakla görevlendiriniz:
1. Kanıtların *ne* tür olduğuna ilişkin kesin veriler.
2. Sorgulamanın ya da Nasmanov (Petrograd'da) ile Şelehes (Moskova'da) konusundaki sorgulamaların bir kopyası.
Bu konuya ilişkin daha önce de yazmıştım. Gelecekte bu tür gecikmelerin yaşanmaması için sorumlu arkadaşa bir *ihtar* verin.
Komünist selamlarımla *Lenin*"

Lenin'in Çeka'nın haksız tutumlarına ilişkin şikayetleri ne kadar büyük bir dikkatle incelediğine birkaç örnek daha:

"Tarafıma, kimya alanında bir bilgin olan Grigori Semyonoviç Petrov'un bir yurtdışı gezisi konusunda engellemelerle karşılaştığı bildirildi.

Petrov, Voikov tarafından imzalanmış Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin 1554 (A) 012 nolu, 29.3.1921 tarihli vekaletnamesine sahiptir.

Keşifleri Değerlendirme Komisyonu'nun 9.2.1921 tarihli bir kararı uyarınca Pertov'a 15 milyon ruble prim ödenmesini vs. öngörmektedir (Mihaylovski tarafından imzalanmıştır).

Dışişleri Halk Komiserliği ve Tüm Rusya Çekası'na, yurtdışı yolculuğu için derhal izin verilmesinin emredilmesini rica ederim. Bu konuya engel olacak bir neden varsa hemen bilgilendirilmeyi rica ediyorum.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)"

Jeoloji Enstitüsü'nde Profesör Jakovlev, 15 Ağustos tarihli mekubunda Nadejda Konstantinova'ya, Çürükçülleri (Sapro-

fit) Araştırma Jeoloji Komitesi'nden üç çalışma arkadaşının tutuklandığını şikayet ediyordu. Tutuklamaları haksız buluyor ve en kısa sürede serbest bırakılmalarını istiyordu.

Vladimir İlyiç bu mektubu okuyunca, hemen bir yanıt yazdı:

"Jeoloji Enstitüsü'nde Profesör. Nadejda Konstantinova onu doksanlı yıllardan beri bizzat dürüst ve devrimci görüşte bir insan olarak tanıyor. Oğlu komünisttir.

Unsliht yoldaş!

Lütfen bir kontrolün yapılmasını sağlayın. Bilim adamlarının serbest bırakılması yerinde bir karar olabilir.

Çürükçüller ekonomimiz için önem taşıyan bir konudur.

23.8.

Lenin"

Çalışma ve Savunma İşleri Kurulu Bürosu'ndan çıkıp gerekli yerlere iletilmiş olan önemli, ertelenemez meselelerde Vladimir İlyiç'in kendisi tekrar, titiz bir kontrolün yapılmasını emrediyordu.

Buna bir örnek:

"Unsliht yoldaşın dikkatine

Çalışma ve Savunma Kurulu'ndan alınan bir bilgiye göre, Kaşira Enerji Santrali için yurtdışından gelmiş donanımlar Moskova Gümrük Dairesi'nde takılmıştır.

Bu mesele, Smolyaninov Yoldaş tarafından 14717 nolu belgeyle bu senenin 19 Ekim'inde Tüm Rusya Çekası'nın Ekonomi Şubesi'ne iletilmiştir.

Titiz bir kontrolün yapılmasının emredilmesini rica ediyorum.

Sonuçları, Çalışma ve Savunma Kurulu Sekreterliği'ne bildiriniz.

Çalışma ve Savunma Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)"

Gıda maddeleri, yakıt ve tüketim malları ile ilgili güç durumlarda, sorunların hızla çözülüp çözülmediklerini Lenin bizzat kontrol ederdi.

Aşağıdaki telgraf günümüze ulaşmıştır:

"Tüm Rusya Çekası'na - Unsliht Yoldaş; Trafik İşleri Halk Komiserliği'ne - Fomin Yoldaş ve Beslenme İşleri Halk Komiserliği'ne - Briyuhanov Yoldaş

Ukrayna'da mal takası için Moskova'dan belirlenmiş tekstil malzemelerinin en kısa zamanda Şarkov'a ulaşmasının büyük bir titizlikle denetlenmesini örgütleyiniz.

Demiryolu hattı boyunca emir veriniz. Son derece önemli bir sorun. Uygulama hakkında bilgi veriniz.

Çalışma ve Savunma Kurulu Başkanı
Lenin"

Metin makineyle yazılmış, "Uygulama hakkında bilgi veriniz", ibaresini Vladimir İlyiç elle düşmüştür.

Vladimir İlyiç, karşıdevrimci güçlerin en küçük girişimlerinin belirtilerini seziyor ve tehlike anlarında Tüm Rusya Çekası'nı uyarıyordu. Bilgilerin derhal kontrol edilmesini ve bir eylem planının hazırlanmasını istiyordu. Pratik önerilerde de bulunuyordu. Birçoklarının arasından bir örnek:

"Unsliht yoldaş! Petrograd hakkında kötü haberlerimiz var. Sosyal Devrimciler epeyce küstahlık etmeye başlamışlar, ama Petrograd Çekası'nın Sosyal Devrimcilerden haberi yokmuş! Konspiratif çalışmayı iyi bilen ve bir ajan ağına sahip yenilermiş bunlar.

İkinci bir Kronstadt'la karşı karşıya kalabiliriz.

Bu meseleye lütfen gereken önemi verin ve bana hemen bugün yazın.

Belki buradan, deneyimli Çekacıları Petrograd'a göndermek gerek?

Sosyal Devrimcilerin Sosyal Devrimci köylüleri Petrograd'a yolladıkları söyleniyor.

Elinizdeki bilgiler ve planlarınız?

Komünist selamlarımla *Lenin*"

... Vladimir İlyiç, kendine hiç önem vermezken sürekli olarak eski parti üyelerinin, sorumlu yöneticilerin sağlık durumuyla ilgileniyordu.

Cerjinski, güneyde doktor tedavisi görüyordu. Tümüyle bitkin düşmüş ve kendini çok kötü hissediyordu; ne var ki Moskova'ya işinin başına dönmek için acele ediyordu. Lenin, politbüroda tümüyle iyileşmeden önce geri gelmesini yasaklayan bir kararın alınmasında etkili oldu. Başkalarına bırakmadan bu kararın gerçekleşitirilmesini takip ediyordu ve bana şöyle yazdı: "... Lütfen Belenki'ye şifreli bir telgraf yollayın: Cerjinski'nin tedavisi ve dinlenmesindeki gelişimi şifreli bir telgrafta bildiriniz ve doktorun, tamamen bir iyileşme için ne kadar sürenin gerekli olduğu konusunda ayrıntılı bilgi içeren bir rapor ekleyiniz." Telgraf, zaman geçirilmeden gönderildi. Ancak Belenki yanıtını geciktirdi. Lenin, yanıtın hızlandırılmasını ve gecikme yüzünden Belenki'ye bir ihtar verilmesini talep etti. Lenin tek başına, parti ve devlet işlerinde haddinden fazla yük omuzlamasına rağmen, yoldaşları güçlerini toplasınlar ve sağlıklarına yeniden kavuşsunlar diye uyaracak durumdaydı. Ve onları uyarmakla kalmıyor, tersine direktiflerinin yerine getirilmesini de takip ediyordu.

Bir karakteristik olay daha.

Vladimir İlyiç, Kasım 1921 sonlarında sağlık durumunun kötüleştiğini hissettiğinde, dinlenmek için Moskova yakınlarında bir yere gitmeye karar verdi. Ancak bu, olabildiğince hızlı ve tam bir gizlilik içinde gerçekleşmeliydi. Hemen uygun bir yer bulundu. Belenki ve ben Lenin'e eşlik ediyorduk. Aman vermez bir don vardı ve çok kar yağmıştı.

Vladimir araba kızağına bindi. Üzgün ve düşüncelere dalmıştı. Kimse konuşmuyordu. Yarı yolda araba kızağı kara saplandı. Lenin, şoföre yardım etmek için bizimle birlikte arabadan indi. Ayağımda ince çizmeler vardı ve dizimize kadar kara battık.

Müthiş üşümeme rağmen, soğuğu hissetmiyormuş gibi davranıyordum. Vladimir İlyiç bana baktı ve ona özgü içtenlikle yolculuk için niçin keçe çizme giymediğimi sordu. Üşütmemem için hemen arabaya girmem için beni ikna etti.

Sonra gideceğimiz yere vardık ve Vladimir İlyiç'in yüzünden kesin bir yalnızlığa ihtiyacı olduğu ve sohbet etmek dahi istemediği anlaşılıyordu. Belenki ve ben hemen Moskova'ya dönmek istedik. Fakat Vladimir İlyiç, çay içip ısınmadan yola çıkmamıza izin vermedi.

Yukarıda alıntılanan mektup ve notlar Vladimir İlyiç hakkında ne söylüyor?

Bu notlar olağanüstü önemdeki devlet meselelerinden önemsiz sorunlara kadar uzanıyor. Somut çalışma performansına dair örneklerdir.

Hepsi, yeni ekonomik politikayı şaşmadan ve kararlı bir şekilde uygulamaya ve devrimci yasallığın temellerinin korunmasına yönelmişlerdir. Olabildiğince uyanıklığı, parti ve hükümet kararlarının günlük sistematik denetimini, somut çalışma performansı için eğitimi ve iktidar organlarının haksız uygulamaları hakkındaki şikayetlerin dikkate alınmasını hedeflemektedirler...

LİDİYA FOTİYEVA

Devlet işlerinde Lenin'in yöntemleri

Cephelerde zafere ve sosyalist inşada başarıya ulaşmak için devlet aygıtının itinalı çalışması ve Sovyet yöneticilerinin yetişmesi büyük bir önem taşıyordu.

Sovyet iktidarının ilk adımlarından itibaren ve Sovyet devletinin başı olarak tüm eyleminde Lenin, gün be gün, Sovyet devlet aygıtını sağlamlaştırmak ve daha iyi örgütlemek, pratik faaliyetini iyileştirmek ve Sovyet yöneticileri yetiştirmek için ısrarla mücadele ediyordu.

Lenin, Sovyet sisteminin çalışmalarını iyileştirmesine, bürokratizmin ve memur zihniyetinin aşılmasına yarayacak araçlar bulmak için sürekli kafa yoruyordu. Bu konuya değişik açılardan yaklaşıyordu. Bu mücadelenin sürekli yeni biçimlerini buluyor, devlet kuruluşları, parti ve sendika örgütlerine benimsetiyor; eğitsel, örgütsel ve kültürel görevler koyuyor ve Sovyet yöneticilerini yasadışılık, biçimsellik ve içtenliksizliğin her türlü nüvelerine karşı uzlaşmazlıkla eğitiyordu.

Leninist çalışma yönteminin en önemli özelliklerinden biri şuydu: Konulan hedefe varmak için bükülmez bir irade ve sınırsız ısrarcılık. Lenin, güçlüklere ısrarla yaklaşıyordu, denenmiş ama henüz istenilen sonuçları vermemiş önlemlere hep yeniden dönüyor ve yenilerini buluyordu. Bu sırada ümitlerini kaybettiklerinde çalışma arkadaşlarına cesaret veriyor ve usanmadan, başarısızlıklar karşısında cesareti elden bırakmamamız ve başımızı önümüze düşürmememiz gerektiğini salık veriyordu.

Lenin'in talimatları, Sovyet sisteminin çalışmalarının sorunlarına ilişkin belgeleri, bugün için de Sovyet organlarının düzenlenmesine ve çalışmalarının iyileştirilmesine ilişkin bir kılavuz olarak önemini korumaya devam ediyor. Bunlar aynı zamanda, devlet işlerinde Leninist yöntemin öğrenilebileceği zen-

gin bir kaynak oluşturuyor ve Lenin'in bu alandaki planlı, hedefli çalışmasını ortaya koyuyor.

Lenin, *devrimci düzene ve yasalarına* kesin uyulması için sistematik ve ısrarlı bir mücadele veriyordu. İkna ve yaptırım yoluyla insanları, yasalara ve düzenlemelere, Sovyet cumhuriyetinin Anayasası'na büyük bir saygıyla eğitiyordu...

1919 yılında Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ndeki Yasa Tasarıları Şubesi, "Sovyet cumhuriyetinin yasalarına uyun!" başlıklı bir broşür yayınladı. Broşürün redaksiyonunu Vladimir İlyiç bizzat yaptı. Bu broşür, Sovyet iktidarının koyduğu yasalara uyulmasına dair emekçilere yapılmış bir çağrıdır. Lenin'in direktifiyle bu broşür, Halk Komiserleri Kurulu'nun bütün üyelerine gönderildi. Toplantılarda bu broşür sürekli önünde duruyor, ona göndermeler yapıyor ve halk komiserlerine hatırlatıyordu.

Devrimci yasallığın savunulmasında Lenin, rüşvetçiliğe karşı acımasızlıkla müçadele ediyordu...

Başlı başına sosyalist inşada ve Sovyet sisteminin iyileştirilmesinde olduğu gibi Lenin, rüşvetçiliğe karşı mücadelede parti üyelerine büyük bir rol biçiyordu. Politik-Kültürel Aydınlatma Komisyonları'nın Ekim 1921'de İkinci Tüm Rusya Kongre'sinde yaptığı konuşmada bu konuyu açıkladı: "Ve eğer politik-kültürel aydınlatma yöneticileri, 'bu bizim alanımıza girmiyor', 'bu konuda broşür ve bildiriler yayınlanmıştır' derlerse, o zaman halk onlara şöyle diyecektir: 'Siz kötü parti üyelerisiniz. Sizin alanıza girmediği doğrudur; bunun için İşçi ve Köylü Müfettişlikleri var, ama siz de parti üyesisiniz.'"

Lenin, çarlığın lanetli bir mirası olarak betimlediği rüşvetçiliği böyle kızgınlıkla mahkum ediyordu.

Vladimir İlyiç, Sovyet iktidarının herhangi bir direktifinin ya da kararının yerine getirilmediğini öğrendiğinde daima sorumlunun cezalandırılmasını isterdi. Sonra, cezanın çok katı olmasının gerekmediğini, bazen bir ihtarın yeterli olacağını, ama suçluların cezasız kaldıkları genel kanısının silinmesi gerektiği-

ni eklerdi. Vladimir İlyiç için, sadece doğrudan aldığı görevi yerine getirmeyen kişi suçlu değildi. Aynı zamanda bir hükümet kararının yerine getirilmemesi sonucu işleri aksayan kuruluşun dikkatsiz yöneticisi de suçluydu. Böyle bir yöneticiyi, Lenin, cıngar çıkarmamak ve şikayette bulunmamak, gerekli organlara haber vermemekle suçlardı. Örneğin Halk Komiserleri Kurulu, Beslenme İşleri Halk Komiserliği'ni, bir fabrikanın işçilerine özel bir gıda tayını vermekle görevlendirdiyse ve fabrikanın yöneticisi kararın zamanında yerine getirilmediğini haber vermediyse, bu yönetici, Lenin'e göre en az Beslenme İşleri Halk Komiserliği kadar suçluydu.

Lenin'in günlük idari kararlara karşı özensiz, dikkatsiz tutumlara tahammülü yoktu. Yaralandıktan sonra yeniden işinin başına döndüğünde doktorlar, sigara içilen ortamda çalışmamasında ısrar ettiler. Toplantı odalarında sigara içilmesi yasaklandı ve Lenin'in önerisi üzerine çalışma odasındaki sobaya büyük harflerle bir tabela yerleştirildi: "Sigara içmek yasaktır". Ancak, çalışma odasına giren yoldaşlar her zaman bu uygulamaya uymuyorlardı. Böylece Lenin, bir toplantıdan sonra odası yoğun sigara dumanıyla dolması üzerine beni çağırdı ve şöyle dedi: "Bir düzenlemeye uyulmasını sağlayamıyorsak o halde onu indirmemiz gerekiyor ki düzenlemeyi rezil etmeyelim."

Lenin'in Halk Komiserleri Kurulu ya da Çalışma ve Savunma Kurulu toplantılarında, bir hükümet kararının yerine getirilmediğini saptadığı olurdu. O zaman suçlunun iki ya da üç gün gözetim altına alınması talimatını verir ve eklerdi: "Tatil günlerinde gözaltında tutulacak ve çalışma günlerinde serbest bırakılacak ki çalışma aksamasın."

Lenin, yönetiminde yaşlı Komünist Badayev'in bulunduğu Petrograd Tüketim Komünü'nün, Çalışma ve Savunma Kurulu'nun bir direktifini yerine getirmediğini öğrendiğinde politbüro'ya 23 Temmuz 1921'de şu dilekçeyi verdi:

"*Politbüro* ve *Çalışma ve Savunma Kurulu'nda* şunların karara bağlanmasına:

1. Badayev ve en yakın iki çalışma arkadaşının, *Çalışma ve*

Savunma Kurulu'nun bir kararını yerine getirmemeleri nedeniyle bir pazar günü gözaltında tutulması;

2. Ona ve diğerlerine şu uyarının yapılması: "Bir dahaki sefere bir *ay* veririz ve sizleri kovarız."

Lenin, parti yöneticilerini katı bir disiplinle eğitiyordu ve birinin bu disiplini ihlal ettiği kulağına geldiğinde bunu göz ardı etmiyordu. 23 Nisan 1921'de Vladimir İlyiç, Çalışma ve Savunma Kurulu'nun bir komisyonunun üyelerine, pazar sabahı erken saatlerde yapılacak bir komisyon toplantısına gelmedikleri için sert bir ihtar verdi. Aynı zamanda suçluları, tekrar halinde mahkemeye sevk etmekle uyardı.

Lenin, komünist ve sorumlu yöneticilerin disiplin ve yasalara uymalarını titizlikle talep ediyor, suçlunun konumunu dikkate almaksızın her ihlali cezalandırıyordu...

İşte Lenin'in komünistlere yönelttiği sert taleplere özellikle karakteristik bir örnek:

Moskova Sovyeti'nin Merkezi Ev Şubesi'nden tek tek çalışanların görevlerini kötüye kullanmaları ve RKP(B) Moskova Komitesi'nin onlara karşı gösterdiği hoşgörü karşısında Lenin, 18 Mart 1922'de RKP(B) Politbürosu'na aşağıdakileri talep ettiği öfkeli bir mektup yazmıştır:

"...

2. Moskova Komitesi'ne komünistlere *hoşgörü göstermesi* nedeniyle sert bir uyarının yapılması...

3. Komünistlerin sorumluluklarını 'hafifletme' anlamında mahkemeleri en ufak bir 'etkileme' çabasının MK tarafından *partiden ihraç* cezasıyla karşılanacağının bütün İl Komitelerine önemle duyurulması.

4. Hukuk İşleri Halk Komiserliği'nin bildiriler yoluyla (kopyaları İl Komitelerine iletilecek), mahkemelerin komünistlere komünist olmayanlardan *daha ağır* cezalar öngörmekle yükümlü olduklarına dair bilgilendirilmesi.

5. Tüm Rusya MYK'sı başkanlığının, Moskova Sovyeti başkanlığını basında çıkacak bir ihtarla *teşhir etmesi.*

Lenin

18. III.

Not: Hoşgörülemez, utanç verici bir rezillik: İktidarda bulunan parti 'kendi' üçkağıtçılarını savunuyor!!"

Sovyet devlet aygıtının çalışmasında bürokratizm ve memur zihniyeti kötü bir belaydı.

Sovyet iktidarı eski bürokratik devlet aygıtını yıkmış ve emekçilerin yönetimlerde geniş kapsamlı yer almasına dayanan yenisini, Sovyet olanını yaratmıştı. Bu, Sovyet iktidarının büyük bir kazanımıydı. On Birinci Parti Kongresi'nde yaptığı konuşmada Lenin şunları söyledi: "Sovyet sistemimiz ne kadar kötü olursa olsun, o yine de yaratılmıştır, büyük tarihsel icat yapılmıştır..."

Ancak pratik çalışmada Sovyet sistemi ciddi eksiklikler taşıyordu. Yetişmiş insan sayısındaki eksiklik etkisini gösteriyordu. Genç Sovyet kadroların devlet işlerinde henüz deneyimleri yoktu. Dairelerde ve kuruluşlardaki eski, çarcı memurlar, kemikleşmiş memurlar, sık sık bilinçli olarak işi sabote ediyordu. Vladimir İlyiç, bürokratizme karşı tam zaferin kazanılması için, tüm halkın devlet yönetimine katılması ve genel kültür düzeyinin yükseltilmesi gerektiğini öğretiyordu; bunun için yıllar değil, onlarca yıl gerekliydi. Bu nedenle bürokratizme ve memur zihniyetine karşı günlük mücadele bir o kadar zorunluydu.

Kulağına geldiği zaman Vladimir İlyiç, her bürokratizm, memur zihniyeti ve davaya biçimsel, içtenliksiz yaklaşım olayına kararlılıkla son veriyordu. Çalışmada büyük bir hareketlilik ve Sovyet iktidarının kararlarının hızla, titizlikle uygulanmasını istiyordu. Canlı davayı biçimsel bürokratik kağıt savaşına döndürmek isteyen bürokratlara ve yasalara uymayanlara karşı ısrarla mücadele ediyordu. Somut gerçekler, hatalar ve yanılmalara dayanarak genç Sovyet yöneticilere nasıl çalışmak gerektiğini öğretiyordu...

Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ne ve Devrim Mahkemesi'ne gönderdiği bir dizi mektupta Lenin, memur zihniyeti olayları-

nın mahkeme önüne çıkarılmasını talep ediyordu. Kurski'ye 4 Kasım 1921'de yolladığı bir mektupta şöyle yazıyor: "... bu sonbaharda ve 1921-22 kışında Moskova'da mutlaka 4-6 bürokratizm olayı mahkeme önüne çıkarılmalıdır; burada en 'uç' örnekler seçilmeli ve her birinin mahkeme süreci politik bir eyleme dönüştürülmelidir."

Moskova Devrim Mahkemesi'ne Lenin, 20 Ekim 1921'de Beslenme İşleri Halk Komiserliği'nde bürokratizm üzerine bir davaya ilişkin şöyle yazıyordu:

"Not: Hem partinin duruşu hem de politik açıdan bakıldığında bürokratizm meselesi davasının, özellikle Sekizinci Sovyet Kongresi'nin kararının* uygulanması açısından olabildiğince resmi, *eğitici* bir karaktere sahip olması ve hükmün yeterince etkileyici olması son derece önemlidir."

Ve Mali İşler Halk Komiserliği'ne Lenin, bürokratizm tehlikesini şöyle açıklıyor: "Tüm ekonomik organların çalışmaları, her şeyden önce bürokratizmden çekmektedir. Komünistler bürokatlaşmışlardır. Mahvolmamıza bir şey yol açacaksa, o da budur... Hâlâ kararnameler, kuruluşlar üzerine düşünüyoruz. Hata buradadır. Şimdi sorun, uygulayıcılar ve uygulamadır... Sorun kuruluşlar değildir, tersine mesele insanlar ve pratik deneyimlerin kontrol edilmesidir."

Devlet aygıtının çalışmasını iyileştirmek için Lenin, her meselenin sonuçlandırılmasını, "somut bir sonuca" vardırılmasını ve uygulamanın kontrol edilmesini, kendi deyimiyle "gerçekten ortaya neyin çıktığının kontrol edilmesini" talep ediyordu. Kurum ve kuruluşlardan, parti ve Sovyet yöneticilerinden bunu istiyordu. Parti ve hükümetin kararlarının uygulanmasının kontrol edilmesi fikrine Lenin, Halk Komiserleri Kurulu Başkanı olarak yürüttüğü çalışmalar sürecinde hep yeniden dönüyordu.

* Aralık 1920'de yapılan Sekizinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi'nde, Sovyet organlarının iyileştirilmesi üzerine yapılan ayrıntılı tartışmalardan sonra kabul edilen Sovyet inşasına ilişkin karar kastediliyor.

Özellikle İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni Lenin, kontrolü yapması gereken organ olarak görüyor ve çalışmalarına geniş emekçi kitlelerin katılması görüşünü savunuyordu. "Buna mutlaka kadınları katmak gerek, hem de *istisnasız.*" diye yazıyordu.

Lenin'in Ocak-Mart 1923 arasında dikte ettirdiği son çalışmalarında denetim fikri, İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin yeniden örgütlenmesi ve Merkez Kontrol Komisyonu'yla birleştirilmesi planıyla birlikte kesin biçimini aldı. Bu komisyon, işçi ve köylü saflarından 75-100 arası yeni üyeyle güçlendirilecekti. Bu temelde, somut kontrolün etkili bir aracı ve aynı zamanda diğer kuruluşlara örnek olabilecek, kalifiye ve etkili bir aygıt oluşturulmalıydı.

Vladimir İlyiç, sekreterini, hükümet kararlarının zamanında yerine getirilip getirilmediğinin kontrolünü örgütlemekle görevlendirdi. Bu amaçla, 1922'de özel bir fiş sistemi geliştirdik. Bu çalışmaya bizzat katıldı ve kartın üzerinde zorunlu olarak doldurulması gereken sütunların olması gerektiğini salık verdi. Doldurulması zorluk çıkaracak ve bu nedenle henüz doldurulmamış sütunlar fiş üzerinde bulunmayacaktı. Bu işle, bizzat takip edeceği uyarısıyla bir kadın çalışanı özel olarak görevlendirdi. Bir meselenin gidişatında, bir kararın zamanında gerçekleştirilemeyeceği anlaşıldığında, söz konusu kuruluş daha süre bitmeden bir uzatma talep etmekle yükümlüydü. Vladimir İlyiç, ayda iki kez, kontrolün nasıl gittiğine ilişkin kısa, telgraf üslubunda rapor verilmesini istiyordu.

"Suçluyu bulup çıkarınanız lazım", diyordu Lenin. Savsaklamacı çalışmalar hapis ya da ihraçla cezalandırılacaktı. "Görev, özensiz çalışan kişileri hapsetmek veya kovmak yoluyla halk komiserliklerini titiz çalışmaya alıştırmaktan ibarettir." Bu işe çok büyük bir önem veriyordu. "Başarısızlık karşısında, işten atılma", diye buyuruyordu.

Vladimir İlyiç, kuruluşlardan olduğu kadar tek tek çalışanlardan da *kişisel inisiyatif* bekliyordu. Çaresizlik ve beceriksizliği, sorumluluk üstlenmemeyi hoş görmüyor ve tek tek kişile-

rin ve kuruluşların, kendi başlarına karar verebilecekleri sorunları, karara bağlamak üzere Halk Komiserleri Kurulu'na ve Çalışma ve Savunma Kurulu'na sunmalarını veya komisyonlara devretmelerini şiddetle eleştiriyordu. Lenin, halk komiserlerinin, kendilerine emanet edilen halk komiserliklerinin çalışmasında daha büyük bir sorumluluk göstermelerini talep ediyordu. Halk Komiserleri Kurulu'nun çalışmalarına vekillerinin değil kendilerinin katılmalarını istiyordu.

Sovyet sisteminin işlerinin doğru örgütlenmesi için Lenin'in görüşüne göre temel koşul, "herkesin neyle sorumlu olduğunu bilmesi için" *tek tek çalışanların görevlerinin kesin sınırlanması* ve işe karşı bireyin sorumluluğuydu.

Ekim Devrimi'nden henüz bir yıl sonra Lenin, Sovyet çalışmalarının deneyimlerinden bir bilanço çıkararak *"Sovyet kuruluşlarının idaresi için yönetmelik taslağı"*nı kaleme aldı.

Tüm kısalığına rağmen bu belge, Lenin'in Sovyet kuruluşlarının çalışmasının örgütlenmesine ve düzenlenmesine ilişkin somut pratik taleplerini içeren bir program niteliğindedir. Talepleri şaşırtıcı bir düşünce zenginliği ve pratik değer taşımaktadır. Bu taleplerden hiçbiri yaşam tarafından çürütülmemiştir, ve Lenin hiçbirinden vazgeçmemiştir.

Taslak üç bölümden oluşmaktadır. Lenin, ilk olarak, *her bir kişinin işinden kesin sorumlu tutulmasını ve uygulamanın kontrolünü* talep ediyordu.

"Sovyet kurumlarındaki her idari sorunun çalışanlar tarafından görüşülmesi ve karara bağlanması, o kurumun her birimindeki çalışanlarının görev ve sorumluluklarının, yanlış anlamaya meydan vermeyecek biçimde kesin ve net olarak tanımlanmasıyla birleştirilmelidir."

Bu yönetmelik, "şu andan itibaren *mutlak surette bağlayıcı* olmalıdır" diye yazıyordu Lenin. Aksi halde etkili bir kontrol ve iş için doğru insan seçiminin mümkün olmayacağını söylüyordu.

Bütün yönetici Sovyet kuruluşları, çalışmalarını öyle düzenlemeliydi ki, en ön sıraya merkezi kurumların ve yerel örgütlerin kararlarının nasıl yerine getirildiğinin *gerçek kontrolü* geçmeliydi.

Lenin, ne kadar önemsiz olursa olsun bilgisine sahip olduğu tek bir sorumsuz çalışma örneğini gözden kaçırmıyordu. Halk Komiserleri Kurulu'ndaki asansörün üç gün boyunca faaliyette olmayacağını öğrendiğinde, 19 Eylül 1921'de büronun vekil yöneticisine şöyle yazmıştır:

"Bana asansörün 20, 21 ve 22 Eylül'de çalışmayacağı bildirildi.

Bu hadsiz hesapsız bir skandaldır. Merdiven çıkmanın zararlı ve tehlikeli olduğu kalp hastalarımız var. Binlerce kez asansörle ilgilenilmesi ve bir sorumlu atanmasını önermiştim.

Size sert bir ihtarda bulunuyorum ve zamanında bir uyarının yapılmamasından kimin sorumlu olduğunu tespit etmekle görevlendiriyorum. Sorumluların isimlerini ve nasıl hesap sorulacağını ayrıca bildiriniz.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)"

Lenin, ne kadar önemsiz olursa olsun tüm bürokratik olumsuzluklara karşı ısrarla mücadele ediyordu. Böylece Sovyet iktidarının ilk yıllarında bir ziyaretçi Kremlin'de Lenin'e ulaşmak için çok sayıda nöbetçiyi aşması gerekiyordu: Kremlin kapısındaki nöbetçiyi, 'üst' ve 'alt' nöbetçiyi. Bir yerlerde de genellikle takılıp kalıyordu. Vladimir İlyiç, Kremlin komutanından öyle bir düzenleme yapmasını istedi ki, sekreterlik, girişlerine izin verdikten sonra ona ya da Halk Komiserleri Kurulu'na gelen ziyaretçiler zaman kaybetmesin. Sekreterlik, ziyaretçilerin oyalanmadan geçişlerini sağlamakla görevliydi. Bir ziyaretçi zamanında gelmediğinde, Vladimir İlyiç, acaba Kremlin'de kaybolup Halk Komiserleri Kurulu'na giden yolu bulmaya mı çalışıyor, yoksa bir nöbetçiye mi takıldı diye arattırırdı. Lenin'in, bu sorun çözülmezse ceza verileceğini bildiren bir dizi yazılı direktifi mevcut.

Lenin 26 Kasım 1921'de, kendisine ulaşmaya çalışan kişilerin nöbetçi tarafından alıkonulduğunu yazar:

"Her halükârda Kremlin komutanından defalarca talep et-

tim ve yeniden talep ediyorum, öyle bir düzenleme getirilmelidir ki, *hiçbir geçiş iznine sahip olmasa bile, bana gelen kişiler, en ufak bir gecikme olmaksızın Kremlin kapısından olduğu gibi, Halk Komiserleri Kurulu girişinden de* sekreterliğimle daha doğrusu üçüncü katın telefoncularıyla *telefonlaşma* olanağına sahip olsunlar.

Taleplerimi ciddiye almadığınız için size bir ihtar veriyorum..."

Ayrıca Lenin, bu işin nasıl örgütleneceğine dair ayrıntılı direktifler de verdi.

Vladimir İlyiç, çalışma arkadaşlarından, mesele sadece bir mektubun gönderilmesi dahi olsa nesnellik, çabukluk, kesinlik, mutlak titizlik ve direktiflerinin zaman geçirmeksizin yerine getirilmesini istiyordu.

Böyle bir olay hatırlıyorum. Vladimir İlyiç, bir ziyaretçisiyle görüşmesi sırasında beni çağırmış ve bir mektubun gönderilmesiyle görevlendirmişti. Birkaç dakika sonra beni telefonla arayıp mektubun gitmesinin engellenmesi gerektiğini söylemişti. Ama mektup yollanmıştı bile. Bunu öğrendiğinde Vladimir İlyiç'in yüz ifadesini asla unutmam. Mektubun yollanmış olmasından dolayı hafif bir kızgınlıkla beraber direktifinin bu kadar çabuk yerine getirilmiş olmasından dolayı açık bir hoşnutluk okunuyordu.

Bu arada yanılgılar da olmuyor değildi.

Bir akşam Vladimir İlyiç, görevli sekreteri yanına çağırdı ve şöyle dedi: "Tarım İşleri Halk Komiserliği'nin tüm çalışanlarını bana getirin." Lenin bununla çalışanlar listesini kastetmişti ama sekreter, herkesi yanına çağırması gerektiğini anlamıştı. Oldukça büyük bir karmaşa yaşandı. Herkes heyecana kapılmıştı: Ne oldu, niye Lenin bizi böyle acele çağırıyor, hem de tüm çalışanları? Vladimir İlyiç birkaç dakika bekledikten sonra sekreteri yeniden arayarak listeyi neden hâlâ getirmediğini sordu. Sekreter o anda hatasını anlıyor, listeyi derhal ona götürüyor ve herkesi telefonla arayarak önceki çağrıyı iptal ediyor.

Yola çıkmış birkaç yoldaşın geri çevirilmesi gerekmişti.

Bu sırada Halk Komiserleri Kurulu'na gelmiştim ve görevli sekreteri hüngür hüngür ağlarken bulmuştum. Nelerin olup bittiğini öğrendiğimde güldüm ve gülümseyerek Vladimir İlyiç'in odasına gittim. O ise beni "sizdeki düzensizlik de ne, kağıtları getirmesi için on dakika geçmesi gerekti," diyerek karşıladı. Vladimir İlyiç, gecikmenin kaynağını öğrendiğinde beklediğim gibi gülmedi, aksine mahcup oldu ve "gerçekten de net ifade kullanmadığım için mi böyle oldu?!" diye sordu.

Lenin, böylesine adaletliydi.

Vladimir İlyiç'in, çalışmamızda üstün kültür, ziyaretçilerle ve herhangi bir sorunla bize başvuran herkesle ilişkide nezaket gösterilmesi konusunda talepleri büyüktü. Hepimizden sürekli olarak saygılı davranmamızı istiyordu. Zaman zaman bir kişiyi kabul edemediği ya da görüşmeyi gerekli görmediği olabiliyordu. "Ondan kurtulun, ama nazikçe" diyerek görüşmeyi iptal etmemizi isterdi.

Genel olarak Lenin için, bir mesele pratik açıdan yararlı sonuçlar getirecekse, yetersiz ya da dikkate değmeyecek hiçbir şey olamazdı. Bu, mektupların gönderilmesi gibi çok küçük bir meselede de görülebilir. Vladimir İlyiç'ten aşağıdaki talimatı almıştık: Bisikletli kuryeyi, mektubu alacak kişinin o anda nerede olduğu saptanmadan (bir toplantıda, çalışma odasında, evinde vb.) alıcıya göndermeyin. Alıcının tam olarak nerede olduğunu belirlediğinizde, mektubu bir zarfa koyun, gerektiği durumlarda onu kapatın ve mühür mumuyla kendiniz mühürleyin. Ayrıca: Zarfın üzerine mutlaka "başka kimseye teslim edilmeyecek" notunu düşün ve kuryeye, alıcının zarfın üzerine teslim aldısını düşmek zorunda olduğunu hatırlatın. Kurye, mektubu verip alındısı düşüldükten sonra zarfı sekreterliğe teslim ediyordu. Bu zarfı Vladimir İlyiç'e göstermek gerekiyordu. Mektubun kurumlarda takılmayıp gerçekten alıcısına ulaşmasının tam garantisi, bu işlem sırasında en kısa sürenin harcanmasıydı. Mektuplarının gönderilmesinin geciktirilmesini Vladimir İlyiç, sertlikle cezalandırırdı.

13 Eylül 1921'de Lenin, bir mekubunun gönderilmesinin geciktirildiğini öğrenmiş ve sekreterliğe şöyle yazmıştı:

"Dün, Fotiyeva'ya teslim ettiğim acil bir belgenin... 'alışıldık', yani budala yolla yollanmış olduğunu (Vladimir İlyiç'in acil postaları doğrudan bir bisikletli kurye aracılığıyla yerine ulaştırılırdı. Söz konusu belge kayıda gönderilmiş ve dağıtıma iletilmişti) ve saatlerce gecikmeyle yerine ulaştığını saptadım ve bizzat devreye girmeseydim daha birkaç gün kaybedilecekti.

Büroda bu tür bir çalışmaya tahammül edilemez ve bundan sonra sadece bir kez dahi olsa bile bu tür tipik bir geciktirilme ve çalışmanın aksatılması olayı saptanırsa sert cezalar uygulayacağım ve personeli değiştirteceğim."

Vladimir İlyiç, 12 Temmuz 1921'de Kremlin Komutanı'na şöyle yazar:

"Troçki kapısındaki nöbetçilere benim adıma teslim edilen bütün postalar mutlaka derhal, en ufak bir gecikme olmaksızın Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'ne getirilmelidir; aksi halde sert cezalar uygulayacağım. Bogdanov Yoldaşın kurye yoluyla *saat 4'te* benim adıma gönderdiği posta henüz elime ulaşmadı ve ancak Bogdanov yoldaşın *saat 7'de* uyarması üzerine postanın nöbetçilerde olduğu ortaya çıktı...

Not: Bu konudaki direktifinizin bir kopyasını bana göndermenizi ve tarafınızdan alınan önlemler hakkında beni ayrıntılarıyla bilgilendirmenizi rica ediyorum. Bir daha nöbetçi kulübesinden bir malzemenin *5 dakika içerisinde* bana ulaşmaması halinde, sizi cezalandırmak zorunda kalacağım."

Vladimir İlyiç, küçük şeylerin dikkate alınmasını pratik çalışmada vazgeçilmez bir önkoşul olarak görüyordu. Küçük şeylerin dikkate alınmasını Sovyet sistemini, gerçekten demokratik, biçimsel demokratik değil, aksine proleter demokratik bir sistem yaptığı görüşündeydi.

Vladimir İlyiç, emekçilerden çok sayıda mektup alıyordu. Açık ve dürüstçe, bir babaya danışır gibi Lenin'e sıkıntılarını yazıyor, yerel makamların yasadışı uygulamalarını şikayet edi-

yor ve yardım talebinde bulunuyorlardı. Vladimir İlyiç, zaman kaybetmeden rica ve şikayetlere yanıt veriyor, yerel makamlara resmi başvurularda bulunuyor, soruşturmaların yapılmasını istiyor, suçlulardan hesap sorulmasını ve sonuçlarının kendisine bildirilmesini talep ediyordu.

Bir gün Kızıl Ordulu Semyannikov, bir komünist, Moskova'ya geldi. Don bölgesinde yerel Beslenme İşleri yöneticilerinin yasadışı uygulamalarına tanık olmuştu. Vladimir İlyiç'e bu olaylar hakkında bilgi verdiği bir mektup yazmış ve buna üç gün Lenin'in cevabını bekleyeceğini, yanıt almadığı taktirde de yaşama veda edeceğini eklemişti. Bu mektup Lenin'i çok heyecanlardırmıştı. Hastaydı ve Semyannikov'u kabul etmesi mümkün değildi ama bana verdiği yazılı direktifte Semyanikov'u bulmamı, onunla görüşmemi ve sakinleştirmemi salık verdi:

"... Ona hasta olduğumu ama sorunla ilgileneceğimi söyleyin.

2. Daktiloyla mektubunun birkaç kopyasını çıkarın

1 Molotov'a

1 Solz'a, MKK

3. Molotov'a yolladığınız mektuba, benim adıma şunları ekleyin: Don'a Tüm Rusya MYK'sından bir kişiden + 10 (ya da 20) Sverdlovludan* oluşan özel bir komisyonun (mektubun yazarını da yanlarına alarak) gönderilmesini ve yağmacılık yaptıkları kanıtlanan kişilerin hemen orada kurşuna dizilmesini öneriyorum."

Lenin, merkezi ve özellikle de yerel devlet organlarının çalışmalarındaki eksiklikleri biliyordu ve sekreterlik çalışanlarını rica ve şikayetlerle ilgili bütün mektupları okumakla görevlendiriyordu. Halk Komiserleri Kurulu Bürosu'na 18 Ocak 1919'da verdiği özel bir talimatta Vladimir İlyiç, bütün yazılı şikayetler hakkında yirmi dört saat, sözlü şikayetler hakkında da kırk sekiz saat içerisinde rapor verilmesini buyurmuştu. Bu şikayetlere ilişkin verdiği talimatların nasıl yerine getirildiğinin titiz kontrolünü de talep ediyordu.

*1919'dan beri Sovyet ve Parti çalışmasının merkezi okulu olan Komünist J.M. Sverdlov Üniversitesi öğrencilerine Sverdlovlu denilirdi.

Daha sonraları Halk Komiserleri Kurulu'nda, Kremlin'in dışında bir yerde bulunan bir posta kabul bürosu kuruldu. Halk Komiserleri Kurulu'na ya da başkanlarına yönelik bütün mektuplar oraya yollanıyordu. Kabul bürosunun sekreteri bu mektupları yerine iletmekle ve Vladimir İlyiç'e iki haftada bir genel rapor sunmakla görevliydi.

20 Ocak 1921'de Vladimir İlyiç, Nikolay Gorbunov'a bir görüşme sırasında talimatlarını bildirdi: Dış kabul bürosundaki çalışmayı mütevazı bir çapta üstlenmek, Halk Komiserlikleriyle yakın ilişki kurmak ve çalışma sırasında onların aygıtlarından faydalanmak; her şeyden önce İçişleri Halk Komiserliği'nin ve İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin aygıtlarını araştırmak ve onlardan nasıl yararlanılabileceğini öğrenmek; "İzvestiya VZIK" gazetesinden posta kutusu için yararlanmak, bu posta kutusunda mekuplardaki şikayet ve resmi başvuruları yanıtlamak; gazetelerde Tüm Rusya MYK'sına ve Halk Komiserleri Kurulu'na yaptıkları başvurularda işçi ve köylülerin en sık dile getirdikleri sorunların işlendiği makaleler ve notlar yayınlamak; önceden Vladimir İlyiç'e danışmak; her mektubun yazarına, sorunlarının nereye iletildiğini bildirmek; çalışmada çifte standarttan kaçınmak ve diğer kurumlarda da bu tür uygulamalara karşı mücadele etmek.

Vladimir İlyiç, kabul bürosunun çalışmalarına büyük bir önem veriyordu. En geniş etkiye ulaşmak için "canlı ilişkiler"den yararlanmaya dikkat çekiyordu. 3 Aralık 1921'de, Vladimir İlyiç, görevleri gereği emekçilerin başvuru ve şikayetleriyle en sık ilgilenmek durumunda olan değişik yöneticilere bu soruna ilişkin bir mektup yazdı...

Yukarıda sözü edilen "Sovyet kuruluşlarının idaresi için yönetmelik taslağı"nda Lenin, detaylı kurallar koydu. Bunlara göre emekçilerin görüşme randevuları öyle örgütlenmeliydi ki, gerçekten, bürokratizmin temizlenmesi, görevi kötüye kullanmaların ortaya çıkarılması ve Sovyet kuruluşlarına sızan dürüst olmayan çalışanların tasfiye edilmesi sağlanmalıydı. Her emek-

çiye, vakit kaybetmeden yazılı ya da sözlü olarak ilgili kuruluşun ilgili çalışanına şikayet ya da isteklerini sunma olanağı tanınacaktı.

"Her Sovyet kuruluşunda", diye yazıyordu Lenin, "sadece binanın kendisinde değil dışında da belli yerlerde, geçiş izni aramaksızın herkese açık, kesin ziyaretçi saatlerinin ilan edilmesi gerekiyor. Ziyaretçi saatleri öyle ayarlanmalı ki, geçiş izninin kesinlikle aranmayacağı serbest giriş hakkı bulunsun.

Her Sovyet kuruluşunda bir kayıt defteri tutulmalıdır. Bu deftere en kısa şekliyle başvuranın ismi, sorununun içeriği ve sorunun iletildiği yer kaydedilmelidir.

Pazar günleri ve tatil günlerindeki ziyaretçi saatleri belirlenmelidir.

Devlet denetiminden sorumlu çalışanların, ziyaretçi kabullerinde bulunma hakları vardır. Zaman zaman ziyaretçi saatlerine katılmakla, kayıt defterini kontrol etmekle ve ziyaretler, kayıt defterinin incelenmesi ve ziyaretçilerle görüşmeler üzerine tutanak hazırlamakla sorumludurlar."

Ziyaretçi kabullerini ve şikayet ve dileklerin zaman kaybedilmeksizin açıklığa kavuşturulmasını ilgilendiren her şey, Lenin için büyük önem taşıyordu. Ve çalışmaları sırasında tekrar tekrar bu soruna dönüyordu...

Devletin ve sosyalist inşaanın yönetimi görevinde, bu yeni ve inanılmaz zor görevde, pratik deneyimlerin ve deneyim alışverişinin öğrenilmesi, olağanüstü bir önem kazanıyordu. Lenin, kuruluşlardan, örgütlerden ve tek tek çalışanlardan *rapor vermelerini* ısrarla talep ediyordu. Onun deyimiyle raporların itinalı, kontrol edilmiş veriler içermesi, kısa ve somut olması ve süsleme yapılmaksızın meselenin durumu hakkında bilgi vermesi gerekiyordu. Lenin, uzun tutulmuş raporları bir tür sabotaj olarak değerlendiriyordu. Kimse onları okuyamazdı ve kimse de okumayacaktı. Vladimir İlyiç, düşüncelerini kısa ve açık olarak ifade etme yeteneğine değer veriyor ve çalışanları bu yönde eğitiyordu.

Yerel düzeydeki durum hakkında, eksiksiz ve gerçeğe uygun bilgiler ve somut olgular talep ediyordu. Palavraların, abartılı ve tumturaklı söylemlerin önünü keserdi...

Sovyet devletinin başı olarak Lenin, kolektif yönetim ilkesine büyük bir titizlikle uyardı. Otoritesine rağmen, kolektifi de ilgilendiren sorunlar üzerine Halk Komiserleri Kurulu Başkanı olarak asla tek başına karar vermezdi. Her bir çalışma arkadaşının inisiyatifini geliştirirdi; otoritesiyle baskı kurmaz, aksine ikna ederdi. Onun çevresinde yağcılık, pohpohlama ve yaltaklanma olması asla düşünülemezdi. Halk Komiserleri Kurulu veya Çalışma ve Savunma Kurulu toplantılarında bütün konuşmacılar, açıklanan sorunlara ilişkin görüşlerini rahatlıkla dile getiriyordu. Sorunlar oylama yoluyla karara bağlanıyordu. Sık sık şiddetli fikir çatışmaları oluyordu; çoğunluğun, Lenin'in onaylamadığı bir kararı kabul ettiği yaşanıyordu. Çoğunluk kararına, koşulsuz uyardı. Ancak sorun ilkesel bir önem taşıyorsa, parti ve Sovyet normlarının sınırlarını gözeterek görüşünü savunmaya devam ederdi. Sorunu daha üst bir karar organına götürürdü: Tüm Rusya MYK'sı, politbüro ya da MK Plenumu. Kimi zaman Parti Kongresi'ne kadar giderdi.

Lenin, zorlamayla değil ikna yöntemiyle hareket ederdi. Farklı görüşteki yoldaşlarla konuşur, toplantılarda konuşmalar yapar, makaleler yazar ve sorunun doğru çözümü için çabalardı.

Lenin'in üretimde merkezi yönetim ilkesinin kabul edilmesi için verdiği ısrarlı mücadele bilinmektedir. Örneğin. " Sendikalarda ve ekonomik kuruluşlarda sorumlu görevler yürüten Dezistler", sınırsız bir kolektivizmi savunuyorlardı. Lenin onlara karşı tekrar tekrar merkezi yönetim ilkesini savundu. Bu sırada bu ilkenin insan yeteneklerinden en iyi şekilde yararlanmayı ve uygulamanın gerçek, sözde olmayan bir denetimini sağladığını kanıtlamaya çalışıyordu.

Merkezi yönetim ilkesi etrafındaki tartışma, sendika ve ekonomi yöneticileri arasında geniş çevrelere yayıldı. Lenin, Tüm

Rusya Sendikalar Merkez Kurulu fraksiyonunda, Halk Ekonomisi Kurulları Üçüncü Kongresi'nde ve Denizcilik İşçileri Kongresi'nde bu konuda konuşmalar yaptıktan sonra ve önerisi destek bulmayınca, sorunu haklı olduğundan emin bir şekilde Dokuzuncu Parti Kongresi'ne götürdü.

Bu kongrede "Dezistler", kararlarını kabul ettirmek üzere yeni, ancak başarısız bir deneme de bulundu. Parti Kongresi, Lenin'in sunduğu önergeyi kabul etti.

Lenin birçok sorunu, ilgili makamlarla telefon görüşmeleri yaptıktan sonra karara bağlardı. Ancak kendisinin önerdiği karara karşı ileri sürülen bütün itirazlara büyük bir önem verirdi. Halk Komiserleri Kurulu'nun ya da Çalışma ve Savunma Kurulu'nun tek bir üyesinin dahi hemfikir olmadığı durumda, sorunu, kolektif karara bağlanması için iletirdi (Halk Komiserleri Kurulu, Çalışma ve Savunma Kurulu, politbüroya vb.).

Dahası, bir toplantının bir günden bir diğerine ya da bir saatten başka bir saate ertelenmesi gibi önemsiz bir sorunda bile Vladimir İlyiç hiçbir zaman tek başına karar vermezdi. Aksine sekreterinden, Halk Komiserleri Kurulu'nun bütün üyelerine danışmasını ve bu danışmanın bir tutanağının tutulmasını isterdi. Oysa bu gibi durumlarda hiçbir zaman itirazlar olmazdı. Marksizm-Leninizm Enstitüsü Arşivi'nde bu tür tutanaklar saklı tutuyorlar. Bir sütuna Halk Komiserleri Kurulu'nun bütün üyelerinin isimleri daktiloyla yazılmış ve isimlerin karşısına oylamaya ilişkin notlar düşülmüştür.

İlk dönemlerde Halk Komiserleri Kurulu'nun gündeminde çok fazla sorun bulunurdu. Kimi zaman bir oturumda altmış maddelik bir gündemin oluştuğu olurdu. Ki 1918'de bu oturumlar her gün yapılırdı. Bu, her şeyden önce Sovyet organlarının devlet işlerinde henüz yeterli deneyimi kazanmamış olmalarından kaynaklanıyordu. Vladimir İlyiç, ısrarla ve usanmadan, önemsiz meselelerin Halk Komiserleri Kurulu'nun kararına sunulmasına karşı mücadele ediyordu. Bu tür maddeleri gündemden çıkarır ve ilgili yerlere geri yollardı. Halk Komiser-

leri Kurulu'nun gündeminde bulunan sorunlara ilişkin hiçbir hazırlığın yapılmadığı ve ilgili yerlerle görüş alışverişinde bulunulmadığı sık sık yaşanırdı. Bu tür meseleler yine Lenin'in talimatıyla, sunuma hazır düzenli bir rapor haline getirilmeleri için iade edilirdi. Lenin'e göre bunların, açıklayıcı kısa bir metni (iki, üç sayfadan çok olmamak kaydıyla), bir karar taslağını ve ilgili tüm kurumların görüşlerini içermesi gerekiyordu. Bir kurumun hemfikir olmadığı koşullarda bir karşı taslak da gerekliydi. Malzemeler, sekreterlik tarafından bütün Halk Komiserleri Kurulu üyelerine zamanında ulaştırılmalıydı. Vladimir İlyiç, Aralık 1917'de bu soruna ilişkin bir talimatname kaleme aldı. Bu talimatnamede, Halk Komiserleri Kurulu'nun gündemine bir madde eklemek isteyen her Halk Komiseri'nden şu verileri içeren *yazılı* bir başvurunun istenilmesi belirlendi:

a) Sorun nedir (kısa), (bu bilgi sadece –'şu ya da bu üzerine'– bir notla sınırlı olmamalıdır, aksine sorunun 'içeriğini' ortaya koymalıdır.)

b) Halk Komiserleri Kurulu'na somut olarak ne önerilmektedir? (Para ödenmesinin onaylanması, şu ya da bu kararın alınması ve başvuruda bulunan için *can alıcı* noktanın ne olduğuna ilişkin benzeri kesin bilgiler.)

c) Söz konusu sorun başka komiserlerin ilgi alanlarına giriyor mu? Somut olarak hangisine? Bunların yazılı görüşleri sunuluyor mu?"

Bu taslak, aynı gün Halk Komiserleri Kurulu tarafından onaylandı ve Vladimir İlyiç, hep yeniden bu talimatnameye atıfta bulunuyor ve bir toplantının başında, düşüncelerine göre son derece acil oldukları için şu ya da bu sorunu gündeme getirmeye çalışan Halk Komiserleri'nin direnişine ısrarla karşı çıkıyordu...

Halk Komiserleri Kurulu gündemlerinde, önemsiz sorunların aşırı yığılmasına karşı, daha 1917'deki bir toplantıda, Vladimir İlyiç'in "ıvır zıvır" olarak nitelediği bu tür sorunlardan sorumlu özel bir komisyonun kurulması kararını almıştı. Dolayısıyla

Halk Komiserleri Kurulu'nun tutanaklarına şu sözler geçmiştir: "Önemsiz meselelerin, 'ıvır zıvır' işlerin çözümüyle ilgili bir 'ıvır zıvır' komisyonu kurulmalıdır." Sonraları bu komisyon, varlığı süresince birkaç kez yeniden düzenlemeye tabi tutulan Halk Komiserleri Küçük Kurulu'na (Bu, Halk Komiserleri Kurulu'na bağlı bir komisyondu) dönüştürüldü. Büyük Kurul'a karşılık burada Halk Komiserleri değil, Halk Komiserlikleri çalışanları ve bölüm yöneticileri katılıyordu. İlk başlarda Küçük Kurul'un tutanakları Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısında okunur ve karşı çıkan olmazsa alınan karar tutanağa geçirilirdi. Daha sonraları, Halk Komiserleri Kurulu, Lenin'e Küçük Kurul'un kararlarını onaylama görevini verdi. Fakat Vladimir İlyiç bu kararları ancak, eğer Küçük Kurul'da *oybirliğiyle* alındıklarında onaylardı. Aksi durumda söz konusu sorunu Büyük Kurul'da gündeme getirirdi. Böylece Lenin 3 Şubat 1921'de, RSFSC'nin tüm inşaat işlerinin birleştirilmesi üzerine Küçük Kurul'un kararını onaylamayarak, bu sorunu Halk Komiserleri Büyük Kurulu'na sunmuştur.

Lenin, Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun çalışmalarını dikkatle takip ediyor ve aceleyle verilen kararlara karşı uyarıda bulunuyordu.

Vladimir İlyiç, 27 Ağustos 1921'de Halk Komiserleri Küçük Kurulu'na gönderdiği bir mektupta, kararname metinlerinin *daha itinalı ve titiz bir değerlendirmeyle hazırlanmasına* özen gösterilmesini rica ediyor.

"Sonu gelmez düzeltmelere tahammül edilmemelidir.

Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun son zamanlarda bir dizi kararnameyi fazla aceleyle karara bağladığı izlenimini ben de edindim.

Halk arasında önemli protestoların yaşanmaması ve MK'nın Halk Komiserleri Küçük Kurulu'na karşı tavır almak zorunda kalmaması için böyle bir düzensizliğe karşı ciddi önlemlerin alınması gerekiyor."

Buna benzer bir düzenleme Çalışma ve Savunma Kuru-

lu'nda da vardı. Önemsiz sorunların ele alınması için düzenleme toplantısı hayata geçirildi. Ancak Halk Komiserleri Küçük Kurulu'ndan farklı olarak Çalışma ve Savunma Kurulu'nun düzenleme toplantısı genel kurul toplantısından sadece, genel kurul toplantısı başkanının Lenin, düzenleme toplantısı başkanının ise Avanessov olmasıyla ayrılıyordu. Kimi zaman, düzenleme toplantısında görüşülen bir sorunun değerlendirilmesi sırasında, önemsiz gibi görünen sorunun önemli, ilkesel bir sorun olarak ortaya çıktığı görülürdü. Böyle durumlarda Vladimir İlyiç çağırılır (çalışma odası doğrudan toplantı odasına bağlanıyordu), ve Halk Komiserleri Küçük Kurulu, genel kurul toplantısı ilan edilirdi. Sorunun tartışılması bittiğinde Vladimir İlyiç çalışma odasına geri döner ve düzenleme toplantısı sürdürülürdü. Bu yöntem, Çalışma ve Savunma Kurulu tutanaklarına da yansırdı.

Çalışma ve Savunma Kurulu düzenleme toplantısının kararları, Vladimir İlyiç tarafından ancak, Çalışma ve Savunma Kurulu ya da Halk Komiserleri Kurulu üyeleri karara itiraz etmedikleri hallerde onaylanırdı. Aksi halde genel kurul toplantılarının gündemine alınırlardı.

Halk Komiserleri Kurulu toplantılarına katılma hakkına Halk Komiserleri ve vekilleri sahipti; bir Halk Komiseri toplantıya katılmadıysa oy hakkını vekili alırdı. Komiserlik çalışanları, söz hakkıyla temsil ediliyorlardı. Vladimir İlyiç, gerekli olmayan kişilerin toplantılara katılmaması, toplantıların olumlu geçmesi, ve mümkün olduğunca az zaman harcanması için daima çaba harcardı. Halk Komiserliklerinden uzman çokluğuna karşı özellikle ısrarla mücadele ediyordu. İlk zamanlarda sayıları çok yüksekti. Çoğu toplantılara "her ihtimale karşı" katılırlardı. Halk Komiseri'nin ya da vekillerinin bilemeyeceği herhangi bir bilgiye ihtiyaç olabilirdi! Bu, Lenin'in protestosuna neden olurdu. Çünkü toplantının akışını bozuyor ve çalışanların işlerine engel oluyorlardı. Halk Komiserlerinin ya da vekillerinin, uzmanlar tarafından toplantı gündemine sokulan so-

runlara ilişkin gerekli bilgileri kendi başlarına sunabilmelerini talep ediyordu. Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun toplantılarında daima çok sayıda uzman bulunurdu.

Halk Komiserleri Kurulu'nun bir akşam toplantısında Lenin, bir sonraki soruna geçmeden önce yan odada bekleyen uzmanların içeriye alınmasını buyurdu. Ve bunun üzerine salona kalabalık bir uzman grubu daldı; yaklaşık yirmi kişi. Arkada kalanlar artık bütün salonun kahkahalarıyla karşılanmıştı. Aynı gün Halk Komiserleri Kurulu, Lenin'in ısrarı üzerine uzmanların sayısını, her gündem maddesiyle ilgili kurumlardan en fazla bir ya da iki kişi olmak üzere azaltılması kararını aldı. Ancak bu bile çok fazlaydı.

Vladimir İlyiç, genellikle uzmanların beklediği odaya girmezdi. Ancak bir gece, Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısı sırasında buradan rastlantı sonucu geçtiğinde, dumanaltı odada, yorgunluktan bitkin düşmüş, sıkıntılı, kalabalık bir insan topluluğunun oturduğunu (bazıları satranç tahtalarının başında, diğerleri ellerinde gazete) ve çağrılmalarını beklediklerini gördü. Kimi zaman, orada oturup bekledikten sonra toplantı bitiminde sorunlarının görüşülmesinin ertelendiğini öğrenebiliyorlardı sadece.

Vladimir İlyiç, öfkelenmişti. Bizi böyle saçma bir uygulama nedeniyle azarladıktan sonra, hemen meselenin nasıl düzene sokulması gerektiğine ilişkin talimatlar verdi. Uzmanların, söz konusu maddenin görüşülmesinden on beş dakika önce gelmelerinin bir ilke haline getirilmesini istedi. Bunun gerçekleştirilmesi için toplantı başında gündem, gözden geçirilerek hangi maddelerin gündemden düşeceği, hangilerinin görüşüleceği belirlenmeye başlandı; ayrıca gündem maddelerinin sıralanmasında ayarlamaya gidildi. İlk olarak uzmanların bilgisine başvurulacak sorunlar görüşülecekti; uzmanlara ihtiyaç olmayan sorunlar ise sona bırakılacaktı. Sekreter, daha toplantıdan önce uzmanla irtibata geçerek toplantı başlangıcında nerede bulunacağını öğrenecek, emrinde bir arabanın olması ayarlanacak ve

toplantı gündemi belli olur olmaz uzmana sorunun aşağı yukarı hangi saatte görüşüleceğini bildirecekti. Toplantı akışı sırasında sorunun görüşülmesinde bir gecikme öngörüldüğünde uzman bundan haberdar edilecekti. Vladimir İlyiç buna, "uzmanların telefon irtibatı halinde tutulması" diyordu.

13 Ekim 1921'de Vladimir İlyiç, Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği yöneticisine yazılı bir talimat gönderdi:

"Sizden, Halk Komiserleri Küçük Kurulu'yla (sekreterler meselesini de netleştirerek) mutabakat sağladıktan sonra, uzmanların davet edilmesinin (hem büyük hem de küçük kurula) daha farklı düzenlenmesini rica ediyorum.

Bugünkü durumda uzmanlar sadece toplantıya davet ediliyor ve saatlerce bekliyorlar.

Bu bir skandal ve barbarlıktır.

Uzmanların *kesinleştirilmiş bir saatte* çağırılmasını sağlamak gerek.

Telefon yoluyla, uzmanların gerekli olup olmadığı ve hangilerinin gerekli olduğu *iki* kez kontrol edilir ve gündem maddeleri *doğru* düzenlenirse (uzmana ihtiyaç olan ve olmayan sorunlar) o zaman uzmanlar *15 dakikadan daha fazla beklemek zorunda kalmayacaklardır.*

Bu konu üzerinde titizlikle durmanızı, en kısa zamanda böyle bir düzenleme hazırlanmasını ve bu konuda Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nda alınan kararı bana iletmenizi rica ediyorum."

Lenin, herkesten düzenli, planlı ve disiplinli çalışma talep eder ve kendisi üstün çalışma kültürünün en iyi örneğini verirdi.

Lenin'in çalışmaları, büyük bir önem taşımasına ve kendisi de her türlü konu, görüşme ve telefon konuşmalarıyla fazlasıyla yoğun olmasına rağmen hiçbir zaman sinirli, gergin, aceleci ya da telaşlı değildi. Sakinlikle çalışıyordu ve hedeflediği bütün işleri her zaman bitirirdi. Dünyada Lenin kadar zamanın değerini bilen ve ona gereken önemi veren kimse yoktu. Hiçbir dakikası boşa harcanmıyordu. Sabahları evde kahvaltı ettikten

sonra her zaman aynı saatte çalışma odasına gelir, sayısız gazete ve evrakı gözden geçirirdi. Sekretere talimatlar verir, yoldaşlarını kabul eder, toplantılara başkanlık ederdi ve daima dakik olarak saat 16.00'da öğlen yemeği için eve giderdi. Yedikten ve biraz dinlendikten sonra, saat 18.00'de çalışma odasına dönerdi. Hep enerji doluydu ve gecenin geç saatlerine kadar çalışırdı. Öğleleri dinlendiği sürelerde de Vladimir İlyiç'in yaratıcı zekası dur durak bilmiyordu. Döndüğünde üzerine notlar yazdığı sayısız küçük kağıtçıklar getirirdi; her tür soruna ilişkin çıkardığı ve sekretere verdiği görevlerdi bunlar. Bu görevlerin zaman geçirmeden halledilmesi gerekiyordu.

Lenin'in çalışma mekanında hakim olan düzene de dikkat çekmek gerekiyor. Çalışma odasındaki her nesnenin sabit bir yeri vardı. Aramaya ya da neyin nerede olduğunu düşünmeye gerek yoktu. El otomatik olarak uzanır ve gerekli eşyayı alırdı; bir kitap, bir evrak, bir kaynak kitap, çalışmaya ihtiyaç duyduğu her şeyi.

Çalışmada disiplin, zamanı tasarruflu kullanma yeteneği, Leninist çalışma tarzının önemli ve belirleyici özelliklerindendi.

Vladimir İlyiç sadece kendi zamanını değil, başkalarının zamanını da tasarruflu kullanırdı. Hiçbir zaman ve hiçbir yerde gecikmezdi. Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu toplantılarına belirlenmiş saatte ya dakikasında ya da birkaç dakika öncesinde gelirdi. Lenin'in başkanlık ettiği toplantılara, kaç kişinin mevcut olup olmadığına bakılmaksızın tam olarak saptanan saatte başlanırdı. Kimin kaç dakika geç geldiği dahil olmak üzere, geç gelenlerin isimleri tutanağa kaydedilirdi. Gecikme tekrarlanır ve ciddi gerekçeler gösterilemezse Vladimir İlyiç, geç gelene bir ihtar verir ve bir daha tekrar edilirse kamuoyuna açık basında bir ihtar verileceği uyarısını yapardı.

Lenin'in önerisiyle Halk Komiserleri Kurulu, Nisan 1920'de, "Toplantı ve Görüşmelerde Gecikmelere Karşı Önlemler Üzerine" bir karar verir. Bu kararda şunlar belirlenmiştir: Halk Komiserleri Kurulu toplantılarına on dakikadan fazla

geç gelen bir kişiye ihtar verilir ve ismi toplantı tutanağına geçirilir; ikinci kez, çalışmayı savsaklamaya karşı verilen ceza uygulanarak bir günlük yövmiye kesilir, üçüncüsünde ise ihtar basında yayınlanır. Bir kişi peş peşe üç kezden fazla geciktiğinde, sorumlu mercilerin kararıyla görevinden alınabilir ve sorumlu görevler üstlenmekten men edilebilir.

Lenin, toplantıları ustaca yönetiyordu. Halk Komiserleri Kurulu ya da Çalışma ve Savunma Kurulu toplantılarını yönettiğinde daima tartışmaları kısa tutmaya, tartışmacıları özlü konuşmaya ve konudan sapmamaya sevk etmeye çalışıyordu. Bir sorun açıksa, sadece sayılar ve pratik öneriler talep ederdi. Toplantılarda uzun konuşmaların yapılmasını, üretken olmayan bir zaman kaybı olarak değerlendiriyordu. Vladimir İlyiç, açıklanan sorunu hızla kavrıyor ve tartışmaları dinlerken aynı zamanda başka sorunlarla da ilgileniyordu. "Rus dilinin arılaştırılması" üzerine tanınmış notunu Lenin, bir toplantıda kaleme almıştır. Vladimir İlyiç, ona şu altbaşlığı vermiştir: "Boş zaman düşünceleri; yani toplantılarda konuşmaları dinlerken".

Ama en ufak bir gürültü, etrafta dolaşmalar, özellikle de konuşmalar Vladimir İlyiç'i rahatsız ediyor, kesin sessizlik ve düzen istiyordu.

Nisan 1919'da Vladimir İlyiç, Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısında Hukuk İşleri Halk Komiseri Kurski'ye şu notu yazmıştır:

"Halk Komiserleri Kurulu için genel bir talimat belirlemenin zamanı geldi.

1. Rapor sunanlar için 10 dakika.
2. Konuşmacılar için ilk kez 5 dakika, ikinci kez 3 dakika.
3. İki kezden fazla konuşulmayacak.
4. İç düzenle ilgili 1 kabul ve 1 red konuşmasına 1'er dakika.
5. Halk Komiserleri Kurulu'nun *özel* kararıyla istisnalar yapılabilir."

Kurski Yoldaşın raporu üzerine bu talimat 5 Nisan 1919'da onaylandı. Kendini böylesine kısıtlamak zordu ve şu ya da bu

Halk Komiseri, hiç olmazsa bir dakikalık konuşma zamanı kazanmak için "iç düzenle ilgili" konuşmayı talep ettiği oluyordu. Ancak Vladimir İlyiç onun sözünü keser ve bunun iç düzenle ilgili değil, düzensizlikle ilgili olduğunu söylerdi.

Bir kez Vladimir İlyiç, sorunun önemi dikkate alınarak kendisine 20 dakika konuşma süresi tanınan partisiz bir askeri uzmanın raporunu şiddetle eleştirmişti. Vladimir İlyiç birkaç somut saptamada bulunduktan sonra birden şöyle dedi: Yarın saat 1'de yanıma gelin, size bir raporun nasıl sunulacağını anlatacağım." Ertesi gün bu uzman belirlenen saatte geldi. Vladimir İlyiç onunla tam bir saat görüştü ve ayrıldıktan sonra Lenin memnuniyetle gülümseyerek sekreterliğe geldi, odada bir aşağı bir yukarı yürürken şöyle dedi: "İstediklerinde rapor da verebiliyorlar demek." Bu askeri uzmanın bütün gece uyumadığı ve Lenin'in Halk Komiserleri Kurulu toplantısındaki müdahalesinden sonra raporu üzerinde çalıştığı anlaşıldı.

Vladimir İlyiç, çalışmada herhangi bir eksiklik fark ettiğinde çok katı olurdu, ancak en ufak, her somut başarı onu sevindiriyor ve bunu dile getirmeyi asla unutmuyordu.

Talimatın ihlal edildiği durumlar dışında tartışmacıların sözünü hiçbir zaman kesmezdi...

Vladimir İlyiç'in çalışmasında, ziyaretçilerin kabul edilmesi büyük bir pay alıyordu. Özellikle kırsaldan gelmiş parti ve Sovyet yöneticileri, işçi ve köylüler söz konusu olduğu zaman.

Lenin, ziyaretçileri kabul edeceği özel günler saptamamıştı. Her gün yaklaşık iki üç kişiyi buluyordu, ancak zaman zaman, özellikle aralarında delegasyonlar varsa, bunların sayısı sekize, hatta ona çıkabiliyordu.

Vladimir İlyiç, her ziyaretçiyi saptanmış saatte kabul ederdi. Her zaman dakik ve özenle, ziyaretçileri asla bekletmez, biri gecikirse de çok içerlerdi.

Konuyu genellikle önceden bilen Vladimir İlyiç'e, ziyaretçilerle görüşmelere ayırdığı zaman da yeterli geliyordu. Çok ender durumlarda görüşmeyi bitirememişse sekreteri, bir sonraki

görüşme için bekleyen ziyaretçiden gecikmeden dolayı özür dilemekle görevlendirirdi.

Bu görünürde önemsiz gerçeklikte Lenin'in üstün çalışma kültürü ve insanlara saygısı ifade buluyordu.

İnsanlara saygı Vladimir İlyiç'in başlıca kişilik özelliklerinden biriydi. Özensiz bir çalışma arkadaşını hatırı sayılır bir şekilde azarlayabiliyor ya da cezalandırabiliyordu, ancak hiçbir zaman küçümseyici ya da kırıcı olmazdı. Kendisi üst düzey bir kişisel onur duygusu taşıdığı için, diğer insanlarda da bu duyguyu kollamayı ve ona saygı göstermeyi bilirdi. Özellikle, her Sovyet insanı, en başta bir komünist için, yönetiminde çalışan ve bu yüzden yanıt vermeye cesaret etmeyen insanlara kaba ve saygısızca davranmayı alçaklık ve onursuzluk olarak nitelendirirdi.

Vladimir İlyiç'in yanına gelen herkes heyecanlı olurdu. Ancak Lenin'in çalışma odasının eşiğinden geçtiği anda insan kendini rahat ve serbest hissederdi. Lenin'in bilge sadeliği karşısında önceden hazırlanmış bütün güzel sözler basit bir gereksizliğe dönüşürdü.

Bir ziyaretçi ya da bir delegasyon Vladimir İlyiç'in çalışma odasına girdiğinde, Lenin genellikle ayağa kalkar, kapıya gelir ve samimiyetle gülümseyip herkesin elini sıkarak selamlardı. Sonra çalışma masasının yanında oturmaya davet ederdi. Lenin dikkatle dinler, sorular sorar, görüş belirtir ve konuşmayı ustalıkla sorunun özüne yönlendirirdi... Vladimir İlyiç, kırsalda olup bitenle, işçi ve köylülerin nasıl yaşadıklarıyla, neye ilgi duydukları, nelerden hoşnut ve nelerden hoşnutsuz olduklarıyla ilgileniyordu. Bunları daha önce aldığı bilgilerle kafasında kıyaslıyor, kontrol ve analiz ediyor, genelleştiriyor ve sonuçlar çıkarıyordu.

Vladimir İlyiç'in insana sarsılmaz bir inancı vardı. En mütevazı çalışma arkadaşında dahi, kişinin kendisinin bile tahmin edemediği güç ve yetenekler keşfetmeyi biliyordu. Bilmediği bir yönetim işi ya da bir kolektif üretim dalında ilk defa yöneticilik üstlenen her yoldaşın ruh durumunu kavrıyordu. Yanına ki-

mi zaman özgüvenlerini, güçlerine olan inançlarını kaybetmiş, çalışmanın inanılmaz zorluğu karşısında yelkenleri suya indirmiş, sinirli ve yıpranmış yoldaşlar gelirdi. Vladimir İlyiç'in onlara birkaç söz söylemesi, gözlerine dikkatle bakması ve kuvvetle ellerini sıkması ruh hallerinde bir dönüşüm yaratmasına yeterdi. Bu sırada güçlüklere ilişkin itiraflarda bulunmuyor, aksine daha da zor görevler yüklüyor, genel perspektifi çiziyor ve zorlukların aşılmaşını sağlayacak yollar bulmaya yardım ediyordu. Her sözüyle çalışma arkadaşının güç ve yeteneklerine olan inancını dile getiriyordu. İnsan ister istemez şöyle düşünüyordu: "Bak, Lenin benimle nasıl konuşuyor, demek ki bir şeylere değerim." Lenin'in, herkeste kendi gücüne olan inancı uyandıran bu yeteneği şaşırtıcıydı. Çalışma arkadaşları olarak bizler hep yeniden duygulanarak, morali bozulmuş bir yoldaşın başı öne eğik yanına gidişini ve odasından neşe saçarak canlılıkla –kanatlanmışçasına– çıkışını gözlemliyorduk...

Vladimir İlyiç'in kapsamlı parti ve devlet işlerinin yanı sıra kişileri teker teker düşünme ve birinin zor durumda kaldığını öğrendiğinde onunla ilgilenme yetisi son derece şaşırtıcıydı. Bu ilgi, olağanüstü ince ruhlu, şefkatli ve nazikti. Vladimir İlyiç, ilgili kuruma, şu ya da bu yoldaşa yardım edilmesi gerektiğini yazıyor ve her zaman hangi yardımların uygun olduğuna ilişkin somut önerilerde bulunuyordu. Örneğin, Sağlık İşleri Halk Komiseri Nikolay Semaşko'ya, Soldatyonkov Hastanesi'nde hemşire olan Yekaterina Alekseyevna Neçkina'nın dinlenmek üzere Kırım'daki bir senatoryuma yollanmasını rica etmiş ve eklemişti: "Bu konudaki talimatın bir kopyasının bana yollanmasını sağlarsanız ve ricamın yerine getirilmesinin herhangi bir engelle karşılaşması durumunda, bana bunların neler olduğunu yazarsanız sevinirim." Bu tür durumlarda Vladimir İlyiç talimat vermez, rica ederdi. Çünkü kuruluşun yetkilerine müdahale etmek istemezdi. Yine bu biçimde, "İzvestiya VZIK"in yazıişleri müdürü ve eski illegal militan Skvorzov Stepanov Yoldaş

için, Moskova yakınlarında "olanaklar el verirse sebze bahçesi olan" bir dinlenme yerinin ayarlanmasını; Semaşko Yoldaştan köylü Çekunov'a, iyi bir gözlük edinmesi için yardımcı olmasını rica eder.

Lenin'in tedavisini yapan Doktor Koşevnikov, 7 Kasım 1922'de Lenin'in yanında gittiğini ve ona Kremlin duvarına çıkıp geçiş töreniyle gösteriyi buradan seyretmek istediğini söylediğini anlatmıştır. Lenin hemen yeterince sıcak giyinip giyinmediğini sorar. Doktorun üstünde sadece bir sonbahar paltosu olduğunu öğrenince, kendi kürk paltosunu giymesinde ısrar eder. Doktor Koşevnikov, heyecanlanıp şaşırarak karşı çıkmasına rağmen Lenin öylesine ısrarcı olur ki, paltoyu giymeyi kabul etmek zorunda kalır. Sonuçta birkaç saat boyunca sırtında Vladimir İlyiç'in kürk paltosuyla Kremlin duvarının üzerinde durmuştur...

Merkezi İstatistik İdaresi'nin yöneticisi Popov Yoldaş, Çalışma ve Savunma Kurulu'nun bir toplantısında kendisine bir özel arabanın sağlanması isteğiyle başvurmuştu. Bu isteğinin karşılanması kararlaştırıldı. Ancak toplantıdan sonra Vladimir İlyiç bana şunları söyledi: "Elbette ona arabayı vermek gerek. Ancak bu tür sorunlar, Çalışma ve Savunma Kurulu toplantılarına taşınmamalı. Yoldaşlar fedakârlıkla çalışıyorlar ancak özel yaşamlarında çoğu zaman çaresizler, onlara yardım etmek gerek. Fazlasıyla yoğunlar, böyle şeyler akıllarına gelmiyor. Ama siz bunlarla ilgilenmelisiniz. Her bir halk komiserinin annesi, ablası ve dadısı olmalısınız."

Gerçekten de, bana sık sık bu tür ilgilenme görevleri verirdi. Hatta Beslenme İşleri Halk Komiseri Aleksander Ziyurupa'nın sağlığıyla bizzat ilgilenmem için bir talimat yazmıştı: Beslenmesi ve dinlenmesini takip etmek, zamanında senatoryuma gitmesini ve doktorun talimatlarına uymasını sağlamak.

Vladimir İlyiç, Ziyurupa'ya şöyle yazmıştır: "Devlet malına karşı tutumunuz tamamen kabul edilemezdir." "Devlet malıyla" yöneticilerin sağlıklarını kastediyordu; bu olay özelinde Ziyurupa'nın sağlığını. Lenin, bir yoldaşın uzun süreli bir tedavi-

ye tabi tutulmasında ısrar ettiğinde, onun bir "genel tamirata" yollanması gerektiğini söylerdi.

Vladimir İlyiç'in girişimi üzerine Halk Komiserleri Kurulu'nda bir yemekhane inşa edildi. Ülkede açlık kol geziyordu. Yöneticilerin günlük tayınları diğerlerinden biraz fazlaydı. Bir gün Beslenme İşleri Halk Komiseri Ziyurupa Yoldaş, bir Halk Komiserleri Kurulu toplantısı sırasında bayılmıştı. Çağırılan doktor, nedenin yetersiz beslenme olduğunu saptamıştı. Bundan kısa bir süre sonra Vladimir İlyiç, bana şöyle dedi: "Yoldaşlara dikkat edin. Bazıları öylesine zayıfladı ki korkunç görünüyorlar. Şimdilik otuz kişi için bir yemekhane kurun ve oraya en zayıf düşmüş ve aç kalmış olanları alın." Yemekhaneyi Kremlin'de Kavalye Evi adıyla anılan yerde kurduk. İlk etapta "en fazla zayıflamış" otuz kişiyi aldık. Zaman içerisinde yemekhane genişletildi. Daha sonraları yemekhane Kremlin'den çıkarılarak Kremlin'in Sağlık Dairesi'nin sorumluluğuna geçti.

MK'ya bağlı Tedavi ve Dinlenme Komisyonu yine Vladimir İlyiç'in önerisi üzerine kurulmuştu. Sık sık şu ya da bu yoldaşın öyle aşırı çalıştığı olurdu ki doktorlar derhal kesin bir dinlenme ve tedavide ısrar ederlerdi. Bu tür durumlarda Lenin, doktor talimatlarına harfiyen uyulmasını isterdi. Ancak aşırı çalışmaktan hasta düşmüş yoldaşlara, yerleri doldurulamazmış gibi geliyordu; tatile çıkarlarsa işlerin kalacağını düşünüyorlardı. Doktorları dinlemiyor, güçlerini ve sağlıklarını harcıyorlardı. Bu tür olaylarda Lenin durumu politbüroya yansıtıyor ve MK sekreterini, kararın uygulanmasını sağlamakla görevlendiriyordu. Bu, söz konusu yoldaşın tatile ya da dinlenmeye gitmesiydi. İnsanlar öyle büyük bir fedakârlıkla, kendilerini düşünmeden çalışıyorlardı ki, bunun gerçekleştirilmesi çoğu zaman çok güç oluyordu. Bu soruna önem vermek çok zaman alıyor ve MK sekreterliğine yük oluyordu. Bunun üzerine Vladimir İlyiç'in talimatıyla MK Tedavi ve Dinlenme Komisyonu kuruldu.

Vladimir İlyiç, tümüyle işle boğulmuş olmasına rağmen sı-

radışı bir içtenliğe sahip bir insan ve dikkatli bir yoldaştı. Başına bir talihsizlik gelmiş bir yoldaşa yeniden cesaret vermek için yürekten, uygun sözler bulabiliyordu.

Lenin, Maria İlyiniça'dan, yazar Serafomiç'in cephedeki oğlunu kaybettiğini öğrendiğinde 21 Mayıs 1920'de uzun bir mektupta ona şunları yazdı:

"... Sizin eserleriniz ve kız kardeşimin anlattıkları beni size karşı derin bir sempatiyle doldurdu. İşçilerin ve hepimizin, çalışmalarınıza ne kadar *ihtiyaç* duyduğumuzu ve bu zor durumu aşmanız için güçlü olmak ve yeniden çalışmaya başlamak için kendinizi *zorlamanızın* ne kadar gerekli olduğunu söyleme ihtiyacını duyuyorum."

Emekçiler Lenin'i sınırsızca ve yürekten seviyordu. Halkın İlyiç'e karşı duyduğu sevgi işçi ve köylülerin kendisine yolladıkları birçok mektupta da ifadesini buluyor...

Klinzi kumaş fabrikasındaki işçiler, Ekim Devrimi'nin beşinci yıldönümü vesilesiyle Lenin'e gönderdikleri bir mektupta, fabrikalarına Lenin ismini vermeyi kararlaştırdıklarını yazıyorlardı. Ayrıca şunları söylüyorlardı:

"Bu vesileyle bayramını en içten dileklerimizle kutluyor ve üretimimizden mütevazı bir hediye yolluyoruz.

Sen, öğretmenimiz ve önderimiz, kendi ellerimizle dokuduğumuz elbiseyi giyersen çok mutlu olacağız. Onu sağlıkla giy İlyiç ve bil ki biz hep yanındayız.

Devrime ve sana sadakatle bağlı
Klinzi Lenin Fabrikası'ndan işçiler.
Klinzi, 3 Kasım 1922"

Vladimir İlyiç, bu kutlamaya büyük bir incelikle yanıt verdi:

"Sevgili yoldaşlar!

Selamlarınıza ve hediyenize çok teşekkür ederim. Size tüm içtenliğimle söylüyorum ki bana hediye yollanmamalıdır. Bu samimi ricamı mümkünse bütün işçilere iletin.

Çok teşekkürler, en iyi dilek ve selamlarımla
V. Ulyanov (Lenin)"

Başka birçok mektupta olduğu gibi bu mektupta da, halkın Lenin'e sadece önder olarak duyduğu sevgi ve güven değil, aynı zamanda iyi bir arkadaş ve güvenilir bir dost ilişkisi de dile gelmektedir.

Nisan 1920'de yapılan Dokuzuncu Parti Kongresi'ndeki konuşmasında Mihail Kalinin, Lenin'in yaklaşan 50. doğum günü vesilesiyle şunları söyledi:

"Lenin'in dehası karşısında duydukları saygı ve hayranlığın ötesinde, işçiler, ona karşı özel bir sevgi de besliyorlar.

Ondan farklı bir görüşü savunduğunuzda dahi, onu sevmekten vazgeçemiyorsunuz.

Lenin, çok üstün bir insan olarak görülmekle birlikte, bir akrabaymışçasına konuşulan ve sıradan biriymişçesine sevilen tek önderdir."

Grigori Leplevski

Lenin'in Halk Komiserleri Küçük Kurulu'ndaki çalışmaları

... Vladimir İlyiç, Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nda toplantı tutanaklarını madde madde büyük bir dikkatle oku ve her maddenin küçük kurulun bütün üyeleri tarafından imzalanmasını talep ederdi. Bir kişinin karşı çıkması ya da görüşünde ısrar etmesi durumunda, tutanağa özel bir not düşerdi. Bir tutanak ya da taslakta şu ya da bu eksikliği fark ettiği her maddeye ilişkin, çok değerli ve hayati öneriler, notlar içeren herkesçe bilinen o küçük kağıtçıkları yazardı. Bu kağıtçıklarda sık sık, somut içeriği olmayan önerileri, soyutlamaları, "projeciliği" ya da yönetme heveslilerini eleştiriyordu.

Yeterli açıklığa sahip olmayan not ve ifadeler, Vladinir İlyiç'in dikkatinden kaçmazdı. Küçük Kurul'un sekreteri, tutanağı genellikle Lenin'in onayına sunardı. Yalnızca, karmaşık ya da önemli yasa taslakları söz konusu olduğunda, Lenin, rapor vermesi için Küçük Kurul'un başkanını veya başkan vekilini çağırırdı. Görüşlerinde ısrar ya da itiraz eden Küçük Kurul üyeleri de sık sık davet edilirdi.

1921 yılının ilk yarısında Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nda, yıllardır sürdürülen, tek bir Küçük Kurul üyesinin bile karşı çıkması halinde Vladimir İlyiç'in kararları onaylamaması kuralı geçerliydi hâlâ. Bu tür kararlar, gözden geçirilmek üzere Büyük Kurul'a iletilirdi. Bu toplantıya ise, karşı çıkan Küçük Kurul üyelerinin katılması zorunluydu. Bu düzenleme, karar sürecinin gereken hızla işlemesini son derece güçleştiriyordu ve aslında her zaman gerekli de değildi. Çoğu zaman acil sorunların ele alınmasını geciktirmesi nedeniyle zarar bile veriyordu. Kisselyov'un önerisiyle, Lenin'e, Küçük Kurul için yeni bir yö-

netmeliğin hazırlanmasının yerinde olup olmadığı soruldu. Bu yönetmelik, Küçük Kurul'un kararlarını oy çoğunluğu esasına göre almasını öngörecekti. Küçük Kurul üyeleri, özel bir görüşte ısrar ettikleri durumda, bunların tutanağa geçirilmesini isteyebileceklerdi. İtirazları Büyük Kurul'un denetimine sunma hakkı Küçük Kurul Başkanı'na tanınacaktı. Vladimir İlyiç, yeni yönetmeliği hemen kabul etmedi. Önce birçok yöneticiye danıştı ve sonunda iki ay sonra, sadece Halk Komiserleri Kurulu ya da Çalışma ve Savunma Kurulu üyelerinden biri ve Küçük Kurul Başkanı tarafından karşı çıkılan kararların Büyük Kurul'a iletilmesini kabul etti.

Büyük bir yenilik ise, işinde hiçbir kuruluşa bağlı olmayan yöneticilerin Küçük Kurul'a dahil edilmesi önerisiydi. Küçük Kurul üyelerinin kuruluş esasına göre seçimi de yıllardır değiştirilmemişti. Gerçi Küçük Kurul'un her bir üyesinin herhangi bir sorun hakkında, bağlı bulunduğu kuruluşun görüşünü dile getirmesi gibi biçimsel bir bağlayıcılığı yoktu; ancak Küçük Kurul üyeleri çoğu durumda doğal olarak temsil ettikleri kuruluşun çıkarlarını savunuyorlardı. Dolayısıyla bu durum, hükümet kararlarını hazırlayan ve hazırlık çalışmasının büyük bir bölümünü hayata geçiren bu önemli organın objektif kararlar almasını güvence altına alamıyordu.

Vladimir İlyiç, Küçük Kurul'a, hiçbir kuruluşu temsil etmeyen üç yöneticinin alınması önerisini onayladı. Bu öneriyi Vladimir İlyiç'in vekili Aleksander Ziyurupa da Halk Komiserleri Kurulu'nda büyük bir etkinlikle savundu.

Halk Komiserleri Küçük Kurulu'ndaki bütün bu yeni düzenlemeler, Lenin'in başkanlığındaki Halk Komiserleri Kurulu'nda 18 Ekim 1921 günü kabul edilerek hayat buldu.

Vladimir İlyiç'in Küçük Kurul'un çalışmalarıyla ilgili etkinliğinden hatırımda kalan birkaç ayrıntıya gireceğim.

30 Mayıs 1921'de Küçük Kurul, Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ne, Gıda Maddeleri Müdürlüğü'ne bağlı Yabancıların

Stok ve Mallarının Kamulaştırılması İçin Kuruluşlararası Komisyon'un çalışmalarını denetleme görevini verdi.

Olayın incelemesini Tüm Rusya Çekası Soruşturma Yargıcı Vassilyev üstlenmişti. Küçük kurul 16 Eylül günü, Tüm Rusya Çekası'nın raporunu dinledi. Vassiliyev'in olayı yeterince derinlemesine incelemediği ve yeterli titizliği göstermediğini saptayan Küçük Kurul şu kararı verdi: "Tüm Rusya Çekası, Soruşturma Yargıcı Vassilyev'i davadan almalı ve yerine başka bir kişiyi atamalıdır." Bu karar, Küçük Kurul üyeleri arasında ateşli tartışmalar doğurmuş ve oy çokluğu esasına göre kabul edilmişti. Ancak azınlıkta kalan üyeler, kararı şiddetle protesto etmişlerdi. Bu nedenle ve Tüm Rusya Çekası'nın karara kesin itirazı üzerine olay Büyük Kurul'a iletildi. Büyük Kurul olayı üç kez ele aldı. İlk kez 8 Kasım günü görüşüldü ve olayın açıklamasını ben yapıyordum.

Bu sorunun sonuçlandırılması, Vladimir İlyiç'in önemli bir ayrıntıyı, ilkesel önem düzeyine çıkarmada ve tartışma sürecinde temel sorunların karara bağlanmasına ulaşmada gösterdiği yeteneği açıkça ortaya koyuyor. Vladimir İlyiç bu davaya büyük bir ilgi gösterdi. Tüm Rusya Çekası'nın temsilcilerinden, Krilenko ve Unsliht'ten, Küçük Kurul'un kararının böylesine kararlılıkla protesto edilmesine yol açan nedenleri ayrıntılarıyla öğrendi. Toplantıya, Unsliht'in talebi üzerine Soruşturma Yargıcı Vassilyev de katılmıştı. Krilenko ve Unsliht, Çeka'nın bir soruşturma yargıcının görevden alınmasının Küçük Kurul'un etkinlik alanına girmediği ve bu soruna ilişkin kararın yasalara aykırı olduğu görüşünü savunuyorlardı. Vladimir İlyiç, bu açıklamaya sertlikle karşı çıktı. Saygınlığının bütün gücüyle, Küçük Kurul'un konumu itibarıyla, her kuruluştan rapor istemeye ve Halk Komiserleri Kurulu onayıyla her bir Halk Komiserliği'nin talimatını kaldırma ya da değiştirmeye yetkili olduğunu açıkladı. Bunun üzerine Krilenko ve Unsliht bir diğer hareket noktasını öne sürdüler: Bir soruşturma sürecinde soruşturma yargıcının değiştirilmesi, amaca uygun değildir. Fakat oldukça heye-

canlı geçen tartışma, kesin bir kararın alınmasına el vermedi. Halk Komiserleri Kurulu, Soruşturma Yargıcı Vassiliyev'in şimdilik görevinde kalmasına ve davanın görüşülmesinin bir sonraki toplantıya ertelenmesine karar verdi.

8 Kasım tarihli toplantı tutanaklarından bunlar anlaşılmaktadır. Düşülen "Şimdilik" kaydı, Vladimir İlyiç'in Küçük Kurul kararını bir sonraki toplantıda savunmak istemesine işaret ediyordu.

Dava, 10 Kasım günü yapılan Halk Komiserleri Kurulu toplantısında ikinci kez gündeme geldi. Vladimir İlyiç, bu toplantıda davanın bütün yönlerini aynı dikkatle dinledi, derinlemesine değerlendirmeye çalıştı ve "lehte" ve "alehte"yi tarttı.

Halk Komiserleri Kurulu'nun ikinci toplantısında soruşturma yargıcı ile ilgili önemsiz problemin, çeşitli devlet organlarının yetki alanlarının sınırlarına ilişkin genel bir sorun haline evrildiği, benim için artık elbette açıktı. Böylece kişisel görüşüm (soruşturma yargıcının görevinde kalması) oldukça sarsılmıştı.

Vladimir İlyiç, Hukuk İşleri Halk Komiserliği üyesi Svarassov'un "ifadesi"ni aldı. Halk Komiserliği'nin hukuk organlarıyla Çeka arasında sıkı bir ilişki kurmak üzere görevlendirilmiş olan Svarassov, Tüm Rusya Çekası çalışanlarına bağlıydı. Svarassov'un, çalışması hakkında yaptığı açıklamaların hiçbiri Vladimir İlyiç'i tatmin edemiyordu. Svarassov'dan, aşağıdaki sorularına sağlıklı, açık yanıtlar almaya çalışıyordu: Hukuk İşleri Halk Komiserliği'nin temsilcisi olarak ne zaman ve hangi durumlarda Tüm Rusya Çekası'nın şu ya da bu yasalara aykırı uygulamalarına itiraz etmiştir? İtiraz veya şikayetlerini kime yapmıştır? Bu tür yazılı itiraz ya da şikayetler yoktu. Svassarov, kişisel konumunun, soruşturma aygıtının şu ya da bu uygulamasına karşı çıkmaya el vermediğini söyledi. Ve Svassarov ağır bir eleştiri bombardımanına tutuldu. Ardından Kurski, Vladimir İlyiç'in değişik sorularına açıklamalar yapmak ve yanıtlar vermek zorunda kaldı. Lenin'in talebi üzerine Halk Komiserleri Kurulu, bir sonraki Salı günü Kurski'nin aşağıdaki maddeler

hakkında genel bir rapor vermesini kararlaştırdı: "1. Sovyet yasalarında, hem bütün mahkemelerde hem de Tüm Rusya Çekası'nda soruşturma aygıtının denetlenmesini düzenleyen, özellikle Tüm Rusya Çekası Başkanlığı'na bağlı Hukuk İşleri Halk Komiserliği temsilcilerinin önemi ve yasal durumları hakkında hangi normlar mevcuttur? 2. Bu normlar eksik midir ve değiştirilmeli midir? 3. Eğer değişikliğe ihtiyaç varsa, bir taslak sunulmalıdır."

Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun Soruşturma Yargıcı Vassiliyev'in görevinden alınmasına ilişkin kararının görüşülmesi ise, Halk Komiserleri Kurulu tarafından bir sonraki salı gününe ertelendi. Tartışmanın, tam katılımla gerçekleştirilmesi ve ek olarak Çeka'dan bir raportörün davet edilmesi öngörüldü. Bu toplantıda da Küçük Kurul'un, Vassiliyev'in görevden alınmasına yönelik önerisi oy çoğunluğunu elde edemedi. Kurumlar arası komisyonun kendi halk komiserliğine tabi olduğu için olayla doğrudan ilgili olan Beslenme İşleri Halk Komiseri Briyuhanov, toplantıya katılmadı.

Bu olayın Halk Komiserleri Kurulu'nda üçüncü kez görüşülmesine 15 Kasım tarihinde devam edildi. Aynı günün sabahında Halk Komiserleri Kurulu Sekreteri beni telefonla arayarak, Vladimir İlyiç'in, bu davanın tüm ayrıntılarını yeniden incelemek ve bu davanın bütünü hakkında detaylı bir rapor duymak istediğini bildirdi.

Halk Komiserleri Kurulu'nun söz konusu toplantısında, daha önceki toplantılara katılan Tüm Rusya Çekası'nın temsilcilerinin dışında bizzat Cerjinski de katıldı. Tartışma başlarken politbüro üyeleri Stalin ve Kamenev ve politbüro yedek üyesi Kalinin de hazır bulunuyordu. Dava, Halk Komiserleri Kurulu'nda büyük bir tutkuyla tartışıldı. Cerjinski özellikle aktifti. İki vekiline (Ulaşım İşleri Halk Komiserliği'nden Fomin ile İçişleri Halk Komiserliği'nden bana) oylamaya katılma olanağı tanımak istediği için Vladimir İlyiç'ten oylama sırasında toplantıyı terk etmek üzere izin istedi. Vladimir İlyiç, Halk Komiseri'nin toplan-

tı salonunda kalsa da oylamaya katılmak zorunda olmadığını açıkladı. Ve bu durumda elbette vekili oy kullanacaktı. Sorunun oylanması şu şekilde sonuçlandı: Halk Komiserleri Kurulu'ndan yedi üye, Küçük Kurul'un Soruşturma Yargıcı Vassiliyev'in görevden alınmasına ilişkin kararının kaldırılması yönünde oy kullandı. Altı üye ise kararın onaylanması yönünde oy kullandı.

Kurski'nin, Sovyet yasamasında soruşturma aygıtının denetlenmesine ilişkin var olan normların düzenlenmesine ilişkin raporundan sonra, Halk Komiserleri Kurulu Lenin'in, Tüm Rusya Çekası'nın hukuk organlarıyla ilişkilerini denetleyen, önce Kurski'nin, sonraları Cerjinski'nin başkanlığında bir komisyonun hayata geçirilmesine yönelik önerisini oybirliğiyle kabul etti.

26 Nisan 1921'de Halk Komiserleri Büyük Kurulu, Vladimir İlyiç'in katılımıyla, Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ndeki, kilisenin devletten ayrılmasıyla ilgili daire olarak bilinen Diyanet İşleri sorununu ele aldı.

Halk Komiserleri Kurulu şu kararı verdi: "Hukuk İşleri Halk Komiserliği'nde kilisenin devletten ayrılmasıyla ilgili bir daire oluşturulmalıdır." Aynı toplantıda Küçük Kurul, "Hukuk İşleri ve İçişleri Halk Komiserliği'nin kilisenin devletten ayrılması çalışmalarında çifte iş ve sürtüşmeler doğup doğmadığını araştırmak ve iki ay sonra (1 Temmuz) bu konuda Halk Komiserleri Kurulu'na rapor vermek"le görevlendirildi.

1922 sonlarında Halk Komiserleri Küçük Kurulu, Hukuk İşleri Halk Komiserliği'nin mevzuatını kontrol etti ve söz konusu dairenin dağıtılması gerektiği fikrine vardı. Küçük Kurul, başta eski kilisenin dağılması ve kilise çevrelerinde yeni gruplaşmaların (canlı kilise vb.) doğmaya başlamasıyla diyanet işlerinin denetlenmesi görevinin daha kapsamlı hale gelmesinden yola çıkarak bu fikre varmıştı. Kurul ayrıca, kilisenin halkın geri bilinçli kitleleri üzerindeki otoritesinin ve etkisinin dağılması sürecini hızlandırmak için, bu yeni akım ve gruplara kar-

şı azami mücadele olanaklarının sağlanması gerektiğini düşünüyordu. Halk Komiserleri Kurulu, Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ndeki Diyanet işlerini bu yeni görevlerin üstesinden gelecek yeterlikte görmüyordu.

Vladimir İlyiç'in hastalığı o sıralarda ağırlaşmıştı. Son günlerini, Halk Komiserleri Kurulu'nda çalışarak geçiriyordu.

Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun kararından hoşnut kalmayan Krassikov, Vladimir İlyiç'e, Fotiyeva üzerinden kişisel bir mektup yolladı. Anımsadığım kadarıyla 5 Aralık 1922'de –Vladimir İlyiç'in Halk Komiserleri Kurulu'nda çalıştığı son günlerdi– yanına çağırıldım. Halk Komiserleri Kurulu toplantı salonunda, kabul edilmeyi bekliyordum. Beş dakika geçmemişti ki çalışma odasının kapısı açıldı. Vladimir İlyiç üzerinde ev ceketiyle, son derece bitkin, soluk, hastalıklı bir yüzle içeri girerek bana doğru geldi, beni selamladı ve konuşmanın çalışma odasında değil de burada gerçekleşmesi nedeniyle (orada bir ziyaretçisi vardı) özür diledi. Ardından hemen konuya girdi.

Vladimir İlyiç, hem benim hem de Küçük Kurul üyelerinin, Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ndeki Diyanet işlerinin dağıtılmasına ilişkin kararın gerekçelerini açıklamamı istedi. Çok heyecanlı olduğumu iyi hatırlıyorum (Vladimir İlyiç'i detaylı bir rapor ya da ayrıntılarla oyalamak istemiyordum) ve Küçük Kurulun bu kararı almasının nedenlerini açıklamaya çalıştım. Kilisenin devletten ayrılması sürecinin tamamlanmış olarak görülmesi gerektiğini ve Krassikov'un dairesinin ana görevinin tam da bu olduğunu söyledim. Ve kilise konusunda saptanabilen yeni eğilimlerin ele alınması için başka, çok daha güçlü bir devlet örgütüne ihtiyaç olduğunu söyledim.

Vladimir İlyiç, sakin, kontrollü bir ses tonuyla beni ikna etmeye çalıştı. Küçük Kurul'un bütün üyelerine, devrimci maksimalizme bu derecede duyulan hayranlığın bazen devrimci minimalizmden daha zararlı olabileceğini iletmemi istedi (bunlar Lenin'in bire bir söylediklerıdir). Bu tür bir maksimalizmin, çoğu zaman devlet işlerindeki deneyimsizliğin ve tatsız gerçekler-

den kaçmanın bir sonucu olduğunu ortaya koydu. Kilise sorunlarıyla ilgili özel bir devlet organının kurulması önerisini, iyi niyetli, ama kesin ve kararlı bir şekilde reddetti ve küçük diyanet işleri organının yeterince kalifiye olduğunu ve bütün bu yıllar boyunca, daha fazla uzmanlaşmış bir organa ihtiyaç duyurmayacak kadar büyük deneyimler topladığını açıkladı.

Sonra Vladimir İlyiç alaycı bir gülümsemeyle, "kilisenin devletten ayrılma sürecinin tamamlanmış olduğuna dair sava gelince; kiliseyi devletten ayırdığımızı, ancak dini henüz insandan ayıramadığımızı da söyleyebiliriz" dedi.

Sonra Vladimir İlyiç bana –susmuş ve düşüncelere dalmıştım– "Bu konuda ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Halk Komiserleri Büyük Kurulu'nun bu akşam toplanacağını söyledim. Küçük Kurul üyeleriyle bu görüşmenin sonuçlarını görüştükten sonra bu toplantıda, Küçük Kurul'un kararının kaldırılması gerektiğini açıklayacağımı söyledim. Akşam, toplantı başında gündem oluşturulurken de bunu yaptım. Halk Komiserleri Kurulu tartışmadan aşağıdaki kararı kabul etti: "Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun 28 Kasım 1922 tarihli (Dosya No: 956, Madde 7) kararının kaldırılmasıyla Hukuk İşleri Halk Komiserliği'ndeki diyanet işleri dairesi varlığını sürdürecektir."

Politik önder ve hükümet başkanının olağanüstü sezgi yeteneği, büyük şeylere olduğu kadar küçük şeylere de yansıyordu. 1921 sonlarında Yeni Ekonomi Politikası'nın gelişmesi ve sağlamlaşması, istikrarlı bir para birimi bulmayı dayatan yeni bir durum doğurmuştu. Vladimir İlyiç'in inisiyatifiyle, bir bütçe disiplini getirmenin ilk denemeleri yapıldı. Kurumlar için uzun vadeli bütçe planları, ancak çok ender durumlarda ve o dönemlerdeki astronomik rakamlarla oluşturulabiliyor. Yüzeysel, aceleyle hazırlanmış bu planlar, banknotların bütün ihtiyaç sahipleri arasında paylaştırılmasına dayanıyordu. Çoğu ya da hemen hemen bütün kurumlar, az ya da çok gerçekçi bir yıllık bütçe planı hazırlayacak yeterlikte değildi ve bunu yapacak bilgiye de sa-

hip değillerdi. Bütçe planlaması, Vladimir İlyiç'in doğrudan direktifleri altında uygulamaya konuldu. Aynı zamanda aşırı şişirilmiş devlet aygıtında ısrarlı ve enerjik bir kısıtlamaya gidildi. Vladimir İlyiç, Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun bütçe disiplini ve personel azaltılması ile ilgili bütün kararlarının tutkulu bir savunucusuydu. Halk Komiserlerinin, Büyük Kurul toplantılarında elbirliği edip, Küçük Kurul'un bütçe ve planlama sorunlarıyla ilgili önerilerini reddettikleri olurdu. Bu tür durumları Vladimir İlyiç, "Halk Komiserleri Bloku" olarak nitelendirirdi ve her türlü araçla ve bütün gücüyle personel azaltılmasında ve bütçe planlarının hazırlanması konusunda katı ve ödün vermeyen bir çizginin izlenmesi zorunluluğunu savunuyordu. Halk Komiserleri Küçük Kurulu başkanını birkaç kez, Büyük Kurul'un söz konusu konular hakkında alınan bir karara, kamuoyu önünde parti MK'sına itiraz etmeye davet etti.

Vladimir İlyiç'in Halk Komiserleri'ni bütçe planları sorunuyla ne kadar büyük bir ciddiyetle karşı karşıya getirdiği, Halk Komiserleri Kurulu'nun onun talebi üzerine 5 Temmuz 1921'de bütün kurum ve kuruluşları, belirli bir süre içerisinde bütçe planlarını ve aylık ihtiyaç listelerini hazırlamak ve bu görevin yerine getirilmemesi halinde sorumluları üç günlük hapisle cezalandırmak ile yükümlendirmesi gerçeğinde görülebilir. Çoğu kurumlar belirlenen süreye uymadılar ve 12 Temmuz 1921'de Halk Komiserleri Kurulu, halk komiserlerinin, hükümetin belirlediği süreye uymayıp suç işlemiş sorumlu kişileri tutuklatmasına ilişkin kurul kararını nasıl yerine getirdikleriyle ilgili İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin bir raporunu dinledi. Sadece dört Halk Komiseri'nin bu kararı yerine getirdiği ortaya çıktı. Bu arada, İçişleri Halk Komiserliği'ndeki Maliye Dairesi yöneticisini üç günlük bir süre için tutuklattığımı hatırlıyorum. Diğer Halk Komiserleri, ısrarla bu önleme başvurmamakta direniyordu. Bu nedenle Halk Komiserleri Kurulu, 5 Temmuz tarihli kararını bir kez daha onaylayarak Avanessov'u söz konusu kararın uygulanmasının denetimini yürütmekle görevlendirdi.

Yeni Ekonomik Politika'nın hayata geçirilmesiyle ticaret canlanmaya başlamıştı. Yerel mal dolaşımının çerçevesi yavaş yavaş genişliyor ve ticaret giderek daha belirgin bir şekilde ülke geneline yayılmaya başlıyordu. Ticaretin gelişmesinin karşısındaki engel ve bariyerler, çıkarılan yasalarla ortadan kaldırılıyordu.

Mal dolaşımının gelişmesinin önündeki bir engel de, şehirden şehire yolculuk etmek için gerekli izin işlemleriydi. Bu işlemler, her bir yönetim merkezinde oldukça sıkı tutuluyor, karaborsacılıkla mücadeleye hizmet ediyor, ayrıca o dönemlerde kötü bir durumda olan ulaşımın zorlanmamasını amaçlıyordu.

Halk Komiserleri Büyük Kurulu, parasız mal ve yolcu taşınmasının ücretli hale getirilmesine geçişi belirleyen demiryolları tarifeleriyle ilgili yasayı kabul ettikten sonra, Küçük Kurul, özel nakliyatların ücretlendirilmesiyle ilgili bir kararname taslağını görüşürken, bu kararla yakından ilgili olan mal ve yolcu taşınmasına ilişkin geçiş izni işlemlerini denetledi.

Bu toplantıda zaman zaman şiddetli ve uzun tartışmalar yaşandı.

Halk Komiserleri Küçük Kurulu, yanlış anımsamıyorsam neredeyse oybirliğiyle, izin işlemlerinin kaldırılmasına karar verdi. İçişleri Halk Komiserliği adına Vladimirski, bu karara karşı çıktı.

Büyük Kurul'un 5 Temmuz'da yaptığı toplantıda Vladimir İlyiç, kararnamenin geçiş izni işlemlerinin kaldırılmasıyla ilgili bölümü büyük bir dikkatle takip etti ve kararı kuvvetle destekledi. Bunun üzerine kararın kesinlikle kaldırılmasını isteyen Vladimirski, söz almaktan vazgeçerek oylamada çekimser kaldı.

İki üç gün sonra Vladimirski ve ben, istasyonlardaki geçiş izni belgelerini hazırlayan gişeleri gezdik. Bunların önlerinde inanılmaz uzun kuyruklarda izin belgelerini bekleyerek geceleyen yolcular gördük. Yolcu ve demiryolu görevlileriyle konuşup sorunu açıklığa kavuşturduktan sonra Vladimirski bana, şimdi ge-

çiş izni işlemlerinin kaldırılmasının geciktirilmesini İçişleri Halk Komiserliği'nin bir hatası olarak gördüğünü söyledi.

Yasama pratiğinden bir diğer olayı hatırlıyorum. Küçük Kurul, Moskova Sovyeti temsilcilerinin katılımıyla "Konutların Yönetimi Üzerine" başlıklı düzenlemeyi kabul etti. Bu düzenleme, her zamanki gibi Vladimir İlyiç'in onayına sunuldu. Vladimir İlyiç bu düzenlemeyi kabul etmeyerek bir kez daha ele alınmak üzere, "bu yasanın gerekli olup olmadığı üzerinde düşünülsün" notuyla geri gönderdi.

Küçük Kurul sorunu inceledi ve eski kararını değiştirmedi. Ancak Vladimir İlyiç, "Konutların Yönetimi Üzerine" yasasını gerekli bulmadı ve yasayı çok keskin bir notla bir kez daha reddetti. Şimdi sorunun konutların yönetimiyle ilgili bir düzenleme yapmak olmadığını, evlerimizin berbat, sağlığa aykırı bir durumda olduğunu yazıyordu. İyi hatırlıyorum, Vladimir İlyiç'in şu cümlesi aklımda yer etmiş: "Evlerimiz iğrenç bir pislik içerisinde." Vladimir İlyiç, birkaç konut idarecisinin idari yolla tutuklanması ve bunun kamuoyuna ilan edilmesi talimatını verdi. Ayrıca, bu sorunla ilgilenebilecek bir ya da iki Küçük Kurul üyesinin belirlenmesini rica etti.

Lenin'in Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'ndaki sorunları karara bağlaması yöntemlerini karakterize eden bir başka unsur da dikkat çekicidir. Gündemler sayısız sorunla dolup taştığı için, doğal olarak şu ya da bu tartışmaya ilişkin sorunların yeterince ayrıntılı olarak incelenemediği olabiliyordu. Vladimir İlyiç'in şu ya da bu Halk Komiseri'ne, görüşünü Tüm Rusya MYK'sının onayına sunma olanağı tanıdığı oluyordu. Ender durumlarda, oylar eşit bölündüğü hallerde, karara bağlanmak üzere sorunun bir üst organa iletilmesini talep ediyordu. Böylesi durumlarda Vladimir İlyiç, Tüm Rusya MYK'sı başkanı ve sekreterine biçim ve üslup açısından kusursuz olan ayrı ayrı mektuplar yazardı. Bu mektuplarda ve notlar-

da, her bir tartışma tarafına görüşlerini savunmak üzere yirmi dakika tanınmasını rica ederdi. Buradaki yirmi sayısının altı daima iki üç kez çizili olurdu ki, bu, Vladimir İlyiç'in bu süreye büyük bir önem verdiği anlamına gelirdi. Kimi zaman bu mektuplarda sorunun özünü ortaya koyar ve Halk Komiserleri Kurulu'nun varılan karar hakkında bilgilendirilmesini rica ederdi.

Devlet aygıtının çalışmalarını durmadan iyileştirme çabasındaki Vladimir İlyiç, 1922 ortalarında yasama üst organlarının çalışmalarındaki anormal duruma dikkat çekti. Şöyle ki, Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'nun etrafı sayısız geçici ve daimi komisyonlarla çevrilmişti. Kimi yoldaşlar komisyonlardaki işlerle o kadar meşgul olmak durumunda kalıyordu ki normal bir çalışma düzeninden söz etmek mümkün değildi. Ancak yaşam, yöneticilerin zamanlarının verimli kullanılmasını ve kurumlardaki iş örgütlenmesinin baştan düzeltilmesini dayatıyordu. Ve Vladimir İlyiç, ise merkezi hükümet aygıtlarıyla başlamaya karar verdi. Bir mektupta, Aleksander Ziyurupa'dan, Halk Komiserleri Kurulu'ndaki bütün geçici ve daimi komisyonları kontrol etmesini istedi. Ziyurupa, kendine özgü azmi ve titizliğiyle bu konuya eğildi. Komisyonların denetiminden sorumlu, Avanessov, Gorbunov ve Leplevski'den oluşan özel bir komisyon kurdu. Var olan 120 komisyondan 104'ünün dağıtılması gerektiği ortaya çıktı. Vladimir İlyiç, yasama üst organlarının çalışmalarının düzeltilmesi, sadeleştirilmesi ve azaltılması açısından bu soruna öylesine büyük bir önem biçti ki, bu konu hakkında On Birinci Parti Kongresi'nde konuşmayı zorunlu gördü. Şöyle dedi: "Bu günlerde komisyonlar bir kontrolden geçirildi. Yüz yirmi Komisyon sayıldı. Peki bunların kaçının gerekli olduğu ortaya çıktı? On altı komisyon. Ve bu ilk kontrol değildir. Kendini işinden sorumlu hissetmek, Halk Komiserleri Kurulu'nda bir karar almak ve bu kararın hesabının verileceğinin bilincinde olmak yerine, komisyonların arkasına saklanılıyor. Komisyonlarda ise şeytan bile

yolunu bulamaz. Kimse kimin neden sorumlu olduğunu bilmiyor; her şey birbirine karışmış durumda ve sonuçta herkesin sorumlu olduğu bir karar alınıyor."

Halk Komiserleri Kurulu'ndaki birçok geçici ve daimi komisyon dağıtıldıktan sonra, Vladimir İlyiç'in teşviki üzerine Ziyurupa, Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'nun çalışmalarının nasıl yeniden düzenleneceği sorununu ortaya attı. Bu soruna ilgi duyan birkaç yöneticinin katılımıyla Halk Komiserleri Büyük ve Küçük Kurulu'nun toplantıları için yeni bir düzenleme hazırladı. Yasama için, Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'na bağlı Halk Komiserlikleri'nden gelen sorunların kabul edileceği ve hükümet oturumlarında görüşüleceği yöntemi benimsedi.

1921 yılında demiryolu taşımacılığına ücret zorunluluğunun getirilmesi, belediye hizmetlerinin ücretli hale getirilmesi, sanayide ekonomik muhasebenin uygulamaya konulması gibi önemli sorunlarda, Vladimir İlyiç'in yöneticiliğinin doğru bir ışığa konulması da önem taşıyor. Vladimir İlyiç'in savaş öncesi rublelerle ilk bütçe planının oluşturulmasındaki rolünü anlatmak özellikle yararlı olurdu. Dökümanlar gözden geçirildiğinde, Lenin'in, öngörüsüyle, sonraları 1924'te yeni bir para reformu çalışmalarını etkilediği açıkça ortaya çıkıyor. İstikrarlı Çervonez* para biriminin uygulamaya konulmasını ve dolayısıyla partinin ekonomik politikasında ulaşılan büyük başarıyı Vladimir İlyiç'in keskin zekâsı ve zamanında koyduğu inisiyatife borçluyuz.

Ancak partinin ve hükümetin NEP döneminde böylesine büyük önem taşıyan önlemlerinin anlatılması, şu anda ulaşamadığım orjinal dökümanlara sahip olmayı şart koşuyor.

* Çervonez, SSCB Merkez Bankası'nın 1922 sonlarında yürürlüğe soktuğu on ruble değerindeki banknottur.

Leonid Krassin

Vladimir İlyiç ve dış ticaret

Hastalığının Vladimir İlyiç'i devlet işlerinin fiili yönetimini, dış ticaretimizin henüz yeni yeni ayakları üzerinde durmaya başladığı bir dönemde devretmek zorunda bırakması hepimiz için büyük bir talihsizlikti. Gerçi, ithalatımız giderek büyük bir ticari nitelik kazandığı sırada hâlâ Halk Komiserleri Kurulu'nu yönetmeye devam ediyordu, ancak ihracatımızın doğması ve gelişmesi –ve ithalatımız, ihracatımızın gelişimine bağlıdır– Lenin'in artık devlet aygıtının çalışmalarını dikkatle takip etme olanağından yoksun olduğu döneme rastlıyor.

İlk zamanlarda Vladimir İlyiç, dış ticaretimize karşı ya da daha doğru bir ifadeyle, bu görevi pratik olarak başarabilme yeteneğimize karşı biraz kuşkucu bir yaklaşım içindeydi. Hammaddelerimizle yüklü buharlı gemilerin düzineler ve yüzler halinde yurtdışına gidecekleri, ihracatımızdaki gelişmelerin bize düzenli bir yabancı para akışı sağlayacağı ve yaklaşık beş yıl içinde sürekli bir ihraç fazlası, yani aktif bir ticaret bilançosu elde edeceğimize ilişkin planlarımı açıkladığımda Vladimir İlyiç, alışkanlıkla bir gözünü kısıyor, bana yan bakıyor ve ümitsiz bir el hareketi yapıyordu. Bu sırada kimi zaman o sevimli, unutulmaz "nasıl da ticaret adamı olmuşuz!" sözünü söylüyordu. Bu kuşku, bir Bolşevik onun karşısında pratik tecrübelerini yaymaya başladığında Vladimir İlyiç'in daima duyduğu, babacan bir alaycılık taşıyan şüpheye dayanmıyordu yanlızca, aynı zamanda nesnel dış koşulları değerlendirmesine de dayanıyordu.

Vladimir İlyiç, kapitalist dünyaya derin bir güvensizlik besliyor ve o taraftan her an zorlukların çıkarılmasını bekliyordu. Gerçi Sovyet Rusya'ya karşı ambargo resmi olarak İtilaf Devlet-

leri Üst Kurulu tarafından Ocak 1920'de kaldırılmıştı ama fiilen sürüyordu. Engelsiz bir dış ticaret olanağına karşı kuşkulu bir yaklaşım tamamıyla yerindeydi. Lenin'in güvensizliği öyle ileri gidiyordu ki, altınımız karşılığında yurtdışından mal alabileceğimizden kuşku duyuyordu. Bir gün bana şaka yollu şunu sordu: "Altınımızı yararlı ve gerekli mallar için harcayabilecek miyiz acaba? Geç kalmamaya dikkat edin!" Elbette Vladimir İlyiç'i sakinleştirdim ve söz konusu altın olduğunda asla geç kalmaktan korkmamıza gerek olmadığını söyledim. Daha çok, altın rezervimizi hızla tüketmememiz için acil önlemler almamız gerekiyordu. Vladimir İlyiç'in bu "altın kuşkusu" şüphesiz Halk Komiserleri Kurulu'nun bazı kararlarına yansıdı. Böylece, ticari görüşmeler yapmak üzere Mart 1920'de İngiltere'ye gittiğim sırada Halk Komiserleri Kurulu, Ulaşım İşleri Halk Komiserliği'ne lokomotifler ve başka tekerlekli malzeme alımında kullanılmak üzere 300 milyon altın ruble tahsis edilmesine ilişkin bir karar aldı. Sanırım bu talimat daha sonraları, İsveç'ten yüz lokomotiflik siparişi, binin üzerine çıkarabilmek için altın kredilerinin açılmasına hizmet etti.

Yurtdışında ilk alımlarımızda karşılaştığımız "altın" ambargosu, burjuva hükümetler ve bankaların bir anlaşması sonucu, hiçbir şirket ve bankanın altınımızı kabul etmemesinden oluşuyordu. Vladimir İlyiç'in dış ticaret konusunda duyduğu endişelerinde ne kadar haklı olduğunun en iyi kanıtıdır bu. Bu "altın" ambargosu, cumhuriyetimizi yaklaşık 45 milyon Ruble zarara soktu ve ancak İngiltere ile Mart 1921'de yaptığımız ticaret anlaşmasının imzalanmasıyla ortadan kalktı.

Dış ilişkilerimizin başlarında dış ticaretimizin önemi, ulaşım yapısını ve hammadde işleme sanayisinin ana kollarını hızla en zorunlu malzemeler, yedek parçalar ve aletlerle donatmakla sınırlıydı. Buna, iç savaş sırasında hasar görmüş istasyonlara telgraf cihazları, pompalama sistemleri, tel, çivi, balta, testere, eğe, alet çeliği, kayışlar vb. dahildi. Onaylanmasında Vladimir İlyiç'in büyük etkisinin olduğu temel direktif, sadece alet ve

üretim araçlarının satın alınmasından ve tüketim malları alımının en asgari düzeyle sınırlı tutulmasından oluşuyordu.

1921 yılında ülkeyi kırıp geçiren kuraklık, bunun Volga'da ve diğer bölgelerde yol açtığı açlık, söz konusu direktifin temelden değiştirilmesine yol açtı. 1921 yazında Londra'dan Moskova'ya dönüp Vladimir İlyiç'i görmeye gittiğimde onu telaş içinde buldum. Durmadan kızgın, harlı gökyüzüne bakıyor ve belli ki bir yağmur bulutunun belirmesini bekliyordu. Birkaç kez bana, "Yurtdışından tahıl alabilir miyiz? İtilaf devletleri, tahılın Rusya'ya getirilmesine engel olur mu?" diye sordu.

Tüm ithalat planımız altüst oldu ve İngiltere'ye döndüğümde büyük miktarda tahıl ve tohumluk tahıl alınam gerekti. Tabii bu, o sırada hemen hemen hiç ihracatımız olmadığı için altın stokumuzdan karşılandı. Vladimir İlyiç, yurtdışından yola çıkan neredeyse her buharlı gemiyi dikkatle izliyor ve bizi, açlık çeken bölgelere mümkün olduğunca çabuk yardım etmek için elimizden gelen her şeyi yapmamızı istediği telgraf ve not bombardımanına tutuyordu.

Burada dış ticaretimizin nasıl geliştiğini anlatmak yersiz olur. Mallarımızı ihraç etme olanağı ancak İngiltere ile imzalanan ticaret anlaşmasından ve mallarımız ile paramızın güvenilirliği ve dokunulmazlığına ilişkin bize belirli bir garanti sağlayan oradaki birkaç mahkeme sürecinden sonra doğdu. Ancak bundan sonra kereste, keten, kenevir, tütün ve petrol ürünleri ihraç etmemiz mümkün oldu. Şimdi karşımıza bütün gücüyle dış ticaret tekeli sorunu da çıkıyordu.

Geçmişte dış ticaret tekeli çok doğal bir şey olarak görülmüştü, çünkü "savaş komünizmi"nin doğal sonucuydu. Yeni Ekonomik Politika'ya geçiş, elbette tekel sorununu ortaya koymuştu, ancak daha ihracat söz konusu olmadığı için sadece yurtdışından alım yapanları ilgilendiren konular ele alınmıştı. Yabancı kapitalist devletler bize karşı düşmanca bir tutum sergilediğinden ve Dış Ticaret Halk Komiserliği, yabancı tüccarların Sovyet Rusya'ya serbest ithalat yapma talebi karşısındaki

tutumunu korumakta güçlük çekmediğinden, parti ve sovyet organlarının desteğini oldukça rahat kazanıyordu.

Durum, Rus hammaddelerini yurtdışına satmak olanağına kavuşur kavuşmaz büyük bir değişikliğe uğradı. Hemen hemen her kuruluş, sadece ekonomik organlar değil aynı zamanda ekonomiyle ilgisi olmayan birçok Halk Komiserliği keten, tütün ürünleri, domuz kılı ve diğer ihraç malları stoklarına sahipti. Özel ticaret yeniden canlandı ve Yeni Ekonomik Politika başlı başına, dış ticaret tekelini kırmaya çalışarak Dış Ticaret Halk Komiserliği'ne baskı yapmaya başladı. Ticaretin gelişmesinden duyulan genel sevinç, ticaretin her türlü araçla en kapsamlı gelişiminin sağlanması şiarıyla hareket eden bir tür Sovyet merkantilizminden oluşan tuhaf bir biçim almaya başladı. Ve bu sadece ülke içinde değil ülke dışında da böyleydi. NEP'in ve birçok devlet ve ekonomi organının pratik çıkarları, "teorik" dayanaklarını da bulmuştu. Ve buna paralel olarak yurtdışında, burjuva toplumun tüm çevrelerinin, hükümetlerden bankalara, orta ve küçük komisyonculara ve aracılarına kadar, dış ticaret tekeli karşıtlarının yer aldığı bir baskı odağı oluştu. Dış ticaret tekeli, batı Avrupa burjuvaları için Tüm Rusya Çekası ya da Devlet Politik İdaresi gibi bir "Bolşevizm canavarı"ydı. Dış ticaret tekeli, Sovyet basınında da ele alındı. Dış ticaret tekelinin kaldırılmasını ya da hiç olmazsa hafifletilmesini talep eden, serbest ticaret üzerine bir dizi makale yayınlandı. (Tartışmalarda en başta Buharin ve Sokolnikov, Dış ticaret tekeline karşı çıkıyorlardı. Lenin, bu bakış açısını "Dış ticaret tekeli üzerine" isimli, 13 Aralık 1922 tarihli mektubunda mahkum etti. Parti içinde de bu konu tartışıldı ve bütün bu hareket 1922 sonlarında etkili organların geçici kararlarında ifade buldu. Bu kararlar dış ticaret tekelinin öylesine zayıflatılmasını öngörüyordu ki, konuşmalarından birinde bunları, bir uçan balonda bir delik açılmasına benzetmeme neden olmuştu. Dış ticaret tekeli ortadan kaldırılmak istenmiyordu, ancak çeşitli

mallar için serbest çıkışın sağlanması ve belirli sınırların serbest bırakılması isteniyordu. Ancak bu, sonuçta tüm dış ticaret sistemimizin çöküşüne neden olacaktı; tıpkı bir uçan balona küçücük bir delik açılması sonucu yere düşmesi gibi.

Durum çok tehlikeliydi, neredeyse ümitsizdi ve böyle bir durumda Vladimir İlyiç'ten başka kime gidebilirdim?

Lenin, Ekim 1922 başlarından itibaren yeniden Halk Komiserleri Kurulu başkanlığına başlamıştı, ancak sürekli hastaydı. Yanına gittiğimde, dişinin apse yaptığını ve evinden dışarı çıkmadığını öğrendim. Ancak, en küçük meselelere dahi gösterdiği kendine özgü itinayla beni ertesi gün arayarak bir görüşme ayarladı. Ona bütün durumu ayrıntılarıyla açıkladığımda, ellerini çırpıp bana durumun gerçekten çok ciddi olduğuna dair hak verdi: "Harekete geçmek gerek." O andan sonra dış ticaret tekelinin kurtulduğundan emin oldum. Vladimir İlyiç soruna ilişkin bütün malzemeyi inceledi ve dış ticaret konusunda yeni rejim taraftarı olan bütün yoldaşlardan görüşlerini gerekçelendiren tezlerini yazmaları emrini verdi. Aynı görevi bana da verdi ve Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin tutumunu özel bir mektupla desteklemeye söz verdi.

Bu mektupta Vladimir İlyiç her zamanki gibi boğayı boynuzlarından tuttu: "Mesele Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin, NEP'çilerin çıkarına mı yoksa proleter devletin çıkarına mı çalışacağıdır. Bu öylesine temel bir sorun ki bu parti kongresinde görüşülebilir ve mutlaka görüşülmelidir." Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin çalışmasındaki yetersizliğe ilişkin noktayı Lenin bir alt sorun olarak sınıflandırdı; "Çünkü bu yetersizlik, bütün Halk Komiserlikleri'mizin çalışmalarındaki yetersizlikten ne az ne de fazladır. Komiserliklerin genel sosyal yapılarından kaynaklanan bu yetersizlik, eğitimin ve başlı başına genel düzeyin yükseltilmesi için yıllar sürecek ısrarlı bir çalışma yürütmemizi gerektiriyor."

Dış Ticaret Halk Komiserliği, ticari işler yapmak üzere, özellikle ihracata yönelik hammaddeleri satın almak üzere özel

sermayeye izin verilmesine karşı, dış ticaret tekelini savunarak mücadele etmişti. Bu yolla sömürücülerin en kötüsünün –dolar, pound ve İsveç Kronu'yla manipülasyon yapan komprador, spekülatör ve yurtdışı sermayesin ajanlarının– suni olarak ülkeye ithal edilmiş olacağı bakış açısında diretmişti. Serbest ticareti savunanlar, buna, yurtdışı sermayesine zaten imtiyazlar biçiminde izin verdiğimiz gerekçesiyle karşı çıkıyorlardı. Bir imtiyazlıya izin vermek mümkün oluyorsa, o halde neden aynı gerekçeyle bir komprador ve ihracatçıya da izin vermek mümkün olmasındı. Lenin bu görüşü şöyle çürüttü: "Sadece belirli bir toprak parçasını değil aynı zamanda belirli malların ticareti için özel bir izni de şart koştuğumuz imtiyaz anlaşmalarında buna benzer hiçbir olumsuzluk doğmuyor. Bunun da ötesinde, ki bu en önemlisi, imtiyaz tanınan şu ya da bu malın ticaretini kendi elimizde tutmamızdır."

Vladimir İlyiç, sınırımızın bunlardan çok, dış ticaret tekelimizin varlığı sayesinde işler halde olduğunu vurgulayarak gümrük ve sınır güvenliğinin önemi üzerine doğru bir değerlendirmede bulunuyordu. Serbest ticaret taraftarlarının, dış ticaret tekelini "ana bloke sistemi" olarak niteleme girişimlerine karşı Lenin şu yanıtı verdi: "'Ana bloke sistemi' ifadesi, Marx'ın zamanında 'serbest tüccarlar ağızı'* diye nitelendirerek yanıt verdiği ifadeler kategorisine girmektedir. Çünkü burada, son derece kaba serbest ticaretçi bir söylemden başka bir şey yoktur." Bir muhalifin dış ticaret tekelinin yerine, sıkı bir gümrük kontrolünün getirilmesi talebine ilişkin Vladimir İlyiç şunları yazmıştır: "... Bu onun en şaşırtıcı hatasıdır ama aynı zamanda da tümüyle teorik bir hatadır. Çünkü emperyalizm çağında, yoksul ile inanılmaz zengin ülkeler arasındaki korkunç fark karşısında hiçbir gümrük politikası etkili olamaz." Muhalif, "birkaç kez görüşlerini gümrük kontrolüne" dayandırırken, "herhangi bir

* Almanca metinde argoda ağız anlamına gelen Latince kökenli vulgaris kelimesi kullanılıyor. –çev.

zengin sanayi ülkesinin sözü edilen koşullar altında bu güvenlik kontrolünü yerle bir edebileceğini göremiyor. Bunun için, bizde gümrük primine bağlı mallara, Rusya'ya ihraç edilebilmeleri için bir çıkış primi belirlemesi yeterlidir. Her sanayi ülkesi bunu yapacak yeterince paraya sahiptir ve böyle bir önlem dolayısıyla her sanayi ülkesi sanayimizi mutlaka yerle bir edecektir."

Burada Lenin, gerçek bir düşünce derinliğiyle, hiçbir gümrük güvenlik kontrolünün, hiçbir gümrüğün, sanayimizi yabancı rekabete karşı koruyamayacağını ve ancak dış ticaret tekeliyle, yabancı rekabete rağmen sanayimizi yeniden canlandırabilme zeminine sahip olduğumuzu saptıyordu.

İşçi yoldaşlar, büyük öğretmenin bu sözlerini belleyin; onun, yeniden doğan sanayimizin, sadece dış ticaret tekelinin varlığının korunması yoluyla güvence altına alınabileceğine dair mirasına sahip çıkın.

"Bu yüzden Buharin'in gümrük politikasıyla ilgili tüm açıklamaları, Rus sanayisinin tamamıyla korunmasız kalması ve sadece basitçe örtülü serbest ticaret sistemine geçmesi anlamına geliyor," diye sürdürüyor Vladimir İlyiç. "Buna karşı bütün gücümüzle mücadele etmemiz gerekiyor, hem de parti kongresine kadar. Çünkü şimdi, emperyalizm çağında dış ticaret tekeli sistemi dışında hiçbir ciddi gümrük politikasından söz etmek mümkün değildir." Ve devam ediyor: "Buharin, pratikte, sanayi proletaryasına karşı spekülatörün, küçük burjuvanın ve köylülüğün üst tabakalarının savunulması bakış açısıyla hareket ediyor. Sanayi proletaryası, ülke, salt dış ticaret tekeli tarafından değil, herhangi bir şekilde gümrük politikası tarafından güvence altına alındığı koşullarda, kesinlikle sanayisini yeniden kurma ve Rusya'yı bir sanayi ülkesi haline getirme durumunda değildir. Himayeciliğin diğer her tür şekli, Rusya'nın bugünkü koşulları altında proletaryaya hiçbir yarar sağlamayan, tümüyle uydurma, kağıt üzerinde bir himayecilik olacaktır. Bu nedenle, proletarya ve sanayisi açısından bu mücadele son derece temel ve ilkesel bir önem taşımaktadır."

"Sınırların kısmen açılmasının, para birimini ciddi tehlikelere sokacağını eklemek istiyorum. Çünkü pratik olarak Almanya'nın durumuna düşeceğiz. Ki bu, beraberinde, en ufak denetleme şansımız olmaksızın, küçük burjuva unsurların ve Mülteci Rusya'dan her türlü ajanın sızması gibi ciddi bir tehlike doğuracaktır."

Dış ticaret tekeli savunucularına karşı yöneltilen, güçlenmiş bir mal dolaşımının iç pazar üzerindeki büyük önemini kavramamak suçlamasını Lenin, karma toplumlara dikkat çekerek çürüttü. "Çünkü bu karma toplumlar, Rus sanayimizin gümrük kontrolünde olduğu gibi uydurma değil, gerçek bir korunmasının sağlanmasıyla mal dolaşımının güçlenmesinden başkaca bir amaç gütmüyor... Karma toplumlar sistemi, Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin kötü sistemini gerçekten düzeltebilecek tek sistemdir. Çünkü bu sistemde, bizim yanımızda yabancı ve Rus tüccar da çalışacaktır. Böyle koşullar altında dahi bir şeyler öğrenmeyi, öğrenebilmeyi ve bu sırada öğrenimi bitirmeyi beceremezsek, halkımız ümitsiz bir vaka, bir aptallar halkı olacaktır."

Tüm bunları Vladimir İlyiç, 13 Aralık 1922'de dikte etti.

Onun tavır koyması, dış ticaret tekeli sorununa kesin ve karşı konulmaz bir nokta koydu. Lenin'in isabetli gerekçeleri, bir süre bu sorun konusunda kararsız kalan yoldaşları da ikna etti. Gerçi On İkinci Parti Kongresinde artık bizzat konu hakkında konuşamamasına rağmen, dış ticaret tekeline dair hiçkimsede herhangi bir kuşku kalmamıştı ve parti kongresinde alınan kararla, dış ekonomi, politikamızın bu önemli ilkesi, kesinliğe kavuşturduldu.

Vassili Sokolov

Halkların kardeşliği

Kremlin, 1920. Güneşli bir yaz sabahı. Halk Komiserleri Kurulu'nun toplantı salonunun yanında küçük bir oda. Bugün burada bir komisyon toplanıyor. 1919 yılında özerk bir devlet olarak şekillenen Kazakistan'ın sınırlarının saptanmasının görüşülmesi gündemde. Yeni devlet, kesin sınırlarını çizmek istiyor. Karmaşık ve nazik bir sorun. Buna duvardaki harita da işaret ediyor. Bozkırdaki göçebe kamplarının tam ortasında ekonomik olarak yararlanılan topraklar işaretlenmiş. Rus Kazakları ve göçmenler buraya, eski Kazak bölgelerine yerleşmişler ve verimli hale getirmişlerdi.

Bugünkü görüşme, şu tarihsel karmaşık sorunu çözecekti: Bu toprakları hangi devlet sınırları kapsamalıdır? –Bugün orada yerleşik Rus halkına bakılarak– Sibirya'ya dahil olmaya devam mı edecek, yoksa Kazakistan'a mı bağlanacak?

Çetin tartışmalar bekleniyor. Sibirya Devrim Komitesi, İrtiş bölgesinin ve göçmenlerin topraklarının yeni cumhuriyete devredilmesine karşı. Merkez'in Sibirya Devrim Komitesi'ndeki temsilcisi ise, bu bölgelerin Sibirya'dan ayrılmasını savunuyor.

Bu ayrı görüşler daha dün, hazırlık komitesinde karşı karşıya gelmiş ama çözümsüz kalmış ve sorun bugüne ertelenmişti. Kesin karar bugün verilecek.

Oda daha bomboş. Yelkovan, belirlenen saate daha otuz dakika kaldığını gösteriyor. Odada bir tek kişi var: Yapılacak toplantının başkanı, Lenin. Her zaman böyledir, başkalarını bekletmez.

Şaşırıyoruz. Dünyanın en büyük devletinin en yetkili temsilcisi, bürosunun sıradan bir çalışanı gibi orada bekliyor, bir komisyon topluyor!

Toplantıya ilk gelenleri şu sözlerle karşılıyor: "Buyrun yoldaş! Gelin, oturun!"

Evine gelen konukları karşılayan bir evsahibinin samimiyeti ve sadeliğiyle davet ediyor.

Kendisi oturmuyor, ağır adımlarla bir aşağı bir yukarı yürüyor; masadan haritaya, oradan kapıya. Tıknaz bir vücut, yıpranmış bir ceket. Araştıran, dikkatli, içe işleyen bakışı ve samimi, yürekten konuşması büro havasına bir nebze resmiyet dışılık, huzur ve rahatlık kazandırıyor.

"Sibirya'dan? Yolculuk nasıldı? Kaldığınız yer iyi mi? Oturun lütfen, diğerleri birazdan gelir."

Lenin'in konuşma tarzı hızlı. Buna rağmen kelimeleri açık ve net tellafuz ediyor. Jest ve mimikleri de öyle, sert değil ama kesin ve hızlı, hiç telaşsız. Her hareketinde irade ve azim var.

Hafif çatlattığı "r"leri tiz tonları yumuşatıyor... Bu, Lenin'in sözlerindeki sertliği de törpülüyor:

"Planımıza karşısınız. Siz bu iyi halkı neden kırmak istiyorsunuz?"

Lenin'de "siz" kelimesi bana, Sibiryalı'ya* yönelik kişisel bir hitap şekli olarak kulağa çalınmıyor, açıkça beni gönderenleri ve temsil ettiklerimi de kastediyor. Ve Sibiryalı kavrıyor. Bu onu hemen kendi ilkesel tutumundan koparıyor. Objektif bir gözlemci haline geliyor ve şimdi tutumu artık kişisel olmayan, toplum çıkarına olan bağımsız bir anlam ve öncekinden farklı bir içerik kazanıyor. Kendisi için de bu tutum bir görüşe daha açık hale geliyor. Üstelik Lenin'in gösterdiği yeni, alışılmadık bir açıdan.

Tıknaz, sakallı, eski bir Sibirya sürgünü olan Sibiryalı şaşkın ve sevinçli. Toplantının Lenin'in başkanlığında gerçekleşeceğini biliyordu. Ne var ki onu burada, bütün katılımcılardan önce bulmayı beklememişti. Lenin, onun tutumunu nereden biliyordu? Öylesine yoldaşça bir sadelikle bahsediyor ki...

Sibiryalı, evinden buraya, Sibirya topraklarının bütünlüğü-

* *Sibiryalı:* Sokolov, anılarını üçüncü şahıs olarak anlatabilmek için "Sibiryalı" ismini kullanıyor.

nü kesinlikle korumak göreviyle gönderilmişti. Bu yüzden hemen kavgaya hazırlandı: "Kırmak değil... ama biz, Kazaklar ile Sibirya Kazakları arasında şiddetli bir ulusal düşmanlığın doğabileceği uyarısında bulunmak istiyoruz."

"Bu yüzden mi aranızdaki şoven engelleri daha da artırmak istiyorsunuz?" diye canlanıyor Lenin. "Ama tam da bu, şiddetli ulusal bir düşmanlığın kaynağıdır! Sizce de öyle değil mi?"

Lenin duraksıyor ve birden Sibiryalı'ya dönüyor. Dik, içe işleyen ve aynı zamanda alaycı bakışı, samimi, candan gülümseyişiyle yumuşuyor. Fotoğraflarda rastlanmayan, bu çok yeni, candan bakış Sibiryalı'yı şaşırtıyor. Hemen yanıt bulamıyor. Soru kendisine yeniden, farklı bir yönden bu kez Omsk'tan değil, Moskova'dan yöneltiliyor; polemik içermiyor, biçimsel değil, canlı. Ancak Sibiryalı, görevlendirildiği bakış açısında diretiyor.

"Tarihsel toprak kavgası" diye formüle etmeye çalışıyor "şu tahmini..."

"Ne büyük saçmalık! Sorunu tersine çevirin, ortaya Sibirya'nın büyük devlet azmi içinde olduğu çıkacaktır. Bu çok daha tehlikelidir!"

Lenin, Sibiryalı'ya neşeyle gözlerini kırparak bakıyor, sanki "Ne o dostum, bunu fark edemedin mi?" demek istiyor.

Ses tonu ve gülümseyişi aynı: Neşeli ve samimi. Ancak kelimeleri ciddi ve kesin. Bu kesinlik, yanıttan da aynı kesinliği talep ediyor. Sibiryalı'nın hazırladığı savunma şemasını da kırıyor ve onu meseleye farklı bir şekilde yaklaşmaya zorluyor.

Lenin, Sibiryalı'nın düşüncelerini okuyor adeta, onun düştüğü iççelişkiyi görüyor. Ona iyilik ve samimiyetle, "bu soruna Sibirya'nın dağlarının tepesinden bakmamak gerek... Aynı şekilde Büyük İvan'ın çan kulesinden de. Ama belki Himalayalardan?" diyerek gülümsedi Lenin. "Elbette İngiliz gözlüğüyle de değil!"

Hindistan'daki iki yüz yıllık İngiliz hegemonyasını ima eden bu İngiliz gözlüğü, Sibiryalı'ya, şimdiden yerle bir olan görüşündeki bir başka yeni eksikliği gösterdi. Gerekli yanıtı hemen bulamıyor.

Oda giderek doluyor. Katılımcılar birbiri ardına toplantıya geliyor. Başkanın alışkanlığını biliyorlar ve zamanında geliyorlar. Her zamankinden daha ciddi ve disiplinliler. Hızla yerlerini alıp alçak sesle sohbet ediyorlar.

Toplantı bileşimi, dünkünden çok farklı değil: Halk Komiserliklerinin ve yerel organların temsilcileri. Sadece başkan ilk kez katılıyor. Ve burası başka bir oda, daha küçük ve sade.

Lenin, herkesi aynı özenle selamlıyor. Herkesi içten bir selamla karşılıyor, gülümsüyor ve dikkatli bir bakışla süzüyor. Birçoğuyla, Sibiryalı'yla olduğu gibi, bugünkü sorun hakkında iki üç kısa cümle değiş tokuş ediyor; kendini ya da onları kontrol etmek ister gibi.

Sözleri çoğu zaman beklenmedik ve alışılmadık; sözleri basit, ama sıradan değil. Özgün bağıntıları, konuşmalarındaki melodi, genelde olduğundan daha farklı bir içerik ortaya koyuyor.

İşte kimin içeri girdiğini hemen fark etti: Genç, gür siyah saçlı, yuvarlak gözlüklü bir adam. Kendine güvenen adımlarla içeri giriyor, karşıya bakıyor ve ötekileri fark etmiyor. Sibiryalı onu tanıyor: En önemli karşıtı Kantarov. En "sol" duruşu temsil ediyor.

Lenin, bir an için ona keyifle bakıyor gibi, bıyık altından gülümsüyor. Sonra ona şu soruyla deyim yerindeyse cepheden saldırıyor:

"Bugün İrtiş'e karşı tutumunuz nedir?"

Kantarov, Kazak değil. Ancak Kazakistan'dan bütün Rus göçmenlerin zorla göç ettirilmesi planıyla ünlü. Yanıt vermekte gecikmiyor:

"İrtiş? Tabii ki tarihi Kazak topraklarını kurtarmak ve Kazakların mülkiyetine vermek."

"Ya göçmenler? Rus Kazakları?"

"Altay'a; orada yeterince toprak var!"

"... ki o topraklar da tarihi olarak başka uluslara ait", diye sözünü kesiyor Lenin. İğnelemesini saklamıyor ve gözlerinden alay fışkırıyor.

Masada oturanlar ilgiyle dinliyor. Kantarov, hiç etkilenmiyor:

"Tarihsel adaletin" diye ısrar ediyor "yerine getirilmesi gerek!"

"Adalet bir hayaldir", diyor Lenin. "Oysa gerçekte bu, kitleler üzerinde yeni bir zor uygulamaktır; sizce de öyle değil mi?"

Başkanın bu tür konuşmaları anlaşılan kimseyi kırmıyor, kimseyi mahcup duruma düşürmüyor. Tersine insanlar, aktif olarak hayata geçirmek zorunda oldukları meseleye hemen dahil ediliyor ve bu sırada kafalarında bir hüküm oluşturma hakkına sahip oluyorlar. Ancak şimdi bu mesele, önceden hiç görmedikleri ya da önemsemedikleri diğer tarafını aynı ölçüde gösteriyor. Daha açık oluyorlar ve birbirlerine yaklaşıyorlar; resmi bir toplantıya değil, arkadaşça bir sohbet için bir araya gelmişler gibi.

Herhalde Lenin komisyonlarda doğrudan yönetimi sadece olağanüstü durumlarda değil, sıkça ele alıyor. Ve herhalde onun katıldığı komisyonlar, genelde olduğundan daha kalabalık toplanıyor. Ancak yine de bu toplantılarda, bu artık kesinlik kazanmış olmalı ki, daha az karmaşa, daha büyük bir düzen ve daha fazla nesnellik yaşanıyor. Meselenin kendisi ve hatta üstesinden gelindiği süre eşit oranda yoğunlaştırılıyor.

Bir Kazak kapıdan kafasını sokuyor, sonra dikkatle yan yan adımlarla odaya giriyor. Artık genç sayılamayacak yaşta, esmer, geniş elmacık kemikli, çiçek bozuğu yüzünde küçük dikkatli gözleri var. Avrupa kesimi elbisesinden, göçebe geleneklerinden uzaklaştığı anlaşılıyor. Onun peşinden aynı şekilde temkinli ama kendine güvenli bir başka Kazak, ulusal giysisi ve tilki kürkü kalpağıyla içeri giriyor.

Lenin onları canlılıkla selamlıyor:

"Nihayet geldiler işte, günün başkahramanları! Merhaba! Başlangıç için lütfen bize şunu söyleyin: Hangisi daha kötü: Kazakların sizin üstünüzde olması mı, yoksa sizlerin Kazaklar üstünde olmanız mı?"

Galim Taşibayev, kürk şapkasına davranıyor, toplantıyı süzüyor ve çaresizlikle omuzlarını kaldırıyor. Ancak Lenin'e bak-

tıktan sonra bütün yüzüne bir gülümseme yayılarak şöyle diyor:

"Bilmiyorum... İkisi de kötü! Şöyle düşünüyorum: Niye üstünde, niye altında? Birlikte olmalı!"

Lenin, memnuniyetle gülüyor. Bakışlarıyla Sibiryalı'yı arıyor ve sonra Kantarov'a bakıyor. Gözleri, içinden gelen neşeli kahkahayla parlıyor.

"Ve öğrenmek gerek değil mi? Yönetmeyi öğrenmek... ve dostlarla iyi geçinmeyi!"

Saatine bakıyor, artık başkan olarak...

"Sanırım şimdi herkes burada. Başlayalım yoldaşlar!"

Daha sandalyeler yerleşiyor. Çantaların kilitleri her zamanki gibi kapanıyor. Düşük sesle yürütülen konuşmalar diniyor. Kimse Kantarov ile Sibiryalı'nın bakışmasını fark etmiyor. Daha dün, görev bilinciyle kavga etmişlerdi. Şimdi bakışlarıyla soruyorlar: Ee, bugün durum nasıl?...

"Kim konuşuyor?" diye açıyor toplantıyı başkan. "Sergo Yoldaş... Buyrun! En kısa şekliyle, hemen öze gelin."

Lenin'in saati, yeleğinin cebinden masaya yer değiştiriyor: Her dakikanın titizlikle hesaplandığı illegal toplantılardan kalma eski bir alışkanlık.

Yabancılar dışındaki herkes Lenin'in bu "en kısa şekliyle" uyarısını iyi biliyor. Bunun anlamı tartışmada kesinlikle acelecilik ve telaş değil, tersine toplantının, olabilecek en hızlı şekilde sonuca varmasını sağlamak. Yoğun bir dikkat ve kesin düşünce çağrısını içeriyor. Şu öğüt kastediliyor: Gereksiz süslemelerle konuyu dağıtmayın!

Sibiryalı, aynı görüşü paylaşan yoldaşı Kazak Gamidov'un yanına oturuyor. Buraya aynı görevle birlikte gelmişlerdi: İrtiş bölgesinin Sibirya'dan ayrılmasına engel olmak. Toplantılardan çok Sibirya enginliklerine alışık, konuşmayı pek sevmeyen Gamidov, kendini ezik hissediyordu. Moskova'ya geldiği ilk günlerdeki kavgacı ruh hali azalmıştı. Sibiryalı onda dünden beri İrtiş bölgesi sorununda dahi güvensizlik ve yalpalamalar hissetmişti. Şimdi Gamidov, Lenin'e özel bir dikkatle bakıyor.

Konuşmacı sözü uzatmıyor. Herkesin tarihi yeterince bildiğinin farkında. Çarlık hükümeti, soylulara ait toprakları elinde tutmaya çalışmış, güçsüz ulusların elinden topraklarını almış ve toprak işgalini meşrulaştırmıştı. Bu topraklara Rusya'dan binlerce köylü göç etmişti. Diğer küçük halklar gibi Kazaklar da şiddetin baskısıyla bir araya sıkıştırılmış halde yaşamak ve sabretmek zorunda kalmışlardı. Protestoları sık sık ayaklanmalara dönüşmüş ve vahşice bastırılmıştı.

Daha dört sene önce Kazakların son ayaklanması bastırılmıştı. Yüzlerce ayaklanmacı idam edilmiş ya da zorunlu işçiliğe mahkum edilmişti...

"Kazakların çarlığa karşı nefreti", diyor konuşmacı, "çarcı satraplar* tarafından Rus yerleşimcilere, köylülere ve Kazaklara yöneltildi. Ulusal düşmanlık, ezenlerin maskesi ve halkın öfkesinin paratoneri haline getirildi."

Bir başka konuşmacı ayağa kalkıyor; Uluslar Sorunu Halk Komiserliği'nin temsilcisi.

"Görevimiz, dayanışmayı ve değişik halklar arasında karşılıklı dostluğu öğretmektir." dedi. "Bugüne kadar ezilmiş ulusların devlet özerkliği, halkların kardeşliğinin en güvenilir önkoşuludur..."

Haritaya gidiyor ve kısaca yeni Kazakistan Sovyet Cumhuriyeti'nin toprak örgütlenmesine ilişkin pratik programını açıklıyor: Rus Kazakları ve göçmenler tarafından işgal edilmiş eski Kazak toprakları yine bunlara bırakılacak, ancak Kazakistan sınırlarına dahil edilecekti. Kazakistan'a ayrıca, en yakınlardaki, Rus ve diğer halkların yaşadığı şehirler, sanayi bölgeleri, deney istasyonları, hayvan yetiştirme çiftlikleri ve Sovhozlar** gibi idari ve kültürel-ekonomik örgütlenmelere sahip devlet arazileri katılacaktı...

"Cumhuriyetin dış sınırları" diye açıklıyor konuşmacı, "içerideki ulusal sınırları yıktığı gibi, aşiretler arasındaki güvensiz-

*_Satrap:_ Farsça tarih terimi. Perslerde il yöneticisi, vali. –çev.
** _Sovhoz:_ Devlet üretim çiftlikleri. –çev.

liği ve düşmanlığı da yıkacak. Değişik kökenlerden gelen halk, fiili olarak tek ve aynı devlet yapısı içinde aynı hukuki konuma sahip olacak. Yeni, bağımsız politik ilişkiler, insanların yaşamını ve bilincini hızla dönüştürecek."

Bitirdi. Başkan ona bakarak, "Bitti mi? Kim ekleme yapmak istiyor? Buyrun, en kısa şekliyle." diye soruyor.

Konuşmacılar, başkanın uyarısına uyuyorlar. Uzun uzun giriş yapmadan, süslemelere kaçmadan, lüzumsuz mimiklere yer vermeden konuşuyorlar: Kısa, sade, tekrarlama yapmaksızın. Herkes sadece diğerlerinin henüz söylemediği şeyleri söylüyor.

Başkan masanın üzerine eğilmiş, sadece arada sırada başını kaldırıp bakıyor. Elinin altındaki kağıt parçasına bir şeyler yazıyor. Buna rağmen toplantıyı özenle yönetiyor. Yönetiyor ve yönlendiriyor. Söylenen her sözcüğü algılıyor, tartıyor, ölçülü ve hassasiyetle yanıt veriyor...

"İzin verirseniz!" Kantarov bir eliyle sık saçlarını düzeltiyor; kararlılığın ve tutuk heyecanının göstergesi.

Başkan bir an için başını kaldırıp ona bakıyor:

"Buyrun, söz sizin."

Herkes kulak kabartıyor.

"Yine de dikkatinizi, konuşmada sözü edilen tarihsel haksızlığa karşı yapılan temelsiz oportünizme çekmem gerekiyor", diye ağır ve vakurlu bir sesle başlıyor konuşmacı.

Başkan, zamire vurgu yaparak "Siz ne öneriyorsunuz?" diye soruyor söz arasında başını kaldırmadan.

"Bunu sırası gelince söyleyeceğim."

"Lütfen devam edin!" Başkan Sibiryalı'nın önüne bir kağıt parçası uzatıyor:

"Göçmenlerin Kazaklar üzerindeki etkisi (kült.-ekon.) hakkında ne biliyorsunuz... Bunları söyleyin!"

Daha Sibiryalı notun içeriğini kavrayıp üzerinde düşünme fırsatı bulmadan Kantarov, çıkardığı sonucu yumaşatmıştı bile. Bu sonucu Sibiryalı önceden bilmesine rağmen –göçle gelmiş yerleşimciler Kazakistan'dan Sibirya topraklarına göç ettirile-

cekti– nasıl ifade edildiğine dikkat ediyor. Şimdi karşı çıkması gerekiyor, ama aksilik işte, hareket noktasını kaçırmıştı.

"Başka kim konuşacak? Ekonomik biçimlerin ortak faaliyetlerinden bir şeyler duysak iyi olur. Şimdi kim kimden öğreniyor?"

Başkanın bakışları yine kağıt ve kaleminin üzerinde. Ancak Sibiryalı, bu kışkırtmanın kendisini hedeflediğini hissediyor.

Toplantının bütün katılımcıları gibi o da burada uzun söze yer olmadığını kavramıştı. Daha ağzından çıkmamış, önceden hazırladığı değerlendirmeler eriyip gitti, gereksiz hale geldi. Henüz evindeyken çürütülemez sandığı düşünceleri, şimdi kırık bir daldaki yapraklar gibi solgun ve sönük geliyordu... Ancak şimdi bunları düşünmenin sırası değil: Lenin bir yanıt bekliyor...

"Rus yerleşimcilerinin yaşadığı bölgelerde göçebe ekonomisi" diye yanıt veriyor Sibiryalı, "daha büyük bir hızla yerleşik hale geliyor ve tarıma geçiş yaşanıyor. Köy yerleşimleri ne kadar erken doğduysa, tarımla uğraşan Kazaklar da oraya o kadar büyük bir yoğunlukla yerleşiyorlar. Ve Kazak yurtlarındaki* kültürel talepler bir o kadar artıyor."

"Peki köylüler arasında Kazak tarım işçiliği büyüyor mu?" diye kurcalıyor Başkan hızla ve iğneleyerek.

"Tarım işçiliği ve Kazakların, Kulaklar ve tüccarlar tarafından diğer sömürü biçimleri", diyor Sibiryalı yanıt vermede gecikmeyerek, "aynı oranda artıyor."

"İlginç bir itiraf", diye gülümsüyor onaylayarak Lenin. "Size kişisel bir soru daha," deyip Sibiryalı'ya dönüyor: "Bu bölgelerin Rus topraklarına (diyelim Sibirya'ya) katılması bu sömürüyü geliştirip güçlendirmez mi?"

Sibiryalı, "Kuşkusuz", diyor. "Bu politik temellerini güçlendirir!" (Aynı sırada "Bunu daha önce niye anlayamadın?" diye kendini azarlıyor Sibiryalı)

"Bunlar ortaya konulmalıydı!" Başkan, hissedilir bir iyi niyetli gülümsemeyle Sibiryalı'ya bakıyor.

**Yurt:* Türkçe; Orta Asya göçebelerinin yuvarlak keçe çadırı. –çev.

Sibiryalı ancak şimdi, farkına varmadan Başkana açık verdiğini kavrıyor. İrtiş toprakları için dün giriştiği kavgalar birden kendisine ne kadar geri ve gereksiz göründüğüne şaşırmadı bile. Bunları Sibirya çıkarına savunmak bundan böyle tümüyle haksız olacaktır.

Ancak bu acı düşünceler burada kimseyi meşgul etmiyor. Toplantı bundan bağımsız olarak aksamadan sürüyor. Başkan tartışmanın önüne geçmiyor. Kurulan Kazakistan'ın çıkarlarını temsil eden Galim Taşibayev sözü alıyor.

Sibiryalı'ya doğru başını sallayarak "yoldaş doğru söyledi" dedi. "Kazaklar, Rus tüccarlarından çok çekiyorlar... Ve bizim Beylerimiz de onlardan daha iyi değil. Beyler yoksul Kazakları daha büyük bir baskı altına alıyorlar. Halk çok yoksul. Hayvanlar, yemsiz ve açlıktan kırılıyor. Ekmek bulmak zor. Toprağı kendi ekmeli ve hayvanları kışın beslemeli. Ve öğrenmek gerek, Rus köylülerini örnek almalı..."

Söylemek istediklerinin anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek ister gibi bakışlarını toplantıdakiler arasında dolaştırıyor.

"Konuşmacının söyledikleri çok doğru: İrtiş olmadan olmaz! Ve emekçi Kazakların ve Rus köylülerinin Sibirya'ya gitmelerini doğru bulmuyoruz..."

Uygun sözler arayarak susuyor. Yüzünde bir gerginlik okunuyor. Bu, bir konuşmacı bağlantıyı birden kaçırıp heyecandan bulamadığında olabiliyor.

Başkan içtenlik ve nezaketle toparlamasına yardımcı oluyor.

"Demek ekonomiyi öğrenmek için İrtiş'e ihtiyacınız var?"

"Evet, kesinlikle" diyerek bu araya girmiş sözü sevinçle kapıyor. "Kışın birçok hayvan açlıktan ölüyor. Kazaklar saman yapıyor, onlardan öğrenmek gerek!"

"Ve öğretmenleri, kötü de olsalar, göç ettirmek istemiyorsunuz?" diye cesaretlendirdi onu başkan.

"Niye göç ettirmek?" diye canlandı Galim. "Göç ettirmeye gerek yok. Gerekli olan yaşamaları. Kazaklar onlardan çok yararlanabilir!"

"İşte böyle, ne kadar güzel", diyor Lenin.

Galim güvenini geri kazanıyor ve gerekli sözleri de bulabiliyor. Lenin ve bütün diğer yoldaşların onu büyük bir dikkatle dinlediklerini görüyor ve hissediyor. Ve içtenlikle gülümseyen Lenin, ona doğru başını sallayarak bir el hareketiyle Galim'e meselenin esas noktasını yakaladığını ve artık oyalanmaya gerek kalmadığını hissettiriyor.

Başkanın, Galim Taşibayev'e yaptığı bu sözsüz çağrı Sibiryalı'ya ve Kantarov'a bir azar gibi geliyor. Belki de gerçekten deneyimsiz Kazak konuşmacısından çok kendilerine yöneltilmiştir.

Sibiryalı, Gamidov'a döndü.

"Ee, kavgayı sürdürüyor muyuz yoksa uzlaşıyor muyuz?"

"Bilmiyorum..." diye kararsız kalıyor Gamidov. "Gerçekten de şehirleri, fabrikaları, okulları yok. Göçebe konak yerlerine dağılmış durumdalar. Oralara sıkıştırılmışlar... Onlara yardım etmek gerek!"

"Kısacası, İrtiş bölgesi talebimizden vazgeçiyoruz?"

"Evet, öyle düşünüyorum."

Suskunlukla Sibirya'dan aldıkları görevi yerine getirmemekte anlaşıyorlar. Ve yürekleri, üzerinden bir kaya parçası düşmüşçesine hafifliyor. İkisine de, Lenin ilk andan itibaren Sibirya'nın tutumunun ne kadar haksız ve suni olduğunu biliyormuş gibi geldi. Elbette Sibiryalı delegelerin ideolojik dürüstlüklerinden bir an dahi şüphe etmemişti. Onlara güvenmişti. Doğru sonuçlara varmaya kapalı olmadıklarına güveni vardı.

Ve şimdi bu güveni, sırf görevi biçimsel olarak yerine getirmek için boşa çıkarmaya hakları var mıydı?!

Tartışma bitti. Karar herkes için açık.

Başkan, son ana kadar yönetmeliğe uyuyor, toplantıyı yönetiyor.

"Her şey açık mı yoldaşlar?" diyerek katılımcılara dönüyor. "Oylayalım!"

Kimse, İrtiş topraklarının Kazakistan'dan ayrılması yönünde oy vermiyor.

Nikolay Semaşko

Lenin ve halk sağlığının korunması

Çalışma ve Savunma Kurulu ve Halk Komiserleri Kurulu Başkanı olarak Lenin, halk sağlığına her zaman büyük bir önem veriyordu. 1921'de dikkatini, cephenin sıhhiye ihtiyaçları üzerinde yoğunlaşıyordu. O zamanlar askeri ve sivil hekimlik, Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nde merkezleşmişti ve Vladimir İlyiç'le, gerek baş başa gerekse toplantılarda bu konular üzerine birkaç kez görüşme fırsatım oldu.

Lenin, halk sağlığının korunmasının, ülke savunması için taşıdığı önemin tamamıyla bilincindeydi. Herkes onun Yedinci Sovyet Kongresi'nde söylediği o ünlü sözünü bilir: "Ya bitler sosyalizmi alt edecek, ya da sosyalizm bitleri!"

Sovyet ülkesinde sağlık işleri o zamanlar kötü bir durumdaydı. Beyazlar Sibirya'da geri çekiliyordu ve Omsk'tan aşağıdaki telgraf elimize geçmişti: Beyazlar arkalarında tifüs yuvaları bıraktılar; çevreye tümüyle bulaşmış durumda; enfeksiyon Kızıl Ordu'ya yayılmaya başladı. Şarkov, beyazlardan arındırılır arındırılmaz sıhhiye bölüğü komutanı Çerbakov'dan bir telgraf geldi: Beyazlar peşlerinde korkunç bir salgın bıraktılar. Tifüs, Kızıl Ordu'da yayılıyor.

Böylece beyazların bütün cephelerde bıraktığı bu korkunç miras nedeniyle Sovyet devletinin savunma ve inşa kuvvetleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı.

Lenin çok endişelenmiş ve tifüse karşı mücadelemizdeki tüm değişken durumları takip ediyordu. Beni kabul ettiğinde dikkatle söylediklerimi dinliyor ve sık sık Çalışma ve Savunma Kurulu ile Halk Komiserlikleri Kurulu toplantılarında bu konuda raporlar sunulmasını sağlıyordu.

Eksiklikleri şiddetle eleştiriyor ve güçlüklerle karşılaşıldığında büyük bir içtenlikle yardıma koşuyordu.

Bir kez Lenin'e, Güney Cephesi ve Ukrayna'ya yollanacak yardım malzemelerinin demiryolu üzerinden nakli sırasında yaşananan karmaşaları şikayet ettim. "Weisbrod Yoldaşın başkanlığındaki Olağanüstü Sıhhiye Komisyonu'nun emrindeki, tifüsle mücadele malzemelerini taşıyan 17009 No'lu ekspres" diye yazdım, "çok ağır ilerleyebiliyor. Üç gün içinde ancak 115 Verst yol alabildi. Özel ekspresin, kimin direktifi üzerine istasyonlarda vagonların bağlanması için uzun süre beklemek zorunda kalan karma bir katara dönüştürüldüğü bilinmiyor. Bu tür koşullar altında, Güney Cephesi'nin ve beyazların elinden kurtarılan güney bölgelerinin yardımı geç kalacaktır. Rica ediyorum: 1. Trenin vakit geçirilmeden engelsiz yol alması emrinin verilmesi; 2. Trenin özel bir denetim altında tutulması; 3. Gecikme nedenlerinin soruşturulması ve sorumlularının devrim mahkemesine çıkarılması.

Sağlık İşleri Halk Komiseri
N. Semaşko"

Lenin, Halk Komiserleri Kurulu Sekreteri'ne aşağıdaki görevi verdi:

"Lütfen Markov'u arayın ve Semaşko'nun isteğini şiddetle desteklediğimi söyleyin.

18.1. *Lenin"*

Trenin derhal yol alması sağlandı.

Lenin'in talimatı üzerine Sağlık İşleri Halk Komiseri, Çalışma ve Savunma Kurulu'na cephelerdeki salgınlarla mücadelenin durumu hakkında aylık raporlar veriyordu. Lenin, bu raporlardaki her satırın ve her rakamın titizlikle kontrol edilmesini emrediyordu. Cephelerde salgınlarla mücadele, bütün bu yıllar boyunca değişken başarılarla yürüdü, ta ki Beyazlar yenilene ve çekilene kadar. Ancak o zaman hemen istikrarlı bir ilerleme sağlanabildi. 26 Ağustos 1921'de Lenin'e, 25 Haziran-25 Temmuz dönemi için ordu içindeki salgınların durumu hakkın-

da raporumda şu müjdeyi verebildim: "Tifüs salgınının son sonbahar/kış dalgası geçtiğimiz yılın Aralık ayında doruk noktasına ulaştı. Bu, o ay Kızıl Ordu personelindeki bin adam üzerinden %25.7'ye tekabül ediyor. Ardından dalga, Ocak ayı içinde hız kaybederek %22.2'ye düştü, Şubat'ta %19.0'a ve Mart'ta %14.2'ye, Nisan'da %7.3'e, Mayıs'ta %3.5'e düştü. Haziran'da ise %1.7'lik bir oran tespit edildi. Bu, son iki ayın oranı da Kızıl Ordu'nun Mayıs personel sayısı baz alınarak hesaplanmıştır."

Ne var ki Lenin, uyanıklıkta en ufak bir gevşemeye izin vermiyordu. Aksine, salgınla mücadelede daha büyük bir ısrar ve süreklilik talep ediyordu. Ekim 1921'de Kuzey Kafkasya askeri bölgesinde güç bir durum ortaya çıktı. Çalışma ve Savunma Kurulu, Lenin'in imzasıyla Sağlık İşleri Halk Komiseri'ni, "Sahra Posta Merkezlerinde ve Askeri Hekimlik Ana Dairesi'yle örgütlü bağı olmayan Kuzey Kafkasya Askeri Bölgesi menzillerinde bir tıbbi yardım ağının oluşturulması" ile görevlendirdi; yani sivil hekimlik örneğine göre. Buralar ilaç ve tıbbi donanımlar, yakıt, lokomotif ve vagonlarla donatılacaktı.

Savaş hareketleri durmuştu. Savaş, ambargo ve açlık nedeniyle tümüyle bitkin düşmüş sivil halkın acil tıbbi yardıma ihtiyacı vardı. Askeri envanterin bir kısmı, savunma herhangi olumsuz bir şekilde etkilenmeksizin, sivil halkın hizmetine sunulabilirdi. Üstelik bu Askeri ve Sivil Hekimliğin tek bir organda bütünleşmiş olduğu bir durumda daha da kolaydı: Sağlık İşleri Halk Komiserliği, çalışmalarını hızla uyarlayabilir ve esnek çalışabilirdi.

Çalışma ve Savunma Kurulu, 15 Haziran 1921'de aşağıdaki kararı aldı:

"Savaş hareketlerinin yeniden doğması olasılığı karşısında Kızıl Ordu'nun tıbbi personel ihtiyacının ve sıhhiye envanterinin eksiksiz karşılanmasına yönelik Çalışma ve Savunma Kurulu aşağıdaki kararları almıştır:

1. Kızıl Ordu'da, barış zamanı için tıbbi personelin tümü, planlamaya uygun olarak korunacaktır.

2. Askeri Hekimlik Ana Dairesi'nin depolarında, tıbbi ve savaş ekonomisi tedarikinin, sıhhiye envanteri demirbaş eşyası olarak 140 bin adet yatak sayısı korunacaktır. Bunların 40 bininin 100 adet sıhhiye trenine ve 100 bin yatağın ise 200 yataklı 500 adet seyyar hastaneye ait olması öngörülmektedir.

3. Sivil halkın ihtiyaçlarının karşılanması için sıhhiye dairesinin mevcudundan 50 bin yatak, Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne devredilecektir: Ve seyyar hastanelerin devredilmesi; ancak bunları dağıtma, savaş olasılığı karşısında aktif yedekler olarak yapılarını ya da yerlerini değiştirme hakkı verilmeksizin."[1]

Bunlardan anlaşıldığı üzere sorun çok rasyonel bir biçimde çözüldü: Sivil halka verilen tıbbi yardımda büyük bir artış sağlandı (50 bin yatak). Aynı zamanda Kızıl Ordu'daki sağlık personeli mevcudunun tamamen korunması, 140 bin yataklık seferberlik stokunun korunması ve sivil halka devredilen seyyar hastanelerin dağıtılması yasağı, "savaş hali için" savunma ihtiyacının bir bütün olarak hazır tutulmasını sağlıyordu.

O zamanlar, sıhhiye birliklerini teftiş etmek üzere sık sık cepheleri geziyordum. Lenin, her defasında beni imzasının bulunduğu vekaletler ve geniş yetkilerle donatıyordu. Bir gün, Liski İstasyonu'nda hasta ve yaralı Kızıl Ordulular'ın bakımında büyük bir dağınıklığa rastladığımı hatırlıyorum: Hasta ve yaralıların bakımı hemen hemen hiç yapılmıyor, onlara refakat edilmiyor ve nakledilmiyorlardı; belediye bakımı korkunç bir şekilde örgütlenmişti. Döndüğümde Vladimir İlyiç'e büyük bir tepkiyle durumu bildirdim. Ne kadar öfkelenmişti! Tıbbi olan ve olmayan bütün ilgili çalışanları sertçe azarladı. Hiç de azımsan-

1. Lenin, Halk Komiserliği'nin kuruluşundan beri sağlık işlerini bütünlüklü bir yapıya kavuşturmak gerektiğini savunuyordu. Sağlık sigortasının Çalışma Halk Komiserliği'nin yetkisinden Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne devredilmesinde ısrar etti. Anne ve Çocuk Sağlığı Korumasının, Sosyal Hizmetler Halk Komiserliği'nden Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne bağlanmasını sağladı. Askeri Hekimliğin, Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne katılması konusunda etkili oldu. Lenin'in desteği olmasaydı, başlangıçta bu fikre karşı çıkanların sayısının çok olması nedeniyle sağlık işlerini bizde bütünlüklü bir yapı haline getirmenin çok zor olacağını rahatlıkla söylemek mümkün.

mayacak bir sayıda sabotajcı, Sovyet devletinin savunucularına karşı bu çirkin tutumlarını hayatlarıyla ödemek zorunda kaldı.

Sivil hekimlikteki sorunlar genel olarak Halk Komiserleri Kurulu'nda ele alınıyordu. Burada da salgınlarla mücadele Lenin'in en fazla önem verdiği konuydu. 1921'in sonbaharında Karadeniz kıyılarında veba ortaya çıkmıştı. Yerel makamlar, fazlasıyla salt idari önlemlere (karantina, enfekte evlerin önünde milis nöbetçilerinin dikilmesi vb.) başvuruyorlardı, ama tıbbi önlemlere önem vermiyorlardı (hastaların yalıtılması, dezenfeksiyon, haşeratla, yani enfeksiyon taşıyıcılarıyla mücadele vb.). Vladimir İlyiç'e bu konuda birkaç kez rapor verdim. Etkili yardımları sayesinde (Çalışma ve Savunma Kurulu'nun, 30 Kasım 1921'de vebaya karşı önlemlerin finanse edilmesinin derhal belirlenmesine ilişkin özel bir kararı vardı) veba birkaç ay içerisinde tamamıyla yok edildi.

Lenin'e yaptığım her ziyaretten sonra genellikle onun değerli bir önerisini de beraberimde götürüyordum. Kültür ve halkın katkısı olmadan salgınlarla mücadelede başarıya ulaşmanın zor olduğunu çok iyi kavramıştı. ("Emekçi sağlığı koruması–emekçilerin öz meselesi" şiarımı desteklemişti). Sürekli olarak, bitlere karşı ve temizlik için sistematik bir mücadelenin sürdürülmesinde ısrar ediyordu. Bonç-Bruyeviç ve benimle birlikte Moskova'nın bütün büyük tren istasyonlarına yerleştirilen geçiş koridorlarını geziyordu. Burada, Moskova'ya gelen bütün insanlar, binler halinde banyolara, dezenfeksiyon odalarına ve çamaşırhanelere gönderiliyordu. Bu ziyaretler sırasında bir dizi değerli önerilerde bulunuyordu. Bir kez bana fabrikalarda temizlik için mücadele komisyonlarının oluşturulması düşüncesini aşılamıştı. "Daha fazla kadın işçi katmalısınız", diye önermişti. Bir başka zaman ise Komsomol'u bu mücadeleye kazanmayı önerdi: "Enerjik gençler, çiftlik ve evlere dağılacaklar. Görün nasıl bir temizlik yaratacaklar!"

1921 yazı başlarında Moskova'da bir-iki kolera vakası ortaya çıktı. Bütün salgınların daha çıkış aşamasındayken (özellikle ko-

leranın) boğulması gerektiğinin, tersi durumda çok geç kalınabileceğinin bilincinde olarak derhal alarm verdim. Moskova örgütlerini harekete geçirmek çok zordu. Sağlık İşleri Şubesi'ne yardım etmiyorlardı. Merkezi kuruluşlar (Mali İşler Halk Komiserliği ve Beslenme İşleri Halk Komiserliği) de yardım etmiyordu. Bunun üzerine Lenin'e başvurdum. Onun talimatıyla Çalışma ve Savunma Kurulu'nun 15 Haziran 1921 tarihli toplantısı için bu salgın hakkında bir raporun sunulması kararlaştırıldı. Bu rapor üzerine alınan karar, salgınlarla kararlı ve uzman mücadele konusunda mükemmel bir örnektir. Çalışma ve Savunma Kurulu, önemli bir maddi destek sundu (o zamanki banknotlar halinde bir milyar ruble). Beslenme İşleri Halk Komiserliği, temizlik, atık su akıtımı ve sağaltım işleriyle uğraşacak güçleri (sekiz bin kişiyi) erzakla donatmakla görevlendirildi. Hastalara diyet öğünler veriliyordu; temizlik ve hijyen, Ulaşım İşleri'nin sağladığı kamyon ve atlarla sağlandı; seyyar salgın hastanelerinden oluşan ek bir ağ kuruldu. Bütün tıbbi kuruluşlara çamaşır, envanter vb. dağıtıldı. Elbette bu kararın her noktasına, ilgili kurumlar karşı çıkıyordu: O dönemlerde mali durum çok kötüydü ve gıda ve diğer ihtiyaçların karşılanması daha da kötü durumdaydı. Ancak Lenin'in talimatına uyularak bu engeller ortadan kaldırıldı: Salgınla mücadele, plana uygun yürüyordu ve kolera henüz başlangıç aşamasındayken boğuldu.

Lenin, malzemelerden tasarruf etmeksizin her bir kopekin dahi amaçlı olarak harcanmasını talep ediyordu. Bana yazdığı aşağıdaki mektup buna çok iyi bir örnek oluşturuyor:

"Semaşko Yoldaş!

Bugün Halk Komiserleri Küçük Kurulu'nun Moskova'nın temizliği için iki milyarın (Öyleydi değil mi? Miktarı tam olarak hatırlamıyorum) ödenmesine ilişkin kararını imzaladıktan ve Konut Islahı Haftası'nda Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nin kendini 'hizmet vermeye' adadığını (12 Temmuz tarihli 'İzvestiya') okuduktan sonra, tahminlerimin (meselenin tümüyle ör-

gütsüzlüğü göz önüne alındığında) daha da güçlendiği sonucuna vardım.

Milyarlar alınacak, çalınacak ve zimmete geçirilecek ama hiçbir şey yapılmayacak.

Moskova'da örnek (ya da başlangıç için hiç olmazsa *kabul edilebilir*) bir temizliğin yaratılması zorunlu, çünkü 'ilk' Sovyet konutlarındaki 'Sovyet' pisliğinden daha iğrenç bir şey düşünülemez. Durum burada böyleyse *diğer* konutlarda nasıldır kim bilir?

Bana, Konut Islahı Haftası'ndan ne tür sonuçların ve nerede çıktıklarına dair çok kısa, ama ayrıntılı, nesnel, gerçeklere dayanan bir rapor göndermenizi rica ediyorum. Doğru düzgün bir şeylerin yapıldığı hiç olmazsa tek bir bölge var mı?

Ayrıca, Moskova'da neler oluyor (ve neler oldu?), Çalışmalardan kim sorumlu? Sadece, hiçbir şeyden anlamayan, hiçbir şeyden haberdar olmayan, salt kağıtlar imzalamakla yetinen tumturaklı Sovyet ünvanlarına sahip 'memurlar' mı? Yoksa *enerjik* yöneticiler mi? Kim bunlar?

Kişisel sorumluluğu hayata geçirmek; en önemli şey budur.

Kişisel sorumluluğu hayata geçirmek için neler yapıldı?

Kontrolü kim yapıyor?

Müfettişler mi? Kaç kişiler? Kim onlar?

Gençlikten birlikler mi (Komsomol)? Böyle birlikler var mı? Kaç tane? Nerede ve nasıl gündeme geldiler?

Gerçek bir kontrol için başka hangi araçlar var?

Para, değerli şeyleri satın almak üzere mi harcanıyor (Karbol? Temizlik araçları? Kaç tane satın alındı?) yoksa yeni 'memurlaşmış' avarelerin geçimi için mi?

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)"

Bu mektup, Lenin'in uygulamanın denetiminde ne kadar ısrarcı olduğuna dair iyi bir örnek olarak hizmet edebilir. ("Çalışmada ve bütün politikada meselenin bütün özü denetimindedir" derdi.)

Lenin, özellikle tedavi ve dinlenme yerleriyle ilgilenirdi. Bunların sadece tıbbi değil, politik önemini de kavramıştı. Sovyet tedavi ve dinlenme yerlerinin durumunun politik önemi gerçekten de büyüktü. Dünya tarihinde ilk defa zenginlerin villalarında işçi ve emekçiler tedavi görüyordu. Çar Nikola'nın sarayında yoksul köylüler doktor kontrolü altında tutuluyordu. Lenin en çok, Kırım'daki tedavi ve dinlenme yerleriyle ilgileniyordu. Bu kısmen, Lenin'in kardeşi Dimitri İlyiç'in Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nin Kırım'daki dinlenme ve tedavi merkezlerinden sorumlu olması ve buranın çekici yönlerini sık sık Vladimir İlyiç'e yazmasından kaynaklanıyordu.

Wrangel, Karadeniz'e dökülür dökülmez, Lenin ile mutabık kalarak dinlenme merkezlerinin mülkiyetlerini (saraylar ve donanımları) güvenceye alıp yağmadan korumak ve dinlenme yerlerini faaliyete geçirmek üzere Kırım'a gittim. Bütün dağlar Beyazlar ve Yeşillerle* kaynadığı için tehlikeli bir yolculukla bütün dinlenme yerlerini gezdim. Oradaki zenginlikler karşısında hayranlığım sınır tanımıyordu. Moskova'ya döndüğümde Lenin'e Kırım'ın çekiciliklerini hayranlıkla anlattım. Vladimir İlyiç, beni dikkatle dinledi ve "Halk Komiserleri Kurulu için bir kararname taslağı yazın. Ama politik bir kararname olsun, öyle ki her cümlesi sarsıcı olsun" dedi. Taslağı bir gecede yazdım ve ertesi gün Lenin'e gösterdim. Şöyle başlıyordu: "Kızıl Ordu, Kırım'ı Wrangel'in ve Beyaz Muhafızlar'ın egemenliğinden kurtardığına göre, şimdi Kırım sahillerinin şifalı gücünü, bütün Sovyet cumhuriyetlerinden işçilerin, köylülerin ve diğer bütün emekçilerin tedavisi ve yeniden çalışabilir duruma getirilmeleri için, eskiden salt büyük burjuvazinin imtiyazında bulunan Kırım'ın sanatoryumlarını ve dinlenme merkezlerini kullanabilme olanağımız doğdu. Geçmişte büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere ait olan harika yazlık evler ve villalar, eski Çar ve grandüklere ait saraylar, bundan böyle işçi ve köylüler için sanatoryum ve tedavi merkezleri olarak kullanılmalıdır."

* *Yeşiller:* Kızıl Ordu'nun gerisinde Kulaklardan ve Beyaz Ordulardan geriye kalmış çeteler.

Vladimir İlyiç, taslağı onayladı, ama ayrıca Kırım'daki dinlenme ve tedavi merkezlerinin yaralanan ya da kapitalizme karşı mücadeleleri sırasında sağlıklarını kaybeden diğer ülkelerden devrimcilere ve Sosyal Devrim militanlarına da açık olması gerektiğini eklememi istedi. Karşı çıkmaya çalıştım: "Dinlenme merkezleri yeniden faaliyete geçene kadar bekleyelim..." Ancak Lenin kesin olarak düşüncesinde ısrar etti. "Bu büyük politik bir önem taşıyacaktır." Bu düşünceyi kararnamenin kaba taslağına bizzat ekledi: "ve Sendikaların Uluslararası Kurulu tarafından gönderilen diğer ülkelerin işçileri için de" (21 Aralık 1920 tarihli kararname).

Her zaman olduğu gibi Vladimir İlyiç bu konuda da haklıydı. Kırım'daki tedavi ve dinlenme merkezleri çok kısa bir süre içinde yabancı devrimcileri konuk etmeye başladı. Sanırım 1924 yılıydı, bu konuda bir denetleme yaptım: Sekiz ülkeden, hatta Hindistan'dan da devrimcilerin Kırım'da tedavi gördükleri ortaya çıktı.

Lenin, başından beri dinlenme ve tedavi merkezlerinin kuruluşuyla ilgilendi. Akıllı önerileri destekliyor ama eksikliklere de çok kızıyordu. Bir kez bir kemik tüberkülozu hastası (bu tür hastalar insana çok fazla eziyet edebilirler: Tedavileri uzun yıllar sürüyor, bir dinlenme ve tedavi merkezinden diğerine geziyorlar, kaprisliler ve personeli huzursuz ediyorlar) Vladimir İlyiç'e tedavi ve dinlenme merkezlerini şikayet etti. Vladimir İlyiç bana aşağıdaki öfkeli mektubu yazdı:

"Semaşko Yoldaş!

Giderek artan bir oranda Kırım ve Kafkaslar'daki dinlenme ve tedavi merkezlerimizdeki tarifsiz durum hakkında bilgiler alıyorum: Rüşvetçilik, işçilere karşı inanılmaz bir tutumla birlikte burjuvalara öncelik tanınması; her şeyden önce de tıbbi tedavide genel bir kargaşa ve en önemlisi tamamen yetersiz bir beslenme.

Lütfen bana zaman geçirmeksizin konu hakkında ayrıntılı belgeler –elinizdeki her şey– gönderiniz.

Ayrıca, denetleme yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgiler:

Kaç dinlenme ve tedavi merkezi (kaçta kaçı) yönetmeliğin öngördüğü raporları sunuyor (şu kadar hasta ve personel için gıda maddelerinin miktarı vb.) banyoların (çamur) sayısı vb.

Halk Komiserleri Kurulu Başkanı
V. Ulyanov (Lenin)"

Ona, olumsuzluklara ilişkin hastanın verdiği bilgilerin kuşkusuz abartılı olduğunu yazdım. Gıda dağıtımındaki durumun gerçekten kötü olduğunu ancak hiçbir şekilde hırsızlık, rüşvetçilik, burjuvalara imtiyaz, tıbbi bakımda kargaşa ya da başka tür düzensizliğin yaşanmadığını bildirdim. Daha kısa bir süre önce MK ve Merkez Denetleme Kurulu'nun etkisiyle kurulan bir özel komisyon tedavi ve dinlenme merkezlerini denetlemiş ve buna benzer hiçbir olay saptanmamıştı. Anlaşılan Lenin'in, dinlenme ve tedavi merkezleriyle ilgili kuşkularını dağıtmayı henüz başaramamıştım ancak biraz sakinleşmişti.

1921'de ise Lenin'in özenli ilgisi çocuklara yönelmişti; daha önceki ve sonraki yıllarda olduğu gibi.

1921 yılının sonlarında Eğitim İşleri ve Sağlık İşleri Halk Komiserlikleri'ne bağlı çocuk kuruluşlarının yerleşeceği binalar konusunda sıkıntılar yaşanıyordu. Devrimden hemen sonra, villalar, en iyi yazlık evler ve saraylardan çocuk kuruluşları için yararlanmaya başlamıştık. Fabrikalarda müdür ve mühendislerin daire ve evlerinden çocuklar için yararlanılıyordu. Ancak o zamanki koşullarda, savaş koşullarında, çocuklar için düzenlemeler yapılması geri plana itilmiş ve kimisi de boşaltılmıştı. Halk Komiserleri Kurulu'nda bu konuda Vladimir İlyiç'ten yardım istedik.

13 Mayıs 1921'de Halk Komiserleri Kurulu'nun Lenin'in imzaladığı düzenlemesiyle, çocuk kuruluşlarının yerleştiği binalar ve durumları güvence altına alındı. Bu karar, Eğitim İşleri Halk Komiserliği'ne bağlı çocuk kuruluşlarının binalarından çıkarılmasına "ancak olağanüstü durumlarda, savaş durumunda izin verilebileceği"ni belirliyordu. Eğitim İşleri Halk Komi-

serliği ile Sağlık İşleri Halk Komiserliği'nin birlikte belirlediği, kapasiteleri dolan çocuk kuruluşlarının daha da fazla doldurulmasına izin verilmiyordu. Aksine, Bölge Yürütme Komiteleri, "şehirlerde, yerleşim merkezlerinde ve eski çiftliklerdeki en iyi binaları" kullanıma sunmakla yükümlendirildi. Bu tür binalar en kısa zamanda boşaltılarak çocuklar için Eğitim İşleri Halk Komiserliği ile Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne devredilecekti. Ekonomi İşleri Halk Komiserlikleri bu binaları derhal kullanılır hale getirmekle yükümlendirildi. "Bölge Yürütme Komiteleri, ilanından sonraki bir ay içerisinde bu kararnamenin uygulanması yönünde alınan önlemler hakkında Eğitim İşleri Halk Komiserliği ile Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne rapor vermekle yükümlüdür. Eğitim İşleri Halk Komiserliği ile Sağlık İşleri Halk Komiserliği de aynı süre içinde Halk Komiserleri Kurulu'na bir rapor sunmakla yükümlüdür. Bu kararnamenin uygulanmasında suç işleyenler, yasalar karşısında hesap vereceklerdir." Bu kararnamenin çocuk kuruluşlarının inşasında kesin bir dönüm noktası oluşturduğunu ayrıca söylemeye gerek yok.

1921 yılında Halk Komiserleri Kurulu, sağlık işlerinin örgütlenmesini, özellikle halk komiserliğinin örgütlenme yapısını ilgilendiren birçok sorunu ele aldı. Tıbbı tek tek kurumlara dağıtmak (ben buna o zamanlar "saçmak" deyimini kullanıyordum) eğilimlerine karşı yeniden bir mücadele vermek gerekti. Yine Lenin bizi destekledi ve Sovyet tıbbının örgütsel birliği üstünlük kazandı.

Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu Başkanı Vladimir İlyiç Lenin, halk sağlığı koruması söz konusu olduğunda böyleydi.

Vladimir Bonç-Bruyeviç

İç savaşta hasar gören demiryollarını nasıl yeniden faaliyete geçirdik?

İç savaşta ana demiryolu hatları birçok kez el değiştirdi. Kızıl Ordu'nun darbeleri altında geri çekilen Beyaz Muhafızlar ve müdahaleciler, trenleri harap ediyor kilometrelerce rayı söküyor, makaslarını, pompalama merkezlerini, istasyonları, platformları, köprüleri ve diğer demiryolu tesislerini havaya uçuruyorlardı.

Ulaşım işçileri bütün güçlerini kullanarak ana demiryolu hatlarını yeniden kullanıma soktular, hurdaya çıkmış lokomotif ve vagonları faaliyete geçirdiler ve köprüleri tamir ettiler.

Örneğin Volga'yı aşan Sisran Köprüsü'nün ne kadar büyük bir azimle yeniden faaliyete geçirildiğini hatırlıyorum. Sonbahar sonuydu ve başlayan ilk donlar, bütün çalışmaların neredeyse felç olmasına yol açmıştı. Genç ulaşım mühendislerinden oluşan bir müfreze, bu zor görevi üstlendi.

Moskova'nın en iyi işçilerini seçtik ve onları özel trenlerle buraya getirdik. Montaj için gerekli her şeyi peşlerinden yolladık. Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği yöneticisi olarak bu trenlerin tüm düğüm noktalarını nasıl geçtiklerini takip ediyor ve günde iki kez Vladimir İlyiç'e gelişmeler hakkında rapor veriyordum.

Erken donlar, Volga'nın tümüyle donmasına neden oldu. İşler çok zordu, ancak şaşırtıcı bir hızla ilerliyordu. İşçiler, Uraller ile Sibirya'nın merkezi bölgelerle bağını sağlayan bu köprünün faaliyete geçirilmesinin büyük politik önemini kavramışlardı. Hükümet, bu inşaatta çalışan işçiler için azımsanmayacak oranda gıda maddeleri sağlıyordu. Köprüdeki kaynak çalışmalarının çok büyük bir yükseklikte, keskin bir rüzgâr ve ek-

si 18 derece soğukta gerçekleştirilmesi gerekiyordu; bu koşullarda işe bir saatten fazla dayanmak mümkün değildi.

Alkollü içkilerin satışı o dönemlerde tümüyle yasaktı. Elimize, işçilere az miktarda alkol dağıtımının yapılması gerektiğine dair bir telgraf geçti. Vladimir İlyiç bu uygulamaya karşı koydu; alkolün ısıtmadığını, tersine vücut ısısının düşmesine neden olduğunu düşünüyordu. İsviçre dağlarında zirve tırmanışlarında, organizmanın soğumasına ve ardından donmasına yol açması nedeniyle alkollü içkilerin götürülmesinin kesinlikle yasak olduğunu belirtiyordu.

"İçkiyi içer, kafası dumanlanır, bu dehşetli yüksekliğe çıkar, düşer ve yaralanır!" diyordu Vladimir İlyiç. "O zaman ne yaparız? Ve bu felaket başımıza alkol dağıttımız için gelmiş olacak."

Uzun tartışmalardan sonra Vladimir İlyiç, montajcı ve tornacılara işten sonra yeniden sağlam yere bastıklarında az miktarda alkol dağıtılmasını kabul etti. Ancak köprünün üzerine çıkmadan önce kesinlikle içki dağıtılmayacaktı. Bu noktada katı kurallar getirildi ve yöneticiler, alkol dağıtımıyla ilgili kuralların zedelenmeyeceğine dair yazılı güvence vermek zorundaydılar. Mesai bitiminden hemen sonraki alkol dağıtımı da durduruldu. Birkaç gün sonra Vladimir İlyiç, montajlarda çalışan bir mühendisle bir araya geldi. Vladimir İlyiç ona hemen alkol dağıtımının işi aksatıp aksatmadığını ve kazaların yaşanıp yaşanmadığını sordu.

"Peki alkolü nasıl dağıttınız?" diye sordu Vladimir İlyiç.

"İşten sonra", diye geldi yanıt.

"Ne kadar?"

"Kişi başına yarım bardak."

"İçildi mi peki?"

"Büyük bir istekle."

"Kimse yanmadı ya?"

"Hayır... Hemen arkasından ekmek yedik."

"Sarhoş olan oldu mu?"

"Hemen hemen hiç olmadı... 'Isınmak için'" diyordu işçiler.

"Isınmak için" diye tekrarladı Vladimir İlyiç düşünceli bir şekilde ve başını salladı. "Yine de sıcak, etli bir lahana çorbası, yarma ve çay daha iyi olurdu... Bu daha doyurucu olurdu ve içlerini daha fazla ısıtırdı... Bu aslında kötü bir alışkanlık ve önyargıdan başka bir şey değil."

Duruma göre kâh burada kâh şurada demiryolları, köprüler ve tren istasyonlarının tadilatı yapılıyor ve ulaşım yapısı giderek işler hale geliyordu. Bu, gıda ve mal nakliyatının yapılmasını olanaklı kılıyordu. Ancak ulaşımın yeniden tümüyle işler hale getirilmesi daha uzun bir süreç gerektirdi. Neredeyse işlemez hale gelmiş trenler, tamirhanelere götürülüyordu. 1924'te hâlâ Mineralniye Vodi yakınlarında düzinelerce yanmış lokomotifin ve yüzlerce yolcu ve yük vagonunun kilometrelerce uzunluktaki ölü raylarda durduğunu gördüm.

Aynı kaderi yüzlerce benzin, petrol, gaz ve madeni yağ nakli için dev kazanlara sahip vagonlar da paylaşıyordu. Ve bu tür tren mezarlıklarından yüzlercesi vardı. Tıpkı Volga'da, Oka, Kama, Belaya, Çussovaya, Dinyeper ve Don'daki toptan yanmış, batmış buharlı yük ve yolcu gemileri, şilepler, mavnalar, tankerler ve başka gemilerle dolu demirleme yerlerinin olması gibi. Zararın haddi hesabı yoktu. Bütün bunların yeniden işler hale getirilmesi zordu, çünkü işgücü, iş üniformaları ve bakım personeli sıkıntısı çekiliyordu.

Vladimir İlyiç, ulaşımın yeniden ayağa kaldırılması için büyük bir güç ve zaman harcıyordu. Daha hayatta olduğu sıralarda bu konuda yönetimi altında birçok şey yapıldı.

Bütün çabalara, Vladimir İlyiç'in gösterdiği bütün ilgiye, Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'nun bütün görüşme ve kararlarına rağmen, ulaşım işleri sürekli olarak iki bacağından aksıyordu. Bir düzeliyor, bir kötüleşiyordu. Tümüyle işler hale getirmek için olağanüstü önlemlerin alınması gerekiyordu. Çelikten iradesi, yöneticilik konusunda yeterli deneyime sahip ve işçi kitleleri içinde saygınlığı olan, bütün ön-

lemleri ve kararları kararlılıkla uygulatabilen; o zamanlar demiryollarında sıkça yaşanan sabotaj, zararcılık ve Rowdycilikle* mücadelede deneyimli olan biri gerekliydi. Vladimir İlyiç, uzun bir süre Ulaşım İşleri Halk Komiserliği'ndeki özel yetkileri verebileceği birini aradı. Önceki dört halk komiserinden hiçbiri taleplerini karşılamamıştı. Gerekli kararlılığı gösteremediklerini görüyordu, çünkü onun deyimiyle "hedefe sadece eylemin götürdüğü yerde, gevezelik etmek, kavrayışsızlıktır."** "Lütfen Cerjinski'yi yanıma çağırın" demişti Vladimir İlyiç, demiryollarında hükümetin önemli bir direktifinin yerine getirilmediği yeni bir skandal yaşandığında.

Anlaşılan sabrı tükenmişti ve Vladimir İlyiç artık kararlılıkla müdahale ediyordu.

Feliks Cerjinski, Tüm Rusya Çeka'sından hızla geldi.

Vladimir İlyiç, son derece değer verdiği ve saydığı Cerjinski'yi her zamanki içtenliğiyle selamladıktan sonra "Ulaşım İşleri Halk Komiserliği'ni üstlenmek zorundasınız", dedi.

"Ne oldu Vladimir İlyiç? Niye Ulaşım İşleri Halk Komiseri olacağım?"

Hemen görüş alışverişine başladılar.

Vladimir İlyiç'in sahip olduğu bilgilere Cerjinski daha şimdi eline geçen ve kontrol ettiği yenilerini ekledi: Demiryolu hatlarında sabotaj olayları yaşanıyordu; demiryolu işletmelerinin yeniden işler hale getirilmesini engellemeye ve çalışmalara olabildiğince çok zarar vermeye çalışan eski demiryolu görevlilerinden oluşan gruplar vardı.

Vladimir İlyiç'in, Cerjinski'yi ikna etmesi gerekmedi. Ulaşım işleriyle ilgilenmesi gerektiğini hemen kavramıştı ve hemen demiryolu işletmesinin yeniden örgütlenmesinin temel bölümlerini ve işe nerden başlayacağını belirledi. Bu sırada Vladimir İlyiç'e üç gün içinde gerekli bilgileri sunacağını temin etti.

* *Rowdy:* İngilizcede "külhanbeyi" anlamına gelmektedir. Gürültücü, kaba ve sorun yaratan kişiler bu kategoride değerlendirilir. –çev.

** İvan Krilov'un "Aşçı ve Kedi" adlı fablının son satırları.

"Mesele, önemli sorumlu uzmanları bulmakta" diyordu. "Siyasi görüşlerine bakmaksızın, yeter ki dürüstçe çalışsınlar."

"Doğru", diye destekledi Vladimir İlyiç. "Deneyimli uzmanlar olmadan ulaşım işlerini çekip çeviremeyiz."

"Cerjinski'nin Ulaşım İşleri Halk Komiseri olarak atanmasına ilişkin kararname metnini hazırlayın" dedi bana, "onu istisna olarak, sözlü olarak onaylayacağız. Ulaşım işleriyle ilgili bütün dökümanları derhal kendisine yollayın."

Feliks Cerjinski, böylece Ulaşım İşleri Halk Komiserliği'nin başına atandı. Bu kararnamenin ilanı büyük bir etki yarattı. Üç gün sonra, saat 11.00'de Vladimir İlyiç tarafından kabul edildi. Yazılı bir rapor sundu ve düzenli, sakin sesiyle şöyle dedi:

"Elbette aygıtımızı ulaşım işlerinin desteklenmesinde harekete geçireceğiz. Sabotaj, zararcılık ve Rowdyciliğin kısa sürede ayıklanacağından eminim. Asıl mesele, ulaşımda yapıcı işlerin gerçekleştirilmesidir. Uzmanlara ihtiyacımız var. Bu uzmanları maddi olarak tatmin etmeli ve onları her açıdan, Zektran'ın* tamamıyla anlaşılmaz faaliyetleriyle desteklenen anarkosendikalist fikirlerin yaygın olduğu, sınıf bilinçsiz ve anarşist unsurlardan korumalıyız. Bunlar, uzun yılların getirdiği bir tecrübeye sahip uzmanların görevlendirilmesine karşı çıkacaklardır. Ancak bunun üstesinden gelmeli, geniş çaplı bir aydınlatma mücadelesi sürdürmeliyiz ve yetersiz bilince sahip bu insanları, bu yeni düzenlemenin, toplu ulaşımımız ve bütün ülkemiz için acil bir zorunluluk olduğuna dair ikna etmek zorundayız."

"Göreve kimi getirmeyi düşünüyorsunuz?"

"Borissov'u vekilim yapmak istiyorum, ünlü bir uzman ve ulaşım mühendisi."

"Onu tanıyor musunuz?"

* Zektran (Demiryolu ve Denizcilik İşçileri Birleşik Sendikal Derneği Merkez Komitesi), Eylül 1920'de kuruldu. 1920 sonlarında ve 1921 başlarında Troçkistler Zektran'ın yönetimini ele geçirdiler. Sendikalarda komuta ve zor yöntemiyle çalışıyorlardı. Böylece işçileri partiye karşı kışkırtıyor ve saflarında bölünmeler yaratıyorlardı. Mart 1921'de Birinci Tüm Rusya Demiryolu ve Denizcilik İşçileri Birliği Kongresi, Troçkistleri Zektran'dan ihraç etti.

"Hakkında ayrıntılı ve sağlıklı bilgilerimiz var. Elbette eski düzencilerden. Hiçbir şey yapılmadığı için ve ulaşımdaki kötü durum yüzünden herkese, her şeye karşı cephe alıyor ve eleştiriyor. Ancak mükemmel bir uzman ve en önemlisi demir yollarına tutkun ve bu konuda bilgi sahibi."

"Bizimle çalışacak mı?"

"Onunla konuşmamız gerek... Sizin sözünüz onun için çok önemli olacaktır."

"Ne zaman?"

"Hemen... İzin verirseniz, onu hemen arabayla getirteyim." Cerjinski hemen Tüm Rusya Çekası'nı telefonla aradı ve birine şöyle dedi:

"Borissov'un yanına gidin ve onu nazikçe sizinle birlikte Kremlin'e davet edin... Şöyle deyin: Kremlin'e, Vladimir İlyiç'in yanına. Karısı hasta, kadın korkmasın..."

"Karısı mı hasta?" diye sordu Vladimir İlyiç. "Rahatsız etmek yerinde olur mu?"

"Geleceğine inanıyorum; hemen sekreterlik üzerinden ailesiyle ilgilensek iyi olur: Bir doktor göndersek, evini düzene sokup odun yollasak; evinde bir şey yanmıyor..."

"Demek ki çaresiz bir durumda! Ve biz ona bugüne kadar hiç yardım etmedik", dedi Vladimir İlyiç heyecanlanarak.

"Evet, bunların örgütlenmesi bizde çok kötü", diye yanıt verdi Cerjinski.

"Mühendis Borissov ve ailesine hemen yardım gönderebilir miyiz?" diye bana sordu Lenin.

"Tabii olur."

Odadan çıktım, hastanemize telefon açtım ve başhekim ile bir hemşirenin hemen Borissov'un evine gitmeleri ve hasta karısına gereken tıbbi yardımı yapmaları talimatını verdim. Ayrıca ekonomi bölümünden bir memur aradım, semaver için odun kömüründen, yakacak oduna kadar gerekli malzemelerin bir listesini verdim. Yanına temizlikçi kadınlar almasını ve hemen bildirilen adrese gitmesini, evi düzene sokmasını, sobayı yak-

masını ve bir temizlikçi kadını Borissov ailesinin bakımı için orada bırakmasını söyledim.

"Sizi tepkiyle karşılarsa, o zaman her şeyi ona sabırla anlatın", dedim. "Görevinizi aksaksız yerine getirin ve ona nazikçe şöyle deyin: 'Bu bir emirdir!' İşinizi bitirdiğinizde, daha yapılacak bir şey olup olmadığını sorun. Her gün oraya gideceksiniz; denetleyecek ve her şey hakkında bana rapor vereceksiniz."

Bütün bunlarla "Diana" gemisinden güvenilir bir denizciyi görevlendirmiştim ve her şeyin titizlikle yerine getirileceğinden emindim.

Talimatlarımı henüz tamamlamıştım ki, Troyski Kapısı'ndan, Mühendis Borissov'un Halk Komiserleri Kurulu'na çıkmak istediği bildirildi. Hemen Vladimir İlyiç ve Cerjinski'ye haber verdim ve Borissov'u kabul odasında karşılamaya gittim. Adına düzenlenmiş geçiş belgesi çoktan hazırdı.

Özel bir nezaketle Mühendis Borissov'u selamladım. Şaşkın bir halde gülümsüyordu. Beni takip etmesini rica ettim.

"*Beni nereye götürüyorsunuz?*" *diye sordu kesik bir şekilde.*

"Halk Komiserleri Kurulu Başkanı'na, Vladimir İlyiç'in yanına."

"Bana niye ihtiyacı varmış?" diye homurdandı, hızlı adımlarla yanımda yürürken. Bir demiryolu mühendisi üniforma ceketi giymişti. Üstündeki her şey yıpranmış ve eski, ama temizdi.

Büronun iç odalarından geçiyorduk ve onu Vladimir İlyiç'in çalışma odasına götürdüm.

Vladimir İlyiç ayağa kalktı ve onu karşılamaya geldi. Borissov, odaya bir göz attı ve ikonlar göremeyince gelişigüzel istavroz çıkardı.

Vladimir İlyiç gülümseyerek elini sıktı.

"Hoş geldiniz! Mühendis Borissov?"

"Evet, Mühendis Borissov benim."

"Tanışın, bu Cerjinski Yoldaş, Ulaşım İşleri Halk Komiseri."

Borissov, Cerjinski'ye yan bakarak onunla el sıkıştı.

"Lütfen oturun, buraya olabilir!" dedi Vladimir İlyiç ve bir

deri koltuğu işaret etti. Bu sırada kendisi de yazı masasının etrafından dolaşarak, tahtadan, oturma kısmı örgülü olan koltuğuna oturdu.

"Eşinizin hasta olduğunu öğrendim az önce, doğru mu?"

"Evet", dedi Borissov kesik bir şekilde ve alnını kırıştırdı. "Ölümle pençeleşiyor... Lekeli tifüs... Sıra beklerken kapmış..."

"Az önce bir doktor, bir hemşire ve bir kişiyi daha evinize gönderdik."

"Teşekkür ederim, beklemiyordum. Hepimiz üşüyoruz, açlık çekiyoruz... Bütün aydın kesim aynı durumda: Ya sizde hapiste kalıyor," dedi parmağıyla Cerjinski'yi işaret ederek "ya da açlık çekiyor, ölüyor..."

"Hangi partidensiniz?" diye sordu Vladimir İlyiç beklenmedik bir şekilde.

"Ben Oktobristim*..."

"Oktobrist!" diye seslendi Vladimir İlyiç. "Nasıl bir 'Oktobrist'siniz?"

"Nasıl olacak?... Gerçek bir Oktobrist... Şomyakov, Rodsyanko'yu düşünün, onlar bizim üyelerimizdir..."

"Bildiğim kadarıyla şu anda faaliyet yürütmüyorlar."

"Bu önemli değil, burada değiller, ancak fikirleri yaşıyor..."

"Fikir yaşıyor... Şaşırtıcı... Bu ilginç, çok ilginç", dedi Vladimir İlyiç. "Ama eski bir Oktobrist olan siz, herhalde mesleğinizde çalışmak istersiniz?" diye doğrudan sordu ve ona göz kırptı.

"Elbette! Çalışmamak sıkıcı, ancak bilemiyorum, çalışmak, yaratmak mümkün mü? Şimdi her şey harap ediliyor, yok ediliyor... Demiryolları da öyle..."

"Ne diyorsunuz! Onları yeniden işler hale getirmek için bütün gücümüzle mücadele ediyoruz..."

Borissov, merakla Vladimir İlyiç'e baktı.

* *Oktobristler (17 Ekim Birliği):* Rusya'da Çar Manifestosu'nun 17 (30) Ekim 1905'te ilan edilmesinden sonra kurulan karşıdevrimci bir parti. Şubat 1917 Devrimi'nden sonra burjuva geçici hükümette lider bir konuma geldi. Oktobristler, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nden sonra karşıdevrimci eylemlere önderlik ederek katıldılar.

"Ee?"

"Olmuyor."

"Demek olmuyor. Ama olmalı, niye olmuyor?" diye sordu inatçılıkla. "Çünkü bunun için insana ihtiyaç var..."

"Onlar sizde var mı?"

"Elbette."

"Peki neredeler?"

"Bunu söyleyemem. İsim verebilirim, ancak şimdi nerede olduklarını bilmiyorum. Büyük olasılıkla sizde içeridedirler," ve Cerjinski'ye ılımlı bir gülümsemeyle baktı.

"Lütfen isimlerini söyleyin," dedi Cerjinski alçak sesle. "Onları hemen buluruz..."

Borissov, dört isim saydı.

"Bunların hepsi genç insanlar, mükemmel gençler! İşi iyi biliyorlar, seviyorlar..."

"Bu harika," dedi Vladimir İlyiç. "Demek bu işi elinize alacaksınız?"

"Benden ne istiyorsunuz?"

"Sizi Ulaşım İşleri Halk Komiseri vekilliğine atayacağız. Cerjinski'yle birlikte çalışacaksınız. Size her konuda yardımcı olacaktır... Bütün demiryolu ağı tümüyle yeniden işler hale getirilmelidir. Ne kadar çabuk olursa, o kadar iyi..."

"Hangi hatla başlamak istiyorsunuz?"

"Ekim Hattı'yla", diye yanıtladı Vladimir İlyiç.

"O hangisi?"

"Nikolay Demiryolu", dedi gülümseyerek o anda odaya dönen Cerjinski.

"Ah Nikolay Demiryolu'yla! Doğru. Ardından Riyasan ve Kuzey demiryolunu ele almak gerek."

"Mühendisleriniz az sonra burada olacaklar," dedi Cerjinski. "Sağlıklılar ve keyifleri yerinde, evlerinde oturuyorlar."

"Şaşırtıcı", diye mırıldandı Borissov. "Ender bir durum. Bana üç kere ev araması için geldiler..."

"Peki ne oldu?" diye sordu Vladimir İlyiç?

"O kadar kötü değildi! Geliyorlar, her tarafı karıştırıyorlar, altüst edip gidiyorlar..."

"Size ilk etapta yardım etmek için ne yapmalıyız?"

"Benim küçük arabamı bulabilirsiniz."

"Nasıl bir araba?"

"Nikolay Demiryolu'nda daima küçük bir arabam vardı. İçinde rayların durumunu işaretleyen ve grafiklerini çizen aletler vardı. Çürük traversler, genişleyen raylar, kötü durumdaki civatalar vb. Çalışma arkadaşlarımla bu arabayla gezerdik... Böylece rayların durumundan her zaman haberdar olur, hazırlıksız yakalanmazdık... Bu küçük araba olmadan iş önemli oranda zorlaşacaktır, her şeyden önce daha yavaş ilerleyecektir..."

"Hemen aranmaya başlansın!" dedi çabucak Vladimir İlyiç, Cerjinski'ye bakararak.

"Başka neye ihtiyacınız var?"

"Her bir istasyondaki yönetici personeli, sorumlu olduğu bölgenin, vagon ve lokomotif parkının, tamirhanelerin durumu hakkında rapor vermek üzere yanıma çağırma hakkını."

"Tabii ki, buna tam yetkiniz var" diye yanıtladı Vladimir İlyiç.

"Uygun olmayan kadroları işten çıkarmaya ve yerine yenilerini getirme hakkını rica ediyorum. Özellikle istasyon şefi, hareket memurları, dış hizmet şefleri, tamirhane şefleri gibi son derece sorumlu görevlere getirilmiş makasçılar, hat bekçileri ve tamircileri, bilgi ve deneyimlerine uygun olmayan, ama demiryolu işletmesinin bütün yaşamının bağlı olduğu bu sorumlu görevlerinden alma ve asıl konumlarına geri atama hakkını rica ediyorum."

"Asıl konumlarına geri atamak!" diye tekrarladı Vladimir İlyiç düşünceli bir şekilde. "İyi söylediniz..."

Vladimir İlyiç, Cerjinski'yle bakıştı.

"Bu özel sorunu ayrıntılarıyla Cerjinski ile görüşürsünüz" dedi, "kuşkusuz, bu yoğun bir çalışmayı gerektiren davada her türlü desteğe sahip olmanız için size yardım edecek kişiler bulacaktır."

"Bu harika! Size şunu temin etme cesaretini gösteriyorum

ki, Vladimir İlyiç, benim için sadece tek bir şey önemlidir: Herkes bir şeyin bilincinde olsaydı, herkes kendini davasından sorumlu hissetseydi! Kişiler ve konumları beni hiç ilgilendirmiyor..."

"Bu doğru! Bu çok iyi!" dedi Vladimir İlyiç. "Sizin için bu kadar önemli olan bu konuda da Cerjinski'yle mutabık kalacağınızdan eminim."

Bu sırada, söz konusu dört mühendisin geldiğini haber aldım.

Vladimir İlyiç, onların çalışma odasına davet edilmesini istedi. İçeriye, iş üniformaları içindeki dört genç mühendis girdi. Odada gördüklerine şaşkınlıkla bakıyorlardı.

"İşte bunları öneriyorum," dedi Borissov ve onları isimleriyle tanıttı. "Mükemmel işçilerdir..."

Borissov, onlara meseleyi açıkladı ve onlardan yarın yola çıkmak üzere hazır olmalarını istedi.

"Daha bugün bile yola çıkmayı isterdim" dedi Vladimir İlyiç'e dönerek. "Ama karım..." Başı önüne düştü.

Vladimir İlyiç, ondan acele etmemesini istedi ve karısı için elden gelen her şeyin yapılacağını söyledi. Kişisel bütün ihtiyaçlarını hiç çekinmeden Halk Komiserleri Kurulu'na bildirmesini istedi.

"Teşekkür ederim, ama acele etmek gerek."

Cerjinski'yle nerede, ne zaman bulaşacaklarını belirledikten sonra veda etti ve mühendislerle birlikte onlar için hazır tutulan arabaya binerek evine döndü.

"Orijinal bir insan, şu 'Oktobrist,'" dedi Vladimir İlyiç, "sağ görüşlerini açıklamaktan çekinmiyor, ama çalışacaktır."

"Bundan eminim," diye karşılık verdi Cerjinski. "Yönetici kadrolar konusunda son derece haklı... Çeka'nın elinde bu kadrolar hakkındaki bilgiler tam anlamıyla korkunç. Hatlarımızın hâlâ işlemesi, trenlerin hâlâ kalkması tam bir mucize ve şimdiye kadar niye tümüyle...."

"Evet burada onu büyük bir kararlılıkla desteklemek ve en

kısa zamanda bir genel temizlik yapmak gerek", dedi Vladimir İlyiç.

Cerjinski, yeni Halk Komiserliği'ne gitti.

Doktor, Borissov'un evine geldiğinde burada korkunç bir manzara ile karşılaştı. Komşu yaşlı kadın kapıyı açtı. Evin içi buz gibiydi. Kirli, nemli ve dağınıktı. Bilincini kaybetmiş hasta kadının yanına gittiler. Üzeri bir yığın battaniye, palto ve bir kürk manto ile örtülüydü. Onu muayene etmek neredeyse imkansızdı. Durumunun çok ağır olduğu açıktı...

On dakika geçmedi ki yakacak odun ve gıda malzemeleri geldi. Evde bir Hollanda kaloriferinin olması bir şanstı ve temizlikçi kadınlar, temizliğe başlamadan önce ilk iş olarak sobayı yaktılar.

Hemşire, doktorun talebi üzerine dezenfeksiyon dairesini aradı ve battaniyeleri, yastıkları, çarşafları ve döşekleri almalarını emretti. Ayrıca hastanın bütün özel eşyaları çuvallara konularak dezenfeksiyona gönderildi. Çünkü hastalık kesinlikle lekeli tifüstü ve yeni Halk Komiseri Vekili ölüm tehlikesinden korunmalıydı.

Hastanın bilinci yerine geldi ve şaşkınlıkla etrafına bakındı.

Hemşire, hasta kadının yıkanması, yatağının temizlenmesi ve yemek yemesiyle ilgilendi. Deneyimli elleri işini hızla yapıyordu. Fakat hasta yeniden bilinç kaybına uğradı.

"Diana"lı denizci her yeri denetliyor ve gemisindeymiş gibi aynı keskinlikle düzen sağlıyordu. Parlatılan ve fokurdayan semaver öğle yemeği sofrasına getirildi ve ev sahibini beklemeye koyuldu.

Henüz her şey tamamlanmamıştı ki araba evin önünde durdu ve içeriye dört mühendis eşliğinde somurtkan ev sahibi girdi ve duraksadı.

"Bu insanlar da kim?" diye sordu bas ses tonuyla.

"Halk Komiserleri Kurulu Sekreterliği'nin emirlerini yerine getiriyoruz," diye askeri rapor verdi denizci.

Doktorlar, Borissov'u selamladılar ve karısının hayati tehlike içinde olduğunu bildirdiler.

"Ne yapılabilir?" diye sordu Borissov.

"Lekeli Humma'yla mücadele hakkında bilimin bildiği her şey yapılmaya başlandı ve yapılmaya devam edilecek. Ancak siz de bunun ne kadar korkunç bir hastalık olduğunu biliyorsunuz. Hastanın sağlıksız ve bitkin kalbi de eklenince..."

"Evet, bunu biliyorum. Çok iyi biliyorum!" dedi neredeyse bağırarak Borissov, ve koltuğa çöktü.

Mühendisler ayakta duruyor ve üzüntüyle ustalarına bakıyorlardı.

Borissov kalktı ve ayak uçlarına basarak sessizce karısının yattığı odaya girdi. Hemşire onu selamladı.

Karısının odasındaki temizliği ve düzeni fark ettiğinde sarsıldı. Temiz çarşaflar geçirilmiş yatağında yeni, sıcak battaniyeler altında yatıyordu karısı temiz giysiler içinde.

"Ve evimiz ısınmış" dedi Borissov. Sobaların ateşten kızdıklarını ancak yeni fark etmişti...

Bütün bunlar somurtkan mühendis Borissov'u gözle görülür bir şekilde duygulandırmıştı. Her şeyin bittiğine inanmıştı; kültürün yok edildiğine, "dehşet ve barbarlık zamanının" başladığına inanmıştı. Ama şimdi her şey değişmişti anlaşılan: Demek Bolşevikler de çalışmayı düşünüyorlardı ve demiryollarının yeniden işler hale sokulması gerekiyordu ve kültür vardı, hizmet, bilim ve diğer her şey... Neydi bu böyle? Bu gerçek kıyamet günüydü... Saygıyla karısının elini öptü. Karısı ona dumanlı, minettar gözlerle baktı ve yeniden bilincini kaybetti.

Doktorlar, hastaya yardım etmek için çok çabalıyorlardı; ama lekeli tifüs, yıkımını zaten bozuk organizmada sürdürüyordu.

Bayan Borissova, dört gün sonra öldü.

Borissov, cenazeden sonra küçük kadrosu ve Tüm Rusya Çekası'nın bir temsilcisiyle birlikte, Ekim Demiryolu'ndan başlayarak demiryolu hatlarını denetlemeye çıktı. Her yerde disiplin ve düzeni sağladılar. Borissov, her şey hakkında eksiksiz bilgiye sahipti. Bütün şefleri trenlerinin başına çağırtıp hemen

orada durum hakkında somut bilgi aldı. İnanılmaz bir düzensizlik ve açıkça suistimali gün ışığına çıkardı ve bir dizi personeli değiştirdi.

Bu şekilde hatları teker teker denetledi. Yolcu trenlerinin yanı sıra, yük trenleri de düzenli bir şekilde işlemeye başladılar. Demiryolundaki düğüm noktalarına özel bir önem verildi. Burada sık sık demiryolu işletmesi tümden çöküyor ve başta yük trenlerinin düzenli ulaşımını etkileyen inanılmaz tıkanıklar meydana geliyordu –bunlar sık sık bilinçli olarak da yaratılıyordu–. Ekspres yüklerin aylarca yük depolarında yüklenmeyi bekledikleri oluyordu. Binlerce yük vagonu ölü raylarda yatıyor ve yağmalanıyordu. Cerjinski, derhal Tüm Rusya Çekası'nın tümünü harekete geçirdi ve demiryolu düğüm noktalarının özel komisyonlar tarafından denetlenmesini sağladı. İlk denetim sonuçları dehşet vericiydi. Gerçekler bütün tahminleri, en hayalci olanları dahi aşmıştı. Beyaz Muhafızlar, sabotajcılar, haydutlar ve hırsızlar tren istasyonlarını, yük depolarını ve yük vagonlarını yağmalıyorlardı. Moskova'da çalıntı malları satın alan gizli kaçakçılık merkezleri açığa çıkarıldı. Burada, komple nakliyatlar halinde yük istasyonlarından götürülen mallar için irsaliyeler satılıyordu. Rüşvet almayan ve sahtekârlık yapmayan kişilerin sahte imzaları atılıyor ya da değerli mallar taşıyan ve gönderen kurumların sahte imza ve damgaları yapılıyordu. Sonraları, ulaşımda ve daha birçok kurumda sorumlu görevlerde bulunan çalışanların belirli bir rüşvet karşılığı sadece imzalarını atmakla kalmadıkları ayrıca damga ve mühürleri de sağladıkları ortaya çıkarıldı. Bu iz takip edilerek Moskova'da her türlü mühür ve damganın lastik, metal ve bakırdan imal edildiği gizli atölyeler bulundu. Ayrıca buralarda, Lenin, Sverdlov ve Cerjinski'ye varan en yetkili konumlardaki bütün yoldaşların imzalarının sahte baskıları, yine her tür kurumun antetlerini taşıyan kağıtlar, depoların kontrolü ya da yeniden örgütlenmesine, ev aramaları ya da döküman ve değerli eşyalara el konulmasına ilişkin sahte talimatlar bulmak da

mümkündü. Furkassovski Sokağında göstermelik bir derneğin merkezi kisvesi altında, özellikle sahipsiz mallar için irsaliyelerin düzenlendiği her türlü çalıntı malla devasa ciroların yapıldığı bir büro ortaya çıkarıldı. Bu örgüt, ringa ve başka balıklarla yüklü sayısız tren vagonunu Astrahan'dan buraya getirmişti; bunların birkaç bin pudu, her türlü yolla malları resmi kurumlara teslim etmemekte direnen özel girişimciler tarafından satın alınmıştı. Balıkları Hazar Denizi kıyılarındaki sapa depolarda saklıyorlar ve malı uygun bir fırsatta, bunları özel piyasada fahiş fiyatla pazarlayan Moskova karaborsacılarına satıyorlardı.

Bütün bunlar, demiryollarının denetlenmesi sonucu açığa çıkarıldı. Cerjinski, çelik iradesiyle, azgınlaşan ve giderek büyüyen bir pervasızlıkla hareket eden burjuvazinin bu barbar faaliyetlerine bir son vermek için çalışıyordu.

TARİHLER VE OLAYLAR DİZİNİ
(1917-1922)

1917

25-26 Ekim (7-8 Kasım)

İkinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi Petrograd'da toplanıyor. Kongrenin, Lenin'in kaleme aldığı "İşçilere, Askerlere ve Köylülere!" çağrısında, kongrenin muzaffer ayaklanmaya dayanarak iktidarı ele geçirdiği ilan ediliyor.

Kongre, yine Lenin'in kaleme aldığı "Barış Üzerine" ve "Toprak Üzerine" başlıklı kararnamelerini kabul ediyor. Yeni hükümet, Lenin'in başkanı olduğu Halk Komiserleri Kurulu ve Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ni seçiliyor. MYK başkanlığına Yakov Sverdlov getiriliyor.

3 (16) Kasım

Halk Komiserleri Kurulu Nogin'in Moskova'daki durum hakkındaki bir raporunu görüşüyor.

6 (19) Kasım

Lenin, Merkez Bankası'na, Mali İşler Halk Komiseri'ne on milyon ruble ödemesi talimatını veriyor.

12 (25) Kasım

Rusya'da Kurucu Meclis seçimleri yapılıyor.

15-20 Kasım arası (28 Kasım 3 Aralık)

Lenin, doktorlardan Barsukov, Veger ve Vinogradov ile bir Halk Sağlığını Koruma Komitesi'nin kurulması üzerine görüşüyor; bu projeyi Halk Komiserleri Kurulu'nun *20* Kasım tarihli toplantı gündemine koyuyor.

5 (18) Aralık

Hükümet yetkileri fiili olarak Halk Komiserliklerine geçtikten sonra, Devrimci Askeri Komite faaliyetine son veriyor.

7 (20) Aralık

Halk Komiserleri Kurulu, "Karşıdevrimciler ve Sabotajcılara Karşı Mücadele Üzerine" başlıklı kararnameyi kabul ediyor ve Karşıdevrim ve Sabotaja Karşı Mücadele İçin Tüm Rusya Olağanüstü Komisyonu'nun (Çeka) kurulmasına karar veriyor. Çeka'nın başkanlığına Feliks Cerjinski getiriliyor.

9 (22) Aralık

Sovyet Rusya, bir yandan Almanya ile diğer yandan da müttefikleriyle Brest-Litovsk'ta barış görüşmelerine başlıyor.

18 (31) Aralık

Lenin, Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısı sırasında, Finlandiya'dan gelen bir hükümet delegasyonunu kabul ederek Finlandiya'nın ayrı bir devlet olarak bağımsızlığını tanıyan belgeyi teslim ediyor.

Halk Komiserleri Kurulu, bir 'ıvır zıvır işler' komisyonunun (Halk Komiserleri Küçük Kurulu) kurulmasına karar veriyor.

1918

3 (16) Ocak

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Lenin'in kaleme aldığı "Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu"nu kabul ediyor ve Kurucu Meclis'e sunmaya karar veriyor.

5-6 (18-19) Ocak

Kurucu Meclis, Petrograd'da toplanıyor. Karşıdevrimci çoğunluk "Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu"nun açıklanmasını ve kabul edilmesini reddediyor ve böylece açıkça Sovyet iktidarına karşı cephe alıyor.

Bir oturum arasında Lenin, Bolşevik fraksiyonun Kurucu Meclis'i terk etmesine ilişkin bir deklarasyon taslağı yazıyor ve bu konu hakkında fraksiyon toplantısında konuşuyor.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin kararı üzerine Kurucu Meclis dağıtılıyor.

10-18 (23-31) Ocak

Üçüncü Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Petrograd'da toplanıyor. "Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu"nu kabul ediyor.

27 Ocak (9 Şubat)
Alman Ordu yönetimi, Sovyet barış delegasyonuna Brest-Litovsk'ta barış koşullarını sunuyor.

28 Ocak (10 Şubat)
Sovyet barış delegasyonunun başkanı Troçki, Merkez Komitesi'nin direktiflerine uymayarak barış görüşmelerini kesiyor.

16 Şubat
Halk Komiserleri Kurulu, Hukuk İşleri Halk Komiseri'nin Sol Sosyal Devrimci Steinberg'in, tutukevlerindeki durum hakkındaki bir açıklamasını irdeliyor.

18 Şubat
Barış görüşmelerinin kesilmesinden sonra Alman birlikleri, Sovyetler Birliği'ne karşı saldıraya geçiyor.

24 Şubat
Halk Komiserleri Kurulu, Almanların barış şartlarını kabul etmeye karar veriyor.

3 Mart
Sovyet Rusya ile Almanya ve müttefikleri arasında Brest-Litovsk'ta barış anlaşması imzalanıyor.

6-8 Mart
RSDİP(B) Yedinci Olağanüstü Kongresi toplanıyor. Kongre, partinin adını Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) olarak değiştiriyor ve Lenin'in başkanlığındaki bir komisyonu yeni parti programını hazırlamakla görevlendiriyor.

Parti kongresi, metni Lenin tarafından kaleme alınan ve Brest-Litovsk Barış Antlaşması'nın imzalanmasını onaylayan "Savaş ve Barış Üzerine" bir karar alıyor.

10-12 Mart
Sovyet hükümeti Petrograd'dan Moskova'ya taşınıyor.

14-16 Mart
Moskova'da Dördüncü Tüm Rusya Sovyet Kongresi toplanıyor. Brest-Litovsk Barış Anlaşması'nı kısıtlıyor.

16 Mart'ta Lenin kongrede Serafima Gopner ile görüşüyor.

18 Mart

Sosyal Devrimciler Brest-Litovsk Antlaşması'nın imzalanmasını protesto etmek için Sovyet hükümetini terk ediyorlar.

12 Nisan

Halk Komiserleri Kurulu, "Cumhuriyetin Anıtları Üzerine" başlıklı bir kararnameyi kabul ediyor.

22 Nisan

Halk Komiserleri Kurulu, "Dış Ticaretin Ulusallaştırılması Üzerine" başlıklı bir kararnameyi kabul ediyor.

En geç 26 Haziran'da

Lenin, evinde Yevgeniya Boş ile bir görüşme yapıyor.

4-10 Temmuz

Beşinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Moskova'da toplanıyor. Kongre, "Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu"nu da kapsayan ilk Sovyet Anayasası'nı kabul ediyor.

6 ve 7 Temmuz'da kongre oturumlarına ara veriyor. Delegeler Sosyal Devrimcilerin darbe girişiminin bastırılmasına katılıyorlar.

11 Temmuz

Halk Komiserleri Kurulu, bu tarihe kadar Sağlık İşlerinin merkezileştirilmesinin en üst organı olan Hekimler Kurulu'nun Sağlık İşleri Halk Komiserliği'ne dönüştürülmesine karar veriyor. Halk Komiseri olarak Nikolay Semaşko atanıyor.

15 Temmuz

Lenin, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nde, Alman hükümetinin Moskova'daki elçiliğini korumak üzere bir tabur Alman askerini Moskova'ya konuşlandırması talebini reddeden bir hükümet açıklamasında bulunuyor.

5 Ağustos

Dışişleri Halk Komiserliği, Sovyet Rusya'ya karşı başlayan müda-

haleyle ilişkili olarak ABD temsilcisi Poole aracılığıyla itilaf devletlerine bir barış önerisi yapıyor.

9-12 Ağustos

Lenin, bir dizi telgrafta Pensa İl Yürütme Komitesi'ni, Kulak ayaklanmalarının acımasızca bastırılmasını, Kulakların ellerinde tuttukları tahıllara el konulmasını ve yoksul köylülerin Kulaklara karşı seferber edilmesini emrediyor.

30 Ağustos

Moskova'daki eski Mişelson Fabrikası'ndaki bir konuşmasından sonra Lenin, kadın terörist Kaplan'ın suikastı sonucu ağır yaralanıyor.

16 Eylül

Lenin, yaralandıktan sonra ilk kez Halk Komiserleri Kurulu'nun bir toplantısına katılıyor.

16 Ekim

Lenin, Ukrayna KP(B) İkinci Kongre delegeleriyle bir görüşme yapıyor.

22 Ekim

Lenin, yaralanmasından sonraki ilk kitle önündeki konuşmasını Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Moskova Sovyeti, fabrika komiteleri ve sendikaların ortak toplantısında yapıyor.

24 Ekim

Dışişleri Halk Komitesi, ABD Başkanı Wilson'a bir barış önerisinde bulunuyor.

29 Ekim-4 Kasım

Rusya Komünist Gençlik Birliği'nin Kuruluş Kongresi toplanıyor. Lenin, 4 Kasım günü kongrenin bir delegasyonunu kabul ediyor.

6-9 Kasım

Altıncı Tüm Rusya Olağanüstü Kongresi, Moskova'da toplanıyor. Kongre itilaf devletlerine bir barış çağrısı yapıyor ve Lenin'in kaleme aldığı tezlerin temel alındığı devrimci meşruiyete ilişkin bir karar alıyor.

13 Kasım

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Kurulu, Brest-Litovsk Anlaşması'nın feshine karar veriyor.

30 Kasım

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, İşçi ve Köylü Savunma Kurulu'nun (sonraları Çalışma ve Savunma Kurulu) kurulmasını kararlaştırıyor. Kurulun başkanlığına Lenin getiriliyor.

12 Aralık

Lenin, Savunma Kurulu için "Sovyet Kuruluşlarının Yönetimi İçin Temel Hatlar Taslağı"nı yazıyor.

1919

2-3 Şubat

Minsk'te toplanan Belorusya SSC'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) Birinci Sovyet Kongresi, RSFSC ile bir federasyon oluşturmaya karar veriyor.

4 Şubat

Sovyet hükümeti, barış önerileri içeren bir notayı itilaf devletlerinin hükümetlerine yolluyor.

12-13 Mart

Lenin, eniştesi Mark Yelisarov'un Petrograd'daki cenazesine katılıyor. 12 Mart günü Petrograd Sovyeti'nde ve 13 Mart'ta Halkevinde Sovyet Cumhuriyeti'nin ve Halk Komiserleri Kurulu'nun iç ve dış politikasının durumuna ilişkin konuşmalar yapıyor.

16 Mart

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanı Yakov Sverdlov ölüyor.

18-23 Mart

RKP(B) Sekizinci Kongresi toplanıyor. Kongre, yeni bir parti programını kabul ediyor ve tüm parti örgütlerine, Sovyet iktidarının düşmanlarına karşı savunulması için bütün güçlerini seferber etmeleri çağrısını yapıyor.

30 Mart

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Mihail Kalinin'i yeni başkan seçiyor.

5 Nisan

Halk Komiserleri Kurulu, toplantıları için hazırlanan kuralları benimsiyor.

7 Mayıs

Sovyet hükümeti, Norveçli kutup araştırmacısı Fridjof Nansen'in, Rusya'nın gıda maddeleri ve ilaçlarla desteklenmesi komisyonunun kurulması önerisine yanıt veriyor. İtilaf devletlerinin, koşullarını Rusya'ya dayatmaya çalıştığına işaret ediyor.

31 Mayıs

Lenin ve Cerjinski tarafından imzalanan "Ajanlara Karşı Uyanık Olun" başlıklı çağrı "Pravda"da yayınlanıyor.

14 Ekim

Lenin, Muhammed Vali Han'ın başkanlığındaki Afganistan heyetini kabul ediyor.

27 Kasım

Sovyet hükümeti, Afganistan Emiri Emanullah Han'ın mektubunu yanıtlıyor.

2-4 Aralık

RKP(B) Sekizinci Tüm Rusya Konferansı Moskova'da toplanıyor. Georgi Çiçerin'in uluslararası durum üzerine verdiği rapora ilişkin bir karar alıyor. Kararda, Sovyet cumhuriyetinin bütün halklarla barış içinde yaşama isteğinde olduğu belirtiliyor. Halk Komiserleri Kurulu ve Dışişleri Halk Komiserliği, barış politikasını sistematik bir şekilde sürdürmekle görevlendiriliyor.

Konferans ayrıca, Ukrayna'daki Sovyet iktidarı üzerine bir karar alıyor. RKP(B) bu kararda, Ukrayna'nın devlet olarak bağımsızlığı doğrultusunda fikir belirtiyor ve bu Sovyet Cumhuriyetleri arasında sağlam bir birliğin gerekli olduğunu açıklıyor.

5-9 Aralık

Yedinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Moskova'da toplanıyor. RSFSC Anayasası'nın kabulünden sonra pratik olarak ortaya çıkan değişiklikler dikkate alınarak hazırlanan Bolşevik fraksiyonun Sosyalist inşaya ilişkin karar önerisi kabul ediliyor.

1920

16 Ocak

İtilaf devletleri hükümetleri, Sovyet Rusya'ya karşı uygulanan ambargonun kaldırılmasına ve ticaret ilişkilerinin kurulmasına izin verilmesini kararlaştırıyor.

2 Şubat

Sovyet Rusya ile Estonya arasında bir barış antlaşması imzalanıyor.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Sovyet hükümetinin, Polonya halkına barış ve iyi komşuluk ilişkilerine yönelik çabaların öne çıkarıldığı çağrısını kabul ediyor.

7 Şubat

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin kurulması için bir düzenlemeyi kabul ediyor.

22 Mart

Lenin, Doğu Halkları Komünist Örgütleri Merkez Bürosu'nun temsilcileriyle toplanıyor ve onlarla özerk bir Tatar cumhuriyetinin kurulması üzerine görüşüyor.

29 Mart-5 Nisan

RKP(B) Dokuzuncu Kongresi toplanıyor. Kongre, ekonominin yeniden inşası üzerine bir karar kabul ediyor ve ekonomideki merkezi yönetim ilkesine karşı çıkan "Demokratik Merkeziyetçilik" grubunu mahkum ediyor.

Lenin, Kazan Bölgesi'nden gelen parti delegasyonunu kabul ediyor.

5 Nisan günü Lenin bir kongre oturumu arasında Andrey Andreyev ile görüşüyor.

18 Mayıs

Halk Komiserleri Kurulu, İ.N. Borissov'u, Ulaşım İşleri Halk Komiserliği'ne bağlı Ulaşım Genel Müdürlüğü'ne getiriyor.

27 Mayıs

Tatar Özerk Sovyet Cumhuriyeti kuruluyor ve RSFSC'ye federatif zeminde katılıyor.

12 Temmuz

RSFSC ile Litvanya arasında barış antlaşması imzalanıyor.

9 ya da 10 Ağustos

Lenin, Kırgız bölgesinin yönetimine ilişkin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanlığı'ndaki toplantıya başkanlık ediyor.

11 Ağustos

RSFSC ile Letonya arasında barış antlaşması imzalanıyor.

26 Ağustos

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Kurulu, federatif zeminde RSFSC'ye katılan Kırgız Özerk Sovyet Cumhuriyeti'nin kuruluşu hakkındaki kararnameyi çıkarıyor. Bu cumhuriyet, 1924 yılında Kazak SSC'sine dönüştürülüyor.

22-25 Eylül

Moskova'da RKP(B) Dokuzuncu Tüm Rusya Konferansı toplanıyor. "Parti inşasının yeni görevleri üzerine" başlıklı bir karar alıyor. Bu kararda, parti içi demokrasinin yayılmasına, parti birliğinin güçlendirilmesine ve devlet ile ekonomik kuruluşlardaki bürokratizme karşı mücadeleye ilişkin bir dizi pratik önlem kaleme alınmıştır. Konferans, "Demokratik Merkeziyetçilik" grubunu mahkum ediyor.

2 Ekim

Lenin, Rusya Komünist Gençlik Birliği'nin Üçüncü. Tüm Rusya Kongresi'nde, gençlik birliklerinin görevleri üzerine bir konuşma yapıyor.

En geç 18 Aralık'ta

Lenin Nikolay Semaşko ile Kırım'daki dinlenme ve tedavi merkezleri üzerine konuşuyor ve onu bir kararname taslağı hazırlamakla görevlendiriyor.

21 Aralık

Halk Komiserleri Kurulu, Lenin'in eklemeler yaptığı Kırım'daki dinlenme ve tedavi merkezleri hakkındaki kararnameyi kabul ediyor.

22-29 Aralık

Sekizinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi Moskova'da toplanıyor. Kongre, ülkenin elektrik ağıyla donatılmasına ilişkin planı (GOELRO Planı) ve Sovyet inşasına ilişkin bir kararı kabul ediyor. Karar, RSFSC ile Ukrayna SSC arasındaki birlik anlaşmasını onaylıyor.

1921

17 Şubat

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi açlık çekenlere yardım için bir merkezi komisyon kuruyor.

8-16 Mart

RKP(B) X. Kongresi Moskova'da toplanıyor. Kongre, Teslim zorunluluğunun yerine doğal vergiyi getiriyor ve böylece Yeni Ekonomik Politika'ya (NEP) geçişi karar altına alıyor. Kongre, partinin yeni süreçteki görevlerinin saptandığı parti inşasıyla ilgili bir karar alıyor ve sendikaların proletarya diktatörlüğündeki rolünü sosyalizm okulu olarak niteliyor.

16 Mart

Londra'da RSFSC ile İngiltere arasında bir ticaret antlaşması imzalanıyor.

18 Mart

Riga'da RSFSC bir yandan Ukrayna ile, öte yandan da Polonya ile bir barış anlaşması imzalıyor. Bu anlaşma sonucu Batı Ukrayna ile Batı Belorusya Polonya'ya veriliyor.

14 Nisan

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Feliks Cerjinski'yi Ulaşım İşleri Halk Komiseri atıyor.

17-25 Mayıs

Dördüncü Tüm Rusya Sendikalar Kongresi Moskova'da toplanıyor. 18 Mayıs'ta Lenin, kongrenin komünist fraskiyonunda bir konuşma yapıyor. Kongre, RKP(B) MK'sının sendikaların faaliyetlerine ilişkin önerdiği kararı kabul ediyor.

26-28 Mayıs

RKP(B) Onuncu Tüm Rusya Konferansı Moskova'da toplanıyor. NEP'in uygulamaya konulması sonucu ortaya çıkan sorunların görüşülmesine ilişkin olağanüstü bir konferanstır bu.

19 Temmuz

Halk Komiserleri Kurulu, açlıkla karşı karşıya kalmış bölgelere yardım önlemlerini görüşüyor.

20 Ağustos

Sovyet hükümeti ARA ile açlara yardıma ilişkin bir anlaşma imzalıyor.

27 Ağustos

Açlık Çekenlere Yardım İçin Tüm Rusya Komitesi, yönetici üyelerinin karşıdevrimci faaliyetleri nedeniyle dağıtılıyor.

20 Eylül

Halk Komiserleri Kurulu, demiryolu tarifelerini görüşüyor.

Eylül

Fridjof Nansen, Uluslararası Kızıl Haç örgütünün görevlendirmesiyle Milletler Cemiyeti'nde Sovyet hükümetine açlıkla mücadele için kredilerin açılması önerisini getiriyor.

28 Ekim

Sovyet hükümeti itilaf devletleri hükümetlerine bir uluslararası ekonomi konferansı çağrısının yapılmasını öneriyor.

5 Kasım

Lenin, Moğolistan Halk Hükümeti'nin bir delegasyonunu kabul ediyor. Sovyet hükümeti ve Moğolistan Halk Hükümeti bir dostluk antlaşması imzalıyor.

18 Kasım

Halk Komiserleri Kurulu, 1922 bütçesini ve bütçenin Halk Komiserliklerine dağılımını onaylıyor.

19-22 Aralık

RKP(B) On Birinci Tüm Rusya Konferansı Moskova'da toplanıyor. Konferans, halk ekonomisinin yeniden inşası sırasında partinin görevleri üzerine bir karar alıyor.

23-28 Aralık

Dokuzuncu Tüm Rusya Sovyet Kongresi Moskova'da toplanıyor. RSFSC'nin uluslararası durumu hakkında bir deklarasyon kabul ediyor; Tüm Rusya Çekası'nın yeniden düzenlenmesiyle ilgili bir karar alıyor ve halk ekonomisinin yeniden inşasına ilişkin direktifleri onaylıyor. Kongre ayrıca Fridjof Nansen'e açlık çekenlere yardım konusunda gösterdiği çabadan ötürü teşekkürlerini sunuyor.

1922

27 Ocak

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Cenova'da yapılacak Uluslararası Ekonomi Konferansı'na katılacak Sovyet Delegasyonu'nu tayin ediyor. Delegasyonun başkanlığına Lenin, vekilliğine ise Georgi Çiçerin getiriliyor.

6 Şubat

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Tüm Rusya Çekası'nın yeniden düzenlenmesine ve Devlet Politik İdaresi'ne dönüştürülmesine karar veriyor.

Şubat

Lenin, Cenova Konferansı'nın Sovyet delegasyonu için ayrıntılı direktifler hazırlıyor. RKP(B) MK Politbürosu bunları onaylıyor.

10 Mart

RKP(B) MK Politbürosu, Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin hazırladığı "Dış Ticaret Üzerine Tezler"i onaylıyor. Bu tezler, dış ticaret tekelinin korunmasının zorunluluğuna dikkat çekiyor ve mal ithalat ve ihracatının koşullarını saptıyor.

27 Mart-2 Nisan

RKP(B) On Birinci Kongresi Moskova'da toplanıyor. Kongre, NEP koşulları altında sendikaların rolü ve görevleri, partinin sağlamlaştırılması ve görevleri üzerine kararlar alıyor.

10 Nisan-19 Mayıs

29 ülkenin temsil edildiği Uluslararası Ekonomi Konferansı Cenova'da toplanıyor. 16 Nisan'da Konferans sırasında Almanya ile RSFSC arasında Rapallo Antlaşması imzalanıyor.

17 Mayıs

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, Lenin'in önerdiği bir kararla Cenova Konferansı'na katılan Sovyet delegasyonunun raporunu onaylıyor.

22 Mayıs

RKP(B) MK Politbürosu Lenin'in dış ticaret tekeli üzerine hazırladığı kararı onaylıyor.

4-7 Ağustos

RKP(B) On İkinci Tüm Rusya Konferansı, Moskova'da toplanıyor. Uluslararası durum üzerine aldığı bir kararda konferans, sovyet delegasyonunun Cenova Konferansı'ndaki faaliyetinden duyduğu memnuniyeti dile getiriyor. Yeni bir parti tüzüğü ve Sovyet karşıtı parti ve akımlar hakkında bir karar alıyor.

Lenin hastalığı nedeniyle konferansa katılmıyor.

20 Kasım

Lozan'da Ortadoğu sorunları üzerine bir uluslararası konferans başlıyor. Konferans, 24 Haziran 1923'te itilaf devletleriyle Türkiye arasında bir barış antlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanıyor.

13 Aralık

Lenin, dış ticaret tekeli üzerine bir mektup yazıyor.

23-27 Aralık

Onuncu Tüm Rusya Sovyet Kongresi Moskova'da toplanıyor. Diğer Sovyet cumhuriyetlerin Sovyet kongreleri gibi oybirliğiyle SSCB'nin kurulması yönünde fikir belirtiyor.

30 Aralık

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Birinci Sovyet Kongresi Moskova'da toplanıyor. Kongre, SSCB'nin kurulmasına ve Birlik antlaşmasına ilişkin deklarasyonu kabul ediyor ve SSCB Merkez Yürütme Komitesi'ni seçiyor.

Kongre'ye hastalığı nedeniyle katılamayan Lenin, MYK tarafından SSCB Halk Komiserleri Kurulu'nun başkanlığına atanıyor.

Yazarlar Üzerine

Andreyev, Andrey Andereyeviç (1895-1971) Smolensk eyaletindeki Kusnezovolu bir köylünün oğluydu. İşçi olarak 1914'te Petrograd'da RSDİP(B)'ye katıldı. Petrograd'daki Metal İşçileri Birliği'nde örgütçüydü, RSDİP(B)'nin Nisan (1917) konferansına delege olarak seçildi ve İkinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi'ne katıldı. 1920'den itibaren RKP(B) MK ve 1932-1952 arasında politbüro üyesiydi. 1920-1922'de Tüm Rusya Sendikalar Birliği'nin başkanlığını, 1922-1927'de Demiryolcular Birliği'nin başkanlığını yaptı ve 1931-1939'da Ulaşım İşleri Halk Komiseriydi. 1938-1945'te SSCB Üst Sovyeti Divan başkanlığını yaptı ve 1962'ye kadar da üyesi olarak kaldı. 1946-1953'te SSCB Bakanlar Kurulu Başkan Vekiliydi ve bundan sonra Üst Sovyet Divanı'na danışmanlık görevinde bulundu.

Barsukov, Mihail İvanoviç (1890-1974) doktordu ve 1917'de RSDİP(B)'ye katıldı. Ekim Devrimi sırasında Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitesi'nde bir sıhhiye birliğinin yöneticiliğini yaptı. 1918'de Sovyet Kızıl Haç'ın kurucularındandı ve Sıhhiye Çalışanları Tüm Rusya Birliği'ni örgütledi. İç savaş sırasında Hekimler Birliği Kurulu'nun başkan vekiliydi ve birkaç cephede sıhhiye işlerinin yönetimini üstlendi. 1932-1924'te Uzakdoğu Cumhuriyeti'nde Sağlık İşleri Şubesi'nin yöneticisiydi. 1924-1930'da Belorusya SSC'nin Sağlık İşleri Halk Komiseri, 1930-1939'da SSCB Devlet Planlama Komisyonu'nda Sağlık İşleri Sektörü Başkanı olarak çalıştı. Büyük Anavatan Savaşı'nda Seyyar Cephe Hastaneleri Komutanı olarak görev yaptı. 1945'ten sonra Tıp Tarihi Bilimsel Birlik Topluluğu'nun başkanıydı. Sovyet Sağlık İşlerinin tarihi ve teorisi üzerine çalışmalar kaleme aldı.

Bodyakşin, İvan Haritonoviç (1889-1963) Öğretmendi ve 1917'de askerken RSDİP(B)'ye katıldı. Rşev'deki Bolşevik örgütünde garnizonun alay parti komitesi üyesi olarak önder faaliyetlerde bulundu. Aynı zamanda şehir Sovyeti üyesiydi ve İkinci, Üçüncü,

Beşinci ve Sekizinci Tüm Rusya Sovyet Kongrelerine delege olarak seçildi. Daha sonraları çeşitli alanlarda parti görevleri yürüttü. Son yıllarında Eğitim İşleri Halk Komiserliği'nde çalıştı ve Moskova yüksek okullarında eğitmenlik yaptı.

Bonç-Bruyeviç, Vladimir Dimitriyeviç (1873-1955) arazi mühendisiydi. Üniversite öğrencisiyken 1892'den itibaren Marksist çevrelerde faaliyet gösterdi. 1896'da iltica etti ve Zürih'te "Emeğin Kurtuluşu" grubu için illegal edebiyatın yaygınlaştırılması görevini üstlendi. Sonraları "İskra" için çalışmaya başladı ve yayın faaliyetini olduğu gibi Bolşeviklerin kütüphanesi ve arşivini de örgütledi. 1905-1907 Devrimi'ne Petersburg'da katıldı. Bolşevik basın organlarında çalıştı ve 1908'de "Şisn i Snaniye" Yayınevini kurdu. Ardından "Zvezda"nın ve "Pravda"nın Yayın Kurulu üyesi oldu ve birkaç kez tutuklandı. 1917 Şubat Devrimi'nden sonra Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi üyesiydi ve Mayıs'a kadar "İzvestiya"nın yayın kuruluna üyeydi. Ekim Devrimi sırasında Smolni komutanıydı ve sonraları Kasım 1920'ye kadar Halk Komiserleri Kurulu'nun ilk bürosunun yöneticiliğini yaptı. Partideki ve devlet organlarındaki sorumlu görevleri sırasında da bilimsel çalışmalarını sürdürdü. Tarih Bilimleri doktoruydu ve 1918'den itibaren Toplum Bilimleri Sosyalist Akademisi'nin onur üyesiydi. 1930'dan itibaren kendisinin kurduğu Moskova Edebiyat Müzesi'ni yönetti. 1946'dan itibaren ise Leningrad'daki Din ve Ateizm Tarihi Müzesi'nin yöneticiliğini yaptı. Rusya devrimci hareket tarihi üzerine, edebiyat bilimi ve etnografik konularda olduğu gibi din ve Ateizm tarihi üzerine sayısız yazılar yazdı.

Boş, Yevgeniya Bogdanovna (1879-1925) Oçakovlu bir işçinin kızı. 1901'den itibaren RSDİP(B) üyesi ve 1910'de Kiev Parti Komitesi üyesi. Sürgün edildikten sonra 1914'te yurtdışına kaçtı ve 1915'te Bern'de yapılan RSDİP'in Yurtdışı Seksiyonları Konferansı'na katıldı. Şubat 1917 Devrimi'nden sonra Kiev'de Bölge Parti Komitesi Başkanı ve Devrimci Askeri Komite üyesi oldu. Ekim Devrimi'nden sonra Ukrayna'daki ilk Sovyet Hükümetinin İçişleri Halk Komiseri'ydi. İç savaş sırasında Kızıl Ordu içinde politik faaliyet yürüttü ve 1920'den itibaren Tüm Rusya Toprak ve Orman İşçileri Birliği Merkez Komitesi üyesiydi. 1923'te SBKP(B) içindeki Troçkist muhalefete katıldı.

Briçkina, Sofiya Borissova (1883-1967) 1903'ten itibaren parti üyesiydi. 1917 Şubat Devrimi sırasında Moskova Sovyeti Sekreteri ve Ekim günlerinde Moskova Devrimci Askeri Komite Sekreteriydi. Mayıs 1919'dan itibaren Halk Komiserleri Kurulu'nda sekreter olarak çalıştı. Aynı zamanda RKP(B) MK ve politbüro plenumlarında kayıt tutuyordu. 1921-1935 yılları arasında Komünist Enternasyonal'de ve ardından da SSCB Merkez Yürütme Komitesi Sekretererliği Başkan Vekili olarak görev yaptı. 1948-1949'da SBKP(B) MK'sına bağlı Marx-Engels-Lenin Enstitüsü çalışanlarından oldu.

Hodorovski, Yossif İssayeviç (1885-1940) 1903'ten beri RSDİP(B) üyesiydi ve Moskova'da 1905-1907 Devrimi'ne ve silahlı 1917 Ekim Ayaklanması'na katıldı. Ardından Çalışma Halk Komiserliği'nde, bir bölge merkez yürütme komitesi başkanı ve RKP(B) MK Sibirya Bürosu sekreteri gibi çeşitli parti ve devlet görevleri yürüttü. 1922-1928'de İtalya ve Türkiye'de ticaret temsilcisiydi. 1932-1934'te Teknik Yüksekokullar Komitesi Başkan Vekiliydi ve 1934-1938'de SSCB Halk Komiserleri Kurulu Sıhhiye Dairesi'nin yöneticiliğini yaptı.

Fotiyeva, Lidiya Aleksandrovna (1881-1975) Riyasanlıydı. Önce Moskova Konservatuvarı'nda ve sonra Bestuşev Kız Yüksek Okulu'nda okudu. 1901'de devrimci öğrenci hareketine katıldığı gerekçesiyle Perm'e sürüldü ve orada Nadejda Krupskaya üzerinden "İskra" ile bağlantıya geçti. 1904 yılında iltica etti ve RSDİP üyesi oldu. Cenevre'de Nadejda Krupskaya'ya Rusya'daki illegal parti örgütleriyle yazışmalarında yardımcı oldu. 1905'ten itibaren Petersburg'ta parti faaliyeti yürüttü ve 1905-1907 ve 1917'nin devrimci çarpışmalarına katıldı. 1918 yılından itibaren Halk Komiserleri Kurulu ile Çalışma ve Savunma Kurulu'nun sekreteriydi. Aynı zamanda 1923 yılına kadar Lenin'in özel sekreteriydi. 1933-1936 arası Ağır Sanayi Halk Komiserliği'nde Enerji Müdürlüğü'nde çalıştı. 1939-1956'da Merkezi Lenin Müzesi'nde bilimsel çalışmalar yaptı. Lenin üzerine birçok kitap ve makale yazdı.

Gerr, Yevgeniya Moisseyevna (1901-1969) 1918'den itibaren RKP(B) üyesiydi. Ekim Devrimi'ne katıldı ve iç savaşta çarpıştı.

Komsomol'un ilk Merkez Komitesi'nde yer alıyordu. İç savaştan sonra gazetecilik yaptı. 1932-1937'de Kızıl Profesörlük Enstitüsü'nde öğrenim gördü. 1941-1957'de SSCB Lenin Devlet Kütüphanesi'nde çalıştı.

Gopner, Serafima İlyinitçna (1880-1966) Odessa Kız Yüksek Okulu'nda Hukuk ve Paris'te Edebiyat Bilimi öğrenimi gördü. 1903'te RSDİP'e üye oldu. 1905'te bir parti komitesi sekreteri oldu. 1905-1907 ve 1917 devrimci mücadelelerine katıldı ve defalarca tutuklanıp sürgün edildi. Mültecilik döneminde 1910'dan 1916'ya kadar Bolşeviklerin Paris Seksiyonu'na üyeydi. 1918-1938 arasında Ukrayna KP(B) MK üyesiydi ve aynı zamanda Komünist Enternasyonal Sekreterliği'nde çalıştı. Komintern'in bütün kongrelerine delege seçildi. KEYK (Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi) aday üyesi sonra da üyesi oldu. Ardından SBKP MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü Bilim Kurulu üyesi ve çalışanı oldu.

Gorbunov, Nikolay Petroviç (1892-1938) 1917'de Petrograd'daki Teknoloji Enstitüsü'nden mezun oldu. Burada RSDİP(B)'ye katıldı ve Şubat ve Ekim Devrimi'nin devrimci çatışmalarına katıldı. Ekim Devrimi'nden sonra Halk Komiserleri Kurulu sekreteri, 1918'de RSFSC Halk Ekonomisi Üst Kurulu Bilim ve Teknik Bölüm Başkanı ve 1920'de Halk Komiserleri Kurulu bürosunun yöneticisi oldu. Sonraları Devlet Planlama Komisyonu'nun üyesiydi. 1928-1932 yıllarında Kimyalaştırma İçin Ekonomik Komisyon'un başkanıydı. 1932-1935'te SSCB Halk Komiserleri Kurulu Tacikistan-Pamir Sevkiyat Dairesi Müdürü ve 1935'ten itibaren SSCB Bilimsel Akademisi Onur Üyesi ve Daimi Sekreteri oldu.

Idman, Karl (1885-1961) Finli diplomat. 1917'de Finlandiya'nın Petrograd Temsilciliği'nde danışmandı. Ardından çeşitli ülkelerde elçilik yaptı ve 1925-1927'de Dışişleri Bakanlığı yaptı. 1948'de SSCB-Finlandiya arasında imzalanan dostluk, işbirliği ve karşılıklı destek anlaşmasının hazırlanması ve imzalanmasında etkili oldu.

Kokovihin, Mihail Nikolayeviç (1883-1965) Viyatka eyaletindeki Dresviyanovolu bir köylünün oğlu. 1903'te RSDİP'e üye oldu ve 1906'da Brest kalesindeki bir asker ayaklanmasına katıldı. Birin-

ci Dünya Savaşı sırasında cephede savaş karşıtı ajitasyon çalışmaları yürüttü. 1917'de bir kolordunun asker Sovyetine seçildi. Ekim Devrimi'nden sonra Güneybatı Cephesi Devrim Komitesi Başkan vekiliydi. 1918'de Doğu Cephesindeki İşçi Birlikleri Komiseri, 1919'da RKP(B) Viyatka Bölge Komitesi üyesi ve 1920'de RKP(B) Ural Bürosu'nun Ajitasyon ve Propaganda Şubesi'nin yöneticisi oldu. 1923-1934'te SBKP(B) MK üyesiydi. 1934-1937'de Sosyal Hizmetler Halk Komiser Vekili ve SSCB Merkez Yürütme Komitesi üyesiydi.

Krassin, Leonid Borissoviç (1870-1926) 1890'dan itibaren üniversite öğrencisi olarak Petersburg'taki bir Marksist çevrede faaliyet gösterdi. 1891'de sürgün edildi ve Transsibirya Demiryolu Hattında mühendis olarak çalıştı. 1900'de Rudolf Klasson ile birlikte Bakü Enerji Santrali şantiye şefi oldu. Burada sosyal demokrat bir örgüt kurdu, "İskra" ile ilişkiye girdi ve Bakü'de illegal bir parti matbaası kurdu. 1903'te RSDİP'in Bolşevik MK'sına alındı. Mesleki görevleri nedeniyle ülkede dolaşabiliyor ve bu sırada partinin merkezi teknik aygıtını kurmaya yardımcı olabiliyordu. 1905'te Petersburg Elektrik Şirketi'nin Kablo Ağı Şefi oldu. 1905-1907 Devrimi sırasında Petersburg Sovyeti üyesiydi ve partinin askeri gruplarının ikmal ve iaşe örgütlenmesini yürütüyordu. 1910'da politik çalışmalardan çekildi, Moskova'da Siemens & Schuckert AŞ'de çalıştı ve Birinci Dünya Savaşı sırasında bu eski Alman firmasının birçok fabrikasında müdürlük yaptı. Aralık 1917'de yeniden aktif politik faaliyet yürütmeye başladı. Brest-Litovsk'taki barış görüşmelerini yürüten delegasyonunun içindeydi ve 1918 yazında Berlin'de Almanya ile uygun bir ticaret anlaşmasının imzalanmasını sağladı. Dışticaret Halk Komiseri ve Çalışma ve Savunma Kurulu üyesiydi. Ayrıca 1920-1923'te RSFSC'nin İngiltere'deki yetkili temsilcisiydi. Bu ülkeyle Mart 1921'de bir ticaret antlaşması yaptı. 1922'de Cenova ve Den Haag'ta yapılan konferanslardaki Sovyet delegasyonlarında yer aldı. 1924'te Fransa'da elçilik görevi yaptı ve 1925'ten itibaren de aynı görevi İngiltere'de sürdürdü.

Leplevski, Grigori Moisseyeviç (1889-1939) Mart 1917'de RSDİP(B)'ye girdi. Şubat Devrimi'nden sonra Gomel Sovyeti üyesi ve Ekim Devrimi'nden sonra ise aynı Sovyetin Başkanı oldu.

İkinci ve Üçüncü Tüm Rusya Sovyet Kongresi'ne delege seçildi. 1918-1920'de Samara Bölge Yürütme Komitesi Başkan vekiliydi. 1921-1923'te Halk Komiserliği Küçük Kurulu'nun önce üyesi sonra başkanı oldu. Ardından Halk Komiserleri Kurulu'nda çalıştı ve 1934-1938'de SSCB Başsavcı vekiliydi.

Lunaçarski, Anatoli Vassiliyeviç (1875-1933) Poltavalıydı. Henüz lisedeyken Marksist çevrelerde faaliyet yürütmeye başladı. 1895-1898'de İsviçre, Fransa ve İtalya'da yaşadı. Zürih'te felsefe okudu ve "Emeğin Kurtuluşu" grubuyla ilişki içindeydi. Rusya'ya döndükten sonra devrimci faaliyet yürüttü ve önce Volodga'ya sonra da Totma'ya sürüldü. RSDİP'in İkinci Kongresi'nden sonra Bolşevik oldu ve Bolşevik gazetelerin yayın kurullarındaydı. 1905-1907 Devrimi sırasında, onun edebiyat ve propaganda yeteneğine büyük bir değer veren Lenin ile sıkı bir çalışma arkadaşlığı kurdu. Gericilik yıllarında felsefe alanında ampiriokritisizm ve "putçuluğu" temsil etti. Kapri ve Bologna'daki Otzovist parti okullarında da önder bir rol oynadı. Birinci Dünya Savaşı'nda enternasyonalistti ve 1917'de "Aragrup" üyesi olarak yeniden RSDİP(B)'ye kabul edildi. Ekim Devrimi'nden sonra Eğitim İşleri Halk Komiseri oldu. 1929'da SSCB Merkez Yürütme Komitesi Bilim Kurulu başkanı ve son olarak İspanya'da elçi oldu.
Olağanüstü bir hatip ve yazardı. Edebiyat eleştirmenliği yapıyordu ve kendisi de birçok dramatik eser yazdı. Sosyalist kültürün gelişmesine önemli katkıları oldu.

Şlihter, Aleksander Grigoryeviç (1868-1940) Lubnili (Ukrayna) bir marangozun oğlu. 1889-1891'de Şarkov'da ve Bern'de ekonomi öğrenimi gördü. 1891'den itibaren sosyal demokrat örgütlerde faaliyet yürüttü ve 1895'te Vologda'ya sürüldü. Ardından değişik şehir parti komitelerinde parti faaliyeti yürüttü ve 1905-1907'de Kiev'deki devrimci mücadeleye önderlik etti. 1909'da Doğu Sibirya'ya sürüldü. Ekim Devrimi'nden sonra RSFSC Beslenme İşleri Halk Komiseri ve Tarım Halk Komiseri oldu. 1919'da Ukrayna Beslenme İşleri Halk Komiseri, 1920'de Tambov Bölge Yürütme Komitesi Başkanı, 1921-1922'de RSFSC'nin Avusturya'daki yetkili temsilcisi, 1923-1927'de Ukrayna Dışişleri Halk Komiseri oldu. Ardından bilimsel çalışmalar yürüttü ve SSCB Bilimler Aka-

demisi üyesiydi. 1923'ten itibaren Ukrayna KP(B) MK üyesiydi, 1926-1937'ye kadar politbüro yedek üyesiydi.

Semaşko, Nikolay Aleksandroviç (1874-1949) Oryol eyaletindeki Livenskoye'de doğdu. 1893'ten itibaren Moskova'da tıp öğrencisi olarak Marksist çevrelerde faaliyet yürüttü. 1895'te tutuklandı ve polis gözetimi altına alındı. Doktor olarak da Oryol ve Samara eyaletlerinde parti faaliyetini sürdürdü. Nişni Novgorod'da 1905-1907 devrimci çarpışmalarında önder bir rol üstlendi. 1908-1910'da RSDİP MK'sının Paris'teki Bolşevik Yurtdışı Bürosu'nun sekreteriydi. 1912'de Prag'taki parti kongresinde işçi sigortaları üzerine bir konuşma yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Sırbistan'da gözaltına alındı. 1917'de silahlı Ekim Ayaklanması'na Moskova'da aktif olarak katıldı ve Kızıl Müfrezelerin sıhhiye birliğini yönetiyordu. 1918-1930'da RSFSC Sağlık İşleri Halk Komiseri'ydi. Ardından SSCB Merkez Yürütme Komitesi'ndeydi. Salgınlarla mücadele, Sovyet sağlık yapısının inşası ile anne ve çocuk sağlığının koruması alanlarında büyük hizmetleri oldu. Parti görevleri ve devlet adamı olarak yürüttüğü sorumlu çalışmalarının yanı sıra bilimsel çalışmalarını da sürdürdü. 1921-1949'da Moskova Üniversitesi'ndeki Sosyal Hijyen Kürsüsü başkanlığı yaptı ve 1944'te SSCB Tıp Bilimleri Akademisi Onur Üyesi oldu. 1947-1949'da Sağlık Koruması ve Tıp Tarihi Enstitüsü'nün müdürlüğünü yaptı.

Şiga (Smirnov), İvan Fiyodoroviç (1895-1949) 1917'de RSDİP(B) üyesi oldu. Bolşeviklerin illegal faaliyetlerinin örgütlenmesinde yardım etti, Ekim Devrimi'ne katıldı ve İkinci Tüm Rusya Sovyet Kongresi'ne delege seçildi. 1918-1922'de Tüm Rusya Çekası'nda çalıştı, 1922-1925'te "Pravda" yayın kuruluna üyeydi, ardından da çeşitli yerel gazetelerde başyazarlık ve Büyük Anyurt Savunması sırasında cephe muhabirliği yaptı.

Sokolov, Vasili Nikolayeviç (1874-1959) Kostromalıydı. 1898'den itibaren sosyal demokrat örgütlerde faaliyet yürüttü. Parti yazınının dağıtımını örgütledi ve illegal matbaalar kurdu. 1905'te Moskova'daki Bolşevik gazete "Vperyod"un çıkarılması çalışmalarına katıldı. 1906'da Moskova Parti Komitesi'nin sekreteri oldu ve 1907'de Yenissey eyaletine sürüldü. Burada "Prosveşçenye" Bolşevik teorik dergisinde çalıştı. 1917'de Transbaykalya Parti Komitesi üyesi ve Sovyet iktidarının kurulmasından sonra Transbay-

kalya Halk Komiserleri Kurulu Başkanı oldu. 1919-1921'de Sibirya Devrim Komitesi'ne üyeydi. 1924'ten itibaren "Pravda" yazıişlerinde çalıştı.

Çiçerin, Georgi Vassiliyeviç (1872-1936) Tambov eyaletindeki soylu bir aileden geliyordu. Moskova'da tarih ve felsefe öğrenimi gördü ve sonra Dışişleri Bakanlığı'nda çalıştı. 1904'te iltica etti ve 1905'te RSDİP'e önceleri Menşeviklerin taraftarı olarak girdi. 1908'den itibaren Fransa Sosyalist Partisi'nde çalıştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında enternasyonalistti ve 1917'de siyasi mültecilerin Rusya'ya geri dönüşünün örgütlenmesindeki faaliyeti nedeniyle İngiltere'de tutuklandı. Sovyet hükümeti serbest bırakılmasını sağladı. 1918-1930'da Dışişleri Halk Komiseriydi, Brest barışının imzalanmasına katıldı ve Cenova ve Lozan'daki uluslararası konferanslara giden Sovyet delegasyonlarını yönetti. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi üyesiydi ve XIV. ve XV. Parti Kongreleri tarafından SBKP(B) MK'sına seçildi. Sovyet Rusya'nın çıkarlarının korunmasında büyük katkıları oldu ve devrim tarihi ile uluslararası ilişkiler konusunda bir dizi çalışmayı kaleme aldı.

Unsliht, Josef (1879-1938) Mlavalıydı (Polonya) ve elektrik teknisyeniydi. 1900'de Polonya ve Litvanya Krallığındaki sosyal demokratik akımlara katıldı. Partinin birçok kongresinin ve partinin ülke yönetimi üyesiydi. 1917 Nisanında Petrograd Sovyeti'ne seçildi ve Ekim Devrimi sırasında Petrograd Devrimci Askeri Komite üyesiydi. 1918'de Litvanya ve Belorusya Komünist Partisi MK'sına seçildi ve Litvanya ve Belorusya Sovyet Cumhuriyeti Askeri İşler Halk Komiseriydi. Ardından çeşitli cephelerde Devrimci Savaş Kurulu'nun ve 1920'den itibaren aynı zamanda da Polonya Geçici Devrim Komitesi'nin üyesiydi. 1921-1923'te Tüm Rusya Çekası Başkan vekiliydi (daha doğrusu Devlet Politik İdaresi'nin). 1930'a kadar SSCB Devrimci Savaş Kurulu Başkan vekilliğini yaptı. 1930-1933'te Halk Ekonomisi Üst Kurulu Başkan vekiliydi ve 1933'te Hava Filosu İdare Müdürüydü. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'ne ve SSCB Merkez Yürütme Komitesi'ne üyeydi.

Vinogradov, Nikolay Dimitriyeviç (1885'te doğdu), mimardı. Mayıs 1918'den beri Cumhuriyet Hazine Değerleri Halk Komiserliği'nde "Cumhuriyet Anıtları Üzerine" başlıklı kararnamenin uygulanmasından sorumluydu. Sonraları Rus Mimarisi Müzesi'nde çalıştı.

A

Agranov , Y.S. *33*
II. Aleksander *106*
Alekseyev, M.V. *121*
Andreyevna, Sofya *68*
Avanessov , V.A. *14, 109, 169, 189, 192*
Avilov, N.P. (Glebov) *32*
Avksentiyev, N.D. *20*

B

Badayev, A.Y. *152*
Balonov, M.M. *39*
Belenki, A.Y. *148, 149*
Berens, N. *71*
Besimenski, A.İ. *86*
Bobrovskaya (Selikson), Z.S. *104*
Boçkov, A.İ. *100, 101*
Bogdanov, P.A. *161*
Bonç-Bruyeviç, V.D. *25, 26, 50, 61, 217, 224, 254*
Bonç-Bruyeviç, V.M. *40*
Borissov, İ.N. *228, 229, 230, 231, 232*
Borissova *236, 255*
Briyuhanov, N.P. *185*
Bronski, M. *121*
Buharin, N.İ. *32, 197, 200*
Bullitt, W.Christian *125*
Bure, P. *70*

C-Ç

Cerjinski, Feliks *35, 85, 110, 143, 148, 185, 186, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 240, 245, 248*
Christiansen *123*
Clemenceau, George Benjamin *126*
Curzon, George Nathaniel *126*
Çekunov, İ.A. *177*
Çernov, V.M. *20*
Çiçerin, G.V. *109, 116, 118, 245, 250, 260*

D

Dan, Teodor (Gurviç, F.İ.) *13, 14*
Denikin, A.İ. *88, 129*

E

Elzin, B.M. *98*
Enckell, Carl *46, 49, 50, 51, 52*

F

Fineberg, John *116*
Firdevs *101*
Fomin, V.V. *147, 185*
Fortunatova, T.A. *42*
Fotiyeva, L.A. *85, 87, 150, 161, 187, 255*

G

Gamidov *207, 212*
Gliyasser, M.İ. *107*
Goldberg, B.İ. *100, 101*
Golovinski, M.V. *45*
Gorbunov, N.P. *25, 29, 47, 48, 109, 163, 192, 256*
Gorbunov, P.P. *1009*
Gordeyev, G.S. *98*
Gromov *35*
Guilbeaux, Henri *103*

H

Haase, Hugo *123, 124*
Hoover, Herbert Clark *144*

İ

İsmailov, A.Y. *101*
İlyiç, Dimitri (Ulyanov) *68, 258*
İlyiniçna, Maria (Ulyanova) 114, *115*

J

Jalava, Huugo *140, 141*
Joffe , A.A. *121*

K

Kaledin, A.M. *28*
Kalinin, M.İ. *23, 134, 142, 180, 185, 245*
Kamenev (Rosenfeld), L.B. *185*
Kantarov *205, 206, 207, 209, 212*
Kautsky, Karl *124*
Kazakov *101*
Kerenski, A.F. *14, 17*
Kisas, A.P. *26*
Kisselyov, A.S. *181*
Kişkin, N.M. *14, 16, 143*
Klasson, R.E. *141, 257*
Kolçak, A.V. *106, 129, 135*
Kollontay, A.M. *14*
Kornilov, L.G. *28*
Koşevnikov, A.M. *177*
Krasnov, P.N. *31*
Krassikov, P.A. *187*
Krassin, L.B. *115, 116, 126, 142, 194, 257*
Krestinski, N.N. *100*
Krilenko, N.V. *183*
Krizman, L.N. *104*
Krupskaya, N.K. *83, 103, 114, 255*
Kuçin, G.D. *15*
Kurski, D.İ. *155, 173, 184, 186*
Kuskova, Y.D. *143*

L

Laverne, Alphonse *122*
Litvinov, M.M. *126*
Lloyd George, David *126*
Lomonossov, Y.V. *106*
Lubersac, Jean de *122*
Lunaçarski, A.V. *14, 16, 17, 65, 70, 258*

M

Malinovski, P.P. *68, 69, 70*
Mansurov, B.H. *101*
Martov, L. (Zederbaum, J.O.) *14*
Meck, von *106*
Menşinski, V.R. *23, 30*
Milyutin, V.P. *29*
Mirbach, Wilhelm von *60, 120*
Molotov (Skriyabin), V.M. *162*
Morosov, A.İ. *70*
Morosov, V. *70*

N

Nansen, Fridtjof *127, 245, 249, 250*
Neçkina, Y.A. *176*
Nogin, V.P. *14, 26, 27, 28, 29, 239*
Noulens, Joseph *122*

O

Obolenski, V.V. (Ossinski, N.) *30, 32*
Ordshonikidse, G.K. (Sergo) *205*
Ostruhov, İ.S. *70*

P

Petliyura, S.V. *62, 64*
Petrov, G.S. *26, 145*
Pirogov, N.İ. *41, 42*
Piyatakov, G.L. (Yuri) *31*

Podvoyski, N.İ. *29, 39*
Poole, Dewett Clynton *123, 243*
Popov, P.İ. *177*
Pravdin, İ.G. *106*
Prokopoviç, S.N. *143*

R

Ransome, Arthur *65*
Rein *41*
Rikov, A.İ. *133*
Robins, Raymond *123*
Rodsyanko, M.V. *231*
Romanov *112*

S

Said Galiyev, S.G. *97, 100, 101*
Semaşko, N.A. *176, 177, 213, 214, 218, 221, 242, 247, 259*
Semyannikov, İ.A. *162*
Sereda, S.P. *107*
Sergo *207*
Sissoyeva, A.M. *115*
Skobelev, M.İ. *70*
Skripnik, M.N. *33*
Skvorzov Stepanov, İ.İ. *176*
Smilga, İ.T. *46, 47, 48*
Smolyaninov, V.A. *146*
Solz, A.A. *162*
Sorvin *86*
Stalin, J.V. (Çugaşvili) *138, 185*
Steinberg, İ.S. *36, 37, 241*
Stuka, Peteris *14*
Sultan Galiyev, *M.G. 97*
Sultanov *101*
Sverdlov, Y.M. *43, 74, 75, 87, 116, 162, 237, 244*

Ş

Şelehes, Y.S. *145*
Şigunov, K.G. *20*
Şipov, D.N. *30*
Şliyapnikov, A.G. *32*
Şvezov, A.İ. *53*

T

Taşibayev, Galim *206, 211, 212*
Tirkov, A.V. *106*
Tolstoy, L.N. *70*
Tomski, M.P. *105, 133*

U

Unsliht, Josef *137, 139, 141, 142, 145, 146, 147, 183, 260*
Urizki, M.S. *91, 95*
Usmanov *101*

V

Validov, A.S. *101*
Vassiliyev, İ.M. *183, 184, 185, 186*
Veçeslov, M.G. *39*
Veger, İ.S. *44, 45, 239*
Vinokurov, A.N. *39, 42, 44, 45*
Vişniyak, Y.İ. *106*
Voikov, P.L. *145*

W

Weisbrod, P.L. *214*
Wrangel, P.N. *126, 129, 220*

Y

Yudeniç, N.N. *88, 129*
Yuşin, V. *111*

Z

Ziyurupa, A.D. *77, 107, 111,112, 177, 178, 182, 192,193*

"Sadece burjuvazinin devlet yönetmeye yetenekli olduğu önyargısına karşı mücadele başlatmalıyız." Böyle diyordu Lenin, Rusya'da işçiler ve yoksul köylüler 25 Ekim 1917'de iktidara el koyduktan kısa bir süre sonra. Eğitimsiz, çoğu okur yazar bile olmayan, uzun savaşlarda gücü tükenmiş büyük bir kitle ile kaderlerini onlarla birleştirmiş az sayıda aydın, büyük bir atılganlık ve cesaretle, önce tüm halkla birlikte çarlığın, sonra da burjuvazinin iktidarını devirmiş, iktidara gelmişlerdi. Peki şimdi ne olacaktı?

Tüm kaynaklarını yıpratıcı savaşlarda tüketmiş geri bir ülkede, emperyalist devletlerin ve çarlık artıklarının durulmayan isyan ve sabotajlarını boşa çıkarabilecekler miydi?

Hadi onu başardılar diyelim; bilgi, kültür, deneyim gerektiren koca bir ülkeyi yönetme yeteneğini gösterebilecek miydi bu öfkeli fakat aç, perişan kitle? Tüm burjuvalar, ezici bir çoğunlukla aydınlar ve "sosyalist teorisyenler", cahil sınıfların iktidarı yönetemeyeceği önyargısının etkisi altında, küçümseyici bir alayla "yapamazlar, imkansız" diyorlardı.

Ama başardılar. Bu devasa engellerle savaşarak işçi iktidarını, sömürüsüz bir eşitlik dünyasını inşa ederlerken, tarihin bu en köklü önyargısını –yönetmek "kültürlü" sınıflara mahsustur– da paramparça ettiler. İşçiler, sınıfın tüm dinamiklerine sonsuz gelişme imkanı sağlayan devrim ortamında, Lenin gibi bir dehanın önderliğinde, zorlukları yendiler, yönetmeyi öğrendiler. Bu kitap, işte bu yönetme sanatının işçilerce nasıl öğrenildiğini, Lenin'in bu süreçteki rolünü, Lenin'le birlikte çalışma şansına erişen devrimcilerin canlı anlatımlarına dayanarak gözler önüne seriyor.

KİTAP

ISBN 975-6865-22-9
9 799756 865223

EVRENSEL
BASIM
YAYIN